

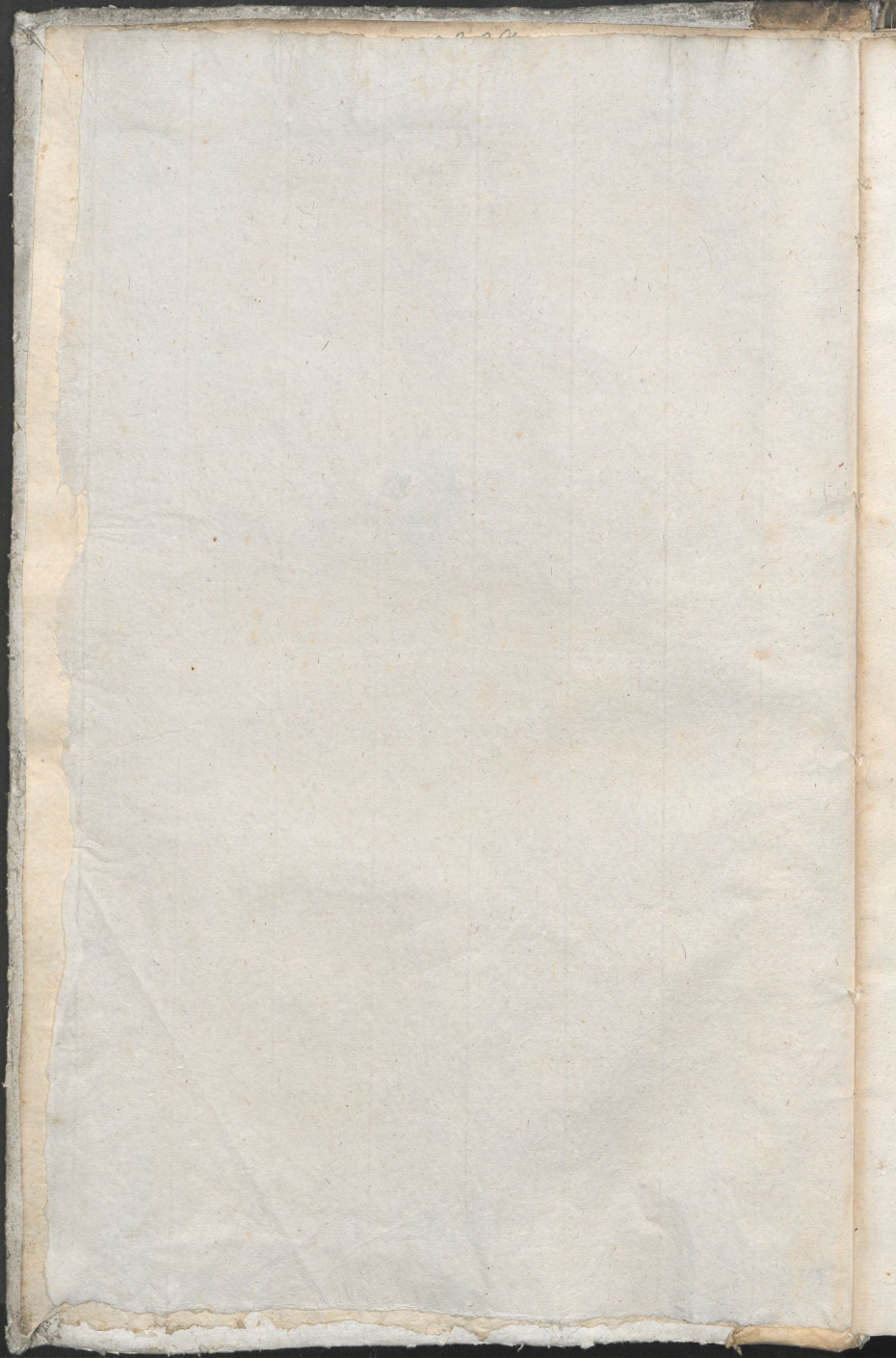
9398

Opf.

Maa. 115.

SANCTI
PETRI APOSTOLI

SANCTI
VALERIANI
EPISCOPICI CAESARENSIS
SERMONES

SANCTI
VALERIANI
EPISCOPI CEMELIENSIS
HOMILIÆ XX.

ITEM
DE VIRTUTIBUS ET ORDINE
DOCTRINÆ APOSTOLICÆ
EPISTOLA AD MONACHOS.

* * *
Omnia primùm, præter unicam Homiliam, post annos plus
minus mille ducentos in lucem edita

A
JACOBO SIRMONDO
Societatis Jesu Presbytero.

ACCESSIT
THEOPHILI RAYNAUDI

Ejusdem Societatis
APOLOGIA
PRO SANCTO VALERIANO
ADVERSUS
NICOLAUM CHICHON

AUGUSTÆ VINDELICORUM
Sumpcibus **IGNATHI ADAMI & FRANCISCI ANTONII VEITH**, Bibliopolarum.

ANNO MDCCLVIII.

SANCTI
VALENTIANI
EPISCOPI CEMETERIENSIS
HOMILIAE XX

DE VIRTUTIBUS ET ORDINE
DOCTRINAE APOSTOLICAE
EPISTOLA AD MONACHOS

Omnia primū, praeter unicum Homiliam, post annos plus
modis mille ducentos in lucem clausa

JACOBO SIMONDO
Societatis Jesu Presbytero

ACCESIT
THEOPHILI BAYANUS
In eodem Societatis
APOLOGIA

MR. JACOBUS VALLERIO
IN AUSTRIA

Societatis Jesu Presbytero
Austriae

REVERENDISSIMO ATQUE AMPLISSIMO
 PRÆSULI
 D. HENRICO LUDOVICO
 CASTANEO RUPIPOSÆO
 PICTAVORUM EPISCOPO.

IN hoc sacre tue Dignitatis exordio, PRÆSUL AMPLISSIME, inter publicas
 privatasque gratulationes, nisi me quoque festivois choris insererem, animique
 sensum quoquo modo testarer, vœrendum erat profecto, ne, qui pristinaum erga
 te observantiam meam noverant, aut immemorem me aut inofficiosum putarent.
 Veni ergo, & quod honori tuo debebatur, non sine munusculo veni. Sic enim
 mihi persuasi, cum VALERIANI CEMELENENSIS Homilias in publicum
 proferrem, illas nec gratiorem tuâ tutelam consequi posse, nec cuiquam à me potius
 quam tibi hoc tempore deberi. Primum ut hoc Pontificatus tui quasi sportula donati
 Lectores integram tibi honorificentie gratiam habeant. Deinde ut iudicium extet, pro-
 daturque posteris, tum scilicet sanctissimi & eloquentissimi Episcopi Opus in lucem pro-
 diisse, cum in novi Antistitis exortu Gallia omnis communi spei publice letitia serve-
 ret. Postremò ut vota, que pro cepti felicitis auspicio tuâ causâ conceperam, tanto po-
 tissimum auspice ac duce perforem. Vota, inquam, que mihi ex omnibus sollem-
 nium officiorum munus sola delegi. Enimvero poteram sanè, dum laudibus tuis
 omnia personavi, atque hinc adventus tui desiderio gestant Pictavi tui, & conscii
 natalium tuorum, quâ sibi excimia virtus in præcipua nobilitate spondent, auguran-
 tur. Hinc bonum factum relique Provincia prædicant, sapientissimique Regis,
 qui hanc tibi Ecclesiam desponderat, iudicium collaudant. Poteram & ipse, sine
 adulationis metu, in præconiis tui partem venire; atque ea de te commemorare,
 que in te à primis usque annis ipsa, que admirari faciliè nihil solet, ingeniorum
 morumque exploratrix Roma mirata est: sed neque tu hoc à me obsequii genus
 desideras, & ego institutis meo alienum duxi, qui me votorum, ut dixi, finibus
 contineo. Quare prosequantur alii laudes tuas, & que præclarè in te vel natura
 vel studium effinxit, pro meritis efferant, si possunt; ingenii, quâ polles, iudicium
 felicitatem, doctrinam exquisitam, rerum maximarum supra ætatem usum ac pru-
 dentiam, ingentiam modestiam, reliquarumque coronam virtutum, sed pietatem in-
 primis, & sinceram fœlicque expertem religionem. Ego destinatis semper votis insi-
 stam, petamque à DEO immortalis, ut, quarum tibi numerum est, auctor atque largi-
 tor, eorum perpetuò cumulata adaugeat: Tum honorem hunc tibi Ecclesiæ tue
 ita fortunet, ut decessorum tuorum tempora tua invadeant nulli; relinquunt posteris,
 quod emulenter. Hilarii ante omnes, quam præcipue optas, contingat imitatio:
 ut, quod elogium illi Gallie nostre quondam tribuerunt, hoc idem tibi aliquando
 Pictavi referant, piaculo heresis beneficio atque ope tua liberati.

REVERENDISSIMÆ ALTITUDINIS TUÆ

Deditissimus
 JACOBUS SIRMONDUS
 Soc. JESU.

X 2

LECTORI,

LECTORI.

De VALERIANI Episcopi Homiliis, & quo tempore ac loco claruerit.

VALERIANI Episcopi præter Homiliam de *Bono Discipline*, quæ incerto antea nomine jactabatur, paucisque abhinc Annis Autori suo restituta est, nihil haecenus in lucem prolatum accepimus. Quas nunc damus reliquas undeviginti, celeberrimo antiquæ Corbeiaë Monasterio debemus. Cujus unicum, quo usi sumus, pervertuta sed parum castigatæ manus exemplar, etiam Homiliam de *Bono Discipline* non habebat, & civitatis nomen, in qua VALERIANUS Episcopus feddit, non indicabat: facilis tamen ex filii argumentique similitudine conjectura fuit, has illius germanas sorores esse, omnesque ab uno & eodem VALERIANO editas, Episcopo *Cemelensî*. Neque hac in re quisquam, ni fallor, repugnabit. Fuit autem *Cemelenum*, sive (ut posterior ætas locuta est) *Cemelum* aut *Cemela*, Vedianiorum in Alpibus maritimis oppidum, cis Alpe summam nono, sexto (ut vetus Itinerarium docet) usque Varum fluvium lapide. Cujus hodieque præca rudera vestigia, nomenque haud procul Nicea relictat in colle, quem *Cemelam* vocant. Sed *Cemelium* Plinius lib. 3. c. 5. & Ptolomæus in Italia locant, quia Italiae initium à Varo ducunt: Itinerarium, quia Galliam justis finibus ad Alpe usque summam porrigit, Gallia designat. Et verò ad Galliam pertinuisse, fidem sine controversia facit vetus Notitia Civitatum Galliaë, quæ inter Alpium maritimarum civitates, quæ sub Ebreduno Metropoli censentur, sexto loco numerat civitatem *Cemelensium*. Et Ufuardus in Martyrologio Prid. Idus Maias; quo die S. Pontii Martyris natalem in Gallia, civitate *Cemela*, sollempnem fuisse notat. Ejus nimirum, quem Autor noster sæpius triplici Homilia de *Bono Martyrii*, sed tacito semper nomine commemorat. Constat ergo de VALERIANI Cathedra Episcopali. Reliquum est, ut, quo sæculo vixerit, inquiramus. Rem enim conjectura nostræ fecerunt Genadius & Hidorus, alique illustrium Scriptorum Nomenclatores, qui illum profus ignorasse videntur: Ita nusquam ejus meminunt. Mihi verò ex Cathedra ipsa *Cemelensî* deprehendere videor illum sub annum Christi CDL. hoc est, Leonis M. temporibus floruisse. Post Leonem enim, Leonis ipsius decreto (ut Hilarii Papæ verbis epistola IV. docemur) *Cemelensîs* Civitatis & *Nicaensîs* Castellî Episcopi diversi non fuerunt, sed idem *Cemelensîs* simul, quando *Cemela* stetit, & *Nicaensîs*. Quod videre est in Synodo V. Aurelianensî, cui Aetius presbyter, directus à Magno Episcopo Ecclesiæ *Cemelensîs* & *Nicaensîs*, subscripsisse legitur in antiquis exemplaribus, quæ integras ejus Concilii subscriptiones habent: nam mutiæ sunt in excusis. Quare VALERIANUM, qui *Cemelensîs* tantum Episcopus nuncupetur, ante Leonis decretum sedem illam rexisse oportuit. Atque ut, quod sentio, dicam, omnino VALERIANUM hunc illum esse conjicio, ad quem & alios vicinarum Galliaë Provinciarum Episcopos scripta exstat Leonis ejusdem epistola de Vasesî Episcopi ordinatione, quam æternæ memoriæ Cardinalis Baronius ex Arelatenfî codice divulgavit. Confirmorque in sententia, quòd in illo Episcoporum numero Ingenium video, Ebredunensîm (id est) VALERIANI *Cemelensîs* Metropolitanum Antifitem. Sed & alia duæ sunt epistolæ, Leonis una ad XLIV. Episcopos Galliaë, altera Episcoporum eorundem ad Leonem; in quibus Ingenius & VALERIANUS pariter conjunguntur. Stilus denique, optimus judicandus magister, characterque dictionis Valerianaë gravis, inquam, ac splendida; & dignitatis succique plena facundia, quæ in his Homiliis elucet, satis hanc ejus, quam dixi, ætatem prodit: Illam scilicet, qua Eucherius Lugdunensîs, Hilarius Arelatenfî Episcopi, Vincentius Lirinenfîs, Prosper, & Salvianus presbyteri, Galliam nostram non dissimili eloquentiaë laude & gloria decorabant. Vellem modò, emendatores nobis, & quales disertissimus Episcopus pronunciarat, edere licuisset; fortasse autem, quod prima hæc editio non potuit, altera præstabit.

Tu inte rim præsentibus, Lector! fruere
& vale.

In exemplari VALERIANI editi à SIMONIO reperitur, ut ad calcem descripta postea ipsius SIMONIS primum hæc PATRUM TESTIMONIA, quibus patrum fieri vellet, VALERIANUM in *Homilia XI* ubi cum Sampsoganians sentie vltis est quibusdams, hæc aliter tamen locutum esse, quam SS. illos Patres, haud dubie Catholicos.

* * *
FRANCISCVS CARMINVM HÆRETICVM
METHODIVS Patavensis apud Damascenum in Parallelis.

Πάντος ἀγαθοῦ πρότερος ἢ καταρχὴ ἐν τῇ ἡμετέρῃ βουλῇ κέκενται, τὸ δὲ συμπέρασμα ἐν τῷ Θεῷ.
Omnis bonæ actionis initium in nostra voluntate positum est: complementum verò in Deo.

CHRYSOSTOMVS *Hom. XII. in Epist. ad Hebræos.*

Δὴ γὰρ ἡμεῖς πρότερον ἐλέσθαι τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐπεὶ ἐλέσθαι ἡμεῖς, τότε καὶ αὐτὸς τὰ πᾶρ ἑαυτοῦ ἐπέσει. Οὐ παρεθέσθαι τὰς ἡμετέρας βουλὰς, ἢ μὴ λογίζεσθαι τὸ ἀντιθέσθαι ἡμῶν.

Oportet enim, nos primùm bona eligere, & postquam elegerimus, tunc assert que sua sunt. Non prævenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium.

Idem in *Hom. II. in Epist. II. ad Corinthios.*

Ἀπὸ τῆν τοῦτον μαθησόμεθα, ὅτι καὶ ἐλεῖσθαι μέλλομεν, ἄξιός τ' ἐστὶν παθεῖν καὶ ἐσθῆν καὶ γὰρ ἡμεῖς ἴ, τὸς ἀξίους ἐπιθεῖν, ἢ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐπὶ αὐτοῖς ἀποδοῦναι, ἢ τὸς ἀνασθέντας ἀποδοῦναι, ἢ τ. λ.

Ex quo mirum intelligimus, quamvis Deus misericordiam erga nos adhibiturus sit, nobis tamen istud prius faciendum esse, ut misericordia dignos nos ipsos præstemus. Quamvis enim misericordia sit, dignos requirit: Non etenim temerè quibusvis obtingit, etiam si tuore laborantibus &c.

HILARIUS in *Psal. CXV. III. in Nun.*

Voluntas nostra proprium ex se habere debet, ut velit. Deus incipienti incrementum dabit, quia consummationem per se infirmitas nostra non obtinet, meritum tamen adipsendam consummationis est ex initio voluntatis.

OPTATUS *Lib. II.*

Est enim Christiani hominis quod bonum est velle; & in eo quod bene voluerit currere: sed homini non est datum pericere: ut post spatia que debet homo implere, refect aliquid Deo ubi deficienti succurrat: quia ipse solus est perfectio: & perfectus solus Dei Filius Christus: ceteri omnes semiperefecti sumus: quia nostrum est velle, nostrum est currere: Dei pericere. Unde & B. Apostolus Paulus ait: Neque volentis, neque currentis, sed ad Dei gratiam pertinentis.

HIERONYMVS *Lib. III. contra Pelagianos præne initio.*

Scito Baptisum præterita donare peccata, non futuram servare iustitiam, que labore & industria ac diligentia, & semper super omnia Dei clementia custoditur: ut nostrum sit rogare, illius tribuere quod rogatur; nostrum incipere, illius persicere; nostrum offerre quod postumus, illius implere quod non postumus.

AUGUSTINVS *Enchirid. Cap. XXXII.*

Totum Deo dandum est, qui hominis voluntatem bonam & preparat adjuvandam, & adjuvat preparatam. Præcedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa.

Ex veteri Codice Floriacensi,
in quo varia antiquorum Patrum Opuscula vel Fragmenta.

Valerianus quoque Comelienis Episcopus in libro de bono Disciplina: Bene inquit in omnibus causis timor obtemperat disciplina: qui pro hoc ipso quod imminentes periculorum casus aut iras iudicium cadere navit, potestatem conservanda salutis obtinuit, & que sequuntur in *Homilia I.* pag. 345. d.

INDEX

INDEX HOMILIARUM S. VALERIANI EPISCOPI CEMELIENSIS.

I. De Bono Discipline.	pag. 1.
II. De arcta & angusta Via. I.	3.
III. Item de arcta & angusta Via. II.	5.
IV. De Promissis & non Redditis.	7.
V. De Oris Infolentia.	9.
VI. De otiosis Verbis.	10.
VII. De Misericordia. I.	12.
VIII. Item de Misericordia. II.	13.
IX. Item de Misericordia. III.	14.
X. De Parasitis.	15.
XI. Qui gloriatur, in Domino gloriatur.	17.
XII. De Bono Pacis conservanda. I.	18.
XIII. Item de Bono Pacis conservanda. II.	20.
XIV. De Bono Humilitatis.	21.
XV. De Bono Martyrii. I.	22.
XVI. Item de Bono Martyrii. II.	24.
XVII. Item de Bono Martyrii. III.	25.
XVIII. De Machabeis.	26.
XIX. De Quadragesima.	27.
XX. De Avaritia.	27.
EJUSDEM <i>Epistola ad Monachos de Virtutibus & Ordine Doctrinae</i> Apostolicae.	
	30.

INDEX CAPITUM APOLOGIÆ.

PROLOQUIUM	pag. 33.	
CAPUT I. Valeriani sedes. De ejusdem aetate, natione, genere, statu privata, Conjectanea.	ibid.	<i>Quid apud eosdem opera, quae Deo ascribuntur.</i> 47. <i>Privata Interpretatio expectata à Deo iuxta eos initii homini expolita.</i> ibid. <i>Quale gratie meritum et humano initio tribuerunt.</i> ibid. <i>Quam come timent divina sanctitatis & libertati humana circa salutem, negata voluntati creata eo initio.</i> 48. <i>Alia vult Galorum in Augustinian calumniosa esse.</i> ibid. <i>Cassiani error privatus in hac causa.</i> 49. <i>Cur tamen Semipelagianis accesserunt.</i> ibid. <i>Summa erroris Semipelagianorum, & cur dicti Semipelagiani, vel Pelagi relinquit, ac Massilianes.</i> ibid. <i>Exerens eorum per Ecclesiam contritio quando facta, & circa quid praecipit.</i> 50. <i>Quae falso aliqui Semipelagianis asserunt.</i> 51.
CAPUT II. Quae adversus Valerianum facere visa, aut videri poterunt.	37.	
CAPUT III. Quae prima Valeriani quoad Semipelagianismum defensio, ejusque improbatio.	41.	
CAPUT IV. Germana Semipelagianismi expositione tradenda, prolatitur ad legitimam Valeriani ab ea labe exemptionem.	43.	
<i>Delatores Semipelagianorum Galorum, Prosper & Hilarius alius ab Arelateni.</i>	ibid.	
<i>Prædicatorum Semipelagianorum notus, & de Augustino querela.</i>	44.	
<i>Scopulus fopulo ab eis declinatur.</i>	45.	
<i>Expensa Properi & Hilarii delatio.</i>	ibid.	
<i>Quod fidei initium Semipelagiani humane voluntati arrogarent.</i>	46.	
CAPUT V. Demonstratur directe, Valerianum		

	num à Semipelagianismo proxime exposito abhorruisse	51.		Prima dicti illius Catholica expo- sita	60.
CAPUT VI.	Quæ prioribus locis Semipela- gianismum subolere in Valeriano vili, demonstrantur Catholica	54.		Illustratio expositionis data, quoad utramque dicti partem.	ibid.
	Græta aut libertatis suppressio ma- tram excludit.	ibid.		Secunda ejusdem dicti expositio Ca- tholica.	61.
	Nihil in prima Homilia non ince- rum, & Semipelagianismo putens.	55.		Patris doctrinæ proposita adspirari.	62.
	Sed neque in secunda.	ibid.		Expositio tertia Catholica ejusdem dicti	64.
	Tertia item Homilia Semipelagianis- mo libera.	57.		Adhuc quarta interpretatio Catho- lica dicti propositi	65.
	Nec non septima.	ibid.		Indicatur quinta ejusdem dicti inter- pretatio	ibid.
	Item octava.	58.	CAPUT VIII.	Valerianus modum loquendi Scripturarum amulatus, atque adeo male notatus.	ibid.
	Tandemque undecima, omnium in spe- ciem nobilissima.	59.	CAPUT IX.	Cum Valeriano gravissimi Pa- tres æque causâ caderent	68.
CAPUT VII.	Catholicè omnino à Valeria- no dictum esse, Nostrum esse verè, Dei autem perficere, multipliciter ostenditur	ibid.	CAPUT X.	An Valerianus Sancti titulo, quo jam olim in MM. SS. is poti- tur, exuendus	77.
	Scriptus Valeriani, nobis velle, Deo perficere, tribuentis.	ibid.			

ANIMADVERSIONES

EX GASPARIS BARTHII ADVERSARIORUM LIBRIS. IN VALERIANUM.

Pag. 2. a. *Diabolicis occupatur Officiis.* Ego in eo sum ut suspicet, officis à Valeriano scriptum; pro nugis videbitur, & obstantibus veritati vanitatibus. BARTHII.

Pag. 3. b. *Nunc levi carpi procerus attollitur: nunc per Diversa tota animi alacritate portatur.* Scribe: per denserit. BARTH.

Pag. 4. a. *Parum laudis habet VIRTUTUM corona, que ex labore non descendit.* Videtur abundare vox circumum. Contra sententiam Auctoris est, Virtutes agnoscere in aliquo sine labore. BARTH.

Pag. 4. b. *Dam cruentis legibus mortis sustinui, celestis gloria clausi viam.* Attentius inspicere, que sunt illæ leges mortis, & que haurim institutio. Omnino assentieris nobis Martis legendum. Ut in avaros, libidinosos & ebrios invehas est hætenus: ita jam sub titulo crudelitatis ad militares viros venit. BARTH.

SAN-

SANCTI
VALERIANI
EPISCOPI CEMELIENSIS,
HOMILIAE.

HOMILIA I.

De Bona Discipline.

MULTI qui sanæ doctrinæ adven-
funt, justitiam culpant, & discipli-
nam imperium esse judicant, ac ra-
tionabilem castigationem superbiae
assignant: cum non sit imperium,
nisi ubi aliquid jubetur injustum;
nec fit superbia, nisi ubi negligitur disciplina. Disci-
plina igitur magistra est religionis, magistra
vera pietatis: quæ nec ideo increpat ut laetetur,
nec ideo castigat ut noceat. Denique mores
hominum irata corrigit, inflammata custodit,
ita Salomone dicente: *Fili, ne deficias a disci-
plina Domini, neque satigeris eam ab eo increparis.*
*Quem enim diligit Dominus, increpat: flagellat eni-
tem omnem filium quem recipit. Nihil profecto
est, quod non disciplina aut emendet, aut fal-
vum faciat. Quam si quis sapiens apprehen-
derit, nec gratiam amicitiarum perdit, nec pe-
riculum damnationis incurrit. Nemo discipli-
nam irrationabilem parat, sub qua vidit, uni-
versis quæ in caelo & sub caelo sunt verbo ope-
rante compositis, omnipotentis Dei esse con-
siliium. In principio enim operis suis Deus ni-
hil prius quam disciplinam fecit: Nam cum as-
sistente sapientia caelum suspenderet, terram
pararet, maria concluderet, & suis locis suis-
que temporibus cursum soles, lunæque globum
disponeret, omnia non esset tenebrosum, quid non
incompositum, quid non haberetur absurdum,
nisi constitutis legibus cuncta flarent elementa?
Nunquid sine disciplina agitur solis cursus? qui
quamvis divini itineris necessitatem infatigabiliter
impleverit, ad officium tamen suum ma-
tutinus occurrit, & se parte cæli quod die ter-
rarum spatia lubreturus ostendit. Quanta est
discipline ratio, ut intra temporum metas lege
conscriptas ita indefessi itineris æternis vicibus
siderum cursus agatur, ut nec Luna defecio-
nis suæ damna effugiat, nec Solem diurni lu-
minis flamma deficiat. Nunquid sine disci-
plina est, quod tanti maris fluctus humiliter ter-
rarum littore continentur, & in fito suo frequen-
ter incitata ventis altior aggere una concludit?
Omnia profecto in insipientis natura con-
funderet, nisi mundum discipline ratio guber-
naret.*

Prov. 3.
11.

Hæc idcirco propositum dicere, ut disce-
tis: beate Evangelicis præceptis, & castribus
obtemperare mandatis. Quid autem ratio-
nalem animam, & ad Dei imaginem factam expe-
diat, facile potest homo intelligere, cum videt
sacratas per voluntatem Dei constitutionibus
discipline etiam elementa servare. Audite
Prophetam dicentem: *Servate Dominum in timore,
& exultate ei cum tremore. Apprehendite disci-
plinam, nequid irascatur Dominus, & perierit de
via justa.* Bene in omnibus causis timor ob-
temperat discipline: qui pro hoc ipso quod
imminentes periculorum casus aut iræ iudicium
evadere novit, potestatem conservandæ salutis
obtinuit. Quid igitur adultero casum? quid
furi esset tutum? quid latronem perivium?
quis non expaveret concava littorum, fe-
cra sylvarum? quid non presumpcio posside-
ret, nisi furorem animorum sub metu penæ
compefceret? Ac nisi constitutus esset ordo vi-
vendi, nunquam profecto finem poneret natu-
ra. Nihil est quod non gula frangat, si gula
disciplina consentiat. Nihil est quod non per-
dat luxuria, si amore vitorum a te disciplina
discedat. Nihil est quod non habendi ac pos-
sidenti cupiditate animus occupet, nisi avariti-
æ vitium disciplina condannet. Omnia sub
metu discipline vitia jacent. Jam non est in
quo fides unquam erubescat, si homo futurum
Dei iudicium respiciat, & causam reddende ra-
tionis intendat: nec est in quo vindex cele-
rum flamma deflevit, si intuitu discipline aut
que sunt honestæ cogites, aut que sunt puden-
diæ castiges. Multi tibi nomeni credulitatis im-
ponunt, ubi pro amore disciplina, crimina ad-
missi secleris supplicio vindicatur latronis: cum
sententia iudicantis iustis legibus servat, &
non solum præsentibus, sed etiam futuris ma-
num porrigat. Quis igitur non licito crede-
ret se debere peccare, si impudicis & impiis
actibus iudei non præscriberet disciplinam?
Videamus quid lex loquatur: *Non pecces, Non Erud. 20.*
adulteraris, Non furaberis, Non falsum testimonium
dices. Hæc sunt discipline leges, quibus eti-
am distinctio sententiæ secularis obsequitur, im-
pugnando turpia, resecando criminosa. Nam
adicit Scriptura: *Justa non est vindex peccatorum.* Rom. 13.
operis, 3.

(A)

operis, sed mali. Ita ut etiam vicarium penne
 Lev. 2, 20. genus exigit, cum dicit: *Quoniam pro oculis, de-
 dentur pro dentibus.* Sed istam antiquam sententiam fe-
 veritatem facile vitare possumus, si flammam
 futuri iudicii cogitemus. Absolute autem do-
 cet Paulus Apostolus posse contemni secula-
 ris arma iudicari, qui dicit: *Si vis non timere po-
 testatem, quod bonum est fac.*

Rom. 13, 3. Sed hec non otiose tractanda sunt: Nam
 cum de his terrenis potestatibus Apostoli do-
 ctrina commemorat, sensibus nostris caelestis
 iudicii partes insinuat: Nam cum docet ser-
 vandum faculi legibus, admonet necessario
 hominem futuris cavere temporibus. Si vis
 inquit, non timere potestatem, quod bonum
 est fac. Hoc est dicere, si vis non futurum
 timere iudicium, declina a malo, & sic bonum.
 Ergo hanc primam constitutionis formam, quae
 faculi legibus caret, cavere debemus & vin-
 cere, ut possimus a nobis illud praedictum
 futurum moris excludere: qui quos ista tem-
 poralis non aliquid poena, hos sine extremum
 insatiabile tormentorum persequitur dolore. Ne-
 mo autem illum homicidii crimen evasisse esti-
 met, quem excusatum secularis iudicii cor-
 rupti sententia absolvit. Nec ille adulterii
 facinus praetermissum putet, qui indulgentiae
 lege deprehensus evasit. Nemo cum sanam
 dexteram videt salutaris reo, debita iure sup-
 plicii iudicet fuisse concessit. De delincenti-
 bus salva fuit crimina, nisi fuerint prius
 apud Deum lachrymarum intercessione purga-
 ti. Expectat enim reum suum gehenna debiti
 sententia armata supplicii. Ad confusum magis
 praesens vitae, non ad absolutionem criminis,
 pertinet auctoritas sententiae secularis. Illa
 ergo nobis fuit ante omnia cogenda sup-
 plicii, ubi homo vivit durante poena, ubi nec
 tormenta corpori, nec desunt membra tortori.
 Quae tamen facile vitare possumus, si habenas
 disciplinam teneamus, ita dicente Apostolo: *Si
 vis non timere potestatem, bonum fac, & habeas lau-
 dam a ea.* Quis sapiens non ad hanc discipli-
 nam bona animam iactus apponit, ubi potest
 homo non solum criminis poenam vitare, sed
 & gratiam laudationis acquirere? Audite Pro-
 phetam dicentem: *Apprehendite disciplinam, ne-
 quando irascatur Dominus, & percutis de via iusta.*

Psalm. 2, 12. In hoc loco ad illos, puto, pertinet ista sen-
 tentia, ad quos nondum disciplina pervenit:
 qui adhuc in devitiis morantur capiti antiquo
 superfluitatis errore. Probantur enim sub le-
 ge nunquam vixisse, qui admonentur ut appreh-
 endant studium disciplinae. Sequitur in hoc
 Psalmo: *Ne quando irascatur Dominus, & percutis
 de via iusto.*

Igitur si illos Propheta statuit reos, ad quos
 disciplina nunquam pervenit: quid de illis ju-
 dicandum putamus, quos disciplina delinuit?
 Inter utrumque aucti auctoritas prophetae
 lectionis inest minor plane culpam
 non pervenisse ad disciplinam, quam legem di-
 scipline respuit. Ecce dicit Propheta: *Qui
 spernit disciplinam, erit animam suam.* Et vere ut
 dixit, ita est. Nam hostis est & inimicus ani-
 mae suae, qui spreto disciplinae montis, diaboli-
 cis occupat officiis. Dicunt aliquanti disci-
 plinam satis duris legibus constitutam. Lo-
 quantur ista satis miseri, quos ad omne facinus
 ille diabolus auctor mortis invidat; quorum
 mentes insatiabilis gula possidet; super quos
 regnat ebrietas, quos turpis luxuria captivos
 tenet; & a quibus nunquam superbia ingrata
 discedit. Illis autem quibus est studium hone-

sue fidem servare continentiae, humilitatis pi-
 tatiq; fervire, dulce disciplinae onus est & lo-
 ve jugum Domini, quod non gravat nisi aut
 perditos aut perituros. Erubet dicere in
 confusum humane negligentiae, quare apud
 aliquantos parum proficiat disciplina, cum vi-
 deamus pastoralis magisterium etiam apud mu-
 ta animalia non perire. Deceant nos ecce
 servare ordinem disciplinae tam doctes equo-
 rum animi, cum in gyrum ducti vixibus gres-
 sibus membra componunt, & sub unius habe-
 nae retinaculo ita laxari se consentiunt, ut &
 currendi & standi modus sub quadam legum di-
 spositione fervetur. Ita quos natura numero
 dividit, studio disciplinae conjungit. Videte
 quam fortis bonum corpora plausio subjec-
 ant: quae in tantum imperio animum parant,
 ut tumentia naturaliter levi jugo colla supponant.
 Ita disciplinae constitutionibus servantur
 etiam quae in feritate nascuntur. Unde miror
 aliquoties hominem, cui inest sapientia & intel-
 lectus prudentiae, passim praeccepta discipli-
 nae negligere: cum videamus imperium animalium
 vitia cavere, iulis obtemperare, imperio de-
 servire, atque ita ad omnem obedientiam ani-
 mum aptare, ut cum opus fuerit armatis legio-
 nibus occurrat, & hostilibus se totis iustum o-
 jiciat. Audite in hoc loco Prophetam dicen-
 tem: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus pra-* Eccl. 1. 3.

*Ecce dicitur: *Asinus autem me non cognovit.* Ve-
 reor dicere, ne nos nam negligentiam in ista
 sententia. Non autem cognovit Domi-
 num, qui conditionis suae non cognoscit offi-
 cium. Offendam sane quomodo Dominus
 possit aut inveniri, aut cognosci, si tamen est
 animus videndi. Si vis videre Dominum, re-
 quire medicum, suscipe peregrinum, visita in-
 firmum, curre ad carcerem. Si vis videre
 Deum, vincula captivitatis absolvo, nodos in-
 quitatis incide. Audi de hoc Dominum dicen-
 tem: *Esurivi, & deditis mihi habere: leses fui, Math. 25.
 & suscepistis me: nudus fui, & cooperulistis me: in-
 firmus fui, & visitastis me: in carcere eram, & co-
 nversistis ad me.* Moxe laqueus ne despicias nu-
 tum panis contemnas. In hac enim veste pri-
 mum Dominus cum a Magis quaeretur, in-
 ventus est.*

Et quia de disciplina saeculus mentionem,
 sub qua fides Christiana urget, necesse est ut
 omnia in aures vestras vite ornamenta des-
 rantur, ut intelligat uniusquisque parum sibi
 prodesse conversionis famam, nisi contem-
 ptu mundi amoverit disciplinam. Ergo cui
 studium est Christum colere, prius cordis fidei
 corporis indumenta suscipiat. Omnis igitur
 vitae religionis profectus, integritatis debet fir-
 ma sentire, ne quem expectat corona virtutum,
 pudoris damno feriat. Corporis integri-
 tas vitam muniat, integritatem fides inconta-
 minata custodiat, ut manente utriusque patri-
 beneficio, immaculatum hominem faciat re-
 gnare cum Christo. Sed in hoc solo constat
 conversationis nostrae ratio, ut boni simus. La-
 borandum igitur illi ante omnia est, ut qui bo-
 nitatem sequitur, bonus esse iudicetur: Nam
 quantumvis homo purum corpus immaculatum
 custodiat, incertam vitam ad Deum perti-
 net, cuius acies vultum infamat, licet sciamus
 conscientiam solum bonis actibus posse saluare.
 Sed quanto melius est et semper de te
 bene sentiat, qui circa januam tuam vanis su-
 spitionibus frequenter agrotat! Insitum est
 enim naturaliter vulgo, ut de bonis male sen-
 ter

peratio dominatur. Quando autem potest fieri, ut corpus allueat labori nisi voluntas obtemperat labori? Refertur & videtur, quam cito ad terram refilit, qui equum trepidus ascendit: vel quantis labore angustis, qui in vitulo altum mare navigaturus ingreditur. Religio Christiani nominis, in qua vocati sumus, liberi arbitrii suscepit officium. Ad quam si quis invitus venerit, oneri onus addit, & exultis antiqua lege corporibus deperat: vix pondus imponit. Inde est quod multos porta mortis recipit: quia periturus semper vix difficultas occurrit.

Necessarium itaque, ut qui ad libertatis usum pervenit, si quid in se est infidelitatis, refectet & caeleste testimonium studio voluntarie servitutum accumulat: ne homo & ante Deo beneficis obnoxius, in parvis officiis inveniatur ingratius. A negligentibus & imperitis servitium Deo debitum forte iudicetur onerosum, ex hoc quod nullum tempus vacationis excipiat. Omnem hominem Deus, non solum ad libertatem vocavit, sed etiam in summa rerum dignitate constituit. Iste autem tibi servitium indicit, qui invitus servit: Nam si voluntati servitium accommodes, non te famulum Dei invenies esse, sed filium. Nam ita dicit Propheta

Cor. 6. a voce Domini: *Ego ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.*

Conditionis nostrae, dilectissimi, talis est servitium, ut laudemus semper Dominum non solum in operibus suis, & extollamus eum in claritate maiestatis suae voce continuis. Quod autem praeter hoc humanum indiget invisibilibus, incomprehensibilibus, inestimabilis gloriae potestas: aut in quo corporale requirit officium cui chorus obsequitur Angelorum? Illa est servitium intolerabilis, quam indicit tyrannice, hoc est diabolice dominationis superbia, impie captivitatibus injuria. Ad officium vero non ad servitium pertinet voluntarie superiori personae exhibere famulatum. Audite Prophetam dicentem:

Psalm. 53. *Voluntarie sacrificabo tibi, Domine.* Diserte quantum distet inter addictam & voluntariam servitutum: Nunquam potest fieri ut sine offensa diem transigat, quem negligentia addictae servitutis accusat. Qui ex voto Domino suo parent, accipiunt gratiam: invitus, accumulatur injuriam.

Jerem. 48. ita Propheta dicente: *Maledictus homo qui facit opera Domini negligenter.* Si consideret unusquisque vestrum adhibite libertatis, quam Christus noster fidelibus populis per regenerationem vitalis levaverit & Spiritus sancti effusionem concessit, intelliget non otiose Domino servendum: cui quamvis quilibet quotidie honoris aut muneris exhibeamus, nunquam tamen perfolvimus quod debemus. Quando autem est, ut ille perfolvat debitum, quem constat vicario pene munere comparatum, nisi forte pro amore redemptionis se similes sententia aut mortis aut damnationis excipiat?

Sed dum ista fortissimis quibusque proveniunt, nos, vel quod solum possumus, Christo nostro quotidie gratiarum hostias immolemus: ut si alios commendant virtutum merita, nobis saltem locum gratiae faciant voluntarie servitutum officia. Exoneremus ante omnia corda nostra impla contagione, ut fructus populi nutrire iustitiae: debet enim ex intergo terrenis actibus abrenunciare, qui vult caelestibus mandatis satisfacere. Nam sicut homo nunquam invitus bene servit: ita nec occupatus bene commendata custodit. *Voluntarie sacrificabo tibi.* Non sine causa Propheta haec se Do-

mino voce commendat. Sciebat necessario multos dubio corde servare: & aliud ore promittere, aliud peccatorum secreto disponere. *Voluntarie sacrificabo tibi.* Quamvis parva, ex voto offerentis magna sunt munera: consentunt vero auctorem suum beneficia, que confiterentur extorta. Sic denique semper plangit quod erogavit, qui convivium invitus intulit. *Voluntarie sacrificabo tibi.* Hoc est voluntario sacrificio. Ut auctori tuo oris immunitate quotidiana latus exhibeas, ejus sacrificium laudis verborum suavitate componas: atque ad officium operis deputati devotus accurras. Audite Prophetam dicentem: *Voluntarie sacrificabo tibi, Domine.* Cum ergo convenimus ad Ecclesiam, dilectissimi, ante omnia secreta peccatorum nostri fides veritatis auxilio munus possideat, ut enim purum & immaculatum Deus diligit, non fallitate oblectum, non perjuriis occupatum, non fictum, non dubium, lenitatis amor, aut studia disciplinae; hoc est immaculatum hostiam sacrificiis exhibere, tota Domino fideliter mente serviliter. Servitium autem nostrum haec est ratio, ut beneficium Christi nostri semper recolas: & in quo religiose fidei labore profeceris, auctori tuo libertatis adignes. Inter omnia cultodis praecipua iustitiae, uni Deo servias, Trinitatis tamen honore servato. Unam fidem, unum baptisma credas. Patris, ac Filii, vel Spiritus sancti unam claritatis consubstantialem essentiam. Nec divisa voluntate cuiquam aut praecedere, aut regnare perferam; sed Patrem & Filium, & Spiritum sanctum unius potestatis, unius credas esse virtutis. Ita agitur fiet, ut illud arduum & angustum iter in aeternum victurum exsperes: atque ea que iustus laboribus in caelesti patria promissa sunt, non dubie consequaris, si per hos disciplinam gradus excurras, & vitae tuae tempora sub hac vivenda lege disponas.

HOMILIA IV.

De Promissis & non Redditis.

SI homo obnoxius beneficiis, dilectissimi, millioni sine factis faceret, & studio devotissime implendis fidem pietatis exhiberet, nequim enim unquam repetitio debiti ingrata confunderet: nec esset cuiquam imputandi locus, si mox promissi muneris vorum sequeretur effectus. Sed inde est quod interdum amicitiarum fides haec suspensa: quia necesse est aliquoties homini aut redditionibus increpare morantem, aut debitoris exprobrare perfidiam. Inimicitias enim dixisse est promissa denegasse; aut ad litem pertinet, si quid aut hic invitus reddidit, aut ille per moras exacerbatus exigit. Audistis Prophetam dicentem: *Sic psalms nominis Domini, Deus in factum feceris, ut reddam vota mea de die in diem.* Initium est, dilectissimi, quid beneficia gratiae capiant, si ante diem creditorum suum debitor solutione praevient. Quicumque autem commodatam pecuniam ultra reddiderit, sibi reponit. Non difficile enim homino, cum opus fuerit, quodlibet impetrat, si feneratori suo celeris satisfactio respondet. Ille vero quem perflam perflam arguit, semper creditoris sui janam claudam invenit: & quamvis frequenter pulset ac supplicet, tritis & vacuus cum increpatione recedit. Si ergo homo homini mentiendo adverfium se odia excitat, quanto magis si Deum fallat, & caelestis maiestatis

(b)

statis Dominum lubrica promissione decipiat? ideo hęc propolitas, dissidissimā, quia solent aliquantū imminutibus periculis ita animum vota componere, ut accedente tempore obliviscantur se aliquid Domino promississe. Hic hostiam corporis sui offert: ille penitentiae lacrymas repromittit. Alius in amore Ecclesiarum, alius in honore Sanctorum voti reus exitit. Sed ista tam facile est promittere, quam negare, circa quos tandem duntaxat spes devotionis implenda, quamdiu dolor sentitur in capite. Ut paulatim consuefaciat promissa de negare, postquam mortem experit non timere. Et miramur quare aliquoties Dominus undantibus lacrymis tam tarde respondeat, nec exaudiat supplicantium voces iustis doloribus ferventes? Miramur quare non sollicito agricola latior se folio cultura componat? quare non faciendo cespitē multiplex spica parturiat? quare non pingues oleæ exhibeat pretiosa commercia? quare non plenis torcularibus fudet copia vindemia? Nemo hic terre impitet, nemo intemperiem aeris acuet; manus arida nihil colligit: aut si collegerit, mox amittit. Infructuosus agricola semper vana et otiosa sunt herosa: Nam & inde descendit, quod aliquoties non invenit medicina quos sanat. Difficile est ut medicus manum fideliter accomodet, quem frequenter languentis promissio vana desinit. Ecce hic filii sui infirmitate suspirat, & Sanctorum janus die noctuque precibus suspirat. Hic maritus, ille uxoris suae valitudine afflicti secretum peccatoris sui pulsat, & flebili oratione auxilium caelestis miserationis implorat, se suumque munus Deo offerens. Sed ita succedentibus votis videmus aliquoties univēsa subito animum excedere, ut selimes miseros oblivionis magis bibulis pecuniam non salute. Ita non semper fallacibus votis futura respondent.

Quando autem est ut beneficium inveniat, qui debitum non reportat? Non potest fieri ne aliquando sine perditione penas luat, qui inambus verbis patientiam iudicis frequenter illesent. Inde est quod otiosis Dei auribus hominum preces evanescent, nec habet effectum intercessio lacrymarum: quia difficile est ut exaudiantur, qui Deo suo frequenter vana promissione blandiantur: Beati apud quos manet fides placiti, & nullum studium mentientis. Melius est profectio non promittere, quam promissa fraudare; ubi quavis homo inhumanitatis nocetur culpa, nulla tamen subdola circumventionis gravata iniuria. Recurrite denique ad actus Apostolorum, & invenietis ad damnū animae pertinere promissi fidem frangere. Legimus igitur Ananiam & Saphiram uxorem suam vendito patrimonio suo partem dispensandae pecuniae ad Apostolos detulisse, partem domi reconditam reservasse, qui- bus ait Sanctus Petrus: *Implevit, Ananias, iniquitatis cor vestrum maneri. Spiritus sanctus, cum esset sanctus in vestra potestate, non benedixit maneris vestris, sed Deo.* Ita dum operantur fraudem, merenti sunt mortem; & dum cupiditati serviunt, aeterna munera perdidit. Ecce dicit Propheta: *Vota mea Domino reddam in aris domus Domini.* Obligatus legitima debiti est sine dubio peccatoris, qui convinctur Domino aliquid promississe, qui autem reditum non loquitur, necessario debitum confitetur. Tandem enim iuris tui est patrimonium tuum quantum chirographi fide alteri non fuerit obligatum. In omni itaque placito, sive quod ami-

ctia obtulerit, sive quod voluntas adscripserit, non tentanda redhibito: Nam omnis oblatus muneris gratis perit, ubi causa respectio- nis incumbit. Ita nihil votis suis praestiterit, cui & cecesse est invito reddere quod promisit. Nam legitimus in Salomone: *Si covearis votum Deo, 21. Dominus tuo, ne moram feceris reddere illud, quarens enim quarens illud Dominus tuus a te: Et exau- 21. dius in peccatum quae egrediantur per labia tua, nisi reddideris illud.* *Eccles. 5. 41.*

Ergo, dissidissimā, moneo ut quicumque se Domino votum promississe novit, statim reddat. Certe qui solvendo non sufficit, non promittat. Non hic ut aliquanti putant, inhumanitatis vitia exaggeramus: sed de fide dicimus, quam videmus apud aliquantos periclitari pessimā vanitatis. Nam multi sunt, quod peius est, qui subtrahendo libertatis suae pretio, non integram pecuniam, hoc est temple- nam religionis fidem ad Dominum detulerunt. Audite Prophetam dicentem: *Vovete & reddite Deo vestro munera.* Vovete; his dat consilium conversionis. Reddite: ab istis debitum promissile repetit sanctitatis. Parum autem ille habet de religione, quem studere videtis sculo, & plus praesentis vitae favore, quam eter- nae gloriae. Tunc probas nihil te Domino de tua oblatione fraudasse, si iustitiae partes colas, integritatem diligas, sanctitatem quam promissisti, exhibeas. Debet autem expavescere Ananias vel uxoris ejus exitum, qui intelligit se Domino fuisse mentitum. Vovete & reddite Deo vestro munera. In hoc loco causam manifestantia non improbare prosequitur, cuius testimonis competentibus admonetur. Si quidem infructuosus hominibus adquefecimus, ut ista vox affectum indicet postulantis. Nunquid a te Deus ideo aliquid requirit, quia illi desit? quid autem non habet, qui totum possidet? Nunquid quis in tribulationibus tuis promittit aurum, aut in doloribus pollicetur argentum, Dei usus necessarium est? ut ideo aliquis pretiosos lapides, aut vestes offert, quia his Deus indiget? Ob hoc a te tuum munus queritur, ut ipse fulgeas tuo auro, ipse tuo nitescas argento, ipse tuis gemmis ornatus, ipse tuo serico vestitarius. Tuis donis tuum vult Dominus animam componi, quam videt aut superbia, aut nequitia, aut avaritia, aut luxuria vitio depravatam: Vovete & reddite Domino Deo vestro munera.

Sed dicit forte: Non indiget Deus nostro munere: Non quidem munere indiget: sed fructum requirit, quem propter redemptionem animae tuae misericordiae deputavit: Non in praeter illam hostiam corporis tui, quam incur- ptam & involatam altaribus convenit exhibere, nec non exigit vocis officia, quae nos debemus artificii: hoc est apud Dominum acceptabile sacrificium, ut bonitari & misericordie fructus, id iustitiae partes foveas, fide in- temerata iugiter Domino placere contentas; ut nullam non invitus verbas, ut inopem non invitus patas, ut captivos voluntarie redemas, ut in vinculo constitutum memor tuae redemptionis abtolvas. Ad hoc forte respondeas: Quid pauperi faciam? quid filio derelinquam? Audi Dominum dicentem: *Quid plus amaveris, filium aut fratrem quam me, non est me dignus. Vi- detis ergo nihil praestitum Deo, nec plus filium cogitantum esse quam Deum.* Deo quid filio derelinquam? Si cum unum filium habeas, alium tibi desperanti uxoris partem exhibeat, nonne utrumque tibi uno successione gradu

Acor. 6.

3.

Psal. 115.

18.

Matth. 10.

37.

gradu pietas paternâ commendat; & ut superveniens locum facias, etiam testamenti jura rescindis? Ita hereditas, cui solet unum inhereditare, frequenter videmus inter multos numero accrescente sufficere.

Qui ergo habet unicum filium, cogit Christum sibi natum; atque inter duos, aut tres, vel plures ita opes suas dividat, ne Christus nosster exheredatus abdicet. Quod si tantum gaudes numero filiorum, moneo ut admissio ad confortium hereditatis Redemptore tuo, ita patrimonii tui divisionem temperes, quâ aut unum minus natum tibi iudices, aut unum plus accrevisse gratuleris. Fac ergo locum Christo tuo inter filios sibi dilectos. Quare autem illos non una patrimonii in terra divisio maneat, quos in caelo eadem portio promissæ hereditatis expectat? Quicumque autem indigentibus, & miseris que sunt vitæ necessaria subtraxerit, primogenito et quidem meliori inter omnes filios portionem subditam negavit.

Prov. 19. 17. Audite in hoc loco scripturam dicentem: *Qui pauperi miseretur, Deus servat.* Multi sunt, qui miserorum necessitatem ita illudendam putant, ut in dies promittendo decipiant, & hoc ad illa vota pertinet, que superius diximus oblivione consumi. Quid juvat differri miserum, si abundantia suspectæ facultatis? Ubi fides habet non statim posse benefacere, & elemosinam procuratam humanitæ esse differre, solam illi voluntatem intelligis desuisse. Audite ad hunc locum Psalmistam dicentem: *Sic psallam nomini tuo Deus in sacubum seculi, ut reddam vota mea de die in diem.* Nunquid dixit de anno in annum; sed dixit de die in diem. Omni ergo die operandum nobis est, dilectissimi, debitum autem Deo, & promissum minus non est tempore prolongandum. Nihil futuro iudicio debet, qui quotidie vota persolverit, nec est unde rationem in posterum præset, qui die in diem Domino bonorum operum fructum iusto labore ditatus obtulerit. Ecce dicit:

Psalm. 60. 9. *Quæcumque feceritis uni ex minimis istis, mihi faci-*

Math. 25. 40. *istis.* Sive ergo bonum, sive malum quis fecerit, ad Domini maiestatem noverit pertinere, utriusque enim partis retributio hominem expectat. Unde studendum nobis est misericordiam ac elemosinam: ne cum venerit iudiciorum cæli ac terræ, inter ceteros anime errores pauperum nobis iudicatus opponat, & oculis nostris infelicitates ingerat miserorum. Nemo ergo despiciat nudum, nemo conturbet asper ore mendicum. Hæc est inter omnia placita Deo hostia: hic ordo salutarium sacrificiorum, ut miseris in necessitate subvenias, & ne in infidelitatis notam incidas, compes voti fides tua promissionis absolvas.

HOMILIA V.

De Oris Insolentia.

Non otiosum est, dilectissimi, quod inter omnia vitia, que vitam humanæ conditioni impugnant, specialiter lingue insolentiam Propheta castigat. Sciebat necessario amari oris studio aliquoties venena componi, nimia facilitate laborum frequenter odia comparari. Et vere, dilectissimi, ita est. Nam iniqua naturaliter lingua non parvum mortalibus effert vitæ detrimentum, ut cum bene composita distat, aut bene parata conturbat. Quando autem est, ut se rixa moveat, si se lingua compectat? aut quis ibi locus est inimicitia-

rum, ubi cessant venena verborum? Nam hoc habet semper lingua malitiosa commercium, ut lites ferat, odia moveat, mortes adquirat: ita in hoc loco, Salomone dicente: *Lingua impios Pecc. 29. commovet pacem habentes, civitates destruxit, & domos effudit.* Pulsatur profecto, qui putant nihil esse ferro fortius, nihil veneno violentius, quamvis autem ista in peribendiis mortibus habeant peculiare naturæ beneficium, ceclunt tamen in contentione verborum. Nihil enim est tam noxium, aut malitiosum, quod non virtus silis minus sit, si se incitata semel intracta commoverit. Multa sunt quidem humana corporis vitia, & satis gravia: sed parum possunt consilii, virtutibusque suis, nisi celestibus armentur alienis; sicut est crudelitas, que impietati servit, & portas inferi crucienta mortis lege custodit; quid autem falsitas possit, si cupiditas otiosa dormiat? nam & ipse mortis exitus minor est, si aut ferum defecerit, aut venena cessaverit. Singulare autem malum est lingua, in qua tantum malitie robur exultat, ut in peribendo opere fido alterius auxilium non requirat.

Cohibenda ergo nobis est, sicut Propheta admonet: ne forte cum proruperit, aut excitata ledat, aut incitata percutat. Solet enim non impune cedere, cum se in verborum proacitate iactaverit: Nam commota flammam evomit, & cum alteri nocere querit, totum intrinsecus male concitum pectus incendit. Audite Prophetam dicentem: *De multiloquio non fugies peccatum.* Facilius, si necesse est, in-

Prov. 10. 19. *quibus potest ferre armatas ferro acies, & inter-*

tribus rebus bellicis legiones, quam sustinere laborum tela infra pectoribus? Facilius me dubio recipiant sanitate corpora ferro lacerata; aut quare aliquis tantum gladio occisorum morti crudelitate pondus imponat, cum aliquoties minora ibi sint pericula, ubi major est cruoris invidia? Difficilius autem semper sanatur quicquid extrinsecus collisionis includitur. Non difficile est profecto medico ulceram quamvis tumentia in oculis posita herbarum beneficio castigata mollire; habet & vis veneni remedium suum: quod hautum quamvis in ultima viscera sede dominetur, salutaris tamen poculi unda perquiritur: in tantum ut miretur aliquoties artiter fedendum, superveniente medicina, nihil oris sui incantationem valuisse, lingua vero insanabilis plaga est: que quamvis leviter percutat, alta tamen semper movet pectoris dolore suspiria. Sciebat sine dubio Propheta quantum malum esset lingua, cum clamaret: *Pax, Domine, custodiam oris mei, Plal. 140. & illius circumstantie labii mei, ut non delicias cor meum in verbis meis.* Si quis ergo est sapiens, ponat custodiam ori suo, & det labia vinculo tacturitatitatis. Sed nec unius tantum patris studia prociacis lingue pulsata invidia, Agendum quidem est huic, ne aliquid injuriosum proferat: sed nec minus illis providendum, ut infontiens hominis dicta rationabilis verborum responsione supplodat. Magnam autem studium est fervanda pacis, si amaritudinem alienæ lingue blando prosequaris alloquio; cito autem iniquorum labia amicus sermo confundit. Sed quod pejus est, facilius invenies, qui aut male femper dicera, aut libenter mala velit audire. Nihil est savius, nihil violentius amaris absque ferri moribus: quorum vulnera tanto difficilior curantur, quanto facilius proferuntur. Ferri spicula per cælum volantia facile scuti objectione con-

tonnis: verborum vero iactus nec revocari pote', nec prohiberi: multo enim velociores fugitius sunt. Quae autem ibi propugnacula subveniunt, aut quae munio tam parata succurrant, ubi effusa telum penae ante percudit, quam procedit? Enumerari non potest, quibus sit lingua iaculis accincta verborum, quibus promptum est, etiam quae sunt animae facretoria percutere. Quamcumque autem aures injuriarum suscipiant, illico ad cordis secreta transmittunt: ubi si semel introierit, sine mortis exitu non recedit. Res autem quae nullis medicinis beneficiis indagata excluditur, in perpetuo dolores operatur. Unde cautissimus est linguae sonus, ne de facilitate verborum faciat venenum.

Si respiciamus, dilectissimi, ad omnes qui corporibus dominantur dolores, nihil invenimus quod non possit aut ferro sanari, aut blanda medicinis confessione moliri. Latere autem neminem potest, quam graves sint luporum morsus, quam periculosa serpentium virus; sed his facile obisti potest aut herbarum succo, aut arte medicorum. Verborum vero intolerabile vulnus est; difficile autem sanare potest alius doloris causam, quae semel peccatori infixa sedem animae latenter invaerit. Audite Prophetam dicentem: *Mors est vita in manibus linguae.* Vere, dilectissime, si ad interiora respicias, & temporem exasperati cordis diligenter inquiras, invenies verborum vulnera mortales operari. Quid mihi autem aliquis in comparatione multoties linguae artificum beneficii increpet, & noxias poculorum compositiones accuset? Excessit illa res omne genus veneni, quae non potest nisi morte compelli. Omnis quidem malitia ex corde descendit; sed haec ipsa, quamvis sit noxia, facile potest tolerari, si res iniqua nutrita consilio non provocetur in litem; sed aut tacita dolet, aut in suis voluntate sedibus conquiescat. Tandem enim sanari potest iniquarum valetudo cogitationum, quando id quod corde concipitur, ore tacito continetur. Verum ubi semel lingua roanate proruperit; frustra medicum queris; sine remedio est enim culpa verborum: quia deleri non potest quicquid lacrymarum inserta per aures propagavit injuria. Audite Dominum dicentem: *Facta ori tuo gressus, & verbis tuis factus iterum.* Ad haec forte respondeas: Quis possit in tantum ore sui labia continere, ut tacitus diem transeat? Non haec sententia honestae linguae vinculum taciturnitatis inducit. Vult plane loqui hominem, sed honeste profertentem, ac pacifica cogitantem. Multum autem verbis honoris accrescit, si dulcisono organi cantus nulla mentis amaritudo confundat. Haec illo proposuimus, dilectissimi, quia invenimus multos aliquoties uno atque eodem sermone dulcibus verbis vana miscere; & scitis pacis blanditibus litium pugnas introire. Quid istis infelicibus, quid periculosus esse potest, qui fallaciae linguae studio vite insidiantem alienae? Quare isti non respiciant ad illum propheticum Psalmum, qui dicit: *Dispertat Dominus labia dolosa?*

videtis sub quali maledictione vivit, qui aliud in corde ferit, aliud in lingua disponit? Bene profecto noverat Dominus celi ac terrae, aliquoties malos Sanctorum studia scita humilitate decipere, qui ore Evangelico dicit: *Venite ad vos in vestimentis ovium, ab intus autem sunt lupi rapaces.* Inexcusabile profecto malum est, dolosa consilia miscere blanditiis. Nolo

suspectas munerum suavitates. Quis autem libenter habet acidos lactices, & tristi herborum sapore conditos? Difficile igitur potest fieri, ut ille cuiquam placere possit, qui simul dulcem & salam aquam profert. Quando autem est, ut gustus non offendat, si savor melius quaecumque amaritudo le miscat? Cor ipsum hominis, quamvis sit vivum & sapientem, integra prudentia caret, quod amaritudo fellis infecerit. Omnis itaque subdole mentis compefenda sunt vitia: ne dum cooperint aliqui extrinsecus amara conficere, etiam ea quae sunt in ore nostro dulcia incipiant displicere. Audite Prophetam dicentem: *Pone Dominum custodiam ori meo.* Haec est utilis custodia oris nostri, ut non facile declinet cor nostrum in verba, quaecumque ad expugnanda pacis studia aut turpis sermo profert, aut vilius actus personae confingit. Inter confusus autem linguae sonos neminem paenituit tacuisse: Nam videmus frequenter etiam verborum fama in crimen venire & nimia facilitate verborum amicitia odia succedere. Quando autem potest fieri, ut homo sacrum magisterium, amantissimus non habeatur ingratus? Quod tamen vitium si requiras, superabundat in aliquantibus feminis: quae sicut non dubitant quae sunt turpia dicere, ita nec ea quae sunt pudenda confunduntur audire. Sed nec nos ista dicimus, ut aliquis semper vocem suam presso ore contineat, & linguae sonum obducit labiis perpetua taciturnitate inclinet. Ut nimium maius loqui ingratus sit, ita inutile est bonum semper tacere. Cum opus ergo fuerit, proferamus verba iustitia, sit os nostrum conditum.

Sed dicis forte: Non potest non aliquando respondere provocatus. Tacendum est plane, cum improbus sermo labia quiescit sollicitat: & loquendum, cum os amicum pacis studia commendat. Ita & loqui, & tacere profectum est. Est autem utriusque partis causa, verborum tenuisse mensuram. Magnus est tacere: magnum est & loqui: sed sapienter est utrumque moderari: Nam aliquoties nimia taciturnitas subtilem adseribit, sicut & verborum nimietas ad furorem refertur. De quo re si nostris sententiam requiras arbitrii, juri malo aliquis tacendo stultus, quam nimium loquendo iudicetur infans. Loquamur ergo, sed cum timore & tremore, cogitantes de omnibus verbis rationem esse reddendam: ita ut nihil de corde nostro iniquum exeat, nihil de ore blasphemum procedat, nihil renideat in cogitatione quod redat: Nam praeter illa quibus auditus offenditur, quorundam interiorum conscientiam Propheta castigat: *Labia dolosa, in ore est* Psalm. 111.
3.
corde locuti sunt mala. Inter illas ergo insolentis linguae culpas sunt cogitationes: Nam quicquid in corde loqueris, Domino confiteris; quia Deus scrutator est cordis. Videte ergo si possit fieri, ut illi occultum aut excusatum si possit fieri, quem non potest latere quod cogitas. Omnis itaque studio, dilectissimi, aequali vinculo ora nostra moderentur. Nihil ingratum lingua profertur, nihil injuriosum improbus sermo confingat, nihil subdolum, nihil dolosum in corde nostro fit, nihil asperum, nihil otiosum: Nam Dominus dixit etiam de verbis otiosis rationem esse reddendam. Quamvis autem aliquis vixam sole maniat, scientia regat, castigatione & sobrietate componat, nihil est quod in homine placeat, si in toto corpore sola lingua displicat.

HOMI-

HOMILIA VI.

De otiosis Verbis.

Quotiescunque dilectissimi, pro studio necessitatis nobis credite causam tractavimus discipline, dum graviora perfecti volumus, aliquanta negligimus: que licet aliquantus videantur facilia, si diligentius requiras, multis criminibus inveniuntur obnoxia. Quibus nunc porrigenda manus est, & elaborandum studio medicina, ut unaqueque res culpas sue infirmitatis agnoscat. Currite ergo per singula, si videtur, que aut posse servantur, aut lætitia blandiuntur: & invenietis non solum in fævis draconibus regnare noxium virus, sed etiam in exiguis apum venena latere corporibus. Frequenter diximus, dilectissimi, ebrietatem & cupiditatem quosdam fontes esse vitiorum, ex quibus quedam torrentes precipitanti peccatorum nascuntur, qui secum maximam partem humani generis in profundum trahunt: cum hinc ebrietas gula gurgitem fovet, inde cupiditas furorem improbe pervasionis accendit; hæc enim mater est superbia, illa luxuria: quarum una salutaris, altera deformitatis est focia; quibus studii est homicidia exercere, adulteria fabricare, amicitiarum fundamenta destruire: eam quodam commercio facilitatis furtivo amori mercedem suggerit cupiditas, occasionem præstat ebrietas. Sed hæc, dilectissimi, sicut aliquoties diximus, parvo poteris labore cohibere, si illa prius, que peccandi fomitem præstant, volueris refecare: nec plane difficile tibi erit compescere que sequuntur, si ea que fuit in capite vitia castigata dæmantur. Otio enim verba expositis sunt, extra deficit, si non fit qui ventri improbo pabulum subministraret. Unde ante omnia ebrietatis, sive cupiditatis castiganda sunt vitia, que tibi inter cætera vindicant principatum: ut illa que his obsequuntur, suo periclitentur officio. Facile est enim quamvis profundè gurgitis undam ficari, si ortus aquæ possit excludi.

Multa quidem, dilectissimi, adhuc de his que recolimus, memoriarum suggeruntur. Sed quia aliquoties in eorundem castigatione satisfecimus discipline, putamus pro commemoratione rerum hodie dicta posse sufficere. Unde ex his, que presentis materie videntur, inserta, interim temperamus, donec illarum paritum crimina, que aliquantis facilia videntur, exponamus. Audistis, dilectissimi, Evangelistam dicentem de otiosis verbis Domino rationem reddendam. Si respiciatis, dilectissimi, ad hæc que proposuimus, & illa que in castigatione indisciplinata lingue aliquoties diximus, intelligite hanc sententiam ad oris insolentiam pertinere; cuius dicta licet otiosa dicantur, non tamen otiose tractanda sunt. Nemo autem credat levem esse culpam, quam tantopere caelestis sententia diffinitionis impugnat. Hinc denique exitiquit, quicquid fama mentitur. Otiosa sunt enim semper infructuosa colloquia fæci rumoris exposita. Qui autem putandus est otiosus esse sermo, nisi ignarus rationis & non satisfactus; cui id studii est, aut ridenda confingere, aut de incertis quasi certa sentire? Est autem hoc genus hominum, quod dum fabulas pascit, nescit cavere monachum. Audiant isti Dominiim dicentem: *Os quod mentitur, occupat animam.* Otiosa verba sunt figurata convi-

tia, stulta fatigatione composita, dulcibus, ut aliqui putant, sed multis acedida plagis, ac mortiferis insuper armata supplicia: Nam quamvis lætiam excitent, in odia tamen frequenter incidunt. Multa sunt, dilectissimi, his similia, que forte non sint prætermittenda, licet inter omnia verborum vitia videantur extremis. Si verbi gratia hominem fuci coloris appellas argenteum, otiosum verbum, injurias facis; quia si verum dixeris, accusasti: si falsum detuleris, irrisisti. Cum hominem proccerasturæ & antique infantem vocas, nonne injurias facis, si veritate suppressa puerili studio mentiaris? Ad contumeliam enim perinet, si verbis tuis humano corpori aut aliquid addas, aut detrahas. Sed dicta forte, facta levia esse ista, & facille portanda. Verum est: Nam talia sunt ista genera vocum bulorum, ac si alienis criminibus leves plumas intracas, vel si per totum verticem juventutis primas honore fulgentem, liquentes cineres aut pulverulentis aliquid canoris asperperis; non quidem caput oneras, sed deformas. Similiter & detraha per jocos coma, quamvis nihil operetur doloris, multum tamen exhibet feditatis.

Cavendum est ergo, dilectissimi, ne feni- co feruone alter alterum ledat, & theatralibus verbis verecundiam fæci hæc estimatio- nis incutiat. Solet igitur nimia oris hæcæcia excitare motus animorum, & sermo lætitia accendit reciprocum parare convitium. Si denique scintilla quamvis parva flammam evomit, & ex nihilo exorta, magna frequenter movet incenda. Otiosus sermo satis otiosus nutritur auctore. Unde quia theatralium verborum fecimus mentionem, forte pro studio disciplinæ nec illis debeam recedere, que otiosis verbis curiosas aures capiunt, atque alii peccatis secreta concutiunt, dum plagis modulantibus blandiuntur. Hæc sunt illa vitia, que superius commemoravimus quadam mellis suavitate componi; hoc illud opus, quo diximus admixta dulcedine tristes vulnerum dolores infundit. In hoc loco forte aliquis pro amore discipline interrogandum putet, que sint istæ otiosæ voces, que injurias excitent, & periculum audientibus parent. Bene requiris, ne per ignorantiam periclitetur auditis. Invenimus igitur frequenter, ita impudicite viam muniti, atque ex hoc fomenta adulteris ministrari: cum hic agili plestro timiditatis citare tonos expediat, ille docili digito laborantis organi blandimenta componit. Isti sunt laquei, quibus famulanti- bus inter cætera vulnera diabolus hominum mores operatur: Nam quotiescunque dulci voce mæturet auditis, ad turpe facinus invitatur aspectus. Nemo infidialis caribus credit, nec ad illa libidinose vocis incrementa respiciat: que cum oblectant, faciunt; cum blandiuntur, occidunt. Sic frequenter veras in laqueum mortis dulcedine vocis impelli. Similis est, dilectissimi, causa mortalium, quos dulcisoni cantus cura sollicitat. In hoc autem proficiunt varietates vocum, & producta sine syllabis verba, ut homo aut captivus, aut capiat. Explicari non potest, dilectissimi, quam periculosos laqueos exhibent mimice studia voluptatis. Nam si aliquis posset humani peccatis secreta perquirere, inveniret ad singulos sonos fistule corda infelicium suspirare.

Intelligite ergo, quid inter viros ac mulieres nimium familiaris ac secretus sermo faciat, quid

(C)

Math. 12.
36.

Sap. 1.17.

HOMILIA VII.

De Misericordia.

quid iuncta vicina, quid jocus mixta colloquia, quid gula deliciis invitata, quid auri fames ad omne facinus prostitutionis expulsa, si alio more ferocem etiam muta vocis blandimenta decipiunt. Refugiendus est ergo error iste vocis sonus, qui humanis pectoribus dulcedine sua amaritudinem fecit: & persuasione quadam, mellifluis cantus frequenter mortifera aegris venena commiscuit. In quo loco primum obtundende aures sunt, oppositæ sententiarum fidei: quo facilius omnis invidiosus vocis excludatur auditus. Adhibenda etiam disciplina, qua oculatorum desideria repellat, & tabescens cordis incitamenta compelat: Nam ita docet Evangelista dicens: *Si te scandalizat oculus tuus, erue eum*. Nemo, dilectissimi, in hoc credat hujus sententiae stare rationem, quasi Dominum humanum corpus deformare velit, quod ad similitudinem suam plasnavit, & ad speciem suæ dignationis instituit. Hoc est oculus erueri, que sint in homine turpia refecere, & viles actus emendatione conficere: castitatis illecebris truncare luxuriam, & bono conscientia, manus improbe cupiditatis abscedere. Ille autem manus sine iudicio, qui in se infidelitatis tela congerit, & iusto iudicio infidelitatis calamos amputari. Ad salutem igitur anime pertinet, si debilitentur vitia iniquis actibus enutritia, & radicibus vellatur impiorum aspectus oculorum: quibus cito mortis stimulus acquiescit, si hæc que superius dixi, integra & ileesa permiseris domari. Sed quo facilius ista operentur, subleventur et Christus, qui dicit: *Relinque omnia bona tua, & sequere me*. Scio quidem, dilectissimi, quod laboriose suscipit ista, qui seculi actibus occupantur, quibus dulcis est istius vite usus. Sed si diligenter requiras, vanitate plenus, & quodammodo tenui umbra vestitus, ad tempus muticum obsequitur, & hæc, quam videlicet, saltax divitiarum pompa blanditur. Bene ista noverat S. David, qui dicit: *Acerta Domine, oculus meos, ne videant vanitatem*. Quæ est ista vanitas, nisi cultus divitiarum, & secularium studia voluptatum? Confirmat hoc in Salomone qui dicit: *Vanitas vanitatum omni homo dicitur*. Nemo ergo, dilectissimi, in hujus mundi vanitate confidat, quam videt infirmis stare vestigiis: cuius cultus temporalis atque inanis est, & ornatus lumino, ventoque similis. Talis est autem decor vultus ejus, ac si speciem illius vitis apicis, que fossilitatis flore composita, promissæ fructum necesse exhibere vindemiam, quæ dum nimiam parturitur, maculam perpetuæ sterilitatis incurrit. Longe alium nobis dilectissimi, æternæ vitæ tempus promittit ornatum, si tamen homo peccatis pauper incedat. Ille autem ad Christum dives vadit, qui misericordie fructus congregat, & stulte studia cupiditatis impugnat. Ille ad celos opulentissimus pergit, qui a se pompam temporariæ vanitatis excludit. Ille secum magnas opes ad paradisum portat, qui onustum vitæ pectus studio religionis extorant. Ille postremo omnem penuriam mendicitatis evasit, qui quotidie in corde suo Christi nostri mandata ferit, & pervigili die horrea pectoris sui feminibus divine institutionis impleverit. Ita ut ante omnia illius octavo sermonis compellat libertatem, que si inter illa religiose vitæ studia mixta consideret, non dubitans examinatione futuri iudicis præjudicat sanctitati. Cito autem que sunt in homine optima revileseunt, nisi inter cætera que emendationem requirunt studiose ea que superius commoravimus, lingue vitæ rescedant.

SI respiciamus, dilectissimi, omnes justitiæ gradus, per quos opus religionis intratur, non invenies, cui non apud Dominum gratiosa servitus locum comparet dignitatis. Sed hæc ipsa, que fides in nobis operatur, quamvis humano labore proficiant, ad Dominum referenda sunt: per quem, & in quo, si qua sunt bene gesta, consistunt, & in posterum quibusque profutura servantur. Unde nemo sapientia Dei beneficia suis virtutibus admet applicans: ne audiat illam Apostoli sententiam dicentis: *Quil habes quod non accepisti? aut si accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti?* Scimus quidem, dilectissimi, quod juxta Evangeliorum fidem, que beatitudinis promissa commemorat, homini iustitia in celestibus locum fecit, id est promissionem paradisi, & terram reprobationis, gratia mansuetudinis & humilitatis obtinuit: cordia consimilem mercedem retributionis accepit: pacis iucunditas multo inter Filios Dei locum paravit: pura Sanctorum victorie coronam, & celestis regni gloriam ex virtutum meritis acquisivit. Sed hæc omnia una atque eadem Patris, & Filii, & Spiritus sancti in nobis virtus operatur, que perfectionem iustis laboribus prestat, bonæ voluntati quantumque sunt optima subministrat. Unum est hæc, & pernitium, quod ex illa misericordie eadem descendit, in quo sibi quotidie iuste possit mortalium homo gloriari: hoc estrefectio pauperum, & redemptio captivorum: si tamen ipsam non aut iactantia dispitet, aut tristitia ingrata conturbet. Audistis ecce Evangelistam dicentem: *Venite benedicti Patris mei, possidete nunc regnum celorum promissum vobis a constitutione meam*. *Elixiri & delictis mihi manucare: sacri & delictis mihi vivere: mabus erant & vestigiis me*.

Videtes ergo quod si gloriari cuiquam oportet, non nisi in hoc opere convenit gloriari, in quo pacis ac vestris sit Dominus precipit: & in dies famam portuncule panis fracti postulat saturari. Si vultis ergo, ut non sit inanis nostra gloriatio, primo loco abundantius elemosynis summi Regis redimamus amicitias: & ut nobis pateat cæleste regnum, omne misericordie studium convertantur ad Dominum. In cuius amore non otioso aut negligenter pauperum tractanda sunt lacryma: ne ille qui totum orbem solet pacere, ad nostram confusionem inter mendicos videatur esurire. Contemplare denique singulorum necessitates, & nostri erga miseros sollicitudinem Salvatoris: & intelliges ibi esse Christum nostrum, ubi abundantiam videtur lacrymarum. Nec enim longè tibi querendus est Dominus, si non sis avarus. Expectat nos ecce foris, cum illa florum turba famulorum. Non enim tibi errandum est oculo, ut dubites circa quem potissimum opus miserande erogationis impendas. Iplum scias esse Christum nostrum, quem oculus non videt, quem apexeris cæcum, quem offensus claudicantem, quem patris involutum, quem videtur fortitudo velles conestum. In hæc denique veste, cum a Magis quaeretur, inventus est: & cum in præsepi positus jaceret, sub hoc habitu apertis thesauris munera oblata suscepit. Ad hæc respondet illa Evangelica sententia, que dicit: *Insanizate vobis oculos in celo, nisi nunquam tinea corrumpti, neque fures effodiant*.

Math. 5.

29.

Math. 19.

21.

Psal. 118.

37.

Ecc. 1. 2.

1. Cor. 4.

7.

Math. 24.

34.

Math. 6.

20.

mi. Hi sunt illi thesauri, qui caelestibus meritis deputantur, quos nulla res adversa contaminat: hoc est, facultatum per miseris dispensata substantia.

Audi itaque primo in hoc loco consilium meum, quicunque divitiarum abundantia gloriaris. Si times tinea, commenda: si furem metuis, in superiore parte commenda. Ecce habes idoneum custodem, qui opes tuas fervet. Frequenter enim videmus congregata terra vilio periclitari, & opes nimium desolatas quoad limi tate consumi. Unde utilius iudico esse commodare quam abscondere, & saniori magis credere, quam terra deputare. Stultitiae autem genus est, clausum tenere, quod potest multiplici labore proficere, & ad usum aeternae vitae fructum exhibere iustitia. Moneo ergo, ne quis in terra abrenis acibus caelestis animae dignitatem deputandam putet. Illius utem thesaurus tinea comedit, qui vanitati servit, & vitam suam in hujus mundi pompa constituit.

Tinea igitur, dilectissimi, vermis est invadit & avaritia: qui secreta cordis solus possidet, solus que sunt in abditis congregata consumit. Furem vero diabolum credite: qui ut bonis operibus infidit, objecta feculi pompa blanditur: & ut hominem a confortio regni caelestis excludat, aurum manibus ingerit, argentum oculis opponit, gemmas collo inserit. Ita superbiam nutrit, & desideria carnis stimulo cupiditatis accendit: que sicut Scriptura dicit: *Mergunt hominem in interitum.* Non dubie autem ille panis exonerat profundum, qui thesauros suos praeimit ad celum. Audite quid Dominus offerat: *Venite humilitati Paris vus, possidete mecum regnum praemissum vobis a constituto: fides, & desistit vobis vivere: vultus eram, & vestitit me.* Quis dubitet post hanc vocem de hoc saeculo cum tota patrimoniis sui pompa migrare? Stultitiae profecto vanitas est, vitium in electione meritorem, plus mundum eligere, quam caeleste regnum: magis saeculo placere, quam Christo. Si quis itaque vult locum invenire in caelesti sede, non desinat indigentibus necessaria ministrare. Sed forte dicat aliquis, tenues sunt facultates meae: non patimur tantas erogationis expensas. Si tibi obtulerunt praeciarum hujus temporariae possessionum praeciarum, nonne pretio colato undique nummos aggereres? & si forte saeculi tui pondus non fuisset, rem tibi necessariam mutua pecunia comparares, donec amplata novae cepite possessione gauderes? Ecce possessio tibi regni caelestis offertur, & quidem parva pretii mercede taxata: que possit etiam ab illo facile emi, qui solus se paupertate caesura. Videmus tamen quid sit, quod a te pretii nomine postulat, cibus, potus, & vestitus. Ad haec non invenio cui erogatio non quotidiana sippetat. Si requiras, forte horreis tuis amone species exuberat, & novas vini cellulas antiqui gustus fama commendat. Quid tibi prodest servare ista, si neficias locatis frudere? prodest commercia? Sed dicis, pauper sum. Nunne quid sub hac voce illis excurrere te poteris, qui-

bus pretia specierum pro temporum sterilitate deponis? Sine causa exiguitatem tue facultatis accusas. Potes habere quod vendas: non potes habere quod dones? Non sine causa dilectissimi: *Frangite esurienti panem tuum.* Ad humanos pato pertinere istam sententiam: quorum panes reconditis & incontaminatis solet caries exesa consumere. *Frangite ergo esurienti panem tuum,* ne pereat, & te a confortio regni caelestis excludat. Addit ad haec: *Et ista iudicis feminis tui ne deseceris.* Qui sunt domestici nostri? necessarii omnes, qui nobis sunt mandandi lege conjuncti. Quid est quod in faciendis elemosynis non est consuetum excipienda persona, nec habendum electionis iudicium? quia res que necessitati servit, erogationis ordinem non requirit.

Quid autem tibi est opus querere, utrum Christianus an Iudaeus, utrum Haereticus an Gentilis, utrum Romanus an Barbarus, utrum liber an servus sit ille qui postulat? Ubi incumbit necessitas, non opus est ut personam discutas: ne cum indignis misericordia segregas. Dei Filium pariter amittas. Unde autem scire possimus, in qua parte terrarum habitet Christus? Ubique credendus est esse, qui totum nofcitur possidere. Sequitur superiora: *Tunc erumpit temporarum lumen tuum, & vestimenta tua ante orientem, & praesit te iustitia, & claritas Dei circumdabit te. Tunc clamabis ad Dominum, & Dominus exaudivit te. Albus te loquente dicit: Ecce adsum.* Et hoc propter fractum panis particulam, quam plus putas acquirere, si maiora praestaveris? Audite Evangelium dicentem: *Beati misericorditer, quantum igitur miserabili Dicit.* Multi quidem gradus fuit misericordiae: sed requiringrum est, qui potissimum existant. Principium misericordiae est quidem, lapsu manum porrigere, erranti viam salutis ostendere, infirmos visitare, in tribulatione posito solatium inhaurere; sed illa est praecipue expectanda misericordia, efferentem palcare, nudum vestire, captivum redimere, ad tempus non habenti necessaria commodare. Invenimus aliquotiens praeterea multa genera misericordiae, quibus se vulgo studia humana commendant: que cum nullum exhibent misericordiae fructum, misericordiae tamen mentiuntur affectum. De his enim dicit Iacobus in epistola sua: *Si frater autem fuerit tuus, & indignus vultu quotidiano, dicat aliquis vestrum: Ne in pace, calefacimus & saturamus: & non desideris eis que necessaria sunt corpori, nihil vobis proderit.* Quis non oderit firmo pietate otioso blanditur, & instructiose caelo lacrymae porrigitur? Quid juvat alienum flere naufragum, si negligas corpus expositum? aut prodere animum excruciatu dolore alieni vulneris, si deneges poculum sanitatis? Non palpant efferentem blaspum collo sa consilia. Quid juvat fomentis mollibus palpasse mendicum, si non reficias fame mortuorum? Quod iudicium est misericordiae, ut hominem velis vivere, & nohis in necessitate servare? Crudelis est profecto pietas, que facit dolere miseris, & nescit subvenire peritris.

Quid amplius queritis, dilectissimi, pro erogatione fracti panis? etiam si non fuisset vobis caelestis regni portio repromissa, fuissetque peccatoribus deberet illa sententia, que mortalibus ipem futurae salutis, & letitiam perpetuae detulit securitatis. Nam si respiciatis ad vestri laboris

bitet aliquis indigentem pascere, cum videat se
 ista Christo nosse in pauperis refectione con-
 ferre? Sunt aliqui, qui miserabilem mendicitatem
 pro carnalitate humanitatis insidunt, qui cum
 excusare postulantibus erubescunt, miseris
 promittendo decipiunt. Ecce hic dicit, clavus
 deest, cufos absentes? aut primum fueris
 reverfus, recipies. Non cogitas illam sententiam
 Salomonis, quae dicit: *Ne alienis, alii & reaveris, etiam dabo: cum possis
 illam beneficare.* Unde quis quid contingat se-
 quenti die? Dicis, cum primum fueris reverfus,
 accipies. Quando est illud, esurient ut villicus
 tuus redeat, qui forte te volente, frequenter
 absentes? quando est, ut ad clamantem illa
 fastidiosa secretorum tuorum clausura diffi-
 liant, quae dum te serviliter voluntati, necitan-
 ter aperit? Dicis: cum fueris reverfus, accipies.
 Quid si nudum gravior solito tempestas
 cedat? quid si deficientes fame artus exitus
 vicine mortis excipiat? Quis non iudicat tuo
 iudicio deputatum morti, quem videt tuo be-
 neficio potuisse servari? Cum fueris reverfus,
 accipies. Cuius sile redit, quem virtus tota
 desinit? aut quae sine domum repetit, qui pridie
 confusus absentes? Deponamus quod promissioni
 tuae redeundo satisfaciatur: forte sub hac
 quae pridie condicione venturus. Satis
 iustus plane est, elemosynam larim negalce,
 quam esurientem fere promissa decipere. Audite
 Dominum dicentem: *Frangite esurienti panem tuum.*
 Requiritur si vultis, dilectissimi, quia factus
 panis mero deo pascitur. Ecce dicit Dominus:
*Frangite esurienti panem: si videris nudum, vesti eam:
 & domesticos seminis tui ne despexeris. Tunc erumpet
 temporarium lumen tuum, & vestimenta tua cito
 orientur: & praevia ante te sustulit, & claritas Dei
 circumdabit te. Tunc exclamabis, & Deus exultabit
 te: & dum alacris loqueris, dicit, ecce adsum. Vi-
 dete, dilectissimi, quantum nobis comitet erogatio
 tenuis expensae, ut ad petitionem largitur tante
 maiestatis Dominus dignetur occurrere. Nam et
 alibi dicit: *Qui dederit uni ex minimis istis calicem
 aquae frigidae, inveni dico vobis, quia non peribit
 merces eius.* In hoc loco voluntas requiritur,
 non facultas. In maximis enim affectum integre
 devotionis offendit, qui in minimis votum
 misericordiae exhibuit. Unusquisque ergo,
 dilectissimi, prout habet, ut potest, erogat,
 largiatur, expendat. Nemo claudum refugiat,
 nemo surdum non audisse se fingat, nemo
 debili manus subtrahat: quia omnia ista in
 retributione consistunt. Vestire enim pauperem,
 corporis sui est operuisse nuditatem, lacrimas
 autem magnum est recessisse mendicantem.
 Sic enim dicit Dominus: *Quaecumque feceritis
 uni ex minimis istis, mihi fecistis.* Tanta est
 enim apud Dominum nostrum cura miserorum,
 ut sibi praesertim putet, quicquid egentibus
 erogatio miseranda contulerit. Videmus igitur
 aliquoties inter abundantiam vinum frumentis
 que commercia egentes viduas suas foveat
 foveat decepti: quibus nec laborandi, nec
 providendi virtus suppetit. Satis ille impius
 est, quem non ad misericordiam provocat aut
 infelicitas desolationis, aut infirmitas senectutis.
 Videmus & quod pejus est, frequenter multitudinem
 captivorum nudis errare corporibus. Quid tibi
 prodest abundantia divitiarum tuarum, si in
 conspectu tuo unus sit pauper, alter esuriat?
 Ecce imminet tempus, dilectissimi, iuste
 retributionis, & promissae in caelestibus
 munus hereditatis. Erogemus ergo, & expendamus
 in hoc saeculo, si vultis partem*

divitiarum obtinere in caelo. Audite Dominum
 dicentem: *Testificabit vobis thesaurus in caelo;*
 & alibi: *Facite vobis sacculos, qui non veterascent.*
 Bene, dilectissimi, Christus nosse boni operis
 fructum pensata facultatum qualitate disposuit:
 ut in faciendis elemosynis nec dives, nec pauper
 excusare se possit. Ita ut huic qui res: illum
 quem noverat paupertatis squalore fordere,
 esurientem panem iuberet frangere. Quae autem
 tam vacua horrea, quae sustinere non possint
 tam tenuem erogationis expensam? aut qui tam
 miseri census, quos possit conturbare mendicus?
 Facile sane & sine difficultate potest implere
 mandatum, cui ultra possibilitatem nihil constat
 impositum. Scio quidem census tenues frequenter
 bonae voluntati oblitere: ita ut non sit in quo se
 operae pretiosae cogitationis extendant. Sed si illa
 quae majora sunt, implere non possumus, vel
 haec quae parva & facilia sunt, non praetermittamus.
Frangite esurienti panem. Ad haec quis
 non devota mente respondeat, quamvis pauperate
 oppressus sit, & tota vitium mendicitate
 suppetat? Alioquin aut nimium mendicus, aut
 satis vanus est, qui in faciendis elemosynis
 non est fracti panis erogatione contentus. Sed
 dicis, multa minutatim dispensata massam faciunt.
 Verum est: sed quantum est istud ad illud
 quod dicit Dominus: *Ego vobis reddam in
 centuplum, in saecula & vitam aeternam?* Tu
 tamen, qui tam invidus es, portumculam porrigis,
 quod faceres, si a te auri pondus, si argenti
 pretiosum talentum, aut aliquid interduo
 magno pretio captivum redimas, qui de re tam
 parva suscipis. *Quo pauperi miseretur, Deo
 fenatur.* Unde, dilectissimi, moneo ut nemo
 partem divitiarum Deo subtrahat: qui iustis
 laboribus non difficilium boni operis fructum
 reportat, cum misericordiae mercedem multiplici
 miseratione compensat. Non dubitemus itaque
 erogare: non diffimulemus expendere: Maxima
 enim semper fuit apud cultores terrae spes
 aeternae vitae, ex abundantia misericordiae.

HOMILIA X.

De Parasitis.

Quotiescumque, dilectissimi, pro studio discipulorum,
 ad confusionem malorum, opus fuit bonarum
 partium virtutes exponere, multum amicitias
 honoris exhibuimus, cum singulae quae pro
 suis meritis laudaremus: praesertim fratrum
 conjunctionis studia, quae pacis & charitatis
 junctio consortio, vitam perfectae religionis
 institunt. Sed dum assidue singularum
 rerum causas curiosius inquirimus, & honestis
 actibus officium sermonis accommodo, multum
 in ipsis amicitias quod mihi displicet, invenimus.
 Unde ne quid in adulatione bonarum partium
 subtraxisse videar disciplinae, ausus sum inter
 illas inimicitiarum culpas etiam amicitias
 castigare: si tamen amicitiae dicenda sunt,
 ubi operatur injuria multis acta vulnibus.
 In quo loco ad excusandum execrabili erroris
 invidiam, aliquando forte huius praesentandae,
 & parantibus causis laetitiae nomen imponant.
 Perat hoc quolibet animo, qui huiusmodi
 contumelias subiicere consuevit. Ego ibi
 amicitias excessisse omne genus captivitas
 puto, ubi ne laeso irasci, nec irato conveniri
 vindicari. In quo loco, dilectissimi, cum ex
 duo-

Math. 6.
 20.
 Luc. 12.
 33.

Prov. 3.
 28.

Eccl. 587.

Math. 10.
 42.

Math. 6.
 40.

duobus infeliciorem iudicem, nescio: utrum
 filium qui aliena deformatione vivit, an ipsum
 qui corpus suum in ludio prostituit & inulsi-
 bus tradidit. Nemo mihi in talibus causis
 patientiae nomen imponat: ad luxuriam profecto
 pertinet pena, quam irascentis inimici non
 extorquet injuria. Sed forte istis danda venia
 sit, quos ad omnem contumeliam pauperis
 trahere, & infelix penuria luxuriantibus plagis
 subiacere compellit: qui domi necessitati servi-
 unt, contumelias adqueferunt. Esto ut his
 patientiam causa improbe paupertatis indicat,
 quod de illis iudicabimus, quos aliena patitur
 contumelia? Quales iste gradus est amicitiarum,
 quem vincit poena, asperavit injuria? aut quae
 illi potest esse gratia familiaritatis, ubi est quoti-
 die poena venialis? Erubescit quidem, dilectis-
 simi, in confusione miserorum, quos famae
 improba cupiditatis inlexit: sed multo plus il-
 lorum actu & conversatione suscipio, apud
 quos penalis amicitia tristitiam removet, & læti-
 titiam cruentus amor familiaritatis exepit. In-
 felices quidem illos iudico, quos ad iugem
 contumeliam venere intravit, & ad omnem in-
 juriam gula nunquam poeulis exatiora sollicitat.
 Sed istos multo infeliciores puto, qui a-
 mica insatiatione pugnas insituant, & inter
 fluentes mero calices alieno sanguine satiantur.
 Ecce hic convivium instituit, & voti-
 vo quodam apparatu undique greges adulan-
 tium congregavit.
 Inter quos procedit para-
 fitorum gula: cui contactus est injuriam
 mero vendere, & poeulis fessis plagis vesti-
 menta farcire. Videte ergo, quomodo illi
 ferant odiorum causas, apud quos cruentas esse
 placet amicitias. Quid non invenit infelix
 ac damnosa luxuria! Ecce sit spectaculo ho-
 mo homini & ad excitandum læticiam aut
 sermo turpis, aut vultus exiguit sedatis.
 Huic denique manducanti barba vellitur: illi
 bibenti sedilia subtrahuntur: hic ligno scissili,
 ille fragili vitro pacitur. Tanta est igitur li-
 bido ridendi, ut putent miseri nullum sine læti-
 titia transire convivium, nisi in cibos verterint
 aut vestimenta corporum, aut ministeria pocu-
 lorum. Quantis autem putatis miseris ista
 consistere? Ecce quicquid detrimenti mensa fe-
 cerit, insatiabilis venter adipiscit. Nam qui his
 iugis volupratibus servit, etiam mercedem
 laboris sui aut bibendo conterit, aut vapulan-
 do consumit. Sed hæc autem omnia illis impu-
 tandi sunt, qui lætitiæ causæ ad tam sedum mi-
 nisterium gradum amicitie & familiaritatis in-
 clinant. In meliore profecto statu est apud
 Dominum tertivus, quæ standi lege deputato
 parat officio. Est illi inter accumbentes lo-
 cus ridendi, & nulla tamen inter expectantes
 tenetur culpa peccati. Ecce infruitur acies
 poculorum telis armata. Expectatur primum
 in contentione verborum victoria, nec finis
 ponitur, donec abundantibus lacrymis aspera
 quæque poculorum temperentur. Polluere
 est magis, quam exornare convivium, expecta-
 re infelicium pugnas amicorum: si tamen ami-
 ci dicendi sunt, qui captivorum lege servant,
 et gladiatorum more paucantur. Datur misere
 ro inter ciborum novitates, vini leuiores,
 qui inter ciborum novitates, vini leuiores,
 quicquid vilis, quicquid asperius: ut in tanta
 rerum abundantia incertam sit, utrum esurire,
 aut sitire sit melius. Minus plane lubrico sub-
 iacet tenebris sedibus deputata captivitas: ubi
 quamvis sustineat homo durum dominationis
 imperium, accipit tamen ex ipsa rerum neces-
 sitate solatia. Non enim habet, in quo possit

erubescere, cui necesse est invito servire. Ve-
 lim tamen scire, dilectissimi, in quo relictæ ex-
 pectantis animi injuria deformationis alienæ.
 Adferant forte huius rei amatores jocus ista pra-
 stari, quasi revera desit, unde homo non re-
 quirat. Offendam vobis, si placet, oblecta-
 menta non incommoda: quæ facie ornamenta
 benevolentis animi possint læticiam removere.
 Ecce infantibus quos verborum admira-
 randa principia, ubi primam informis litteræ
 vocabulum matris operatur, & distantis syl-
 læ gemitus patris nomen oritur? Quis autem
 ibi lætus non sit, cum inter illa sermonum cura
 rudimenta, lætantes laborum fonos rudis lin-
 gua decipit, & os trepidum stillantia lingua
 desinit? Quod si forte spectaculis delictariis,
 habes eorum, licet aliquotiens periculosa, sis
 tamen grata certamina: cum plaga gradu
 concesso ventos aut timeant, aut rapiunt. Nec
 parum lætitiæ conferunt illa studia venatio-
 num, & canibus acta certamina, quæ nec pe-
 riculis nec damnis constat exposita: cum hic in
 conspectu semulis curibus auro lepori immi-
 net, ille argutis manibus cervi veligia lætenti
 inquiret. Quæ tamen dimittenda sunt seculo,
 in quo antiquo actu errore luxuria. Nos
 vero aliter decet, quos Christus noster suis le-
 gibus vincit, & ab illa superfluitate gentilitatis
 stultitia segregavit. Licet nec nobis desint
 spectacula, quæ tristitiam relevent, & anxium
 curis animum suscitare oblectent. Poma-
 nus nobis ante oculos illos pugnas Martyrum,
 & intantum admirabilium exempla virtutum,
 & videbitis subito, adrecescente lætitiæ, cedere
 omnes infelicium lætus animum. Cui autem
 non læticiam parat pugna, iustus partibus
 succedente victoria, quam ferus hostis admotis
 tormentorum stimulis in Sanctorum periculosis
 composuit? Quis igitur non rideat, quis
 non lætus sit, cum videat militem Christi non
 stri supplicis exultantem? erubescere perfe-
 ctionis auctore, victum plagis cessisse torto-
 rem? Si quis forte dulcissimi cantus delecta-
 tur auditu, ad psallentium Prophetarum cho-
 ros sollicita lætus corda convertat. Imple-
 tur os nostrum caelestium exultatione Psalmorum,
 referente Christo nostro gratias, qui spe
 reddidit saluti in honore nominis sui iugiter
 exultare nos iussit. Hæc est exultatio cordis no-
 stri, ut die noctique lætetur in Domino. Hoc
 est autem exultare, mandatis Domini tota mente
 servire. Mandatis autem Domini servit,
 qui vitam suam ab omni vitiorum contagione
 custodit. Ite vitam suam custodit, qui huius
 proximis suis exhibet, pacem diligit, amicitias
 colit. Hoc est igitur amicitias colere, alienam
 iracundiam moderationis studio sustinere &
 ferventes fratris animos patientia temperare.
 Ita est ut futuro iudicio inter exteros incul-
 patis incedas, si de Christo nostro in his om-
 nibus que diximus, te probatum castigatus ex-
 hibebas.

HOMILIA XI.

Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

Non recte sentiunt, dilectissimi, qui putant
 vite ornamenta proprio labore componi
 & sine adiutorio omnipotentis Dei virtutum
 posse merita comparari. Si ergo nostrum est
 tantum quod boni sumus, quare vitis subiacemus?
 aut si ex nobis defendit omnes, quicquid
 potest hominem aut ornare, aut salvum facere,
 quare

(D) 2

quare pereunda lege concludimur? Omnem profecto modum sacrilege superfluitatis excedit, qui in laboribus iustis partem Deo subtrahit, a quo sapientia spiritum accepimus: qui totum hominem regit, & ad omne opus bonum mortalium mentes accendit, cujus est, quicquid ex illa iustitie sede descendit. Omnia itaque laborem insignia ad Deum referenda sunt, ne sancti Spiritus dona rescindat. Nihilis autem presumptionis est vitium, imperatore pugnantem, militem solum palmam velle reportare victorie. Sane si vultis, potestis agnoscere, cui mala, cui bona debeant imputari, Propheta dicens: *Bonitatem fecisti cum servo tuo Dominus.*

Item alibi: *Dixi insipienti in corde suo, non est Deus.* Videtis ergo, quod boni nos tra divinitati debemus adscribere, mali autem humanis moribus imputare: quia ut bona procurante Domino creatur, ita mala diabolo auctore nascuntur. Sed ut intelligatis vitam Dei munus esse, mortem diabolo subiacere, audite Evangelistam dicentem: *Venite illi, possidete mecum regnum promissionis vobis a consultatione vultus. Spiritus, et desiderii vobis manducora.* Aliis vero dicit: *Recedite a me maledicti in ignem aeternum, quia non desiderii vobis manducora.* Videte ergo quod boni actus caelo serviunt, mali inferni sedibus deputantur. Diviso autem actu nostro est: cum bene facimus, Christi sumus: cum mala operamur, in diaboli potestate transsumimus. Nunquam enim deserit Dominus voluntatem religionis studio florentem: nec desunt solatia divinitatis, ubi sunt actus bonae conversationis. Tunc sane nos bona deserunt, cum deteriora succedunt; quia non dubie divino auxilio desistimur, postquam iniquitatis desiderio occupamur. Adhuc igitur Deo qui Salvator nostrae sine dubio dominatur, diabolo potestate absente: Ubi autem virtutum Dominus discesserit, facile hostis aulae vacuae possessionis invadit. Una est itaque spes salutis nostrae, ut malorum actuum ordinem nobis imputemus, bonorum, Dei virtutibus adscribamus. Cito autem ille ad imperium diabolice potestatis admittit, qui divine maiestatis solatia non meruerit obtinere. Sperandum ergo in Domino, ut boni simus: & cum boni fuerimus, in Domino gloriamur. Audite Apostolum dicentem: *Quid habes quod non accepisti? Si accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti?* Hec actuum nostrorum perfecta gloriatio est, si gloriamur in Domino, apud quem virtutibus virtutum corpus componitur. Ibi sine de se hominem gloriaris oportet, ubi pro nomine Domini voluntaria crucis pena succedit, quae tamen gloriatio hunc habet fructum, si auxiliante Christo mereatur effectum. Nam Propheta in hoc loco dicit: *Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant eam: in vanum vigiliant qui custodiunt eam.* Videtis ergo, quod nec sine Domino quod bonum est edificari, nec adificatum sine Domino poterit custodiri. Adificatio divina huius domus aedificatio est vite nostrae, quam oportet divine maiestatis auxilio communiti. Rogandus itaque semper est Christus noster, ut in nobis bona nutriat; & exoptandus, ut nutriti sustinet; atque ita intelligentiae nostrae coram componat, ut omnia quae bona sunt gloriae caelestis potestatis assignet. Sultitiae vero genus est, ut homo suum esse iudicat quod laboravit, qui in alterius potestate consistit. Ecce hic modo divitiis exultat, modo paupertate suspirat: si in manu no-

stra sunt bona nostra, quare non cum volumus aut penuria cessat, aut divitiae perveniunt? Hic modo fanitatis vigore attollitur, modo infirmitatis dolore vexatur, si in potestate hominis est vite nostrae salus, nunquam periclitaretur mendicis, nec moreretur infirmis. Requirit denique uniuersique initia vite vitae, & auctorem quentem generis humani: quis corpus formaverit, quis membra composuerit, quis terrenam materiam in humanum usum fecerit vegetare. Nonne haec omnia Dominum sapientia procurante constituit? Cum ergo non sit nostrum quod sumus, quomodo nostrum est quod habemus? Sultitiae genus est, ut cum alii debeas vite beneficium, tibi adscribas ornamenta virtutum. Ecce hic honor extollitur, ille sibi de corporis integritate blanditur: hic divitiis labori suo imputat, ille scientiam doctrinae vigiliis assignat. Nec nos negare possumus, ornamenta religiose vite vigilantia studio comparari. Sed ibi Deus est, ubi integre religionis est animus, ita Apostolo dicens: *Exemplum eius queritis qui in me loquitur. Conspicis? Satis ibi vacillat humanum fiduciam, ubi non requiritur Dei auxilium. Nam non dubie periclitatur fides, si non muniatur patrocinio divinitatis. Nostrum est igitur bonum velle, Christi vero pericere. Nam ita Apostolus loquitur: *Velle adiaceat mihi, pericere autem bonum non invenio.* Vides ergo boni operis voluntatem ex nobis debere descendere, perfectionem vero in Dei potestate inveniri. Quare autem aliquis mortalium fieri bona suo tantum studio adignet, cum dicit Propheta: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad caelum.* Et Evangelista itidem docet non esse bonum, nisi illum Deum? Ergo videtis, quod si quando boni videmur, bonitatem Dei operamur. Audite Apostolum dicentem: *Unus est templum Dei, si tamen Spiritus Dei habitet in vobis.* Templum profecto Dei sumus: sed cum bene facimus. Si ergo templum Dei est homo, necessario Dei est quod habemus in templo. Sed haec bonis diximus. Verum non est Dei templum, ubi convenit multitudo vitiorum. Nam ubicumque cuncta porriguntur, ibi diabolus dominatur. Ad illum scilicet respicit pompa divitiarum, qui sibi in magna dolo vindicat principatum. Nos procuratoris loco fungimur, si aliquid lucri fecerimus, referatur ad Dominum, si damni, referatur ad procuratoris exitium. Quicquid enim servus in Domini positus potestate laboraverit, necellario Domini est. Habet quidem servus gratiam laboris sui, fed Domino debet fructum operis impleti. Denique utili servo ad hoc pecunia creditur, ut Domino duplicati favoris lucra numerentur. Replicite itaque ad consuetudinem conversationis humane, & intelligetis utili servo ad hoc pecuniam credi, ut Domino duplicati favoris lucra numerentur. Nam ita in hoc loco Evangelista dicit, ad eum, qui lucrum quadruplicat: pecuniam reverfo de peregre Domino portavit: *Ecce servus bone, quia in pauca fuisse fidelis, in multa te constituit: intra in gaudium Domini tui.* Ita Dominus laudatur in servo bono: servus bonus predictatur in Domino. Unde extendendum est, ut quando quod ad gloriam boni operis pertinet, nostris virtutibus adscribamus: scientes quod non per iactantiam victoriae corona componitur: sed per fidem & confessionem Domini: passionibus, quibus respondent bonorum operum studia. Haec est illa pecunia, cui dist-*

Psal. 118.

56.

Psal. 139.

14.

Math. 25.

24.

1. Cor. 4.

7.

Psal. 126.

1.

2. Cor. 12.

2.

Rom. 7.

15.

Psalm. 129.

3.

1. Cor. 3.

16.

Math. 26.

23.

mas caelestis regni respondere beneficia. Hoc illud negotium iusto tenore duplicatum. Hac est illa retributio meritis debita, ac beatis laboribus repromissa. Multiplicetur ergo in nobis pietas, fides, misericordia, bonitas: ut cum venerit Dominus facere rationem cum servis suis, intremus in gaudium Domini Dei nostri. Quod facile obtinere possimus, si usque in finem caelestia mandata servemus. Sed non otiose nobis laborandum est, ut mercede digni iudicemur. Iustis autem actibus facile honestas succedunt, si tamen non occupent animum pravae voluptates: quae non difficile in ventos evanescent, non divinae maiestatis solatia retribuent. Quisquis ergo est in hoc, quo factus homini, religionis ordine constitutus, non extollatur gloria sanctitatis: sed magis fructum laboris sui Domino reservet, qui unicuique pro meritis caelestia dona componit. Qui gloriatur itaque, in Domino gloriatur. Omnis ergo studio splendens est, dilectissimi, ut vitam nostram Domino ita fides pura commendat, ut quid excellentia humana sibi vindicet, aut suis laboribus donet. Totum autem perdidit quod laboravit, qui propriis virtutibus fructum sanctitatis adscripserit.

HOMILIA XII.

De Bona conservanda Pacis.

Solliciti sunt forte aliqui malivolis exprobrare verbis studium bonae voluntatis, & timor aut ignaviae adscribere, si quando hominibus cedit, & exulceratus injuriis ad omnem patientiam quietis amore confugerit. Ad consultanda tam pravae mentis iudicia, sufficere quidem debet Evangelicæ lectionis admonitio. Sed quod ex nobis est, fidem rerum estis exigito sermone profitemur: atque ea quae plenitudo religionis postulat, pro affectu quo charitati studentis, votis competentibus adjuvamus. Licet sciam antiquis legibus ita multo devicto amore servire, ut odii semper impugnet quicquid servandæ pacis cura suggerit. Si quidem id ipsum quod dicturi sumus multis divinarum Scripturarum testimonio adprobemus: ita in hoc loco Domino dicente: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos odierunt.* Non dubito quod aliquantisper satis otiosum, & impossibile videatur pro inimicitia amorem deferre, pro contumeliis gratiam retulisse. Et vere, dilectissimi, difficile est, ut accepta injuria dolor non in quæstione patetentem dolorem aut patienter ferre, aut fomentis mollioribus temperare. Infinita autem virtus est, odia vicissim beneficiis. Nam ille inter ceteros palmam perfectæ virtutis obtinet, qui ad vicem veneni pocula dulci melle componit. Primus itaque factorum nutritor: interque autem dilectionis est cumulus, odium amore repensuro. Illud beneficiis adscribitur: hoc virtutum deputatur. Addit præterea ad cumulum perfectæ dilectionis illa sententia, quæ ait:

Rom. 12. *Si quis inquit inimicus tuus, ciba illum: si sitis, potum da illi: quæ enim faciens carbonem lignis congregas, par cogas ejus.* Quicunque ergo tu es, quem contumeliis excruciat simulat, si vis perfectus esse, animorum iracundiam moderatione compesce, & a te patientiæ bono odia improbe indignationis exclude: aut certe, si tantum vindicare desideras, miserere his qui ignorant

salutem animæ in hac dilectionis perfectione pendere. Forte odii odia compenduntur, & ad compendendum facinus vicaria injuria. Provocasse quidem ad iracundiam fratrem, crimen est: sed provocatum non cessasse, deformis est. Ita enim odiorum femina abundantius iniquitatis fructus reddunt, & scelerrimum peccatum operatur: & cum auditor litis erum bescit fratri satisfacere: & laesus iusto, quantum ipse putat, iudicio vindictam inlatæ requirit injuria. Auditis ecce, dilectissimi, quibus pacis studia fructibus gratulentur: nunc dicite, quantis odia criminibus incutuntur. Sic enim proponit Evangelicæ, Domino dicente: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* Valde utriusque partis retributionem. Hinc pro odio fratris homicidii macula adscribitur: illi vindicta pro parva elemosyna præparatur. Recipite denique & vide, quanto te amicitia quietis & pacis honore circumdet: quantum tibi favoris exhibeat, si averis inimicitias amore contentas. *Diligite inimicos vestros.* Longe autem minor fructus est, si amantem te diligas. Amicis enim moribus servit, qui amantem diligit. Ad illum necessario charitatis gratia pertinet, qui inter tuos prior affectum amoris exhibuit: qui amantem diligit, debitum reddit. Nam non est novum meritum, ubi alteri precedit officium: nec perfectionis adscribendum est, ubi muneribus munera, promissis officia redduntur officia. *Si quis inquit inimicus tuus, ciba illum.* Nunquid dixit, si esurierit amicus tuus, ciba illum? Tu inimicum tuum pasce: nam amicus ipse tibi præstat, ut non esuriat: quid autem ibi operatur tua elemosyna, ubi amicum pascit amicitia? Videmus tamen, quid intersit inter eum qui indigentem amicum pascit, & eum qui esurientem inimicum reficit. Ille gratiæ reddit debitum: hic exhibet miserationis & virtutis exemplum. Gloriosum est quidem indigentem fratrem pacifere: sed fortius est inimico in necessitate posito subvenire. *Diligite inimicos vestros.* Fortissimo illi quem recens pulsat injuria, videatur illa te illi quem recens pulsat injuria, videatur illa te non convenire rationi. Sed respiciat, qui cumque est, ad vitæ suæ quietem, & intellegit quia inimicum dilexisset, vixisset est. Infinitum autem est, quantum periculi homini incumbat, cum duos amulos furore committit ad pugnam ille diabolus magister litis arripaverit: cujus est consuetudinis ad insidiganda odia amaros portare ac reportare sermones. Quando est autem, ut ille diem sine tribulatione transfigat: vel quando est, ut ab illo noxæ sine propria cogitatione discedat, quem ira indignatione vitium ducet, Nunquam profecto sine suspitione vitium ducet, cui est semper necesse cogitare & timere quem lesit. Summa itaque cura sunt dolores aperi blando verborum medicamine temperandis: quatenus & duritia cordis pacis studio castigata mollescat. In quo loco beatus illos iudico, qui verba labiorum suorum tacito ore custodiunt: & memores caelestium mandatorum alienæ vocis contumeliam non requirunt. Cessant enim odia, ubi non reputatur injuria: si desit unus in contentione peribona. Ita duplex patientiam mantent victoria, hominem vicissim proprios animorum motus, & temperat mores alienos. Scimus quidem, dilectissimi, quod aliquotes in contentione verborum laceratis auribus corda discurrant. Sed ipse sibi injuriam facit, qui linguæ hominis

(E)

1. Joh. 3.
15.Math. 5.
44.Rom. 12.
20.

nis verba custodit: ipse se maculat, qui alterius dicta queritur in te fuisse collata. Plena

vidoria est, ad elementum tacere, & non respondere provocanti: Habes enim mercedem & de tua patientia, & de fratris medela, si oblivioni deputeret injuria: ubi enim verbis verba succedunt, incendio fomenta praestantur. Sicut nihil est deformius respondere furiosis:

Ita nihil utilius tacere provocatis: Nam si accrescent inimicitias, si cum alter te verbis defendit, alterius dicta alter accusat, nullus autem est finis inimicitias, nisi ad tempus obtemperemus iratis.

Phil. 140.
3. Dicit forte, non est culpa, si illud quod dicit Propheta, feceris: *Pone, Domine, custodiam oris mei, & osium circumstante labiis meis.* Si non vis injuriam pati, religia plectrum oris tui, & obtura aures tuas, ne ad te irascens fratris verba perveniant: aut certe si pervenerint, silentio deponentur. Sic fit ut conceptus furor virtutem perdat, si uno tacente alter solus in-

Rom. 13. faniat. Audite Apostolum dicentem: *Dilectio proximi malum non operatur.* Vultis scire quod fit istud malum, quod gratiam fraternae dilectionis excludit? quod rixae, simulatae, lites, simulationes: quae omnem cursum vitae praesentis infamant. Hoc ergo malo absolutus est, qui charitatis servit: nec habet in eo locum ruita vitiorum, qui calcatis odiis, integrum charitatis custodit affectum. Addit ecce dilectionis augmentum Evangelista dicens: *Diligit qui se proximum suum, sicut seipsum.* Videamus quis sit ille proximus, quem tanto studio Evangelista commendat. Non ita Propheta gradum parentela, aut necessitudinem consanguinitatis exposuit, ut extraneas a gratia fraternae dilectionis excluderet. Proximus tuus est omnino homo, qui eadem tibi est Christianitatis lege conjunctus; proximus tibi est, qui ab Ecclesiae consortio non videtur alienus; proximus tibi, quicumque est proximus Christi. Qui ergo proximum diligit, Deum diligit. Ita qui Deum diligit oportet ut Christi sui proximum veneretur. Propheta laudans conjunctionem fratern-

Phil. 132. nam dicit: *Ecce quam bonam & quam jucundam habere fratres in unum.* Quid in vita hominis est bonum nisi pax, sub qua omnia que sunt honesta, proficunt, ac religiosa nutriuntur? Quid est jucundum, quam ut omnes gentes uni Deo in pace serviant, atque in unius Domini laudem omnium populorum vota conveniant? Habitem in unum, hoc est, in unum Deum credere, & in uno Dei Filio fideliter permanere. Haec est mortalibus utilis & jucunda conjunctio, ut non dividamus, sicut haereticus faciunt, Patrem a Filio, nec Filium a Patre, nec Spiritum sanctum ab utroque; sed creamus haec tria nomina per personas divisa unius deitatis gaudere consortio. Ita fit ut eum in unum convenierit, nullum sit in Ecclesia dissidium charitatis. Vitemus ergo semper, dilectissimi, odia; sed ut odia vitare possimus, ante omnia causas vitemus odiosas. Primum loco cesset invidia, quae ad omnem litem animos humane mentis accendit. Nemo in comparatione personae alterius natales infamet; & non eum quem insolentia sui oris accusat. Cavendum ante omnia est, ne quid per concertationem simulationis accrescat: Solet enim infamabili inimitia ex contentione descendere. In quo loco patientia opus est, qui non sine fuitu propriae salutis obsequeris. Nam sicut illum qui injuriam fratri infert, gravis peccati manet culpa: ita te maxima protegit virtutis corona, si accepta non irascens injuria. Ille enim

dilectionis plenus affectus est, si obliteratis contumeliosis infamatiis misericors alienis, si omnino quod gloriosum est aliquantus, expectare benignis oculis punas corporum, aut damna miserabilium facultatum: Sed si qui sunt isti, audiant Dominum dicentem: *Orore pro calumniatoribus vobis.* Multi accepta injuria vicariam contumeliam parant; & vindictae locum cum animo latrocinant expectant. Et ubi est illud quod Dominus dicit: *Neminem malum pro malo reddentem?* Ac ne aliquis huius vindicare iracundia,

potestatis etiam spem abstulit ultionis, cum dicit: *Mibi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus.* Dimittat ergo unusquisque fratri suo ex toto corde. Nullus recolat injuriam, nemo querat ira perseverante vindictam. Sint tibi cum inimico tuo semper blanda, sed pura colloquia, cessent obprobriationes, & cessent lites. Sic est ut a te diligatur inimicus, si non addas causas, quibus semper inflammetur iratus.

HOMILIA XIII.

Item de Bono Pacis conservandae.

Aliquanti forte aestimant, dilectissimi, ab antiquis legis justitiam, quam criminati factis duram judicant; nimiae bonitatis praedictio fuisse calcatam; ex hoc quod dicit Dominus in Evangelio: *Diligite inimicos vestros, benedixite illis qui vos odierunt, & orate pro calumniatoribus vestris.* Satis crudelis est, dilectissimi, qui putat justitiae non convenire bonitatem: cum una atque eadem sit ratio providentiae, malos bonitate compescere, bonos legis vinculo custodisse. Donique currite ad sanctum David, & invenietis fontem justitiae ac bonitatis unius esse virtutis, qui ita in parte Psalmorum cognoscitur: *Bonus erit Dominus, & in bonitate tuae dicit me justificaciones tuas.* Nemo ergo, dilectissimi, legis descriptionem aliud putet esse, quam bonitatis, pietatisque consortium, quae cum discipline studet, honestis actibus mores instituit; & concitata iniquis cogitationibus corda severitate compescit. Nam ut scitis nihil de antiquo jure fuisse subvertit, audite Dominum dicentem: *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Non sine causa, dilectissimi, Christus nos ter praesentis ac veteris testamenti praecipua unum corpus esse voluit. Sciebat alteram partem sine alterius adjutorio stare non posse; & vere ita est: Nam ubi est dilectio judicantis, temperantiam semper opus est bonitatis. Omne denique poculum, dilectissimi, cuius auxilio medicina spem humane salutis operatur, ex amaris & dulcibus, hoc est ex antiquis & praesentibus inlinitus est condita. Nam ut est peccatoribus ingrata, ita & justis tota est verborum suavitatis composita, in tantum ut his caeleste promittat regnum, illis gehennam minetur incendium. In qua fitis sapientia non veris humilitatis & pacis adjectione confectiois servare mensuram, nullam exinde dilectionis juris patitur injuriam. Nam ut est facile aspera etque pocula mellis suavitatis mollire: ita non est difficile, honestis actibus antiqui juris amaritudinem temperare. Si quis itaque

vestrum

vestrum iustitiam amat, utriusque Testamenti mandata fudeat: necne in novellis legibus serviat, ut illa que sunt antiquus consuetudine non pretermitat. Sic ergo implebis legem Christi, si nihil de antiquæ aut præsentibus institutis subtraxeris veritati. Quis autem sapiens opus iustitiæ fructum neget esse bonitatis, cum audiat Prophetam dicentem: *Bonum nihil, quod bonitatis non sit, ut differens iustitiam non sit.* Non dubito esse aliquos, dilectissimi, qui sub hac sententia perfectam putent stare iustitiam, quæ dicit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Dominabatur quidem illa dudum apud sæculi homines: sed ideo, quia necdum auctor venerat bonitatis. Qualem autem illam putatis fuisse iustitiam, quæ solum mortis operabatur injuriam? Et nullus profecto aditus penæ finis esset, nisi Christus noster crucentis legibus oleum misericordiæ miscuisset: hoc est, vere sine dolo implefset iustitiam, bonitatis exhibuisset doctrinam. His ergo, dilectissimi, eruditioibus instituit, antiquæ legis amaritudinem dilectionis studio temperemus: ne videatur ille perfecta modum excessisse iustitiæ, qui inlatæ vicem reportat injuriæ. Ecce dicit Evangelista: *Diligite inimicos vestros.* Forte aliquis videtur absurdum, contumeliam amore repensare. Non est impossibile inimicum diligere, si partium tuarum utilitatem cogites. *Diligite inimicos vestros.* Nemo sub hoc mandato titulo, scilicet se aliquid in bonum præstare beneficium. Qui inimicum diligit, se diligit: Sibi enim pepercit, qui latrocinantis dexteram magni muneris præda compescuit: et sum corpus textit, qui armato hosti precibus obviavit, negotio quodam conatus servare reverentiam pugnatorem. Nam partem constat esse victoris, prælium oblatio auri pondere remittit. *Diligite inimicos vestros.* Hæc est inimicos diligere, odium non respondere, acceptam contumeliam patienter ferre, donare injuriam, aut manu factam, aut verborum simul excusationem. Nam ita dicit Dominus: *Qui te percussit in dexteram maxillam, præbe illi et sinistram.* Istud præbere scio quod aliquantulum ingratum est, qui neclit lites cavere, et imminentes suppliciorum punas moderatione compescere. Infinitum est autem, quantum uni patientia sua præstat, si alter solus infamiat. Nam sicut duplicatas in se plagas excitat, qui repugnat: ita majoris rixæ lucrum facit, qui manus suas, alio feriente, continuit. *Benefacite his qui vos odiant.* Primus gradus est ille quem diximus, ut inimicum tuum diligas: secundus vero, ut inimico beneficias: Nam ibi affectus docet, hic opus misericordiam exigitur. Aliud est enim inimicum diligere, aliud misero subvenisse. Parum igitur apud inimicum tuum proficit gratia dilectionis tuae, si eum, quem diligere te alicui, est iure patiaris. Audite Paulum dicentem: *Si gloriæ sit inimicis tuis, causa illam: si sitis, potum da illi: hoc enim faciendum, carbonem ignis congeris super caput ejus.* Ille quantum video misericordiæ crudelitati famulatur. Quare ergo non ille circa inimicos suos pecuniam securus expendat, quem promissæ tempus ultionis expectat? Nescit sine dubio trahi, qui subdit misereri. Ultra felicitatem autem constat esse victoriæ, inimicum salvum fecisse, et injuriam vindicasse. Sequitur in hoc ipso loco: *Orate pro calumniatoribus vobis.* Sine dubio hic Dominus conscientiam ficti cordis admonuit. Sciebat enim dilectionem verbis compoſitam, ac licet

largam erogationis expensam, fieri frequenter ingratam. Ita ergo te ostendis non invitum illam vindicem tui elemosynam fecisse, si inimici tui plagas celesti medico supplicioratione commendes, & profusus lacrymis auxilium salutis implores. *Diligite inimicos vestros.* Si inimicos diligere jubeatur, in quo statu vitæ esse illum, qui fratrem nullum excusatis injuriis impia infestatione insequitur? De hoc mihi videtur Apostolus dixisse: *Qui oſti fratrem suum suam causa, homicida est.* Et vere ita est ac si occiderit hominem, qui odium persequitur innocentem. Sed videmus tamen qui sunt illi, quos propter odia fraterna facit Joannes damnandos credidit. Puto illos esse, de quibus Propheta dicit: *Invidiam percussit est cor carum.* Illi sunt, qui adversus te pugnas inſtituunt, et domos suas proprio igne incendunt: in quorum sinu clauso flamma teurgetur incendio. Nam non est hic quod alteri debet imputari, ubi nullus est cum adversa parte constitutus, cum omnes penæ causæ, et omnia odia inter personas in acie provocatas deserviant. Si credibile est, ecce invenimus istaque qui possit puniri, & non invenimus qui debeat vindicari. Felicem plane illum ultro, cujus gloriosam vitam torvis oculis alter aspexit. Nam satis bono loco est illius causa, qui aliena laborat invidia, qui non livet homo nisi melioribus: nec invidia subiacet, nisi quem ad celsiora melior vite profectus evertit. Illos vero plufquam miseros putat, quos lucra aliena feliciter expugnant; et iracunda impia simulatione concepta, occultis cordis jaculis inquietat. Bene illos sua tela puniunt, ut videatur mihi ipsa invidia aliquid habere discretiois, cum auctoribus suis perreperit, et male conscientium peccatum cuncto jigitur livere confirmat. Primo ergo castiganda invidia est, que semel animo concepta dolores operatur. Sane ubi occurrit oculis nostris aliena gloria felicitatis, amulationis nos magis studium tenet, non livoris: juxta illud quod dicit Apostolus: *Envidiamus charitatem meliora.* Ille profecto nihil subtrahit vere amicitias, qui sine invidia bonis amulatur alienis: nec alteri injuriam facit, qui exemplis ad meliora contendit. Si quis ergo est sapiens, imitetur fructus justitiæ, sequatur adus continentia, apprehendat humilitatis gratiam, et cum bonis amulo amore currat, ut ad meliora perveniat: respiciens ad illam Apostolicam sententiam quæ dicit: *Sic currite ut apprehendatis.* Quicunque ergo moxetur aliqua gloria, currat post bonos, et elaboret ut apprehendat: et acquiesco ut precedat, tantum ut sine animi livore contendat. Hoc est vere immaculatam exercuisse virtutem, sine injuria vitæ esse meliorem. Superbis sane loco denus; tantum ut nos in humilitate vincamus. Non nos ad amulationem provocet lucrum militia secularis. Maneat illos pompa divitiarum, quos admonet cura solorum: licet multo plus lucri faciat, ac tibi reponat, qui culturam meritationis exercet. Nihil est autem tutius, quam in ore pauperum partem redondere facultatum. Nam ita dicit scriptura, Dominus dicente: *Qui parca sententiâ, parca et meta, Tibi fraudas quicquid referas.* Erogemus ergo dilectissimi, multum, ut multiplices colligamus fructus misericordiæ. Sine luero est autem pecunia, quæ sacco tenetur inclusa: quæ si negotio deputata fuerit, non multo post tempore

(E) 2

Cor. 12.
31.Ibid. 9.
24.Cor. 9.
6.

pore quadruplicata respondet. Quicquid pauperibus dederitis, sine dubio favori deputatis, reddituro vobis in postremum, cum uniuersis, que labores multiplicato honore censentur. Expectat enim singulos retributio operis sui, siue quos religio fides ornat, siue quos manus larga commendat. Nam ita Evangelista dicit: *Beati misericordes, quoniam ipsis miseretur Deus. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabantur.* Sit ergo nobis, dilectissimi, primo loco cura pacis: secundo misericordis. Nihil scilicet labiis corda nostra suggerant: nihil dubii ora respondeant: respicientes ante omnia ad illam sententiam, que dicit: *Quod tibi non vis, alio ne facias.* Hec illa, quam diximus, perfecta dilectio, que affectum integrioris insinuat. Ita est ergo, ut in te antiqui iuris districtio nihil habeat potestatis, si ea que legis plenitudo posita, obedienter obserues.

Math. 7. & 9.

Tob. 4. 16.

HOMILIA XIV.
De Bono Humilitatis.

Non sine iniuria partis alterius, dilectissimi, est quotiescunque opus est vocis presona virtutum meritis exhibere: quia cum homo meliora laudat, deteriora castigat. Non enim dubie stultus notari se aestima, si bonorum iudicio sapiens laudatus abieciat. Sed quid facturi sumus, qui non possumus nec bona sine malorum inceptatione disponere, nec mala sine bonorum commemoratione damnare? Dabit ergo veniam, qui si in hoc opere iniuriam aestimat accepisse. Melius est enim, ut mala conficio pudore confusa discedant: tantum ut ea que sunt laudatione digna non lateant. Due igitur cause in unum veniunt, humilitas & superbia: quarum exponi alteram sine alterius verecundia, rerum natura non patitur: quia una suis actibus, altera erubescit alienis. Dicendum igitur est, quantum humilitas utilitatis habeat: ut possitis intelligere, quantum superbie infelicitatis incumbat: & exponendum, quantum superbia odium pariat, ut discatis quantum amoris gratia humilitatis acquirat: quo facilis uniusquisque agnoscat vestrum, quid in se debeat emendare, vel quid possit eligere. Non ita superbie castiganda dominatio est, ut humilitatis pretermittenda sit gratia: nec in tantum humilitas preferenda, ut superbie tacenda sint vitia. Quid enim prodest scire valetudinis causam, si nescias medicinam? Aut quid iuvat nosse auxilium fanatis, si nulla sit compediendi cura languoris? Audite de his Scripturam dicentem: *Humilius Deus dat gratiam, superbis autem resistit.* Disceite namque, dilectissimi, utriusque partis retributionem: & intelligetis quid diligere, quid odisse debeatis. Ecce hic pro amore humilitatis inuocatur ad gratiam, ille pro superbia criminis deputatur ad penam. Castiget ergo uniusquisque in se, si cui adcreverit tumor animorum: ne aduersum se celestis iustitie arma commoveat. Difficile autem sine periculo vite sue transigit, cui aduersus sublimiorem potentiam causa dimicationis incumbit. Incandescit enim iniquus ad omnem humilitatem animus, ut sit non Dominum obtinenda locus gratia. Potestis autem intelligere, quam gravis sit culpa tumentis supercilii, quam necesse est tanto diuinitatis labore compesci. Bene humilitas semper inlesta est: nescit enim vinci, cui non est causa pugnandi. Superbia

Jac. 4.

vero non solum odii, sed etiam periculis subiacet. Difficile enim potest fieri, ut non fultineat pugnam, qui iniuriam inducit. Sed facile a nobis omne periculum huius necessitatis excludimus, si aduersus superbie vitia humilitate pugnemus. *Humilius Deus dat gratiam; idem. Superbis autem resistit.* Si diligenter requiritis, dilectissimi, uniuersa, quibus ab initio mundi Domino cepimus displicere: inuenietis omnium vitiorum principem fuisse superbiam: & cognoscetis facile, in quo ut humilitas meruerit celestem gratiam, aut superbia incidere diuinitatis offensam. Pericritari denique superbia hominem diaboli exitus decuit: qui in sublimiori constitutus loco, humiliora dispexit: ac propter vitium presumptuosam mentis angustia densitate depulsus, tyrannice sententiam damnationis excepit. Videtis itaque, quod superbie partes agit qui superbie fludet. Quid autem supercilii illi, nisi damnationis sententia, cui arrogantia dominatur? Comparemus, si placet, bonis mala, & deteriora melioribus: & intelligetis quantum homo in diem superbia & vitio laborat invidia. Sed ne longe quaerenda persona est. Tu altius officium libertatis, & statim animum superbientis agnosces. Quae, rogo, illis est vita, quibus quotidiana sunt odia? Nunquam profecto ille ut sine fine, aut sine alterius peccato diem transigit, qui supercilio elatus incedit: quia inter superiores inferioreque personam, sicut uti se despicit, vicio laborat invidia. Sed ne amor fundet, non timor dominationis extorquet. Illius humilitatis facinus mentionem, que charitatis est iuncta consortio: que non auctoritate extorquetur imperii, sed nutritur lege vivendi. Nemo profecto mores naturae tantum vitis asstinet imputandos: cum facultate nutritur supercilium, & cum potestate crescit imperium. Quanto igitur infirmis corporibus succurreret medicina, si cum homine nascerentur & vulnera? Nutritur superbia, dum hic se verbis sapienterem, natalibus iudicat ille meliorem: hic dum non vult loco moveri, ille dum putat se posse contineri. Ita videmus vitio superbie odia crescere in comparatione persone: dum hic adulationis oculis auri, gentique pondus ingerit: ille ambitum honoris opponit: hic dum in se praefert abundantiam opum, ille sermonum: hic dum se vult propter consilium expeti, ille propter conuivium desiderat saluari. Enumerari vix possunt vitia superbiae, quae si homo vincere aut evadere possit, nullam laqueum diabolics damnationis incurret. Ecce hic ut semper reus esse videatur, excusationem saluatoribus mandat: ille ut quotidie salvetur, agrotat, hic ut inueniat imputandi locum, fingit se de omnibus esse sollicitum: non quod abentem desideret, sed ut reum inofficiositatis accuset. Quirit enim quam ex matutinis horis ianua saluator obderet, ut impetere quere amoris pompa desereret. Ita cum ad salutacionem non admittatur ille, qui praesto est: reus statuitur ille qui deest: ac sic cum huic qui occurrit, clauditur ianua, illi qui deest, paratur offensam. Nolo illos dicere fastus animorum, cum egreditur diu meditato supercilio,

ac

ac suis locis suisque meritis ordinationes instituit: ita ut cum hic oscula porrigat, ille pectus opponat. Nullus illi sermo gratus, nullus confabulationis servatur aliquid, nullus oculis praeterit, alius sermo despicit; * alteram, ut alteri se ostendat iratum. Quae, rogo, ibi est spes vivendi, ubi unus sub specie amicitiarum praesumit dominationem, alter dum nimium obsequitur, sustinet servitutem? Videamus autem qualis fit hic superbus, cum inter aequales in iudicio sententiam daturus forte considerit. Videor mihi videre pugnas verborum eructationes compositas, cum unus misericordiae studet, alter iustitiae favere se fingat; non ut recto iudicio fidem fervet, sed ut studia personae superioris expectet. Aliud enim sensibile se simulat, ut alicuius disceptatione dissensat. Non solum in consiliis rectum, cum alicuius solus sentit: non putat iustum, nisi quod sibi ipse persuaserit: Vult solum audiri, ac solum omnium ore laudari: nec desit, quod peius est, ex hac parte qui faveat. Cito enim superbia adulationi dat locum, dum aut hic quaerit gratiam, aut ille veretur offensam. Nec parva est in ipsis conviviis superbia, cum alicuius raro locus paratur; atque in tantum sublimior lectus datur: ut magis pendere, quam jacere videatur. Ita superbia adquiescit injuriam, nepati videatur injuriam. Queritur quis adurgenti manum porrigat, quis humerum regat, quis lingua falcia. Nemo mihi excusare potest hoc vitium non esse tyrannica dominationis. Officium enim, quod homini homini exhibet, si non ad hoc solum defertur, ut tunc infernum, constat esse servitium. In quo loco laudo paupertatis patientiam, quae cum propriis virtutibus defertur, alienis moribus famulatur.

Sed quid solis divitiis tantum superbiae pondus imponimus, cum videamus frequenter homines in summa penuria constitutos si mihi animorum infelicitate forderi? De quibus dicit ille sapientissimus Salomon: *Tras autem antequam nascatur: pauperem superbum, & cetera quae sequuntur. Excedit sine dubio ille superbiae modum, cui nulla est conscientia facultatum. In maximis, & in sublimioribus humilitas praefrendenda est: humilium vero pauperem nemo miratur: iustus enim se humiliter, quem necessitas paupertatis inclinat. Humilitas in pauperem grata est, in divite gloriofa: humilitas inter inimicos blanda: superbia vero etiam inter amicos ingrata. Requiritur e contrario, dissimulatio, quae sint bona humilitatis. Blandiendum est & officiosum semper humilitas: non extollitur grata, in contemptum adversis: non inducit prosperis, non extorquet officio prior ad salutandum, tardior ad sedendum: non se adulantium grege expectat deduci, non se adulatione desiderat salvari: non laudis ludia potestiole desiderat: non favorem vocis expectat: odit acclamantium choros, quia non sine verecundia laudatur bona conscientia. Non requirit voces adulantium, nisi qui se laudatione novitate indignum: verecundius autem semper laudatur amicorum studii, qui meretur. Verum ubi indignitas dominatur, notari actus suos a se in laudatus abscedit. Circumspecta est humilitas bonitate. Ut fieri injuriam efficit, ita a contumelia non requirit. Vir humilis in contentionibus magis vult tacere, quam*

vincere: in iudiciis acquiescit imperitus videri quam impudens judicari: non in verbis promptus, non ad respondendum paratus. Citatus verus, & facilis est superborum sermo: plenus contumeliis, & referus injuriis: nunquam sine vulnere mittit: nunquam sine dolore jaculatus: cujus insanabilis plaga est, & irremediabilis macula. Ubi autem prevenire verborum culpa, mox per satisfactionem sequitur medicina. Hanc ergo amare, dilectissimi, hanc querere, hanc eligere, hanc tenere nos convenit, ut non perdamus gratiam mercedis munere promissam. Audite Evangelistam dicentem: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Luc. 14. & *qui se exaltat, humiliabitur.* Exaltatio ista damnatio est: quae circa arrogantes & superbos futuri iudicii exeret potestatem. Inclinandus itaque nobis est animus, quatenus suppositi omni nota superbiae, odorem futuri conqueant. Sic erit ut homo de humiliori loco ad celsiora perveniat, & remuneratur honore condigno caelestis gratiam pietatis acquirat.

HOMILIA XV.

De Bono Martyrii.

MULTA mihi loquendi apud vos fiducia est, dilectissimi, quotiescumque opus est in amore beati Martyris ad memoriam praecona revocare martyrii, quae animosa fides peperit lucrativa incitata supplicis, licet non tantum lingua sufficiat, quantum martyria possulant. Quando autem omnia homini oris officium poterit expdire, quaecumque in partium belli caelitus virtus operata est? Itaque quod solum possimus, favorem laborum meritis exhibemus, si quidem nullius sentum latere possent facta certaminis, quod nobis per annos singulos reparat documenta virtutum. Auditis Palamitum dicentem: *Præfusa in conspectu Domini mors Sanctiorum est.* Quid pretiosius esse potest illa morte, quae in conspectu pugnae hostilibus telis nescit cedere? Maximam profecto illam animam constat palmam reportare victoriae, quae non acquiescit impiis legibus decepta servare. Hoc est vere eximiae virtutis indicium, perfectionis tempore plus morti favere quam vive. Licet aeternae vitae locum faciat, quem in confessione Christi nostrae voluntariae crucis pena commendat, ita Domino dicente: *Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam, in vitam aeternam servat eam.* Quis non sapienter contempta huius lucis usura, si ita atus venerit, ad martyrium ambrosiole festinet, cum videat ad lucrum vitae pertinere morti animam deputasse? Quare autem non homo ad tam pretiosum opus devotus occurrat, ac se in ipsorum manus audacter obicit, quem caelestis gratia remunerationis expectat? Juxta illud quod Dominus in illa beatitudinis descriptione commemorat: *Beati qui persecutionem propter iustitiam: qui ipsorum est regnum caelorum.* Videtis quantos fructus humanis fides supplicis probata contulerit: vel in quo loco sit posita contemptu corporis acquirit victoria? Quis autem posset de hac, quam commemorativus mercede dubitare, cum videat ecce in amore Sanctiorum totius orbis fiducia convenire, & passim undique ad devotionem annue solemnitate occurrere? Facile profecto intelligimus, quis illis in caelesti sede locus paratur, quorum memoriam tanta officio-

Luc. 14.
11 & 18.
14.Pal. 115.
15.Joan. 12.
25.Math. 5.
10.

* Forte: alterum autem, ut alteri se ostendat iratum.

rum cura profequitur. Aptemus itaque animos ad futuram gloriam, quae reposita est nobis, & propinquius terronis caelitia, ut possimus illa aeternae vitae promissa contempnere. Nemo autem sibi de hujus mundi ambitione blanditur, quem videt in diem deficere accessu aetatis & temporis. Si comparemus denique aeternis praesentia, factis vilia & inutilia consistit esse quae temporaliter possidemus. Requirit denique gratiam debite hereditatis, & intelligit hujus mundi divitias & splendores ac iudicis nihil auro obcurrius, nihil argenti splendore fordiosius. In comparatione autem paradisi, vitro similis est gemma pretiosior. Ita est enim hujus lucis & futuri temporis dignitas, ac si stante in caelo luna, oculis hominum rutilus & matutinalis infuderit. Tandiu enim placet lunare commercium, quandiu tenebrosae nocti constitutis legibus praestat officium, quae quavis placet candore nocturni luminis, obscuratur tamen supervenientis sideris claritate melioris. Hoc est solum quod tempora praesentis vitae commendat, si ea agimus, quae futuro iudicio non subiaceant accusationi, nec possint accusata convinci. Sed ut nulla in posterum anima apud Deum in iustissimos labores invidiam, amplectendus est ille profecto

Psál. 125.
 &

Psalmus qui dicit: Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent. Hoc est in lacrymis feminare & gaudia metere, praecedentes vitae actus proprio constituto iudicio, & lascivientem animam iusto subdilecto supplicio. Cito enim tristitia laceratiam consequitur, si dissolutam iudicis satisfactione prevenias, & admitti criminis culpas assidua caligatione confundas. Sed ne minorem ex hoc gratiam comparasse puteris, afflictis & merore confectis subvenias, & causam tuam apud pauperes larga erogatione componas. Nam ita dicit Dominus: *Beati misericordes, quoniam ipsi miserentur Deo. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolentur.*

Matth. 5.
 7.

Si quis itaque vestrum, dilectissimi, studiose Christi consolationem requirit, alienos dolores elemosynis refectet, ac studiose lacrymas suas huic, in cuius honore convenimus, patro pro commendat, ac se frequentibus patrocinis infinet, quo facilius possit impetrare quaecumque Domino pro sua utilitate suggererit. Occurrendum est semper Dei amicis, ac serviendum est proximis, & incessabiliter supplicandum est sanctae intercessionis possimus obtinere suffragium. Quis autem apud iustum iudicem locus erit veniae, si amicis regis nefas supplicare? Denique respicite ad saecularis ordinem discipline: & intelligite quae circa Sanctorum obsequia cura manere vos debeat. Sine dubio nisi prius placatus fuerit illius animus, qui secreta domus praetoriae observat, non facile pervenit ad sublimioris amicitiam potestatis. Studiose profecto expetenda sunt suffragia patronorum, quibus folis datum est irascantis Domini amicos nosse mollire, & iracundiam temperare. In magna igitur domo post Dominum secundus est semper gradus amicorum. Soli sunt per quos apud dominum & suggerendi liber locus, & impetrandi facilis praebatur accessus. Peculiari itaque veneratione excellenda nobis est memoria Sanctorum, ut ianua salutis aperiant, & in notitiam Domini desideria nostra pervenire faciant servitutis. Magna enim securitatis est portio, in rebus aperiis de domo Regis habuisti suffragium. Nam decrevit quodammodo invidia criminis, ubi reus ad amicitias regalis familiae

coeperit pertinere. Ita sine periculo vitam transigit, si fit qui apud Dominum negligentiam peccatoris excuset. Nemo autem est, cui non opus sit potentiorum ceterum in maxima securitate suffragium. Nam quavis aliquantos in hoc numero fides probata sanctificet, opus tamen est ut fit qui ipsam fidem Domino suppliciter intercessione commendet. Nullum enim tam fortem invenias, ut non egeat auxilio fortioris: sicut bene sibi scuto militatur, ita tuto telibus sub patrono reus agitur, ubi quavis imminet poena, si fit qui intercedat, non dubie obnoxia legibus donatur injuria. Quis autem modus esse potest mortis, ita tuto telibus feriat, non fit qui reo suppliciter intercessione subveniat? Si cogitarem, dilectissimi, quantum nobis civis Martyris virtus praestitit, a laudibus Dei nostri nunquam lingua studium, nunquam oris cessaret officium. Respicite ad illorum studia, qui peregrinas aquas bibunt, & fontes longe postos stantes inquirunt: & videbitis quantum gratiae habeat suis aquis inundata possessio. Estimari autem non potest, quantum patrimonio utilitatis accretet, si quando quod alibi ambitio queritur, in propria possessione nascatur. Vobis ecce Dominus virtutum, de quo quotidie praesumeretis, dedit fontem vivum habere, non deficientem, non asperum, non amarum: de quo si quis voluerit bibere, semper iustitiam fiet, nec unquam ab illa caelestium mandatorum lege discedet. Si vultis ergo, dilectissimi, ut sit nobis in caelesti sede portio, quam victorios Dominus reponit; imitemur primo loco sancti Martyris fidem in confessione, & sequamur viam ejus in virtute: nec dubitemus in amore Domini cruentis illius manibus pectus opponere. Voluntarium autem militem in conficiu pugnae cito protegit corona victoriae. Sed dum ista beatus supervenit, & felicitum meritis conferuntur; nos interim, quod ad praesentem animam salutem pertinet, resistamus adversis. Non deest autem in quo possis quotidie vincere, si volueris carnis desideriis repugnare. Respicite, & vide quantum circa te faveant certamina criminum, vel quam multa fit acies instructa victorum. Hinc superbia, inde fidem nostram impugnat invidia: modo christi luxurie materiam suggerit: modo cupiditas animum ad omne genus falsitatis incendit: cuius studium est inter caetera rixas ferere, lites movere, odia comparare. Adversus istas ergo legiones nobis est armis spiritualibus dimicandum, & die nocteque in acie standum, donec aut vita cedant, aut ad penitentiam inclinata confugiant. Quibus speratis non dubie etiam libent, qui summam Martyrii palmam requirit, nossumus inire conflictum. Quis autem ibi nollet pugnare, aut qui non conetur vincere, ubi non solum homo praecedentibus laborum meritis, sed etiam praesentibus virtutum docetur exemplis?

HOMILIA XVI.

Item de Bono Martyrii.

SATS necessaria fuit, dilectissimi, huic mundo, quantum res docet, ad excitandam virtutum gloriam victoriae tam praclarae cognitio. Qui adhuc fide dubio jaceret in tenebris vinctus, si non inelytis Sanctorum illuminaretur exemplis: & circa devia & incerta pugnaret,

nisi incredulas hominum mentes diffusa per totum orbem martyrii corona confunderet. Ob quam rem Deo agenda sunt gratia; qui ad tantam patientiam mortalium mentes armavit, nec otiosus operis magni labores passus: ita ut cum amantibus suis in incertis pugnas necessitatis, victoribus parare iusta retributione mercedem, ita Evangelista dicit: *Beati qui perfectionem patiuntur propter*

Matth. 5. *Justitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.*

10. Quisque ergo sapiens studio religionis ad superiora contendit, dicat prius unde magis valeat coronari virtutibus. Nec enim longe nominat corona virtutibus. Quae ante oculos nostris est, qui quotidie exemplis salutaribus provocat, & paterna affectione ad consortium sanctitatis invitat. Facile ergo, si vultis, ea quae sunt coelesti regno digna apprehenditis, cum habeatis quotidie quam possitis sequi, & quem debeatis imitari. Respicite, dilectissimi, ad altarium regionum studium, quae videmus in amore Sanctorum peregrinis laborare commercia: & intelligitis quantum nobis Dominus praeferat, vel quantum circa nos sollicitudinis aut amoris impenderit, qui inter ceteras nationes, quas salvandi studio respexit, etiam loca nostra Martyrii cruore perfudit. Requirit, & invenitis quam amantissime totus pene orbis expectat patrocinia sanctitatis: ita ut tantarum virtutum merita certantibus votis ac frequentibus jugiter prosequantur officis. Facile ergo agnoscitis, quam specialis circa vicem Martyrium officiorum cura nos maneat, cum videatis huc etiam extraneas nationes devote mentis amore concurrere: & prout eam exigunt, sancti Martyris solatia postulare. Habetis plane, quod peculiariter gratulari. Nam ex vestro fonte oritur, quicquid religionis ubique bibit: & ex vobis nascitur, quicquid alibi sententibus ministratur. Discite ergo ex hoc, dilectissimi, Deum diligere, qui se quotidie caelesti imperio sanguinis sui effusione Christi nostri patientiae, quantum religionis actibus confert in perfectione tristitia. Ecce sicut lectio docet, vicem possessio regni caelestis excipit. Tandem est plane sustinuisse carnificem, cui parat poena mercedem. Quis igitur sapiens, si ita usus venerit, tantae virtutis operam bene fibi confectus non requirat, ac se hostibus audacter obicit? Quare autem ille flammam non secutus adficiat, aut quare tortoris unguas expavecat, quem tam pretiosa gratia remunerationis expectat? Perfectae fidei est lucrativis locum dare supplicis: praesertim cum tantis precibus virtutum doceris exemplis. Percedendum potestis intelligere, quid proficere profecto potestis in perfectione vicisse: quem videatis quotidie adversus nequitiam diabolicae praesumptionis per singula Sanctorum loca spiritalis iudicii fervire sententiam. Non autem otiosa res est, dilectissimi, quod videmus frequenter in castigatione hominum firmissima corpora humana vexari, & invocatis Sanctorum nominibus, actus suos autorem fecerunt committere. Quando incredulis mentibus lectio sola sufficeret? quando humanis sensibus antiqua cognitio integram fidem veritatis inderet? aut quando ad credulitatem tantarum rerum defenderet animus, si ad assertionem praeteritorum solus expectaretur auctus? Satis igitur infelix est, & alienus a Christo, cuius corda adhuc obducuntur stultae incredulitatis

errore: cum videat merita Sanctorum tantis stare virtutibus. Ad hos enim respicit, quod videmus frequenter aereum spiritum sub alterius persona pallentem, & alieno more trepidae confessionis proferre sermonem. In quo cum operetur flamma, non videtur iurare: alter caditur, & alius constituitur. Tantum igitur Dominus per Sanctos suos virtutis operam, ut diabolicae nequiae actus per oculos vultnerum plagas, & invisibiles lacrymas, iudicii auctoritate confundat; & latentia scelentium blandimenta quibus quodam torture castigata compescat. Quis sapiens haec expectet, & non statim quilibet illud est in se invidiositas suscipiet: & memor conditionis suae jugi officio Sanctorum memoriae condigne honorem pareat. Facile videlicet potest intelligere, quis illa apud Dominum locus sit, vel quo honore a nobis habendi sint, quibus examinatione palmarum committit videt esse iudicium. Horum ergo, dilectissimi, exempla sectanda sunt, horum fides sequenda: horum virtus imitanda. Nec difficile est eorumquam ita perficere. Nam si cogitatis promissae remunerationis coronam, facile vobis erit vincere perfectionis injuriam.

Ecce dicit Dominus: *Qui perseveraverit, dabo Apoc. 2. illi coronam.* Nemo ergo diligit, si illi alicui fuerit, somitus catenarum, & tenetibus sedibus otiosa supplicia, in usum imperium parata nervorum. Sine dubio invictus apparatus mortis cedit, si tamen pugnandi voluntas adcreseat. Omnis igitur spes obtinenda victoriae in fide & voluntate consistit. Si enim voluntas sequatur fidem, nunquam deserit voluntatem. Difficile autem est, ut ille sentiat penam corporis, qui suscipere injuriam volentem passivum. Sane qui facilius in acie positus securus incedas, ante oculos ponenda sunt semper facta Sanctorum. Nam in maximis praesulis non desunt pugnatori solatia, si fortissimum virorem requirantur exempla.

Ecce dicit Dominus: *Tolle cruceam tuam, & sequere me.* Sed forte non omnibus ita convenit: quia frequenter delectatum corpus cedit injuria. Qui de corporis sui fragilitate desperat, ad arma iustitiae confugiat, quae voluntario deputatur officio. Facile autem superveniens hostis impetum sustinet, quem ad pugnam voluntas armaverit: nec expavescit crenati hictoris gladium, quem munit virtus animarum. Sed cum illa laboriosa videntur, dilectissimi, faciliora suscipiat. Unum quidem est & arduum iter, sicut Evangelista dicit, quod ducit ad vitam. Sed si requiramus, multae viae sunt, per quas ventur ad gloriam. Ecce incumbit luxuria, dominatur superbia, fevit avaritia: adversus illas pugnandum est nobis studio disciplinae, cui omnis caelestis gloria virtutis obsequitur. Inclinata denique superbia, & statim consequeris gratiarum coronam; compescit avaritiam, & non dubio de omnibus vitis poteris obtinere victoriam. Vinco ergo prius desideria carnis, & non difficile tibi erit vincere tormenta carnificis. Nonis quantis malis invidia subiacet: que dum alius litet, ipsa se percutit: vel quantum anima cupiditatis periclitetur incendio. Satis quam gravis appetus ad excitanda desideria, quam sint veloces saetus oculorum; quam turpis ebrietas; quam periculose verborum figitae, que non sine dolore percutiunt, non sine fatigatione descendunt. Adversus haec ergo paranda nobis est crucis pugna. Toties denique in die tolles praemium, quoties desideria vinces

(F) 2

* In Bibliotheca maxima Patrum de anno 1677. Tom. 8. legitur: *Habetis plane, quae peculiariter gratulari possunt.*

vincere amorum. Multa sunt praeterea, dilectissimi, qui nobis necessitatem pugnae frequenter indicunt, quibus devictis ac superatis, non minimam palmam iusto victor labore consequeris. Nam sicut quanta sunt in homine vitia, tanta sunt & vulnera: ita quae antea sunt certamina, tanta sunt praemia: quot sunt victoriae, rot sunt coronae. Non enim ille sine triumpho parvo diem transigit, qui castigatis vitis animo purificatus incidit. Ecce dicit Dominus:

March 16. *Tolle cruceam tuam, & sequere me.*

24.

Ibid. 20.

16.

paucis deberi martyri coronam, iusto Domino dicente: *Multi vocati, pauci electi.* Sed dum ista felicibus supervenerint, in his quae superius exposuimus, excitanda fides est, ut nos, cum opus fuerit, impugna tione religiosa vitae hollis impetus paratos inveniat. Virtus enim magna in minoribus semper experimentum capit. Sic rudis miles, priusquam ad pugnam veniat, adversus arborem truncatam robur exercet, & inducit manus vulnera ludendo componit. Nam postea atollitur, nunc rapto eorum cursum ventos immitit. In tantum deliquit studium, ut pene minor labor sit vicisse hostem, quam exercuisse virtutem. In similibus ergo, dilectissimi, praedandum nobis est, & aptandus est studii animus ad fortiora venturus. Virtus enim quae in parvis promittitur, facilius in maximis exhibetur. Sic dum consuetudinis minoram vincere, in maiora difficilis tolerare.

HOMILIA XVII.

Item 3to de Bono Martyrii.

A Sferunt, dilectissimi, solliciti agricolae rudem terram, & nullis unquam examinatam sulcis, non statim iustus respondere semibus: nec bene conceptum fenum germen nutrire, nisi prius scilla ac sepius repetita mollescat. Jam tunc necesse est, ut dominus agelli sui fructus securus expectet, cum antiqui cespitis amaritudo cessaverit. Ubi si arandi studio subito cultura desinit, prope est ut pristino fualore terra ferdescat. Ille est enim boni malique discretio, quod diligenter naturam vincit, negligentia revocat ad naturam. Sub hac, dilectissimi, vivendi ratione Christianae religionis cultura aut crescit, aut deficit: nec minore in hoc opere cura suspirat, cui necesse est duritiam humani cordis assidua castigatione mollire, & exposita frequentius fide obfessum vitis pectus excolere. Non autem dubie apud negligentes periclitatur religiosae studium professionis: praesertim si caelestium verborum semina mens amara suscipiat, & indociles animi nesciant fructus nutrire iusticie. Nam feci cessante studio solent spinis arva ferdescere: ita ubi religionis cultura negligitur, virtus naturae renovatur. Apud illas forte nationes, dilectissimi, laboriosum sed viam salutis iusto sermone disponere, quibus tantum verbo fides Christianae religionis innotuit. Inveniant illi forte, etiam vanum, excusationis ingenium, qui dicant nulla sibi unquam quae sequerentur exempla admirabilium credit fuisse. Quorum vocem Propheta convincit dicens: *In omnem terram exiit fons vitium, & in fines orbis terra coram vitio.* Nos ad haec, dilectissimi, quem gradu in excusationis opponimus, si quid in nobis Dominus aut negligentia deprehenderit, aut infidelitatis invenit, apud quos Christianum nomen a virtutibus cepit? quorum non solum auribus, sed etiam oculis quotidie hae praesentia tanti Martyris fides religionis inferunt? Et cujus tandem

Pal. 18.

Martyris? Illius necessario, qui in hoc loco pugnam incluta virtus primus exercuit, & quo ordine caelestis regni possessionem obtineremus ostendit: qui in dies quid agendum nobis fit exemplo docet: quid proficiamus, inquiri. Nemo autem dubitet illam pro actibus suis esse sollicitum, quem videlicet parentis assiduitate conjungunt. Oportet itaque primo loco, ut us hui patrono frequentibus infinuemus officis, quatenus pro nobis apud Dominum peculiaris intercessor invigilet, & viam nostram dignationis suae favore commendet. Nihil autem est quod non possit homo in qualibet necessitate postulare obtinere, si amicus summi imperatoris non desinat supplicare. Respicite illum studia, dilectissimi, qui stantem aequa a peregrinis fontibus petunt: hoc est qui sanctas ac venerabiles Martyrum reliquias per extensa spatia terrarum studio religionis inquirunt; & diffusa per totum orbem virtutum merita peculiaribus officiis proficiuntur: & intelligentis quo honore nobis ille habendus est, qui huius urbis locum in conspectu caelestis patris suo victor cruce perdidit. Vidimus enim per diversis & longe postas regiones scilicet corporis plagas passim dividi, & pretiosa vulnerum documenta toto cominus orbe portari: ita ut non minor sit illis Sanctorum cura, quibus sola martyrii creduntur indicia. Patrociniolum ergo, quod illis fides praestitit, nobis illi ro Dominus maiestas exhibuit. Non itaque longe querendus est, quem sequamur. Hic habemus patientiae magistrum, hic exempla praemiorum, hic formam virtutum, hic documenta meritorum. Aptemus itaque, si ita usus venerit, ad omnem patientiam animam: & memores annuae solemnitatis, quem veneramus meritis, sequamur et exemplis. Videte quae sunt ornamenta peioris, quae pretioso serico quasi opus Dei tegunt, & fulvo auro sidereum vultum oreratis: & dicite, quae sit pompa vulnerum, quae corona lacrymarum, in qua stet fulmineis carnificem, vel quanti contet vicisse tortorem; vel in qua descendat exultatione victoriam supplicis comparata, ita Propheta dicente: *Qui ierunt in lacrymis, in gaudio venent.* Quis sapiens his rebus edocet non iudicet temporalis vitae usus in comparatione martyrii debere contenti? Si autem respiciatis ad haec, quae quotidie Sanctis exhibentur officia, agnoscitis persecutionis tempore melius esse perire, quam vivere. Sed quare dicimus perire, cum Propheta dicit: *Justus vita creet in aeternum?* Hinc ergo, dilectissimi, virtutum magistro profusus in diem lacrymis supplicamus, ut nos profuturis docet servare vulneribus: ostendat adversum huius pectus opponere, atque omnem consilium injuriae suscinere. Neque enim difficile est illi iniere pugnam, ubi videas praecessisse victoriam. Cito autem sedet animus, quod docetur vobis empla. Sed quod vetus est, propter vanitatem huius mundi difficile est cuiquam ad caelestia pervenire. Non autem obtinet regnum promissum corporis delicata custodia: nec ad coronam virtutum facile pervenit, qui non legitimo agone certaverit. Necesse est igitur, ut ad omnem injuriam corpus inclinet, qui ad locum victoriam pervenire disposuit. In hoc autem stat obtinenda locus gloria, ut dicat prius displicere saeculo, qui placere vult Christo. Audite in hoc loco Dominum dicentem: *Qui amat animam suam, perdet illam; & qui odit animam suam, in vitam aeternam inveniet eam.* Multa sunt genera passionum, quae Deo nostro

Pal. 125.
5.

Ezech. 18.
9.

Joan. 1
25

mor-

mortalem hominem vivendi lege commendat: in quibus etiam non est corona Martyrum, et tamen non minima virtutum. Sane dilectissimi, quia reposita est hæc, de qua diximus, corona victoribus, nos interim vel quod possumus, peccatis circumstantibus repugnemus. Cui ergo illa prima martyrii pompa non creditur, elaborat saltem, ut inter fortissimos quoque honesta ac religiose vite præsentem consequatur. Non igitur ignoratis, quantis naufragis mens humana subiacet. Ecce cupiditas oculorum nostrorum portas jugiter pulsatur, & corda hominum divitiarum simulis inquietat. Hinc hominem ad omne facinus animus, inde invitat aspectus. Non deest ergo, in quo vincas, si pugnare non desinas, & quasi in acie positus hostilibus telis per momenta configas. Ad hæc sane expugnanda Evangelica institutio opus est, quæ dicit: *Si te scandalizat oculus tuus, erue eum.* Hoc est oculum

Mart. 29.

erueri, vitia castigare, desideria carnis extinguere, & discipline studio vite læticiam deprimeri. Paratis tibi est ecce campus, luxurie provocatis illecebris, & ut solet fieri, specie, cultuque decerpis. Si vis ut ista superes, pugnandum est studio castitatis. Occurrat tibi Theclæ inter flammam & rabidas bestias custodia pudicitia: quæ in tantum mundi hujus ornamenta despexit, ut amore servanda pudicitia conjugales thalamos desponsata contemneret, & integritatem professa virginitalis pugnando nutrita, vincendo servaret. Frequenter nos ad pugnam provocat iracundia, & furor animorum, instigamur injuriis, contumeliis laceffimur. Dicitis quo studio ista vincamus, armemus ad patientiam animos, & quod oratione obtinere non possumus, doceat nos ad hæc Evangelicus sermo, qui dicit: *Qui te percussit in dextera maxilla, præbe illi & alteram.* Videbis quod injurie acceperis vicisti etiam.

Phil. 5-39.

Nam non minimam coronam illam constat reportare victoria, qui juxta hæc quæ præmissimus verba mandati, lesus nescit irasci. Sugerunt nobis aliquoties oculi quod animus non requirit: frequenter etiam ipsa sua lingua prodit errores: erumpit in vocem turpia, & inhonesta resonantem. In hoc loco hæc est ratio adhibenda virtutum, ut taciturnitas studio amoris verba claudantur, ubi in altercatione sermonum loquendi modus est virtutis culminus. Audite de hoc Prophetam dicentem: *Pone Domine, custodiam ori meo, ut non declinet cor meum in verba mala.* Vincenda ergo avaritia, confutanda iracundia, castiganda luxuria, & circumstantia vinculo ora refræmandæ. His gradibus ad paradisum tenditur: his virtutum meritis ad Sanctorum consortium pervenitur.

Phil. 140.

3.

HOMILIA XVIII.

De Machabæis.

Multa quidem spe, dilectissimi, ad æternam salutem animus accenditur, si quando singulorum Martyrum facta recoluntur: sed multiplicato quodammodo anima gaudio in amorem Domini, lavoremque se commovet, quotienscunque memorie Machabæorum materiam numerum martyrii corona vestivit, tantum fide fortior, quanto partu videtur fuisse fecundior. In qua tanta virtutum documenta, quanta fuerunt pignora. Nam tot una die omnipotenti Deo Martyres tradidit, quot fi-

lios mater diversis temporum vicibus adquisivit. Beata inter omnes matres, & ipsa orbata felicitior: cui tantum fides contulit, ut sub una die ad celestem regni gloriam cum tota ventris fecunditate migraret. Hinc respicite illam Evangelicam sententiam, quæ dicit Christo nostro nec parentes preferendos esse, nec filios. Apud aliquantos forte gloriosum fit, & exemplis filiaribus profærendum, unum filium Deo hostiam obtulisse. Hæc omnem animorum virtutem & vota præcessit, ita ut in dolore ferventis penæ nullum filiorum affectus maternæ pietatis exceperit. Videte autem per quot virtutum gradus pretiosa fides creverit, cum acceperit semel satis fit, hæc septies in amorem Domini pietatem maternam voluntaria obitavit multavit, bene sibi confidit, quæ sciret omnem fructum ventris sui in illa vite æternitate consistere, juxta illam sententiam quæ dicit: *Qui amat amicum suum, perdet illum; & qui odit amicum suum, in vitam æternam inveniet eum.* Docet lecto veteris testamenti Abraham patrem nostrum unicum filium (suum hæc immolandum Deo sacrificium obtulisse. Quod per totum orbem memorabile fide constat esse documentum. Ac licet nihil persulerit sanguis altaria, fuit tamen in voluntate victoria: quia apud Dominum hoc est velle, quod facere: Cui ita Angelum legitur acclamasse: *Abraham, Abraham, ne injicias manus in puerum.* Sufficit quod agnovi, quod diligis Dominum tuum.

Joan. 12. 25.

Si ergo pater noster Abraham unum filium sacrificium obtulit, & placuit: quanto magis hæc, quæ uno tempore septem votis consentientibus immolavit, ipsam octavo loco hostiam Deo offerens, ut quæ fuerat ad incitamentum celestis gloriæ magistra tot fortissimorum virorum, fieret etiam ipsa eximie virtutis exemplum. Sed si placet, dilectissimi, ipsius pugne ordinem recolamus, ut discant parentes amare filios suos, & filii obtemperare parentibus: Christi nostri amore prælato, qui victoribus legitimo agone certantibus coronam vite celestis flore componit, ita Domino dicente: *Qui vicierit, habebit coronam vite.* Ecce, dilectissimi, quantum rei gelte fides eloquitur: insubstitut pugna pro patris legibus inter omnipotentis Dei & diaboli munitis, multis atque innumeris instructis supplicis: quibus armatus auctor iniquitatis venena nequitia sue consuevit exercere. Sed quamvis adversus insubstitut pugnis multus fessit hostis ira terroribus, sit sine trepidatione confidit. In quo loco artifice fecerunt & inimicus bonorum altiori interpellat corda consilio. Molitur igitur adversus singulos impietatis sue tela, & penali quodam arguente, ut mos est, certamen linguare dispo-

Apoc. 2. 11.

nit: dum credit in adversum divitiarum per partes patientem facile posse turbari; nec difficile vinci, si singulos in quæstione positos puna confecerit. Producit itaque primo loco natu primus, circumstantibus ac tremantibus undique cum toto mortis apparatu impietatis officis: non otiose persecutore tractante, qui putaret, sublato conjurato virtutis capite, omne bellum posse finire. Sed fessillerunt cum milero crudelitatis maxilloruntium edocet consilia. Non tanto festus hostis vincitur, quanto adversus unum ipsum virum major tyranno fessillerunt turba famulatur. Maximum autem est indicium ignaviae, inter confertos hostium globos unum palmam victorie retulisse. Sauciat itaque hoc

(G)

fis furore, cui diversa tormentorum genera
 ferviebant, currit per singulos manus cruenta
 carnificis: & ad incutiendum mortis timorem,
 uniuersum fratrum sanguinem portat, ex-
 plorans metu mortis testimonia crudelitatis.
 Sed dum apud alterum victorie locum mo-
 litur, victum se ab alio conficitur. Stetit
 autem apud omnes inconcussa fides, vis fuo-
 rum animata supplicis. Succedit in aciem se-
 cundus: nec longo intervallo procedit &
 tertius: quibus coronatis, pugnam quartus
 aggressitur: nec quintum, aut sextum mors
 sineſta deterruit. Et denique in omnibus
 una fides, una virtus, una constantia: ut
 omnes unum putares, atque omnes unum
 esse crederes: cum tamen singulos per par-
 tes laceraret injuria. Ita fraternitas victo-
 rie animata confortio, dum paternis legibus
 seruit, multiplicis virtutis insignia reportavit.
 Inter hoc igitur pompas funerum discitur mater
 attonita, & curis anxia, ac metu & pa-
 vore contrita. Sed neminem illa res de-
 cepit: trepidat quidem, sed de victorie even-
 tu, non de morte filiorum. Ad singulas in-
 terrogationes mater flat sollicita, ne quem
 fides deciperet, ne quem a collegio sanctita-
 tis fragilitas humana segregaret. Nam ad-
 versus cunctas hostis minas uniuersumque
 sedula adhortatione persequitur, ne velicali-
 ud esse, quam frater. Singuli quidem pati-
 untur: sed illa cum singulis patitur, & cum
 singulis animo sola torquetur. Tollit ergo
 palmam propriæ virtutis in amore omnipoten-
 tis Dei. Sed speculatis ad singula, que se-
 dulitas materna sustinuit, cum omnibus filiis
 partem est sortita martyrii. Post tam innu-
 meras virtutum palmas, venit ecce ad il-
 lum, ejus ætas hosti obtinende victorie
 spem fecerat: & qui viderat circa fortiores
 ætate viros parum profecisse minacis inquit-
 tionem sermonis, pueriles animos lactandos
 blande adhortationis alloquitur, omni denique
 via subtilis persuasionis aggreditur. Hunc
 diuinitis & honore dignum iudicat, illam unius
 filii absoluteione estimat esse palpandam.
 Sed animus jam totus directus ad cælum non
 facile recipit de terrena parte consilium: ac-
 cenditur magis ad virtutis culmen intrepide
 animas infans adhortante matre. O no-
 vum & mirabile virtutis exemplum! orbitate
 sua mater exultat: & unde pietas dampnum
 patitur, lucrum reportat. Præmissa etiam
 hoc quem delicatus amabat filio, ipsa quo-
 que viam gloriose mortis ingreditur, nec lon-
 ge innumeris vexata supplicis, cum trium-
 pho profecta filios, ad cælestia & æterna
 contempta hæc temporali luce proripuit. Cui
 ergo, dilectissimi, cura sunt ventris sui pi-
 gora, hujus matris imitetur exempla, tam
 numerosa, tam fortia. In quam il quis vin-
 cendi studio intenderit, non dubie multipli-
 cis glorie honore muneratus incedit. Quan-
 cunque itaque mater est, filios suos hoc hoc
 dignos iudicat, ac sub ista quam didi-
 cisti adhortatione doceat, ut distant cele-
 stium legum instituta seruire. Qui autem
 Christo nostro seruiunt, fortissimorum viro-
 rum pugnas intimentur. Illa mater probat se
 amare filios suos, que hoc quo mundus sui-
 tur errore depulso, de fructu ventris sui

hostiam Deo tradiderit, ac se suosque Dom-
 no quotidie immolata libenter obtulit.
 Sed quo facilius illius cælestis virtutis insi-
 gnia obtinere possimus, contemenda sunt
 muna & honora ex huius mundi, que huma-
 nos oculos vanitate fluente decipiunt. Hoc
 autem apud Dominum acceptabile constat esse
 sacrificium, si prælato cælesti honore læcu-
 lum cooperis despiciere.

HOMILIA XIX.

De Quadragesima.

SI respiciamus, dilectissimi, causam presen-
 tis solemnitatis, que nobis spem salutis
 æternæ, futura resurrectionis lege commen-
 dat: non abs re est, si omnes hos in lætitia
 dies ducamus, atque illa districtioris vite su-
 lita temperemus. Sed in hoc mihî aliquoties
 displicet lætantium chorus, quod putat homo
 totum sibi licere, quicquid Quadragesimæ
 tempore illi religioſe deputaretur discipine.
 Unde nulli dubium est, præcedentia officia in
 confusionem venire, si neficias custodire que-
 conque ad purificationem anime jejuniurum
 & vigiliarum labore te consistat comparat.
 Cito autem ille que sunt comperata refren-
 dit, qui immemor spiritalium munerum car-
 nalibus desideriis acquiescit. Oportet enim
 inter hæc que diximus gaudia, illam religio-
 se discipline viam teneri, que non dubie
 Domino hominem bone voluntatis insinuat.
 Cui si ceterum condignum legibus seruire re-
 verentiam, nullum peccatum suscipere, nul-
 lum perpetua mortis pena damnare. Om-
 ni ergo studio nobis agendum est, dilectissi-
 mi, ne purificati corporis conscientiam in-
 dulgencia nimia emissionis impugnet: non
 tantum dierum illorum observatione contem-
 dat, quos amantur jejuniurum cura commen-
 dat. Licet hæc ipsam aliquantis ob inuti-
 lem somnum & insatiabilem gulam constat
 ingratam: qui dum ad sanctæ Paschæ dies
 desiderio instigante festinant, accusando vigilia-
 rum studia continentia bona * Pascha convivia &
 jejunia copiosi. Quasi revera que quadragesimæ
 dies prohibent, licito fieri solemnitatis votiva
 permittat, & in absoluteione jejunii data sit licen-
 tia peccandi. Ideo nemo putet ex eo omnia sibi
 licere, quia videt districtioris vite tempora præ-
 terisse. Solet enim omnem honeste vite statum
 remissio incauta decipere. Non æstimet ille
 ebrietati aliquid fuisse permillum, qui videt
 constituto tempore cessare jejuniurum. Non
 credit mentes hominum somnolentie deputa-
 tas, qui videt iuges vigiliis superueniente
 solemnitate fides suspensas. Non est utilis
 servus, qui feriatos dies ad hoc expectat ut
 dormiat. Major sollicitudo agricolæ manet,
 postquam diutino terram labore contigerit.
 Vigilandum igitur est primum, ne forte com-
 mendata fidei femina, aut fera præsumptio-
 ni sibi vindicat, aut avis infideli consuetu-
 dine. Sequitur ut ex orto in usum aquæ bi-
 bula fossa deducatur, ne superueniens tem-
 pestas pullulancia germina aut occidat, aut
 rapiat. Opus est etiam herbas vellere, & ari-
 dum cespite sarculo operante molli, ac per
 illos quos sibi agricolæ vindicant feriatos
 dies

* Totam hanc sententiam sicutur perobscuram tum omisse interpunctiones, tum vox una corrupta, quam
 in hunc modum nunc emendamus: accusando vigiliarum studia, continentia bona, parca convivia, & jejunia copiosa.
 Mutata voce Pascha in illam parca, sum, orationi nitior restituitur.

fiat, aut nutriat. Ex hoc enim fomite viderimus pulvisce odororum caulis, hinc evenire eruntium pugnas, hinc fraternas acies inlustrari, hinc emeticurum faciera dissipari. Nemo ergo singulis infirmitatibus proprii doloris crimine adsignet. Nam cum omnia vitia consent nominibus suis, pendunt tamen sceleribus alienis. Videmus igitur superbiam vanitatis tumore componi, & humilium quemque arrogantia contagione moveri. Quem ille terribiles postum subito forte respicias, alium iudicas esse quam fuerit. Ita elatum verbis incedere, & tumenti aspectu aspicias ad caelum colulum portare: ac paupertatis beneficio dum clausum iter linguae verborum munire ponderibus, atque in tantum fallidiosi oris verba disponere, ut cum ipse velit loqui, alium nolet audire. Sed hac quamvis sint per se gravia, consulas inlecebris cupiditatis animari. Cesset denique divitiarum pompa, & non tam facile invenies, qui superbie laboret invidia. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Curramus per singula, si videtur: & inyenietis quantis malis pullelet vitium cupiditatis. Ecce amatur vicinitas frequenter ad litera. Urbs est, nisi quod hic forte terminos transgredere, & cessitum juris alieni cogitat occupare? Quare non occurrit oculis illa sententia: *Ne transitis terminos quos possiderunt patres vestri?* Ecce sit primum in hoc loco de proprietate contentio: & dum suam quisque cupiditatem verbis fovet, stimulum illa accendit. Crescit postmodum de contentione causatio; atque utinam hoc oculo sollicito fieret cupiditati. Illud gravius est, quod dum nemo vulnecochoe calumniam facere iacturam, pervenit ad rixam. Armantur servi, incitantur propinqui, & in alterius lucrum pectus opponitur alienum: animatur vino furor conductus, & effusus sanguis fit pretium possessio. Aperitur postmodum legis forum: & dum utriusque locus queritur, congemnatur homicidium. Videmus etiam frequenter acies cupiditate componi: dum aut hic vult videri ditor, aut ille erubescit esse pauperior. Quibus inter se emulantibus periclitatur interim vicina possessione consortium, dum querit quis primus invadat, & cogitat ut immune possideat. Ita sit ut dum cupiditas querit augmentum, patrimonium vacillet alienum. Quare non cogitant isti illam sententiam, que dicit: *Stulte, hoc nocte requiescat a te anima tua: hanc quae parvuli cuius erunt?* Et vere nihil est stultius, querere dubia, & acquirere peritura. Quid enim profuit homini opes, que ad hoc solum congregantur ut pereant? Certe te moriente remanet cespes avaricia propagatus: relinquatur ampliata possessio, & quamvis sit in alterius potestatem transfusa, testimonium tamen tui sceleris servatura. In quo loco cogitandus est semper ille Propheticus sermo: *Ve illi qui iungit vallam ad vallam.* Sed dicis, Ipsi parvales illi hinc hinc dantes. Ex hac ipsa sententia potes agnoscere, quod profuerit pietas tua. Ecce ad alium transiunt divitiarum tuarum ornamenta, & tecum remanet persuasivis invidia. Apud alium facultatum tuarum pompa reledit, & tecum pena migravit. Stultitiae genus est, alius fecisse lucrum, & sibi parasse supplicium. Nam ita dicit Apostolus: *Qui volent divites fieri, incidunt in tentationem Satanae, in reprobationem, in captivitatem diaboli.* Sed nec longo intervallo caelestis sententia ditricionis sine exerit potestatem. Nam quodam modo per gradus ad ultionem quandam preteritorum acutum vitiorum

incrementa succedunt. Denique hic parricidalis animo, aut patris vitium increpat, aut matris mortem expectat. Quatur illum forte ab hoc crimine causa debite hareditatis. Verum est; sed quanquam legitimus haeres sit, non tamen sine cupiditatis vitio successione vota componit. Vellet denique unicus esse, si posset: modo de patris morte cogitat, modo de fratris vite suspirat. Non est hoc bene grandi scelere impletatis. Nam quisque hominum parentivae moris expectatione animam patris, parricidalis crimine in hereditate succedit. In quo loco cupiditatis impulsu nutriuntur inter coharedes odia. Necdum sanus esset, & jam testamenti fides juris interpretatione vacuatur. Alter de subscriptione patris disputat; alter de fratris persona desepat. Hic adstruit scripturam non flare testibus: ille adsignat testamentum non convenire temporibus. Ita vacillat praedium in collisione causarum: & quod acquisivit avaritia parentum, perdit cupiditas filiorum. Audite Scripturam dicentem: *Ne concipias rem proximi tui.* Enumerari non potest, quantis modis cupiditas foveat. Ecce ubi testamentum profertur, statim de falsitate cogitatur. Quare si quis mutum audierit loquentem, quis mortuum haredes noverit ordiantem. Nec difficile est, quod pejus est, cuiquam invenire personas, aut sceleris conjunctas, aut pretio comparatas. Imitatur hic infelix subscriptionem manus alienae. Ita scripturam, quam testator non instituit, cupiditas calamo saepius repente componit. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Hic ad confirmandum fraudem armat perjurio falsitatem: ille alienis lictibus corruptum nonnunquam pectus opponit. Ita sub unius cupiditatis vitio falsitas & acquiritur, & laceratur. Ubi est quod dicit Scriptura: *Falsus testis non erit impunitus.* Cui hoc imputandum putamus, quod inter illos, quos adimus aliquoties criminibus interfuisset, etiam innocentes in crimen vocantur? Venit enim frequenter in questionem suspicio: & cum apud alterum reledat furti culpa, ad alium transit persuasivis invidia. Ita dum augmentum facultatum queritur, etiam bene acquisita laceratur. Sic fit ut aliquoties defendatur ex cupiditate falsitas, & ex falsitate paupertas. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Unde est quod videmus inter se frequenter armatas stare legiones? Quid autem aliud est, nisi quod aut ille aliena occupare querit, aut ille occupata custodit? Unde descendit, quod aliquoties de imperii potestate contenditur, & de primatus ambitione certatur. Omnia profecto in pace consistenter, si hominem impetrandi cupiditas non teneret. *Radix omnium malorum est avaritia.* Requiritur cuius fit vitium, quod tenui tabulato hominis vita committitur, & dubiis capibus pelagi incerta tentantur. Nonne cupiditas adscribendam est, cum superveniente procella altum mare nauticus clamor insudat? Nonne ad cupiditatis recurrit invidiam, cum serpens nuptus naufragum corpus illidit, & tumentia aquis membra ignotis litoribus pelagi unda iactantur? Nunquam pe profecto nauta navigio creditur, si nisi navigandi desiderium negotiandi cupiditas incitaverit. Fertur denique homo unius voto quadrupesque pecunie: portatur arripit, ut reportetur cum falsitate excurrit. Nunquam enim negotium sine fraude agitur, ubi ad hoc solum vilis emitur, ut carus distrahatur. In qua re etiam votis hominum

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

Exod. 20.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

17.

Ecc. 7. 8.

2. Cor. 12.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

14.

navigatio quieta successerit, non sine naufragio est, cum inter vendentem & ementem iniquis aut ponderibus, aut mensuris, quis aut operatur, aut patitur. Quare illi non cogitant illam sententiam, quas dicit: *Sicut mensis fueris, mittatur tibi?* Erubescimus illa dicere, dilectissimi, quos luxuria agens destruit, cui descendit ex cupiditate commercium. Frequenter igitur conjugalis pudor pecunie taxatione vilescit; & diu incontaminata virginitas sub parvo auri pondere profuita fidem integritatis amittit. Tanta est apud aliquantos cupiditas, ut venalis pudor pretium foeditatis inveniat. Nam ita ad corruptionem corporis pecunia studiose pensatur, quasi dignum aliquid comparatur. Infelix profecto est, qui plus cupiditati consulit, quam pudori. Damna est promissa hereditatis gratiam, integritatis scilicet iacturam. Videte sub uno crimine quam diffimile commercium cupiditatis. Hic pecuniam dedit, ut corruptionem emeret; illa pudorem perdidit, ut pecuniam compararet. Nihil enim sine cupiditate agitur, quocumque peccatur. Nam si removers ornamentorum cultum, nullum patieris in corporis contaminatione naufragium. Cesset denique auri desiderium, & nec conjugalis fides perit, nec virginalis integritas erubescit. *Radix omnium malorum est avaritia.* Hic proditoris arguitur; ille delator alieni criminis accusatur. Quis dubitet, quod secretum pectoris oblata pecunie pondus irruerit? Nihil clausum constat, quod auro argenteoque non pateat: nihil occultum, & quod non pecunia indagante sit cognitum. Unde periculose illis conscientie fides creditur, quibus cupiditas dominatur. Haberes profecto integritas totum secretum, si in aliena domo proditrix pecunia non haberet ingressum. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Ecce ille Dominus ac Salvator noster exitum voluntarie passionis vito aliena cupiditatis implevit. Legimus damnationem Redemptoris nostri triginta argenteis comparatam. Sed sicut vidistis proditorem ex cupiditate venire: ita debetis agnoscere damnationem ex prodicione descendere. Proditus quidem ductus ad supplicium, sed proditor curie ad laqueum. Ecce quid fructus habet cupiditas: pecunia damnationis ad comparationem sepulture reposita, hoc est funeribus deputata. Intelligite ergo, in quo statu sit culpa cupiditatis, cum in damnationem veneris pretium prodicionis. Nam & Apostolus Petrus dicit: *Pe-*

ccunia tua tectam sit in perditionem. Forte fit aliquis de falsis & avaris, qui sibi de hac sententia blanditur, & preterat quod audit, scilicet litus ex hac parte subtrahimus. Ventura quidem tecum est, non ut putas ad ornamentum corporis, sed ad testimonium falsitatis. Non tamen ad illos est ratio, quos misericordia comitatur. Alia illis manet causa, quos pecunia sua circa pauperes expensanda, Domino larga erogatione commendanda, acculant, scilicet denique adnumerat ad supplicium: illis vero paratur ad regnum, ita Dominus dicitur: *Finis filii, possidete mecum regnum paratum vobis a* *Matt. 25.*
constitutione mundi. Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitis, & dedistis mihi bibere: nudus eram & vestistis me. Sit ergo, dilectissimi, uniusquisque vestrum illa pecunia qualitate contentus, que gratiam salutis acquirit, non que causam damnationis accendat. Castigatus itaque primo loco cupiditatem; si volumus ut omnino victoriam vincamus errorem. Nemo appetat aliena, & non est qui inimicitarum laborat invidia; nemo impetet consortium, & nullum est de pervasione ceramche. Sit uniusquisque contentus propria, & nulla est de occupata possessione causatio. Contemne aurum & paratum evanescent homicidium: nec patricidalia odia teruntur, si cupiditatis oculus castigetur. Non est in quo hares erubescat, si quis ad medicamentum portionis suae contentus accedat. Non fit qui pecuniam argumentum querat; & neminem culpa prodicionis accusat. Si non requiras lucrum, nullum patieris in tempestate naufragium; & cum aegli tui otiosus secreta custodis, alienum periculum securus aspicias. Vitare ista, dilectissimi, per singulos gradus forte difficile est; & laboriosum multis simul hostibus per diversos errores occurrere. Querendum est ergo compendium belli, & auctor litis requiring: ut cum illo nobis sit pugna, a quo proceffit injuria. Non enim dubie legiones armis instructas poteris vincere, si tyrannum poteris obtinere. Totam autem causam belli finivit, qui auctorem pugnae superavit. Instruamus ergo virtutum acies adversus paratas fescerum legiones. Sed ante omnia adversus ipsam, que caput belli est, hoc est cupiditatem, sile auxiliante, pugnemus. Ita non difficilis erit de illa quam diximus victorum labe victoris, matre captiva.

HOMILIARUM FINIS.

(H)

S. VA.

S. VALERIANI EPISCOPI CEMELIENSIS

EPISTOLA AD MONACHOS

De Virtutibus & Ordine Doctrinae Apostolicae.

Imposite mihi votorum circa me vestrorum sarcina est interim corpore, ut scriptum est, absens, praesens tamen spiritu ac mente succedo. Nec parum, ut reor, dilectioni vestrae officii atque amoris exhortationi vos quoque in spiritu, non in carne agere confido. *Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitet in vobis.* Nec sane incoegitavit spiritualibus viam teneo, si adificationis vestrae sollicitudinem sermonibus eloqui epistolares extemplo: praecipuum beatissimi Pauli exemplum praesentibus habens; quem sequi cupimus, etsi consequi non valeamus. Etenim etsi nos comparatio illius in nullo recipit; vobis tamen obedientia eorum est coequanda, quos edocuit. *Ut doctrinae ordine constituto, cum ROMANIS praedici credulitatem vestram in toto orbe cupientes, cum CORINTHIS * fecunda emendatione correcti, pacis integritate, cetero non facta invicem vos, ut scriptum est, Galat. 4. sancto osculo salutetis. Cum GALATIS mensum, temporum, dierumque observatione rejecta, repudiantes mundum, ac sequentes Deum, non ancillae vos filios intelligatis, sed liberae.* *Ut in verbo veritatis cum EPHESIS permanentes, unum Dominum, unam fidem, unum Deum Patrem omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis est, noveritis.* *Cum PHILIPPENSIS irreprehensibiles & simplices, omnia sine murmuratione & hesitationibus facientes, in medio gentis pravae, sicut luminaria luceatis. Cum COLOSSENSIS verbo Christi in vobis abundanter habitante, iuxta vos psalmis, hymnis, & canticis psalterialibus doceatis. Cum THESSALONICENSIS voluntatem Dei abstinentes a fornicatione sectemini, orantes sine intermissione, omnia probantes, quae bona sunt, retinentes. Dehinc praecipui ordinem cum omni labore faciantes: ut si quis operari non velit, nec manducet.* Ipse enim est panis, qui de caelo descendit; cui admisceri neminem deceat, nisi opera, quibus ille delectatur, exerceat. *Ut TROPHAEUS vobis forma sit, etiam post diuturnam aquam vi-*

no modico uti praecipuit, ad sustinendum flo-
machium, non ad opprimendum: quia quamvis
geminis commotionibus erudiat: nisi quis
fobrius fuerit, ministerium suum implere non
poterit. *Ut TRI vos informet exemplum,*
non solum fobrios esse debere, sed etiam conti-
nentes: quia omnia munda mundis, coinquin-
natis autem & infidelibus nihil est mundum.
Donique haec Apostolicae conclusio tota do-
ctrina mystici numeri summam, abiteri corporis
purificationem complevit: quia nihil est
tam Deo proximum, quam hominem non
esse corruptum. Attendamus quippe post
haec circumpectus, quid sequatur. Fugitivus
quondam Domino famulus redit, & conditio
conversione mutatur. Apostolicis vinculis ge-
nitus ad utilitatem inutilis proficit: nec solum
in fratrem, sed etiam in carissimum fratrem,
gradum conjunctorum nominum fastigio trans-
iscendit animum; nec tantum appellacionis
meretur vinculum, sed etiam amoris affectum.
Ad hoc enim Domini dignatione perducitur
pura calitas sobrietate nutrita, ut quod par-
citas vini curavit in Timotheo, quod abstinentia
& continentia purgavit in Tito, id ad in-
dulgentissimam libertatem secretat in Oxy-
simo. Haec & exsequenda doctis, & agnoscen-
da sunt imperitis: quia, fusc scriptum est, &
ignorantia mors est, & fides sine operibus mor-
tua est. Gemina vobis ratio adhibenda ob-
servacionis incumbit, sciendi cura, cum labore
complendi: quoniam ea quae in divinis elo-
quis praecipuntur, non solum non facere, sed
etiam ignorare peccatum est. Hancque deni-
que in exemplum confirmatae perfectionis
astutem, contemptum praesentium rerum ob
amorem caelestium infinito praemiorum, *Ut*
si forte quilibet vobis, aut persecutionis pondus
intulerit, aut diripuerit univerfa, quae ves-
tra sunt: vos quoque nobile illud ac singu-
lare testimonium, quod in eximia eorum laude
venerando Paulus ore deprompsit, non dispari
fancie imitationis profusequantur affectu, quo ait:
*Non est vinculis compulsus estis, & rapinam bonorum
vestrorum cum gaudio suscepistis.*

* *Cum Corinthiis* Has duas voces, quae in Sirmondi editione deerrant, restituit Coeterius in Notis ad Ca-
nones Apostolorum.

THEOPHILI RAYNAUDI
SOCIETATIS JESU
APOLOGIA
PRO
S. VALERIANO
CEMELIENSI
ADVERSUS
NICOLAUM CHICHON.

(H) 2

THEOPHILI RAYNAUDI

SOCIETATIS IESU

APOLOGIA

PRO

S. VALERIANO

CEMELIENSI

ADVERSUS

NICOLAUM CHICHON

GD

1750

PROLOQUIUM.

Agendi pro VALERIANO Causæ & Modus.

AD omnes æque cum se dat occasio, nec facultas deest, pertinere censendum est, illud sive monitum, sive præceptum parentis optimæ, ad dilectum uteri sui Samuelem in visione qua eum erudit Proverb. 31. *Aperis tuam vultu, & causis omnium filiorum qui pertransiunt.* Si maxime genituum loci, alioqui non perspicui, sensum querimus; mutò os aperit, quisquis innoxium, qui tamen pro se dicere, & causam suam tueri nequeat invidiam præstat ab insulubris quibus appetitur: Quod ipsum est, causam filiorum pertransientium, hoc est imbellium, & ad sui defensionem inidoneorum (causamodi fere sunt pertransientes & advenæ) propugnandam suscipere, eique os aperire, quod tanquam insigne charitatis opus, inædè amantissimo filio commendatum voluit, eloque cuivis alteri imitatione exprinendum. Hoc consilio, cum e diuturnis tenebris nuper educus Valerianus Cemeliensis Episcopus, acri Theologi iustissimæ criminatiõne, ac zelo incensissimò, quem ne ipsi quidem Alpini rigores temperare valuerunt, famæ discrimen adierit ac etiamnum adire pergit; eo quem dixi PARCO CHARITATIS * criminatore, Valerianum tanquam Semipelagiani erroris compertum atque convictum, ubique proficindente, & quibus potest clamoribus a nitente; ut Valeriani opus, ac nomen, pristino sepulchro ac tenebris redonetur; charitati consentaneum duxi, viro sin minus sancto (nam hoc etiam ei decus per accusatoris zelum periclitatur) aut mutò saltem, nec jam pro se dicere idoneo, aperire os meum, & pertransientis causæ, laborantique Valeriani famæ, opitulari. Nam quamvis maculæ ei a criminatore inasperse, non parvæ dumtaxat sint, sed etiam minime; tamen etiam labeculæ exquisitum candorem insulfant, & muscæ (tantulæ licet) ugenti cui immoriantur, suavitatem exterminant. Ad hoc porro officium præter communem hætenus propositam, ea me impulit privata causa, quod harum (ut de Eucherii lubricationibus scite dixit Hilarius Arelatenfis) florulentarum, omniumque amenitate vernantium homiliarum fragrantia vicinæ nostræ cui Valerianus Episcopus præfuit, atque adeo etiam oris nostri, quamvis alterius & Dioceseos & Provincie, tamen non adeo distitis, afflata sit tam multis ante sæculis, dignumque videatur omnem ab eis pudorem, ut suaviter allare pergant, dispellere. Quod commode præstiturus videor, si præmissis iis quæ ad Valeriani personam spectant (quod ita necessarium videatur ad avertendam doctrinæ labem, ut ex dicendis liquebit) has ejus homilias, quas negata benigna interpretatione, PARCA CHARITATIS criminatio impetit, naviter diligenterque excutiam, prolatis iis omnibus, unde labes aliquas sinceræ & undecunque Catholice, Scriptoris hujus doctrinæ aspergi videtur. Illis autem expositis, & ad famæ doctrinæ amulsum exquisitæ a tatis, alterum quoque criminationum caput attingat; diquirens, rectene Valerianus, *Sancti*, titulum, quo illum MM. SS. perantiqui Codices donant, retinere in posterum debeat.

CAPUT I.

Valeriani sedes. De ejusdem ætate, natione, genere, statu privato, Conjectanea.

Elegantè ut omnia Theodoretus orat. 9. de provid. imitatus Chrysof. hom. 7. in Ep. ad Coloss. ad illud, *vita vestra abscondita est*, plerisque Sanctorum, etiam apud Deum illustres, jamque gloria cumulatòs, tamen quandiu sæculi fluctibus volvantur, margerito conferri posse obsevat; quod velut in ostreo abditis, & quod homines inglorii delitescant: ut propterea concludat, providendum a Deo fuisse alterius sæculi statum, quo decus uniuscujusque ac pretium in aperto statuat, appareatque quid fuerint etiam cum obsecuri incognitque præterentur. Hoc cum in aliis sanctissimis viris innumeris, tum nominatim in Valeriano deprehendere licet: quem tantæ sanctitatis nomine superflus aliqua antiquitatis aurula illustrem ferat; magna tamen hætenus in plerisque obcuritas, & communis, ut ita dicam, livor ævi prelit; ita ut e capitibus propositis de sola sede confect; in cæteris, conjectura ferè utendum sit: conabimur nihilominus a sede quæ explorata est, recurre ad reliqua.

(1)

* In eam prædictus NICOLAUS CATCHOP.

2. Sedes itaque Valeriano Cemelli, five Callie aut Cemellii. Cemelliam enim nominibus dictam invenio civitatem, cujus nunc vix aliqua rudera supersunt prope Niczanam Salyum, in colle cui etiamnum Cemelli appellatio, & florentis quondam civitatis fama rerum vacua, durat. Nam si Desipara adem sacram, & S. Pontii Abbatiam deitas, cætera campi tantum sunt, & vincta, ubi Cemelliam fuit. Nimirum ut est apud Senecam epist. 91. *Nihil pretivatum, nihil publice fastidit est. Tam hominum quam urbium fata volucantur.* Et quod idem scite dixit epist. 71. *Certis non cunctis temporibus, nasci debent, crescere, extingui. Nulli non sensus sua est. Omne humanum genus quodque est, quodque erit, morte damnatum est. Omnia que usquam, veram potentiam urbes, nunquam altiorum imperiorum magna sunt dicunt, ubi fuerint aliquando quærentur.* Sapienter etiam de morte Antonium lib. 4. de vita sua num. 38. *Quot urbes mortuas, ut ita dicam, sunt? Helice, Pompeii, Hierusalem, & alia innumera.* Nec dissimulat S. Ambrosius epist. 2. que est ad Faustianum, memorat *sancturum urbium calcata, eorumque sub cædem conspecta exposita fuisse* aliquid has melius adtingo, quam vixisse aliquando, nec ingloriam, rudera indicant, & Pini, ac veterum Geographorum testimonia, non obscure produunt.

3. Ex constituta Valeriani sede non invalida de ævo conjectura ducitur. Nam ex Epistola Hilarii Papæ ad quosdam Gallicæ Episcopos habetur, decreto sancti Leonis magni Episcopatum Cemeliensem, conjunctum fuisse Episcopatu caltri (ita enim appellat) Nicæensis, haud dubie ob tantam utriusque loci viciniam, & Diocæseon angustiam. Ab ævo itaque tempore, idem Cemeliensis, qui Nicæensis Episcopus fuit. Nec Cemeliensis tantum, vel tantum Nicæensis; sed conjuncta utriusque civitatis nomenclatione nuncupatus est, ut liquet ex V. Synodo Aurelianensi, cui Aetius Presbyter subscripsit, nomine Magni Episcopi Cemeliensis & Nicæensis. Quamquam in excusis Synodi illius exemplaribus, mutila est ea subscriptio, ut notavit R. P. Iacobus Simondus, qui Valerianum eduxit. Subinfert autem ex proposita observatione, quandoquidem Valerianus absolute Cemeliensis Episcopus nuncupatus legitur, oportuisse eum ante factam a sancto Leone utriusque sedis conjunctionem, Cemeliensi Ecclesie præfuisse; atque adeo posterorem non esse sancto Leone Magno. Hoc non gravate concesserim. Adde præterea Valerianum sub annum Christi 450. hoc est sancto Leoni æqualem statuendum, argumento inde ducto, quod exret ad Valerianum & Ingenuum Ebredunensem, Valeriani Metropolitanum, ceterosque vicinarum Gallie Provinciarum Episcopos, ejusdem sancti Leonis epistola de Valeriani Episcopi ordinatione, ex Cod. MS. Ravennatis a Card. Baronio evulgata: & alia, inter sancti Leonis Epistolas num. quadragesima secunda, ad omnes Gallie Episcopos, qua Valerianus & Ingenius, inter Gallie Episcopos, quorum ad sanctum Leonem epistola proxime præcelleret, referuntur. Item quod Concilio per eadem tempora Rhegi in Gallia celebrato, subscripsit legitur Valerianus, cum aliis illius tractus Episcopis. Tandem quod habeatur Valeriani Episcopi cum laude mentio, in recens reperto Concilio Arelatensi sub Ravennio sancti Leonis equali in hæc

verba: *Causam que inter sanctum Episcopum Theodorum, & sanctum Valerianum, vel sanctum Maximianum, item Episcopos; ac cum eodem Maximianum & reliquis fratribus ipsius Lyranensis acciderat, absque dubio, omnes nos qui in Christo vitam sumus, dissonare non possunt, nisi id ævanis quibus caretus & absergatur.* Erat Theodorus Episcopus Forobulensis; Maximus vero Rhegenensis, cui postea Faustus successit, his successit, ut ad eum canis Sidonius. Itaque orta inter Theod. Lerino vicinum, & Faustum Lerini Abbatem, controversia, Maximus Lerini olim Abbas, tunc Rhegenensis Episcopus, pro Fausto & Lirinenibus stetit. Et tempora ea loca consentiunt, ut Valerianus ille Episcopus, qui item a Faustis paribus stetit, fuerit hinc noster Cemeliensis Episcopus, quam olim in Lerinensi Cæterio Monachum epist. postea attingam. Has conjecturas, ut non dissiteor esse admodum probabiles, video tamen conjecturas tantum esse & que indocilem animum ægre permoveant: præsertim quia in citatis Epistolis & Conciliis, Valerianus nunquam appellatur Cemeliensis. Nec Ingenius, qui post Valerianum adhibetur in citatis Epistolis, dicitur fuisse Metropoli Ebredunenensis: idque ex ipsa posteriori loco posita Ingenii adscriptione, infirmari videtur, ut non urgeam, quod ad Concilii plenitudinem, aut iustitiam postea appositi vitium referri posse video: Nempe Episcopos illos ad Metropolitum Arelatentem, & diversimodè ab Ebredunenem, qui Cemellium habet, & ab Argenis cui subiacet Rhegium, pertinere. Denique plures simul eodem tempore in illo Gallie tractu floruisse Valerianos Episcopos, docet Gallorum Episcoporum Epistola ad sanctum Leonem, & ejusdem Pontificis ad eos Restriptum, quod est inter Epistolas 52. ut plene incertum fieri necesse sit, quis eorum honorum recurat. Quamquam cum pro Valeriano plures suppetant, & reliqua adjuncta consentiant, non injuria existimatur, eorum aliquem esse hunc ipsum quem quarimus Valerianum Cemeliensem. Et ita omnino habeo persuasum. De Valeriano ævo satis.

4. Natio minus obscura est. Ex dictis enim perspicuum videtur, Gallum fuisse, & sedes consentit. Nam quamvis Cemellium a Plinio, Ptolomæo, Leandro, aliisque nonnullis Geographis in Italia collocetur, tamen apparet id ab eis idcirco factum, quod Italia, sicutem statuant Varum fluvium: cum tamen olim Galliarum finibus ad Alpem funnam popretis, Cemellium Gallie finibus conclusum fuerit, & ita ferant antiquæ itineraria, ac notitia civitatum Gallie, que Cemellium inter Alpium maritimarum civitates Ebredunenem metropoli subiectas, numerat. Sed & in Romano Martyrologio, pridie Idus Maii, sanctus Pontius, qui duos Philippus Cæsares ad Christum adduxerat, in Gallia sub Valeriano & Gallieno passus proditur. At passum Cemeli conflat, & diserte utrumque id est, & Cemellii, & in Gallia passum, affirmant Ulfuardus ad eam diem, & Petrus Exquilinus Episcopus in Catalogo (qui cum etiam facit Episcopum Cemeliensem) annuente antiqua acta que Surius edidit. Hunc Pontium Cemeli pro Christo circumcinctum, epistola homilie de laude martyrii celebravit Valerianus, tanquam peculiare Ecclesie sue decus, ut docent illa ex homil. 17. trita de eo argumento: *Illic Martyris qui in hoc loco pugnam in christum vitium prius.*

primis exercuit. Nam quamvis in eo tractu, imo Nicæ quæ Cemelio stanti prope continens erat, ante sanctum Pontium alii sanguinem pro Christo fudissent, ut S. Bassus sub Decio s. Decembri, tamen Cemeli primus Martyri agonem contulerit. Pontius igitur Gallie finibus conclusum est Cemeliis quando Cemeli passum Pontium, in Gallia, ut vidisti, passum produit Martyrologia, & Acta, in quibus ex Italia egressus, Cemeliam adfuit scribitur. Nec aliud sane de Cemelio quam de Nicæ, Cemello, ut dixi prope continentis, statui potest. Ac Niciam Gallie finibus concludunt, Romanum Martyrologium 12. Cal. Junii, cum de S. Hospitio Confessore; & ejusdem occasione Gregorius Turonensis lib. 6. hist. Franc. c. 6. Sigebertus anno Domini 581. aliique passim. Itaque Valerianus in Gallia Episcopus, non abs re Gallus conjiçitur, cum nihil suspicet quod illum aliunde eo deatam, sedem Cemeli non fundat. Ut ex hoc proinde novo sidere, tot micantissimis, illius quod dixi avi, Gallie atris ad juncto, Eucherio Lugdunensi, Hilario Arelateni, Solonio, Verano, Claudiano, aliique præfulsibus; Gennadio item, Vincentio, Salviano, Prospero, Presbyteris, insignem plane Galliarum, iam illis temporibus, splendorem liceat agnoscere.

5. Et quando Eucherii facta mentio, non debet inter alias de Valeriano conjecturas misam facere quam suggerit Heribertus Rotheius in notis ad Eucherii Paraneim: eum videlicet Valerianum ipsum cognatum, quem philosophiæ seculari tunc addictum, Eucherius omni floridissime scriptiois ve ostentato ad mundi contemptum invitavit, hunc ipsum esse Valerianum Cemeliensem. Quod si admittimus, lux affunditur Valeriani generi, ac nobilitati. Nam Valerianum illum ad quem Eucherius scribit, fuisse ipsi sanguine junctum, frons ipsa Paraneosus Eucherii præfert. Et cum Eucherium comites splendidissimis natalibus insignem fuisse, idem deus ad Valerianum transfunditur; ipseque Eucherius illum ita affatur eo quem signavi loco: *Quamvis in maximis saculi apices, patre, sacroque elevatus, illustribus ex utroque titulis ambiaris: ego tamen longe superioris in te honoris fastigia conaspicis.* Vides genus illustrissimum. Sed & obiter sacri vocem advertite, quæ Valerianum illum conjugio illegitimum prodit. Id vero videri potest omnem conjecturæ iutus vim elidere, cum Valerianus Cemeliensis & Episcopus fuerit, & ante Episcopatum Monachus vixerit, ut aperte habetur ex initio Epistolæ ad Monachos, qui illum fuit tametsi absentem, in Præsentiam elegerant. Nihil tamen conjecturæ propositæ inde decedere perspicuum est ex ipsa Eucherii ad sanctum institutum invitatione; quæ docet vel Valeriani conjugium non fuisse nisi designatum, ideoque fas illi adhuc fuisse ad aliud vitæ genus convolare: vel quod aliis pleurique accidit Valerianum, ammentem conjugio, aut non ultra superstitis, liberum fuisse ad sanctum institutum capessendum, & consecutum promotionem in prædicaturam monasticam ac Episcopatum.

6. Et hinc via utcumque aperitur, ad agnoscendum Valeriani sanctum obitum, & beatitudinem. Nam quod per æ tempora, *abvz mægnorum montium pluvia Læris*, ut eam Eudonius nominat, illustriorum virtutum a seculis fluctibus in Gallia fecendentium frequen-

tissimus portus esset; admodum verisimile est, in ea insula Monachum egisse Valerianum; indeque primo alicubi a Monachis abscentem in Præfectum fuisse expeditum: tum vitæ sanctitate sanguinis splendori conjuncta illustrem, ad sedem Cemeliensem in ea ora positam, fuisse translatum, ubi sancto sine quæverit, iuxta ea quæ de S. Valerii Lerinentis olim Monachi depositione. Arnouldus in Martyrologio monastico his verbis tradit: *Ann. Cal. Augusti, Nicæ in Provincia, deposito sancti Valerii Episcopi & Confessoris, qui ex Monacho Lerinenti ad Episcopatum assumpsit boni Palloris officium implore fuit; & in gaulibus Domini sui introductus, auctore moris, Essæ ferre bone, &c.* Idem configuratur in tabulis Lerinentibus, ea die. Hunc porro esse nostrum Valerianum, existimant nonnulli Nicientes. Quos inter V. C. nec juris tantum utriusque consultissimus, sed omni quoque pliore literaturæ excellentissimus, D. Honoratus Leotardus, datus de eo argumentum literæ, hunc esse sanctum suum significavit. Nec vero refer, quod Sanctus ille ex Lerinenti Monacho Episcopus, Valerius dicitur, non Valerianus. Nam potuit in antiquioribus tabulis, unde illud Martyrologium confectum est, per festinationem amanentem, notatum compendia (ut affolet) confectum, ferri pro Valeriano, Valerius, adhibita nota, qui in alia exscriptioe non adhibita, manserit Valerius. Hac sane vel simili alia ex causâ, in Concilio Afrasincensi subscriptionibus, Valerius cum Valeriano confunditur in plerisque Codicibus. Minus etiam movet, quod locus depositionis, non Cemelum, sed Nicia notetur in istis tabulis, & Martyrologio. Nam juncto per illud tempus a S. Leone Episcopatu Cemeliensi & Nicienti, contingere facile potuit, ut Valerianus utriusque sedis Episcopus, Nicie potius quam Cemeli corporis exuvias poneret: & in tanta Nicie Cemeli propinquitate, mirum non esset, etiam stante Cemello Nicie excessisse & vivis Valerianum, tamen in grege sul excubis assiduum. Præterquam quod non ultra stante Cemello cum illud Martyrologium confectum est, vel exscriptæ tabule antiquæ, & quibus fuit deponitum, facile potuit qui Valerianum is inierunt, ut obsecritatem vitaret, abjecta Cemeli diruti mentione, civitatem continentem, in quam Cemelum, quæque populus, & sedes Episcopalis, aliæque jura concesserant, assignare pro loco in quo & vivis excelleret sanctus ille Episcopus. Quid vero ne locum quidem obitus significat, de locum quo ejus illa die & vitæ excedentis descriptio recollitur, quod Cemello everto, Nicie fieri oporteat?

7. Sed me quidem conjectorem diutius agere in tam obcuris Valeriani rebus piget. Motu quoque etiam magis pigeret, nisi animadvertentem, criminatorum, longe tenuioribus indicis, immo apertis hallucinationibus nixum; secure Valerianum harum homiliarum parentem longe alio coloribus conjungere, quam prout a me expressus est. Statuit enim per se evidens, ac illustrissimæ Card. Baronii testimonio firmat, hunc esse nefandissimum hæreticum Pelagii & Caletii partiarum ex Occidente profectum Alexandriam, ut habetur ex Epistola Eusebii cuiusdam ad S. Cyrillum Alexandrinum, quam proferret Baron. anno Christi 417. 11. 15. Ea Epistola, is quem dixi Basilius amice expostulat cum S. Cyrillo, quod

(1) a

trineti gladio fedis Apostolice, Pelagius & Celestius, communi Alexandri Ecclesie potuerunt, intervenit ac opera hominis pessimi, eorumdem hæreticos capitum federati Valeriani ventri loqui, gula ventrique mancipii, genere humili, & conditione ipsa fervi. Ariminensis possessionis illustrissimi Valeriani Comitis. Adiditque Baronius conjecere se, hunc esse illum ipsam Valerianum, cuius se S. Hieronymum esse mentio epist. 79. apud S. Hieronymum est mentio epist. 79. Qui enim ibi in vulgaris codicibus dicitur Annianus Pseudodiaconus Celestensis, cujus libros contra fe editos S. Hieronymus testatur se per Eusebium Presbyterum suscepisse; respondens S. Augustino & Alippo, qui sciscitanti erant eosse libros confutatos? hunc Baronius suspicatur corrupte legi Annianum, dicendum autem Valerianum. Quasidquidem verifimilest, hunc esse illum Eusebium, qui Valerianum apud Cyrillum infimulaverat, atque adeo non alium quoque esse Annianum illum, quam Valerianum Eusebio invisum: Qui item corrupte dicitur Celestensis Diaconus, cum de Ecclesia Celestensi postquam sit mentio, sed de Ecclesia Celestensi sit dicendus. Ita enim subsistit Baronius, testatus aliam lectionem habere *Arelatensis*. Quid si *Arelatensis*, que Juliani aliquando Capuani Episcopi, Pelagianorum accerrimi, agnominatione ex patria, teste Prospero? Quid si item *Celanensis*? Nam hunc Julianum, Beda lib. 1. in Cant. *in ipso initio*, vocat Episcopum Celanensem, in Campania. Hic Valeriani nostri criminatur, triumphum canit, & Cardinalis Baronius auctoritate cum aperte gravari, immo opprimi, perspicuum existimat.

8. Verum hæc existimatio tam infalsa est, ut ne ingesto quidem falsis modo, defatiganda videatur. Tota enim vis argumenti quonititur, eo univerfa revolvitur, quod Cardinalis Baronius de Valeriano Cemelienfi, & his hominibus, earumque parente prorsus tacens, prodit Hieronymi & Augustini atate, vixisse Pelagianum quemdam nomine Valerianum, Diaconum Cenetensem. Inde infert eriminator, hunc esse Valerianum Cemeliensem Episcopum, harum homiliarum parentem. Que cusimodi sit consecutio, ineptiam ipse quoque, si demonstrare contendam. Quare obiiter tantum dico, non si minus aliquid sit hæreticus nomine Alexander, aut Joannes, aut Sergius, fas illico esse, omnia que perverte ab illo facta didicere sunt, transfundere in quemcunque ejusdem nominis ea atate florentem, quamvis neque munus, neque alia personarum adjuncta diversa essent, ut hic sunt plane diversa. Periclitabitur sane per hanc inferendi & criminandi licentiam auctor Catholicæ Epist. B. Judæ argui proditoris & venditoris Christi Domini, patrare a bipedum nequissimo, ejusdem nominis, muneris, ac avi cum S. Apostolo. Desino calum per se qualiatum contere.

Nihil porro præterea suppetere quod Valerianum nostrum gravet ex his que five ex Eusebio illo, five ex Hieronymo adducta sunt, nullo negotio evinco. Nec urgeo quanta sit fides quorundam sub Eusebio illius nomine vulgariorum scriptorum de vita S. Hieronymi, & aliorum ejusdem ingenii partium ad S. Cyrillum, & Augustinum, que hæresibus atque ineptis facta, Lovanienfis tom. 2.

Augustini, observarunt, suffragante Baronio anno Christi 422. a num. 42. & in Rom. Martyr. ad 30. Sept. Hæc tamen diffimulata velim, quis non videt eum Valerianum, quem Eusebius ille *in ysaie quartus* nominat, fuisse Pelagii & Celestii discipulum ac federatum: hunc autem Valerianum, cujus hominibus indennes prestamus, fuisse eorumdem juratum hostem, ut & Sempelagianos reliquos, quibus ad adversario non satis memorem, notum adjungitur? Sempelagiani enim viriales pro bi & docti, Pelagium & Celestium, quorum Valerianus ille ventri loquus, partiaris proditor abominabantur, ut infra referam. Nihil igitur nostro huic Valeriano, cum Valeriano illo quem Eusebius apud Cyrillum esse insectatus, commune revera est, præter nomen. Unde quo iure eriminator, Valeriano nostro infamiam Valeriani hæretici affricat, tantum quia ejusdem est nominis; eodem nosfer, si ineptie libere, cumulari possit elogiis queis per eadem tempora Prudentius Valerianum Episcopum celebrat hymno 10. peritiphe. aut quibus Valerianus Episcopus Aquilonensis sub eam atatem florens exornatur a S. Hieronymo, & Rufino aliiique.

9. Tamen vero cause presentis nihil incommodat, quod Valerianus ille ventri loquus, idem sit cum Anniano Celestenti Diacono, ut Baronius conieclabat: multa tamen sunt que frustant fuisse longe diversum, & conieclaturam scriptoris sapientissimi omnique superioris, infirmant. Omnes enim antiqui Codices & Hieronymi & Augustini (nam huius quoque tom. 2. ea Hieronymi epistola inserta legitur) constanter legunt Annianum; nec ulla lectionis varietas, in manuscriptis que Marianus Victorius, & Augustini emulatores adhibuerunt, notata est in eo nomine. Quod vero Eusebius aliquis (incertum an idem qui ad Cyrillum scripsit) ad Hieronymum Anniani scripta transmisit, non sufficit ad transformandum Annianum in Valerianum. Immo quia potior est plurium Codicum fides, i unius novi Codicis testimonio; si demus eandem esse illam Eusebium, qui ad Cyrillum de Valeriano scripsit, & ad Hieronymum scripta ejusdem erroris transmisit, colligendum potius erit mendum esse in ea Eusebii epistola que recens profertur, legendumque in ea esse, pro Valeriano, Annianum. Sed demus sane irreperibile mendum in Hieronymi & Augustini Codicibus, proque Valeriano, corrupte in eis legi Annianum. Quid Valeriano Celestenti Diacono, cum Valeriano Cemelienfi Episcopo? Quid blasphemio scriptori, post delatum cum Pelagio Synodum Diospolitanam, calum adversus S. Hieronymum stringenti, cum scriptore cujus omnes apices, pietatem, humilitatem, charitatem, & reliquas Christianas virtutes inlingunt?

Altera presentia in Hieronymi Codice vitiat, ut maxime admitteretur, pugnet notius quam fedaret Valerianum Cemeliensem, probi quod ei inaspergatur, derivatione in alium Valerianum ex suspicione Cenetensem, aut ut una lectio habet, Arelatensem. Nullam tamen extare Celestentem Ecclesiam, (que fuit unica mendam causandi ratio) scriptori diligentissimo excidit, cum Hieronymi epist. 77. que illi 79. prope continens est, scripta sit ad Marcum Presbyterum Celestentem. Ex

qua

optima omnia, nempe caelestes suppetias, & gratiam, cum actualem tum sanctificantem; tamen praemissa ex homine per naturae vires bona voluntate.

An non vero idem fuerunt illa ex homilia 9. *Præter, dilectissimi, quantum vobis comitet ergatia tenuis experiet, ut ad petitionem nostram, bonis majesticis Dominus dignetur occurrere?* Dominum occurrere dicit, sed expetitur, & humanis votis advocatum, quod nostrum quantumaliumque incitium, Massilienses dandum naturae viribus in salutis negotio contendebant, ut esset unde Deum acceptionis personarum labe eximerent, qui aliquibus praesto esse, alios abijcere videatur. Eoque trahit Valerianus locum ex c. 15. *Esaiæ, quod item facit Cassianus Collat. 13. cap. 8. & 11.*

4. Homilia 11. error, de quo agimus, traditur primum subobscuro, verbis illis: *Nuncquam desitit Deus voluntatem religionis studio florentem, nec desinit solatia divinitatis ubi sua actus bonae conversationis.* En, voluntatem ex se studiofium Deus superditus auxiliis communit ac promovet, & actibus nostris humanis solatia gratiae asciscuntur. Mox vero aperitissime, & ita ut ipsius Solis radius scriptus videatur Sempelagianismus. *Nec nos negare possimus ornamenta religiois vitae, vigilantis studio comparari: sed isti Deus est ubi incipere religionis est actus, ita Apostolus dicitur: Excipit quæritis que qui in me loquitur: Christus? Satis isti excillat lanquam studium, ubi non requiritur Dei auxilium. Nam non dubis periculis fides; si non movetur patrocinitio divinitatis. Nostrum est igitur bonum velle, Christi vero perficere. Nam ita Apostolus loquitur: Velle adjuvat, nihil perficere autem bonum non inveniam. Vides ergo boni operis voluntatem ex nobis debere descendere, perfectionem Dei potestatem pendere. Rursusque infra: *Habet quidem servus gratiam laboris sui, sed Domino debet fructum laboris impleti.**

Conclamatus plane videri potest Valerianus, nec videtur tam morbofo loco, Chiron ultus medicum satis idoneum facturum. Quid enim aliud Pelagianorum reliqua obtrudat? Audi Cassianum collat. 13. cap. 9. in fine. *Ut evidenter claret, etiam per naturam bonam quod beneficio Creatoris indultum est, nunquam bonarum voluntatum prodire principia, que tamen nisi a Domino dirigantur, ad consummationem virtutum pervenire non possunt, Apostolus testis est dicens: velle adjuvat, nihil perficere autem bonum non inveniam.* S. item Augustinus in expositione quarundam propositionum ex Epist. ad Rom. num. 60. cum junior tunc sic scripsisset: *Quod credamus nostrum est, quod autem bonam operamur illius est qui creditur in se dat Spiritum sanctum;* postea recensens illud opus 1. retract. c. 23. & lib. de predest. SS. cap. 3. reprobat cum propositionem, quam tanquam Sempelagianismo factam, commendabat Sempelagianus, & D. Augustinus objiciebat, ut testatur Hilarius Epist. ad August. Immo Julianus Capuanus, Pelagianorum signifer, cum quo S. Augustin. gemino certamine conligit, eo tandem adacius est, ut non aliud affereret, quam quod proxima verba loci Valerianus: *Vides intelligi, verba I. ubi Augustini, sententiam ejus revertentis l. 4. prioris respon. c. 3. bonorum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia.* Et ibid. lib. 2. cap. 8. *Præter, Pelagii ex parte afflicta de quibus ibi agit, in bono, ab ipso homine incipere cupiditatem boni, & lupus carit. merum, etiam perfectissimi gratiam visum.* Ut jam Valerianus non tantum Sempelagianismi, hoc est Pelagianismi di-

luti, sed ipsius fœcis Pelagianæ propinator au-dire possit videatur.

5. Quid si & Ethnicismi? Hieroces sane, homo Gentilissimus, ad vers. 47. Pytag. late confirmat, electionem bonorum in bonis esse, perfectionem autem eorum esse a Deo, & studium quantum nostrum, esse veluti extentionem quantum ad bonorum captationem; Deum autem esse, qui manum porrigentibus præsto est, & largitur volentibus ac petentibus. Itaque tanquam formam materiam, preces oritur & conatus nostro esse imprimendas docet, ut eo inter nos petentes & Deum largientem medio interposito, perfectissimus juvante numine, quod per nos ipsos non adduceremus ad perfectum. Vocaturque Hieroces impiam virtutem (si ita dici potest) illius qui in suis duntaxat operibus confidens, exproptia vi sua naturali perfectionem a Deo non expectat. Seneca eodem sensu, Epist. 73. in fine, negat Deos fastidiosos esse; admittit, & *aliquid bonum homines admittunt, sed venientes. Manum ipsi conantibus id præstare quod per naturam profunt.* Unde ita subdit, nullam sine Deo mentem bonam esse, ut tamen naturalia boni femina, per culturam in fruges promovenda, non sileat. Tantum non dices, nostrum esse velle, Deo vero perficere. Plane gemina habet initio Epistolæ 41. ubi bonum virum sine Deo nemini esse contestatur, nec posse quantum nisi ab illo adjutum exurgere; non posse item ter tantam sine adminiculo numine flare; & nobis tamen ducendum esse initium, eo quod Deus prout a nobis tractatus est, ipse non tractet; esseque provide a nobis ipsis petrandam bonam mentem, sine bene volentibus exordia, quibus Deus consummationem adjuvat. Qui est Stoicus ille typus, quem S. Augustinus in gratia hostibus toties exarat; ac nominatim ferm. 13. de verb. Apost. & tract. de Stoicis & Epicureis.

Philo pulcherrime lib. de sacrific. Abelis & Caini ad illud, *& factum est post aliquot dies, hoc ipso errore sit laborasse Cainum,* & proinde licet terribili hujus dogmatis assertores, pro Caini germanis habere. Distinguit enim Philo tres classes eorum qui Deo gratias non agunt. Primum leviter præ reliquis peccantium; eorum videlicet qui per beneficiorum oblivionem, gratiarum actionem, qua nihil pretiosius missam faciunt. Alteram determinat hoc est eorum, qui per nimiam arrogantiam, seipsos habent pro autoribus bonorum futurum. Tertiam malignitatem veluti mediam eorum qui bona sua referunt ad autorem Deum; sed ita ut consentent de merito suo illa confitentur, qui, abstracto ad se per bonum aliquid suum opus, Deo; & per illud rati se dignos factos divina gratia. Diceret expressis a Philone, genibus post fasciis natisuros Pelagianos & Sempelagianos. Nam Pelagianus perbelte congruit ciailis illa secunda, Sempelagianus vero tertia. Ex utranque Philo manifestis veteris instrumenti oraculis, que profert, convulsim docet, & Cainitarum esse confirmat. Annuitque de more S. Ambros. lib. de Cain & Abel. cap. 1. quævis initio capiti secundi, aliam eorumdem duorum fratrum allegationem, magis approbet, hæc non rej. 2a. En igitur quantum vix in prolatis Valerianus locis lateat; qui tamen latet, & non potius aperte se prodit; cum

cum tam diserte, homini initium bonorum suorum arroget, solam vero perfectionem Deo tribuat: ut Semipelagiani reliqui.

6. Fides autem Catholica hæc est, ait Chryso- st. aut quisvis alius auctor hominæ de Adam & Evæ, cujus hanc partem legere etiã hæc apud Celestinum, Episc. ad Episcopos Galliar. Et omnium bonorum effectum atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum proficiantur autorem, & non dubitemus ab ipsius gratia, omnia bonis merito provenire, per quem item sit ut aliquid boni & velle inveniantur & facere. Ex hac plane Catholica regula, malus exteroqui auctor, nec profuit abs re Iulianianis insinuatibus Joannes Maxentius, in calce professionis Catholicæ, in hunc modum ferit eos quibus relata ex Valeriano verba placent. *Abominatur eos qui contra vocem Apostoli audent dicere, nostrum est velle, Dei vero perficere: idem dicitur, & velle, & perficere donum tantum esse dicimus, ipse dicitur, Deus enim est qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate. Ita ille, consentaneæ ad Catholicum dogma de Deo salutis humane initiator: Nimirum qui filii Dei sunt, imitatione filii naturalis, ut Fulgentius lib. de Incar. & grat. Christi cap. 20. recte advertit non est voluntate carnis aut viri, sed ex Deo, & quædam est. Et quantumvis uniusquique præeunte Deo, possit sibi pater effici, & matrem se vel feminam, hoc est sanctum vel improbum efficere, ut pulcherrime tradit Nyssenus hom. 6. in Eccles. & l. de vita Moysis, ac Bernardus serm. 57. ex parvis, tamen nisi Deus præcedit, jacendum est homini æternum in nihilo, multo magis quoad esse gratiæ (quippe sublimius) quam quoad esse naturale.*

Ipse fidei, & totius sanctitatis nostræ, ut Fulgentius supra ex Apostolo urget, non consummatur tantum, sed etiam initiator & auctor. Ipse juxta D. Augustinum homil. 14. ex 50. retinendo bona pro malis, invenit quo modo retribuatur bona pro bonis, &c. *Quia ergo bona retribuuntur pro bonis, si donata bona quibus retribuatur bonis. Ipse, ut est apud eundem August. cap. 22. Enchir. bonis voluntatem bonam & præparat adveniendam, & adhiere præparatam. Præcedit enim bona voluntas bonis multa Dei dona, sed non omnia. Quas autem non præcedit ipse, in eis est & ipse. Hæc et triplex in nos ad salutem dicitur fuit benedictio, omnium suavissima, & animæ recogitantis palato maxime sapiens, eodem Bernardo iudice serm. 39. ex parvis. Ubi misericordiam ac benedictionem Dei prevenientem nos, adjuvantemque & confirmantem distinguit: *Per nos, inquit, in his trinus, non invenit dicitur, ipse, et quæ nos modo invenit, sed male mortis præcedit: ut dum adhuc sibi sumus, sed male mortis præcedit: ut dum adhuc sibi sumus, & operantur opera mortis, ipse cogit super nos, cogitationis pacis: & ne patientibus quidem, imo & impotentibus non invocantibus, sed provocantibus: non interpellantibus, sed etiam repellentibus, spiritum bonum & spiritum vitæ, spiritum adoptionis largitur. Quod illi nimis dulce fuit, cui minima ferocia tanta non fuit. Merito proinde benedictio dulcedis nominatur, in qua præcedit. Admodum legitur corrupta, aut nulla, spiritualiter gustandi ut prædium oportuit Valerianum, cui ea benedictio dulcedinis, non modo dulce non sapuit, sed ne ullo quidem pacto percepta est. Alter sentimus Catholici. Non, inquam, quod Valerianus affirmabat, prevenimus ipsi Deum, ac veluti sollicitamus, ut operi**

per nos excepto, optulatur & consummatur accedat, sed ipse anteccepit & prevenit nos. Videndum quoque Richardus Victorinus lib. de gradibus charitatis cap. 3. initio.

Concludo hunc locum insigni plane dispensatione Ecclesiæ Lugdunensis in opere contra Joannem Scotum, circa caput eius quantum, in quo, ubi hæc ejus proposito recitatur: *Semper naturam inchoare posse, ac perficere non nisi per gratiam.* Hoc Lugdunensis Ecclesiæ his verbis rejicit: *Quod sit ita dicit, quasi natura bonis per liberam arbitrium suam semper possit bonum inchoare, sed non nisi per gratiam Dei perficere, ut inchoatis letus boni semper bonum deperdat. Deo autem tantummodo eius perfectus: ut primum partem boni agendi sibi vendicat homo, secundam Deus; talis sensus omnia Pelagianus est, & contrarius Evangelicæ & Apostolicæ veritati. Quia ipse Dominus, ut initium boni nostri ostendat non esse ex nobis, sed ex illo, ait: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Et Apostolus dicit: *Idcirco: Quia qui corpus in vobis opus bonum, perfecit utque in diem Christi Jesu. Et iterum: Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis; verum etiam ut pro illo pati-minii. Et beatus Joannes Apostolus dicit: Non quasi nos dilexerimus Deum; sed quia ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propter peccatis nostris. Et iterum beatus Paulus Apostolus ait: Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem & consummatorem fidei nostræ, Jesum. Si ergo vere Catholicus esse cupiamus, totum fideliter divina gratia deputare debemus, & initium boni operis nostri, & finem: quod sicut præmissis Scripturæ sanctæ testimoniis clarissime demonstratur. Dominus elegit Sanctos suos, non illi enim Deus in suis Fidelibus & incipit bonum & perficit. Ab ipso donatur Fidelibus qui pro eo patientur, & initium fidei & finis martyrii. Ipse prior dilexit Sanctos suos, ut & illi eum possent diligere. Et si- des nostræ Dominum Jesum habet auctorem, cum in nobis inchoando; & ipsum habet consummationem perficendo. Hæc ergo fideliter tenemus, ut in vera fide fundati ab errore heretico tati sumus. Non est querenda fortior & dilucidior confutatio erroris Valeriani, quoad supernaturalis operis initium ex nobis, solam vero perfectionem ex Deo.**

7. Aliorum contra sanam doctrinam errorum, notatum a crinatore Valerianum, non inaudivi. Amicus tamen homo, ingenio acri & perspicaci, quem ad scrutandum in lucernas Valerianum adhibui, significavit unum prætere & alterum locum, in alio negotio, posse lectori minus attento, aut aequo duriorum videri.

Quintetiam ne quid præteream quod gravando Valeriano conscribere potui, monco hic semel ac iterum pridem vulgatis, incidisse me in opus Bernardi Vindingi, cui titulus: *Criticus Augustinianus castigatus.* Ibi in Observationsibus ad Augustini Tomum nonum, cui insertus est liber de dono discipulæ, qui idem est cum prima Valeriani Homilia, adjudicatur ea lumenbratio Augustino, nec in ea aliud reprehenditur, quam quod cap. 1. dicitur: *non est imperium, nisi ubi aliqñ jubetur injussum.* Idemque quod cap. 8. obscure admodum dicitur, *cui suavitatem est Christum colere, prius caritas & corporis justitiam inveniunt.* Sed non est quod ista nos inmovent: Nam quod auctor illius inobrationis quæ recte B. Aug. adjudicatur, dicit in-

peritum non esse, nisi cum jubeatur injuriam; sumi debet iuxta phrasin muniturorum quos sibi uguilat Valerianus, qui sollicitudinem & acerrationem Prespitorum intumilabant tyrannidæ ac superbie. Hoc perverse dici monstrat Valerianus contemnens bene moratum & humilem subditum, quandiu nihil ei injustum mandatur, non debere duri ac tyrannici iusti infamulare præceptum Superioris. Locus ex cap. 8. optime habet. Agite enim ibi Valerianus de convero qui illius in seculo calcibus factus sit Monachus, ac proinde vestem mutat. Eum ergo monet ut sicut agrediens ad servitum Dei & religiosum cultum iniens, mutavit vestem corporis, ita novam animæ vestem suscipiat proposito & voluntate. Quid ibi obscurum aut non nitens? Quare his, quæ exordia sunt, prætermittit, ecclesiasticis tibi illa quæ ab amico, emunctissime naris homine, Joanne Garatio notata dixi.

Prior locus habetur hom. 3. ubi cæteros quidem Christianos negat perolvere unquam Deo posse quod debent: Ad Martyres, Deo debitum exacte perolvere, proficitur. *Non estis, inquit, Dominus servorum, cui quævis potestis quietis honoris aut numeris ecclesiam, necquam tamen perfectissimum quod debeamus. Quanto autem est, ut ille perfectus debent, quem constat vicario bene vivere comparatum? nisi forte pro amore Relemporis se simul sententia aut moris, aut damnationis exipiant.* Audacter plane, sanguis hominis puri pro Deo fusi cum pretioso sanguine quasi agni immaculati comparantur, quandoquidem debitum quo Christus nobis sibi obstrinxit, dicitur perolvi, ac velut extingui ea sanguinis repositione. Sapientius Chrylasmus, aut quivis alius, auctor homilie de Adam in creaturas reliquis prælatione nominum, quibus Deo obliuimus, indiffidulitatem expendit. Stavilime de more S. Ambr. lib. de virg. prope in fine. *Bonus servus in pretigios studeat preparare Dominum quod pro se solutum est. Noli aurum parare sicut, noli argentum. Non divitibus istis te Christus valeat. Paratum habeto pretium, non semper exigeris, sed semper debes. Sanguinem facit, sanguinem debet. Ille pro te facit, ut pro te reddat. Erans oppugnati malo credituri peccatis. Contraximus ceterographum culpe, penam sanguinis debeamus. Venit Dominus JESUS, suam pro nobis sanguinem obtulit. Sed non potest sanguinem reddere, ipsum inquam Christi sanguinem, nam de eo agit, negatque reddi vel compensari posse: Dominus qualem servus debet pretium suam reparare Dominum suo. Sed si non potest pretium reddere, cur bene faciat, ne pretio ceditur iniquis. Ergo & tu dignum te gere tali pretio, quasi diceret, compensatio ejus desperanda tibi est: saltem igitur conitare, ne tantum litrum frustra fit exhibitum. Diferentissime item ac verissime Salvianus l. 2. ad Eccles. *Quidquid libet, homo pro Deo perferat, sed si non potest, quod Deus pro homine perferat est. Qui etiam passio ipsa non differat genere peccatorum, multum tamen illis necesse est differat patientium.**

Posterior suspectus Valeriani locus habetur homil. 8. Valerianus videtur asserere, peccatum lingue esse vulnus abique remedio. Sic enim loquitur. *Tantum satori potest iniquarum calculo cogitationum, quantum ad oculi oris concupiscitur, ore tacito continetur. Verum tibi satori lingua volente proruperit, frustra melicam querit. Sine remedio est enim culpa verborum: quia deleri non potest, quicquid lacrymarum inserta per aures propagat injuria.*

8. Hæc sunt, quæ præter Sempelagianismum de quo Valerianus acriminatore traduntur, quæ tamen nullo negotio mollitur: Nam prior locus tantum continet decus illud Martyrum, quo mortem Salvatoris morti rependunt; & ex divina concessione ac privilegio aut, utque ad novissimum quadrantem perolventes quod debent; juxta illud Tertulianum in calce Apologetici: *Quis non pati exoptat, ut totam Dei gratiam recimat, ut omnem veniam ab eis compensationis sanguinis sui expedit? Omnia enim hæc operi delicta donantur.* Et S. Cyprianus epist. 52. *Martyres omnia peccata pallione pergentur, ut proinde neque suffragis, neque sacrificiis, per vivos absque injuria juvari queant, ut innocentius Papa dixit: Quia necessitate, adulti fere omnes qui alter et vita excedunt, obstrunguntur. Rari enim sunt adulti, quibus ad purum alia via, id est per baptismum, aut contritionem absolubilissimam vel satisfactionem perfectam, obstrunguntur fordes peccatorum, aliquid additione ignis emendatorii. Itaque non cogitavit Valerianus de contentatione & acquisitione sanguinis Christi, & sanguinis Martyrum. Quoniam si aliqui tale protulissent, non difficultius exponeretur quam Sanctus Cyprianus, cuius sunt illa ad calcem libri de laude Martyrii: *Ad exemplum Dominice Passionis, atque ad omne testimonium Christi, animam tuam ponas, nec santere sanguinem metuas, martyrio totum necesse est cedere. Martyrii insignitissimi gloria, insignita mensura, immaculata victoria, nobilis virtus, insignitabilis titulus, triumphus inmensus, quippe quo & propria contentis laude prætoritur, vobis facio Christi cruce decoratus.* Et mox: *O beati, & quibus ore dimissa sunt peccata! Si tamen qui Christi compares estis, aliquando peccatis.**

9. In posteriore loco, noluit Valerianus asserere lingue peccatum esse immedicabile; sed tantum ostendere intendit quantum sit nocuum, quod verbo improvide emisso lingue inferitur, quomque sæpe ea plaga ægre obducatur, immo frequenter nullo unquam tempore obducatur; eo qui transfixus est, spiculum cordi infixum, non tantum non revelente, sed etiam altius ac firmitus adigente. *Sagitta enim infixæ femori carnis, sic verbum in corde fluit.* Præclare omnino in hanc rem disputat nosse, hom. 5.

Quare his, quæ plane levia sunt, nec acriminatore obijciuntur, prætermittit, infidendum est depellendo Sempelagianismi probo, cuius Valerianus acriter vehementerque incusatur. Unde etiam acriminatore fubulterit ejus de Sancti gradu dejectio: cum enim sine fide reus de impossibile sit placere Deo, temerarium omnino censet, homini cujus fides ambigua sit, vel potius aperte oblatâ, Sancti prænomine arrogare. Accedit altum de Valeriano silentium in tabulis Ecclesiasticis, & omnibus retro Sanctorum indicibus, in quibus verissime non est prætermittendum, tam universaliter, tamque constanter fuisse Valerianum, si sanctitatis laude virus clariffimus, & Sancti nomine dignus excessisset e vita.

CAPUT III.

Quae prima Valeriani quoad Semipelagianismum defensio, ejusque improbitas.

PRIUSquam relogo vestigia adversus Valerianum pressa, & ostendo quam vana suspicio, tetram et Semipelagianismi labem affricerit, recte juvat, quid in ejus defensionem proponi possit, & revera ad aliorum gravissimorum Patrum purgationem est necessarium.

Erunt ergo qui existiment, eam maculam esse in Valeriano adversariorum opinione minorem; quod Valerianus eo ayo vixerit quo Semipelagianismus nondum erat exploratus error, eaque in regione, cujus plerique omnes Praefules, & viri sanctitate ac eruditione praesantes, ad eundem scopulum naufragantes, de initio fidei ex humane voluntatis manu invocantibus; deque gratia Dei hinc aliquo per seipsum natis; deque gratia Dei hinc aliquo per seipsum hujusmodi fuerint, tamen utrumque errori praecipitatum, & materialiter fuisse haereticum, ita exploratum est, ut non sit essigio laevis.

3. Nam Cassianus, ut postea aperitissime demonstrabo, quibusdam coram qui saltem expellunt, salutaris initium ex natura viribus concessit. Nec audiendi sunt, sive Henricus Cuiachus, sive Petrus Ciconius, suis ad Cassianum annotationibus: quorum ille Collationem 13. ob Prosperi impugnationes, & Gelasii decretum, esse haereticam fatetur; sed abique Cassiani laeae, quem ait retulisse tantum non etiam approballe, sententiam Abbatia Charemonis: alios autem Cassiani libros errore liberos continere; & sicubi Cassianus contrarium videtur tradidit, interpretari ad Cuiachus de bona voluntate per gratiam excitata, & praecedente uberiora auxilia, eaque utcumque promerente. Ciconius vero propositione 2. & 10. ex Cassiano excepta, & passim in ceteris propositionibus ad questionem de gratia pertinentibus, etiam collationem 13. purgat a crimine; eo quod Cassianus & ea collatione, & multo magis alibi, alitrat tantum naturalem aliquod meritum remotam, sive naturalem dispositionem remotam ad gratiam sanctificantem, non autem proximam dispositionem, quam solum Ciconius cum errore admittit censet.

4. Sed neutra Cassiani excusatio est idonea: Nam mox Charemonis non est alia quam ipsius Cassiani, qui, ut cum Prospero loquar, in proximo libri contra Collatorem, *Charemonis se ostendit per omnia probasse ac suscepisse sententiam.* Et sane nisi hanc admittimus fuisse Cassiani mentem, fatendum est omnia quae in collationibus habentur, ad eos tantum spectare, qui inducuntur loquentes: quod non minus extra rem esset, quam si quis Platonis Dialogos, Platonis mentem continere negaret: aut si quis diceret in Dialogis S. Hieronymi contra Pelagianos, non haberi quid revera de gratia sentisset S. Hieronymus. Itaque perspicue Cassianus revinctur erroris quoad collationem 13. Ecclesiae auctoritate suffixam. Decree autem, quod in ea collatione asseritur morbida esse; quae vero alibi iidem prope verbis ab eodem autore traduntur, esse alio sensu accipienda, divinare est, vel potius tenebras gratis effundere. Evanescent ergo omnis illa prior Cassiani excusatio.

5. Nec posterior est magis idonea. Nam

gans Cassianum, appellat eum, *Beatum Cassianum*. Dilectissimus quoque Thomas Vvaldensis lib. 3. doctrin. artic. 3. cap. 28. num. 2. Cassianum adducens, vocat *Sanctum Cassianum*, & a Catholicis talem agnoscendum, luculentio praeconio ei exhibito, contendit. In concordia Regularum per S. Benedictum Ananiam Abbatem, frequentissime allegatur regis Sancti Cassiani, & raro omittitur praenomen Sancti. Idem honores Fausto Rhegi in Provincia habentur; ubi templum Deo, in Faustum tanquam Sancti honorem, jam olim extructum cernitur, & quotannis festum de eo, cum Octava tanquam de insigni sancto celebratur. Primus enim Joannes Molanus, non ita pridem a Gallicano Martyrologo, cui ille usque tanquam Sanctus adscriptus fuerat, expunxit; exemplo nequaquam probando in Doctore privato. Quamvis igitur & Cassianus, & Faustus hujusmodi fuerint, tamen utrumque errori praecipitatum, & materialiter fuisse haereticum, ita exploratum est, ut non sit essigio laevis.

6. Sed neutra Cassiani excusatio est idonea: Nam mox Charemonis non est alia quam ipsius Cassiani, qui, ut cum Prospero loquar, in proximo libri contra Collatorem, *Charemonis se ostendit per omnia probasse ac suscepisse sententiam.* Et sane nisi hanc admittimus fuisse Cassiani mentem, fatendum est omnia quae in collationibus habentur, ad eos tantum spectare, qui inducuntur loquentes: quod non minus extra rem esset, quam si quis Platonis Dialogos, Platonis mentem continere negaret: aut si quis diceret in Dialogis S. Hieronymi contra Pelagianos, non haberi quid revera de gratia sentisset S. Hieronymus. Itaque perspicue Cassianus revinctur erroris quoad collationem 13. Ecclesiae auctoritate suffixam. Decree autem, quod in ea collatione asseritur morbida esse; quae vero alibi iidem prope verbis ab eodem autore traduntur, esse alio sensu accipienda, divinare est, vel potius tenebras gratis effundere. Evanescent ergo omnis illa prior Cassiani excusatio.

5. Nec posterior est magis idonea. Nam

(L)

admit.

admittere naturale aliquod meritum remotum, & naturalem dispositionem etiam remotam, ad gratiam sanctificantem, reprobum est & maledicto proximum. Ea liquidem dispositio, quamvis esse remota respectu gratie sanctificantis, esse tamen proxima respectu alicuius gratie auxiliantis, per quam gratia fit ad sanctificationem. At concedere, auxilium gratie posse naturaliter acquiri, & sub merito cadere, est Semipelagianus error, quem proinde sibi afficiat, qui ea ratione Cassianum purgat. Quod si nomen dispositionis remota, acciperetur improprie, quo pacto usurpatur a plerisque Scholasticis, admittentibus naturalem dispositionem remotam, id est meram obiecti remotionem absque inductione illius proportionis, & quacunque, moraliter idonea, sive Dei attractiva, & qualitercunque meritoria, aut etiam imperatoria, aptatione subiecti ad formam supernaturalem: sic vix vacaret ea Ciacconi doctrina, sed ad rem non faceret, quia Cassianus perpiscue agit de naturali dispositione; tenui quidem, sed tamen proprie accepta, & aliqui gratie merito facta. Quare fatendum est Cassianum errasse circa initium salutis. Eumque errorem, is qui extant ejus operibus contineri docent, quae in Cassiano reprehendit Prosper, habenturque etiamnum apud Cassianum. Ut propterea diligeat quod Card. Baronius anno Christi 437, affirmat, nempe tunc quidem sanum esse Cassianum: olim tamen priusquam Eucherii Lugdunensis & Victoris Martyritani, ac Cassiodori labore purgaretur, is relictus qui cum Ecclesiae Catholicae doctrina non cohaerebant, morbosum existisse. Hoc rejecto, cum extant ut dixi etiamnum apud Cassianum, quae Prosper ex eo verbatim retulit, atque confixit.

6. Faustum quoque laborasse errore Semipelagianorum quoad salutis initium, diserte asserit Petrus Diaconus lib. de Incarn. & genit. Christi cap. ult. & non posse eum nota illa eximi, quamvis sobriore plerumque errore prodit, at ita ut aegre teneatur, nihil videtur indubitatum, ex tunc multorum illius aevi Catholicorum Doctorum concitatione in Faustum. Nam S. Avitus Viennensis Episcopus, in quo (ait Ennodius in vita Euphania) se posita velat in adversario lucide deus intulit: S. Fulgentius, S. Casarius, & in Oriente Ioannes Presbyter Antiochenus, adversus Faustum, parum adhuc superflitem, partim non ita multo ante defunctum, induraverunt, ut docerent ex fisdoro l. de viris illust. c. 14. Genнадіо c. 86. Catalogi, Auctore vitae S. Fulgentii cap. 28. Adone Viennensi in Chronico ad Christi annum 432. Joanne Maxentio in responsione ad Hormisdæ epistolam. Ut proinde operam laudant recentiores, qui pro Fausto pugnant, & eum usquequaque Catholicum fuisse, tanto post tempore persuadere nituntur, decepti exilitate meriti naturalis quod respectu gratie admittit, & interdum vix nomine meriti dignatur; ob tenuitatem; ita ut non obtinente aliquo illo merito, gratiam agnoscendam inculeant, eandem sincere asserere videant.

7. Cassianus ergo & Faustus, pii & sancti viri, nec in vita, duntaxat pietatis laude clari, sed etiam post mortem, his in locis in quibus avum exegerunt, sanctitate commendati, & caelium honoribus illustres, huma-

nium aliquod passu, re nondum per Ecclesiam perpiscue definita, aliter de salutis initio scriperant, quam fana doctrina ferat: nec tam iudicio omnino proferribuntur: Quin potius qui utiliter scriperunt, cum iracundi leguntur, eorum memoria in benedictione est. Erit igitur qui non aliter de Valeriano statuat.

Mihi tamen huiusmodi excusatio, perparum reipsa, vel nihil a vera accusatione, quod punctum de quo agimus, abesse videtur. Sic enim non hominibus, de quarum sinceritate & fana doctrina querimus, errore liberè demonstrantur, sed probabili ignorantia Auctoris, eisque involuntaria cessitio allegatur. Quod unicum est pro Cassiano periculum, interclusis, propter auctoritatem Prosperi, cui Romana Ecclesia suffragata est; omnibus benignè Cassiani sensum Catholicum interpretandi visis quam inire aliqui antea infestiter tentarunt ut monstravi; nec defuit qui idem etiamnum cogitent, eventu ut auctor non dissimili, consilioque parum probabili. Quid enim attinet, collatam a Gelasio, cum ceteris Prosperi epistolis, impugnationem Cassiani, retractare; ipsimque etiam Cassianum, eodem decreto in plenis ac non corruptis editionibus suis velle indemnem praefare, is qui adversus eum constituta sunt, labefactantes, aut potius male tendantis? Eo sane devenire videntur qui Cassianum purgant, ut Prosperum Caelestini & Gelasii dogmatis illustrem, vel columnam in detorquenda Cassiani mente, vel inscitia in ea perpicendam, infirmum: quod quam fit intum & injustum, nihil attingit dicere. Ipseque Cassianus, quamvis Prosperi impugnationem moleste tulerit, ut Prosper sub initium epistolae ad Rufinum refert, tamen non est eamquam casus, quod fuisse avertendo Prospero accommodatissimum. Faustus vero, quamvis non adeo explorata videri posset hallucinatio; & nonnihil anceps causa, quod complures pro eo Catholici Scriptores fteretint (sane Sinodus Faustum habuit pro vero doctrinae salvatori ac fisdorati, Ruricius vocavit doctorem eximium, pastorem egregium. Hilarius Arelatensis, adhuc Abbatem ita honoravit, ut medium locaret inter se ac Theodorum & Maximum Episcopos. Hilarius Pontifex dignum duxit qui in Synodo Romana fecum una praesideret) tamen eadem mihi videtur esse ratio; & illum aequè rejecti Gelasii Pontificis.

8. Non igitur ere & existimatione Valeriani esse videtur; si Cassiano & Faustus, ut erroris, sic excusationis similitudine accensatur. Et quod communis eo vero, eaque in regione, fuisse Semipelagianus error obtenditur, pertinet ad potentiores labis illius dispositionem, non autem ad Valeriani ab ea immunitatem. Nam sicut bonum iuxta Senecam epist. 73. Dionem, Chrysolomum orat. 40. & Irenaeum disert. 33. quod communis & diffusus, eo etiam auctus est; Ita & malum, quod idem Dio eleganter de more prosequitur orat. 32. quoad plures permanet, eo est tetrius & gravius. Quae paria sunt merito, ait Prosper contra Collat. c. 9. de m. his agens, non minuantur conando, sed erolant. Pulcherrime item S. Hilarius in fine festi libri de Trinitate demonstrat quanta fit gravitas erroris, ex quo pervulgatus & communis efficitur. Quare alia via incunda est purganda solidae ac vere Valeriano; ita ut non commiserationem erga eum movere

movere velle, aut depreari iustam cenfuram, sed innoxium offendere, & iusto iudicio interposito, causaeque difficultati evincere, iudicemur.

CAPUT IV.

Germana Semipelagianismi expositione tractata, praecluditur ad legitimam Valeriani ab ea labe exemptionem.

I. Quia criminator dicam Semipelagianismi, Valeriano maxime impingit, minus de reliqua accusatione sollicitus; opera pretium est praemittere quis fuerit Semipelagianorum germanus error, quod discrepantes de eo sententiae sint, & verendum videam, ne Valerianum criminatorem aliter fortassis Semipelagianismum quam par sit & veritas ferat, interpretetur; & idcirco fucus fiat imperitis. Idque excutere, in errore non adeo pervio, magis necessarium videtur: Quandoquidem idem Valeriano mastic, qua est iniquitatis Ecclesiae & haereseos peritiam, ac flagitatem in pervadendo ad ipsa errorum cubilia; Ariarianismum, quo vis vitiosus fuit in Ecclesia verbo in natura tantum divina subsistente, sed de Christo esse divinitate & humanitate compacto, accipiendum contendit: quasi idcirco erraverit Arius, & tot Synodorum fulminibus contritus sit, quod dixerit Christum esse Patre minorem: Quae quanta sit, ut quomodo mitissime dicam, celsipitatio, nihil attinet exaggerare.

Delatare Semipelagianorum Gallorum, Prosper & Hilarius alius ab Arelateni.

2. Ut igitur vera Semipelagianismi notitia habeatur, adendum sunt Prosper & Hilarius, qui de eo errore ad D. Augustinum adhuc superfluit litteras dederunt, quae extant praefixa libro D. Augustini de praedestinatione Sanctorum. Ex quibus, ut hoc praemitam, quod usum aliquem in hoc negotio habere potest, constare puto, Hilarium illum non modo non esse S. Hilarium Pictaviensem, ut senserunt aliqui relati a Baronio ad Rom. Mart. Tyrol. 5. Maii interea. Et idem per calami vel Typographi exerrationem, habetur apud Cassiani Glossatorem ad l. 12. de inst. c. 13. (hallucinatione plane gemina ei qua impeditur etiam in notis ad Eusebium Arelatensem Episcopum, ut passim affirmatur. Nam Hilarius Episcopus Arelatenis, unus fuit eorum qui adversus D. Augustinum querelas moverunt. Audi Proferum in calce epistolae ad Augustinum. *Speramus non solum temeritatem nostram de spiritualium tuarum praesidio roboremur, sed etiam ipsos quos meritis atque honoribus claros, caligo istius opinionis obscuravit, delectatissimum lumen gratiae receperunt.* Nam unum eorum praecipuum auctoritatis & iustitiae studiosum virum, sanctum Hilarium Arelatenem Episcopum fuit. Beatus tuus admiratorem sceleratoremque in aliis omnibus tuis esse doctrinae, & de hoc quod in querelam trahit, iungit apud te sanctitatem tuam. sensum suum per litteras velle conferre. Sed quis tuorum hoc facturus, aut quo sine se facturus, incertum est, &c. expendit particulas illas, unum eorum utique adversus Augustinum agentium, de quibus sermo erat:

Et in aliis omnibus: Nam quoad negotium, de quo Profer tota epistola, atque adeo quoad errorem Semipelagianum, non erat Augustinianae doctrinae admirator, immo cum in querelam habeat. Et Profer liquido testatur, se cum habuisset suspectum; cum dubitaret, quo sine esset cum Augustino per litteras adurus, quod se praestitutum receperat. Ut propter ea plane videatur Hilarius Arelatenis si huius & vitae meritis antecelens, & adepto super summo sacerdotii honore supereminens, ad cuius auctoritatem se parum non esse, agnoscat Profer eadem epistola: Numerus enim pluralis, quem eo item loco adhibet, facile referri potest ad communem loquendi modum de aliquo, cum ejus nomen ex causa praenititur.

Is vero Hilarius cuius epistola ad Augustinum extat, non modo non erat Episcopus, cum Profer ad Augustinum de hoc negotio deque Hilario Arelateni Episcopo scriberet, fed etiam laicus fuisse videtur: Quamvis enim sine ad D. Augustinum scriptio rationem reddat, quod D. Augustinus contra-dictores esse ex parte talem, quibus consuetudine Ecclesiae, laicos, summae reverentiam voveret se sit exhibere: quod ita se servatum subdit, ut tamen modelte pro Augustino egerit, quae liquet cadere in laicum. Quod quod Hilarius Arelatenis Episcopus, vir fuit & doctissimus, & quod ejus superfluitas lucubrations alicuius produnt, eloquentissimus. Hic vero Hilarius, haudquaquam se stylo similem Hilario Arelateni exhibet in epist. citata, in cuius etiam calce fatetur se tenuitatis suae conscientia adactum agere cum viro, inquit, tum moribus, tum eloquio, tum studio claro, in quanta possit coelestia suis litteris intinuerit, quae conquisitis hoc adhaerere coram. Et cum talis, qui etiam praetor hanc necessitatem, dignus tuo sanctitatis notitia iudicetur. Quae aperte cadunt in Proferum, qui se Augustino de facie ignotum testatur initio epistolae, & cum Hilario pro Augustino apud Caesarium Papam postea fessit. A quo cum uterque vocetur filius, ea ipsa epistola qua alii Galli Episcopi, ad quos scripta est, vocantur fratres; cum item uterque a Divo Augustino vocetur filius, initio libri de praedict. Sancti peripicue haberi videtur, ne Proferum quidem eo tempore Episcopum fuisse: ac fortassis etiam neque postea, cum a Gelasio, Fulgentio, Marcelino Comite, & aliis eum subsecutus, nunquam vocetur Episcopus, ut passim alii in Gelasii decreto, sed tantum vir religiosus, eruditus, & sanctus. Ac ut Episc. Rhegiensis fuisse, num tamen videtur fuisse praemittendus Hilario Arelateni, longe sublimioris scilicet Antistiti, & ex plurissima maxime praesentia fide, ut in praefata loquitur Eucherius, ad religionem primum, tum ad Arelatenes infulsa eveo, quae aperta est confirmatio discriminis quod statuitur inter Hilarium Arelatenem Praesulem, & illum qui pro Augustino non fessit cum Profero.

Emendandum vero est in Scriptore caetero, quum diligentissimo, quod Hilarium illum Augustini studiosum, non tunc quidem cum Augustinum interpellavit, sed postea, fuisse Arelatenem Episcopum statuit; illum ipsum Hilarium, qui non minus eruditione & eloquentia quam nobilitate claruit, ac etiam sanctitate; cum vero Augustinum interpellaret, aut fuisse ductaxat Presbyterum. Ita habet an-

(L) 2

no

no Christi 426. num. 20. & anno 430. num. 89. & anno 441. num. 3. pleneque in Rom. Martyrolog. ad 5. Maii *littera I.* Hac ex diebus per se concidunt. Offensum enim est, cum Augustinus ab Hilario & Prospero interpellaretur, colorem illum Hilarium Arelatensem jam fuisse adeptum eam sedem, & ab his ipsi Augustini interpellatoribus, vocatum in suspensionem. Item monstratum est, Hilarium cujus est epistola ad Augustinum adversus Semipelagianos, cum eam scriberet, non nisi lacum fuisse, ac proinde non fuit tunc Presbyter.

Ex quo obiter prætereaprehenditur, ambigi posse, an hic Hilarius diversus sit statuendus ab illo Hilario Syracusano qui longe antea, in causa Pelagii tunc in Sicilia versantis, Augustinum pullavit in questionibus quæ apud Augustinum epist. 88. leguntur, & enodatur epist. 89. ubi Augustinus eum semper vocat filium. Eo enim gustu Augustiniane doctrine percepto, potuit hic Hilarius ad Augustinum in Africam pergere, salubribus ejus uberibus præfens nutriendus; quo beneficio exdidisse magnopere dolet sub finem epistolæ adversus Semipelagianos, addens id sibi maxime accidisse fratris causa, quem cum matrona sua continentiam profectum renunciat, ex Gallicæ ora maritima, unde diu posset ad Augustinum scripsisse, sive in transitu, sive aliqua ex causa eo divertens.

Cum vero hoc ambiguum videri possit, exploratum tamen arbitror, illum alium Hilarium quem D. Augustinus epist. 94. de recenti errore Pelagii admonet; ab Hilario Semipelagianorum delatore, diversum esse. Ille enim alius Hilarius, confessor & pastor a D. Augustino vocatur, ea epist. 94. cum tamen Hilarius Augustini familiaris, laicus (ut dixi) fuerit, extrema ætate D. Augustini. Videtur ergo fuisse Hilarius, Narbonensis primæ Episcopius, qui tunc florebat. Nam quominus concedam esse Hilarium Arelatensem Episcopum, ratio temporis non patitur. Data enim est ea Augustini epistola sub Innocentio primo, anno Christi 461. ut ibi n. 5. observat Baronius, quo tempore Hilarius sedi Arelatensi nondum fuerat præfatus. Nam successit S. Honorato, qui sedit post Patroclum. At hic, teste Prospero in Chronico, cæsus est Arelatis, anno Christi 426. sedente Romæ Caesestino, cui præferebat Innocentius, eumque ante Caesestinum subsecuti, Zozimus & Bonifacius. Ut perspicuum sit nondum per ea tempora, Hilarium titulo consecratoris & pastoris, potuisse affici ab Augustino. At de his factis.

Prædictorum Semipelagianorum motus, & de Augustino querela.

3. Ex horum igitur Augustini æqualem & studiosissimum epistolis, liquet, sub extremam D. Augustini senectutem, in Gallia Narbonensi, maxime Massiliæ, plerisque, & inter eos non minimum & cetera & meritis summi sacerdoti honore supereminens, ad eum, Episcopum, agre tulisse, quæ S. Augustinus, revocata priore sua doctrina, de initio gratiæ & justificationis ex naturali conatu, quam juvenis & negotii gratiæ minus sciens trahebat, primum plane salutis nostræ exordium, divinæ præventioni concedendum doceret,

quas eorum querelas S. Prosper in responsione ad tria prima Genuensium excepta, late refert. Et quanquam initio, fere tantum suffragando, & clanculum, Augustino adversabantur, ut idem Prosper epuit. ad Rufinum testatur; tamen sensim, quod idem in præfatione libri contra Collatorem diste testatur, magnis motibus in eam posteriorum D. Augustini doctrinam efferboerunt; quod præterent, ea ratione ruinam peccatoris retundi in Deum, & hominis salutem non statui in ejus manu, contra quam antiquæ Ecclesiæ sensus ad ea usque tempora tulerat. Alii ex istidem Augustini annis, alia apponebant. Augustinum, inquit Prosper ep. ad Rufinum, post præmissum illustrissimum ejus elogium, quidam nostrorum insanant, dicentes, eum liberum arbitrium penitus submovere, & sub gratiæ munus, necessitatem prædicare fatalem: Adjicientes etiam, *duas illum hominum generis classes, & duas cœli esse notas, ut scilicet tanta pietatis cetero Pauperum, & Meticulosorum arbitrium impietas.* Alia item addebant, dura & dura, quæ in Capitulis ipsorum, apud Proserum extantibus, videre licet. Quantis item & quam portentosis calumniis, ipsum Proserum Augustini defensionem oneraretur habetur in præfatione ad objectiones Vincentianas, apud eundem Proserum.

4. Existimam autem, primam horum omnium in Augustinum & affleas motuum originem, fuisse gliscentem in ingeniis plerique infirmis errorem, ex male intellecta D. Augustini doctrina de electorum vocatione secundum propositum, ac non uniformi electione omnium ad eadem gratiæ auxilia, atque idem neque ad gloriam. Aliques enim Monachos, inde admodum fuisse turbatos, constat ex D. Aug. ep. 46. & 47. & ex libris de gratia & lib. arbitrio, ac de correctione & gratia. Eodemque etiam pertinuisse videtur desperatio illius Monachi in ipso D. Augustini monasterio, quam delectib. lib. de duobus periev. cap. 15. Nam quomvis D. Augustinus, eam solum prædicantem causarum refert; tamen sunt duo illa satis conjuncta, & fere infirma ingenia ad utrumque illum scopulum aliduntur; ac cur prædicantur tales futuri, causam referunt in non suppeditata largiora illa & feceritiora beneficia, quæ dædici obtingunt. Hi ergo, alique infirmi, scandalum passi sunt in proposita D. Augustini doctrina. R. fuge eo devenit, si Siebertum audimus, anno Christi 415. & idem habetur in Chronico Proseri per Pithorum edito, anno Honorii 23. ut hæresis inde constaretur *Prædestinatorum*, qui subnervabant corda servorum Dei, negabant habendam esse salutis sollicitudinem: quod nisi quis esset & felici illo passio grege electorum, quibus Deus gloriam antecesserit decrevit, & auxilia specialia, altaque & secretam vocationem preparavit, necessario perirent essent: salvandi autem necessario forent, si ad eum numerum, & beatum Dei potentium pertinerent.

Alii tamen hæresim Prædestinatorum longe posterorem factum, & magnam partem aliter explicant. Tribunt quippe eam Authori Gotefcalco, Monacho Susephonsi, qui sub annum Christi 800. vivebat. Eius autem error his verbis refertur ab Ecclesiæ Lugdunensi, contra Joannem Scotum, ex ipsius Scoti libro, in quarti capitis examine. Tertium ponit hæresim.

arripere valemus nec tenere, nisi credentis voluntate donata. Exhauri potant omnem predicamentum vigorem, si nihil quod per eam excitatur, in hominibus remanuisse dicatur. Constat autem hominem in Adam perisse, nec tunc quomquam posse proprio arbitrio liberari: sed id contentis asserunt veritati, vel congruam predicationi, ut cum prostratis & moxquam suis curibus siveletur annuatiatur obtinenda salutis occasio, eo merito quo voluerit & crediderint a suo morbo se posse sanari, & huiusmodi fidei augmentum, & totius sanitatis sine consequatur effectus. Ceterum ad nullam operis, vel incipientiam, notum deficiendum, quomquam sufficere sibi posse consentiant. Neque enim alicui operi curantibus oriam, amumerantiam potant exterrita & supplicii voluntate, utanquamque agrorum velle sanari. Quod enim dicitur, crede & saluus eris: tantum horum excipi asserunt, aliud offerri, ut propter id quod exigitur si reddendum fuerit, id quod offerunt, deorsu triantur. Ex mox: Non istam mereri gratiam, si procellere dicitur talis voluntas, qua tantum Melitiam querat, non autem quicquam ipsa jam valem. Nam illa testimonia, ut est illud, sicut unicuique paritum est mensuram fidei, ad id volent volent, ut adiutor qui cooperit velle, non ut etiam donec ut velle; regitibus ab hoc dono, aliis pariter velle, & qui possunt famuliter liberari, si ea qua pariter indigent praesentur credentis voluntas, etiam ipsi famuliter praesentur. Si autem agunt, dicitur voluntatem omnibus remanuisse, qua vel continere quis volent, vel abeire, de compendio potant rationem reddi electorum vel rectorum, in eo, quod unicuique merita propria voluntatis adiungitur. Rursusque infra: Quod autem dixit sanctitas tua nentiam perferre, nisi perferantur di virtute percepta, certum accipitur; ut quibus datur, inserti licet praecedenti tamen proprio arbitrio tribuatur: quod ad hoc tantum liberari asserunt, ut velle vel velle admittere medicinam: Ceterum & ipsi abominari se & damnare testantur, si quis quicquam virtutum in aliquo remanuisse, quoad sanctitatem progredi possit, existimat: Nantem autem ita hoc perferantiam predicant, ut non vel suppliciter emerit, vel aemissis contumaciter possit. Nec ad incertam voluntatis Dei deduci se volent, ubi eis quantum fatant, ad obtinendum vel amittendum, evidens est, qualemque sit, traditum voluntatis. In predictis Hilarii verbes, ad plenam erroris de quo agimus introductionem, desideratur lux aliqua quoad duo: Nempe & quoad initium illud qualemque, quod Semipelagianum arbitrio ex se expectato dabant; & quoad opus ad quod necessariam gratiam esse fatebantur.

Quod fidei initium Semipelagianum humane voluntati arrogarent.

8. Et quidem initii nomine in ipsis erroris sui cubilibus cuiusvis boni operis exordia designabant, ita ut non primi duntaxat boni actus liberi, sive fidei; sed quorumvis bonorum operum ad perseverantiam necessarium exordia nudo libero arbitrio adhererent. Postea tamen convicti, ut D. Augustinus refert lib. de praedict. SS. c. 2. & in eisdem libri calce, & lib. de bono perferre. c. 17. palinodiam ceccerunt, sive retrinixerunt ad solum salutis initium, & perseverantiam in ea, ut bis cap. illo 17. testatur D. Augustinus. Placet ipsa verba appendere: quod recentiores aliqui secure pronunciant, Semipelagianos, circa solum salutis initium, non tamen circa perseverantiam, aberrasse. Ita ergo loquitur Augustinus, referens Semipelagianorum sententiam: Sed is, qui solum initium fidei & usque in finem perseverantiam, sic in nostra constituta potestate, ut Dei do-

na esse non potant, neque ad hoc habenda atque contenta. Deum operari nostram cogitationem, & voluntatem, cetera vero ipsam dare contentant, cum illo imperator credentis fide. Et mox: Haec ergo de Deo dant, istis, ut de aliis tacem, sapientia & continentia. Acque sicut & isti, Semipelagiani. Neque enim Pelagianus sicut ut aduersus istam perpicuum veritatem, dura & heretica perveritate contendit. Sed hoc, sapientiam, ut a Deo datur nobis, fidei incipere, qua incipit a nobis. Quam fidem & incipere habere, & in ea usque in finem permanere, tantquam id non a Domino incipiamus, nostram esse contentum. Vides in quas tandem angustias devenierit Semipelagiani, coacti solum fidei initium, & perseverantiam in ea nude voluntati tribuere; eoque confuentes, ut Deum habe, hominem necessitate in salutis negotio eximerent.

Sed intantum plane fuisse persequum illud, clamant Scripturae infinites quoad perseverantiam. Non minus item luculentia pro huiusmodi initio ex supernaturalibus tantum suppetitis concipiendum extant testimonia, quam pro initio reliquorum supernaturalium operum, ut videre est in longa & insigni disputatione quam instituit S. Augustinus lib. de praedict. SS. & insinuat serm. 15. de verbis Apotoli, Prosper l. de vocat. gent. c. 22. & Fulgent lib. 1. de verit. praedict. ut probent fidem esse donum Dei: Nec tantum fides suppetentiam, ut D. Augustinus eo libro c. 2. loquitur, sed etiam fidei ceptonem, de quo solum Semipelagiani libi impugnant reprobantur. Et quomquam Concilium Araucanicum quod Semipelagianismum fides fecavit, damnat, non eos tantum qui fidei initium sibi arrogabant, sed etiam eos qui ceptorum bonorum exordia eodem modo vindicabant nudo arbitrio, & nature viribus: Tamen hoc non eo pertinet, quasi Semipelagiani ita philosophati sint de cuiusvis extra fidem bone actionis initio; sed cum principio ita sensissent, ne qua superesset erroris sententia, id quoque reprobavit. Quomquam cum fides sit prima radix in salutis negotio, sicut de ea multo potior ratio quam de subsequen- tibus actibus, ut sic ovium fuerit initium ejus a Deo esse, de aliis quoque omnibus multo potiori iure idem evictum videri debeat: mirum non esset, etiam si admittetur Semipelagianos in eodem semper errore de cuiusvis operis initio perstulisset: Divum tamen Augustinum incubuisse praesertim in eam curam, ut demonstraret fidei initium, a Deo esse, non autem a nudo libero arbitrio.

9. Cum autem eisdem D. Augustini testificatione lib. de praedict. SS. c. 2. compertum sit, Semipelagianos non potuisse obistere manifestissimis Scripturae locis, quibus fides donum Dei esse monstratur: perpicuum videtur, eos nomine *initii fidei*, non intellexisse fidem rudem adhuc & modicam; sed nomine *initii fidei*, intellexisse eam credentis voluntatem fidei pravam quam Concilium Araucanicum. 2. can. 5. vocat *credulitatis affectum*; aperteque S. Augustinus l. de Incar. & grat. Christi c. 18. Semipelagianos refellens circa voluntatem credendi quam ab homine esse contendebant, eam nominat *initium credulitatis*. Ex quo sequitur quod *fidem ceptam*, cui Semipelagianis ut D. Augustinus c. illo 2. loquitur, rependi aiebant *fidem autem*, non esse fidem essentialiter constitutam, tametsi intensive imperfectam; sed esse affectum anteriorem, qui sit fidei veluti preludium; quamvis moraliter unus cum

ea actus computatur, & idcirco dicitur ple-
rumque eodem nomine. Similiterque sequi-
tur, fidem autem que ibidem appellatur *in-
crementum fidei*, non esse auctarium & accellio-
nem aliquam ad fidem ante inchoatam in e-
odem genere, sed esse fidem ordinis superio-
ris, succedentem imperfecto illi initio, & in-
cremationi humanam. Provoctari autem
ajebant, fide illa capta, fidem autem, quia ex-
hibebant, hominem, exhibitio initio, quali-
tercumque emerit internum gratia auxilium
necessarium ad credendum. Et ipsum quidem
hominem, ex parte sua primum conferre vo-
litionem: eam autem cum primum emicisset,
foveri & promoveri a Deo. Quod ipsum al-
liter essebant dicentes: *hominis initium pro-
liter essebant dicentes: homo esse proficere*. Itemque ut Pro-
sper epistola citata refert, is conferri sanctita-
tem qui bono natura, quod vocabant *gratiam
initiatam*, bene usi essent, eoque aliqui merito
divinam in se supernaturali beneficentiam
provocarent.

Quid apud eorum opera, que Deo
ascribuntur.

10. Eo credulitatis naturali affectu ex no-
bis supposito, quo prolici aserebant divine
gratie adiutorium, quodque ajebant a divina
vocatione expectari; addebat nomen *operam* dabant;
ipsamque etiam fidei assensum esse a divina
gratia. Idque affirmabant, cum ajebant, ad
quodcumque opus humane curationis, & inci-
piendum, & periclitandum, necessarium esse
gratiam. Tantum quippe excludere ab o-
perum syllabo eum quem dixi naturale incre-
dendi affectum, dispendium utcumque ad
gratiam. Hoc enim duntaxat voluntati nuda
salvum volebant in negotio salutis, quod ita
necessarium conferent, ut salus in casibus ad-
ulti potestate locaretur, & Deus liberaretur ab
acceptatione personarum, quibus duobus incom-
modis posteriorem D. Augustini doctrinam
premi calumniabantur: a se autem declinari ex-
stimabant, admittendo ex parte hominis quode-
cumque initium, seu tribuendo bono utili li-
beri saluti arbitrii, meritum aliquod quon-
tuncunque exite, ac tenue, ut in eo initio to-
ta gratia substructio fundamentum haberet.
Idque initium pure naturale, nostroque modo
arbitrio expromptam, ajebant a Deo expectari,
tandem autem, quia voluntatem divinam
auxilia prestantem acciperet.

Private interpretatio, expectati a Deo juxta
eos initii humani, explicata.

11. Ridiculi vero profluvio insulti sunt, qui
aliter eam expectationem interpretantur, affir-
mantis hoc errore fardere, qui dixerunt, consen-
sum prout libere a voluntate praticum
gratie vocanti premissa, expectari a Deo tan-
quam rationem cur ipse quoque eum consen-
sam veit a se prodire. Ita ut cum due ha-
causae concurrant ad illius contentus produ-
ctionem, prior ratione fit voluntas ante pra-
ventiva. Eam vero praestolerat Deus, & ad
ejus namum atque adeo posterius ratione, se
applicet ad cooperandum, & dandum consen-
sum. Quam seniores predicti, censent esse
reprobam illam doctrinam de Deo voluntatem
nostram expectante, a Cassiano collat. 13. cap.
12. male fundatam in illis fuisse verbis cap. 39.

expectat Dominus ut inferiori vestri, damnatum
que in Concilio Arausico. 2. can. 4. & a Pro-
spero, Fulgentio, aliisque gratia contra Semi-
pelagianos defensoribus, confutatum.

Hoc vero est in erroribus antiquis refe-
rendis, & in Conciliis contra eos definitio-
nibus interpretandis, locari: cum exploratissi-
mum sit, Semipelagianos divinam gratiam ex-
citantem & primum initium a Deo postquam
exclusisse, timentes humane libertati ex prae-
ventione, & divinam immunitatem a vicio ac-
ceptionis personarum pretextentes. Eo ita-
que sensu damnatum, quod voluntatem a Deo
expectari affirmant: cum tamen Deus non
expectet voluntatem ut eam voceat; etiamjam
jam vocatam vere expectet quatenus consentus
liberi productionem. Id est nolit eam incon-
sultam abripere ad cooperandum, vel adgere
ad cendum consentum; sed id libertati ejus
premitat: nec nisi ab ea jam praeventa advoca-
ta, accurat ad cooperandum. Advocatus, inquam,
non per actum divini cooperatione
anteriorum, quem contra esse impassibilem,
sed per exigentiam nature tunc operantia, &
in talibus circumstantiis, ac praesentia divina fove-
cundatione praeventione, expromptura actio-
nem, si possit absque Deo se ad cooperandum
adjungere, eam expromere. Eam enim fiam
exigentiam voluntas contuendum Deo obli-
cens, & objective non formaliter exhibens, adeo
voceat Deum ad cooperandum, & cum ipsa
produendum consentum liberum. Itaque illa
per Deum expectatio humane voluntatis,
quam Concilium Arausicanum reprobavit, alia
non est quam que ab ipsis Semipelagianis po-
sita fuerat, hoc est expectatio voluntatis ut
voceat, ita ut prius homo ex se & suis viri-
bus, Deo nihil adhuc circa salutem hominis
moliente expromat suum qualemcumque ni-
sum, ejusque interventu utcumque mereatur, ut
Deus qui eum duntaxat nisi, languidum licet
& enervem, expectabat, illico accurat,
promotor & consummator initii nostri, cui
tanquam aliqui merito, & cause moraliter
moventi, exhibet supernaturales succupetas.

Quale gratia meritum, et humanum initio
tribuerent.

12. Semper dico, juxta Semipelagianos ini-
tium illud salutis quod esse a nobis affirmabant,
tenue aliquid & exile fuisse, nec nisi aliqua
meritum auxiliorum gratia continuisse. Per-
spicuum namque videtur, illos non affirmasse
competere tali initio meritum de condigno,
respectu salutis ad quam ajebant illud dispo-
nere. Ita disertissime tradit Cassianus collat.
13. c. 9. & 13. & 16. lib. 12. de instit. c. 11.
13. 14. Idemque sonant verba illa Semipe-
ligianorum, quos supra ex Hilario retulimus
dixisse, initium istud seu voluntatem quam que-
ritur Medicus, non volere quatenus, id est, per-
exigui esse momenti ac meriti. In quo Semi-
peligiani a Pelagio dissidabant, qui naturali sa-
lutis negotiationi, meritum ejus condignum
concedit.

Nec placent qui Semipelagianos quoad hoc
Pelagio adhaerere & meritum condignum in-
venisse affirmant; ut Vega lib. 8. in Conc. 5.
Toletus in c. 8. ad Rom. annot. 31. & in c.
11. ad illud si autem gratia, jam non ex operibus.
Non placent, inquam: Nam sanctus Augustinus
qui locis allegatis hoc Semipelagianum
meritum improbat, tamen ibidem & epist. 105.

(M) 2

ac

ac laepe alibi, concedit peccatori divinitus praemoto meritum congruum remissionis peccatorum, negatque simile meritum naturalibus viribus posse concedi respectu primae gratiae. Ergo audit gratiam non tantum eventi concessione meriti naturalis condigni (quamquam eo maxime) sed etiam concessione meriti naturalis congrui, & aliquis tantum ac perexigui, quale invexerunt Semipelagiani; qui exiguitatem hujus meriti considerantes eo deventerunt, ut profitterentur quod si nostro qualicunque initio rependitur, esse gratiae donum, & initium illud non esse meritum, nempe perfectum & simpliciter dictum. Quod minus pervadentes nonnulli, inconstantiae damnant Cassianum & Faustum apud quos locutiones illae frequentes sunt quasi erroris fui ea in parte immemorati. Revera tamen perlabant in errore, nec nisi meritum simpliciter dictum inficiantur, cum tamen omnis plane naturalis ad salutem dispositio, & vis qualitercumque meritoria, quam illi admittant, neganda sit tanquam gratiae everfiva, quod Toletus supra male diffuditur.

Quomodo tamen timent divina sanctitati, & libertati humanae circa salutem, negotio voluntati creatae eo initio.

13. Neque vero recte Semipelagiani, per hunc errorem propiciam se putabant humanae libertati in negotio salutis, & divinae exemptionis a labe acceptionis personarum, quem fuisse illis geminam errorem copulatum, praesertim male inquam, errorem errore declinantem. Nam quamvis verissimum sit, salutem esse in ususvivi adulti potestate, & Deum longe ab esse a personarum acceptione, est tamen falsissimum quod Deus praevenerit ab homine: fivive quod homo, salutis suae negotium, per bonum usum nudi liberi arbitrii aufpicietur: sed ad locandam in manu ususvivi adulti salutem suam, satis sperare est, quod praeventus a Deo, possit vocanti consentire aut dissentire, ut plane luculenter tradit Fulgent. lib. de Praedest. & Gratia cap. 9. post Augustinum lib. de Spir. & Lit. c. 24. Et quamvis ex praeventio non sit aequale beneficium omnibus quibus impenditur, sed in quibusdam talis sit, ut faciat facere (tametsi lucubilius) eo quod sit victrix fivivitas atque delectatio, prout vocatur a D. Augustino lib. de peccat. merit. c. 27. Tamen semper est sufficiens ad operandum, & talis ut per solam hominis negligentiam ac culpam non fortitur effectum. Quae autem est selecta & specialis, non inserta Deo labem acceptionis personarum, quae locum non habet in mere gratiis, etiam distributio fiat inaequalis, nulla prorsus interposita causa ex parte recipientium.

Est tamen ibi ingenis omnibus fixa crux, haerendumque est in divino, iusto, fed occulto iudicio, juxta illud Augustini de Spir. & Littera c. 34. *Si ad illum praesentiam fratrandam quisquam nos coarctet, cur illi ita fivivatur ut persudetur, illi autem non ita: duo sola occurrunt interitum quae responderi mihi placeat. O altitudo divitiarum! Et: Nuncquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quare doctiores; sed cavent ne inveniatur praesentiam. Cavendum item esse in ea questione praecipuum movet serm. 20. Augustini invecam Apost. & pulchre serm. 11. Movet me, inquit, quod ille perit, non ille: Movet sanguinem hominum: si verum vis audire, & me mo-*

vet, quia homo sum. Sed est tu homo, & ego homo, audiamus dicentem: o homo, tu quis es qui respondes Deo? Si possit loqui peccus, & dicere Deo, quare istum hominem fecisti, & me peccatam; non audit succentres, & dicitur: o peccus, tu quis es qui respondes Deo? Et tu homo es, sed Deo peccus. Videndus in eadem sententiam epist. 105. & Prosper 2. de vocat. gent. c. 30. in fine, & S. Chrysol. hom. 26. in ep. ad Rom. in materia adnotata a Semipelagianis machinae in negotio subvertentium. Alta ratione eas machinas disjicere se putant alii, sed quae vera non est solida, nec erroris pura. Nam non video quam commode a Semipelagianis labe liberari possit Author operis contra Semipelagianos, saepe concedens, toto libro tertio gratiam praeveneri voluntatem, sed hoc accipiens de praesentia incarnatione, & Christo fonte gratiae ad salutem nostram a Patre dante, qua ratione argumenta contra Semipelagianos ex necessitate gratiae praeventioe elidere poterat. Sed non sufficit ad illud initium quod contra Semipelagianos agnoscendum est, tanquam proprium gratiae praeventiois; intelligi enim debet de gratia actuali, quae est actus nobis receptus, ac excitans nos ad operandum: qualem gratiam praerit ex parte Dei, & antevertere nostram operationem, hic Author, non videtur agnoscere. Et idem videtur innuere Arnobius junior in Psalmum 147. Itaque sola Catholica & solida ratio eventendi Semipelagianorum machinas, ea est quam proposui.

Alia vulgi Gallorum in Augustinum calumniam elija.

14. Ille autem aliae calumniae in Augustinum, quae praeterea memorabam Massiliae & per eam Galliae oram diffeminatas, quod electionem ad gloriam partim per se evanescentem, ad Prosper eae referentem, ad objectiones Vincentianas recte demonstrat: partim commodissime mihi videtur depellenda, si dicamus D. Augustinum admisisse quidem in Deo formalem gloriae electorum intentionem, meritis praesentibus anteriorem, a qua originem ducat praeparatio vocationis congruae, & secundum propositum (ita enim aperte ferunt quae disputat lib. de corpore, & gratia cap. 7. & 12. & lib. de Praedest. SS. cap. 3. & 1. de bono proferver. cap. 9. aliisque locis. Et id quoque fivivatur specialis illa cura & amor Dei in electis, in Scripturis ab Augustino expensis, tam saepe celebratus) eam tamen intentionem juxta eundem D. Augustinum, non aliter stantem esse efficacem, quam per ordinem ad auxilia congrua per eam procuranda. Nam electio mediolorum congruorum, & etenus efficacium illi connectitur cum divina illa electione & intentione, ut non debeat hanc intentionem concepti efficacis priusquam hae media, & ordo ad ea cogitentur. Cum autem ea media non sint ineluctabilia, sed absolute locuturae, si sint non habere effectum, ut alibi demonstratur, & splendidissime tradit S. Macar. hom. 37. agens de gratia tradita Apostolis jam confirmatis in gratia, ne graviter delinquerent, quae utique efficacis fuit, recte ex his mediis coniectamus efficacitatem intentionis a D. Augustino invecam non esse firmiorem. Atque illa coincidunt omnes machinae quae ex eo admovebantur, quod salus electi, juxta D. Augusti-

gustum, sit plane necessaria & everis infallibilis. Aliud enim est certo & infallibiliter non fore eventum, aliud non posse everti, etiam si homo vellet. Primum est verissimum, posterius vero falsissimum.

Quamquam nihil quoque veritatis libertatis humane conditioni tenendum censetur; etiam si admittitur, electionem ad gloriam iuxta D. Augustinum esse plane efficacem, sed tantum intra ordinem intentionis, eo quod Deus ob pravam conditionaliter cooperationem voluntatis humane, si his vel illis suis viis mediis juvetur, noluerit de voluntate abripienda per auxilia ineluctabilia quicquam decernere, consequenter ad suam illam robustam planeque antecedentem electionem, quam ex seipso concepit, decreturus, si humane voluntatis indocilitatem, & obfirmationem adversus illa mitiora & molliora media, prænoverit. Sic enim libertas humana, quique circa salutem veritabilis, salva perstat, non obstantes ferreo decreto antecedenti quod supponitur, contentaneam. Quia vero ea salutis indefectibilitas, quamvis cum presenti libertate coherens, mihi alias ob causam non probatur, idcirco propositam D. Augustini sententiam eo quem retuli modo exponere prestat; ut cavillis & calumniis minus obnoxia statuatur. Hæc alibi plene discussa nunc testigisse sit est, ad aperendam inanitatem querularum a Massiliensibus jactatarum, de qua hæcenus.

Cassiani error privatus in hac causa.

15. Vidit Cassianus reliquorum Massiliensium errorem hæcenus expositum, quo prima gratia statuitur semper voluntati & invocationi humane subjuncta, coherere non posse cum perisque Scripturis quibus docetur Deum palam fieri nescientibus ipsum, & apparere his qui illum non interrogabant. Itaque aliud aliquid commentus est. Nempe quod interdum quidem homo præveniat Deum, & bono liberis arbitrii usu, promeretur ut eumque gratiam Dei, petitioni ac studio naturali superinductam, qui fuit error Semipelagianorum, seu vulgi Massiliensium: Interdum tamen Deus præveniat nos & a nobis nonduum vocatus, pulsat ad obsequium, ac voluntatem præoccupet. Quod esse Cassiani placitum notatur Cuychius annot. 20. in Cassianum, & Ciaconius in observationibus ad eundem, aperteque habetur ex Prospero lib. contra Collat. præsertim c. 5. 9. & 38. *Nec cum hæreticis ait c. illo 5. illi nec cum Catholicis plena concordia est. Ita in nominibus justis hominum operum concordiam esse. Ita in nominibus justis hominum operum concordiam esse. Ita in nominibus justis hominum operum concordiam esse.*

Sed quid aliunde Cassiani mentem venarum, cum extent peripicua ipsius Cassiani loca, quibus ea quam dixi Cassiani opinatio liquido de-

prehenditur? Illustrissime collat. 13. c. 7. *Dei benignitas cum bene voluntatis in nobis quantum lancanque similitum emicuisse perpererit; vel quam ipse tanquam de clara luce vestri cordis excussoribus, confusus cum & exsuscitatus, suique inspiratione commovetur.* Et cap. sequenti: *Cum in nobis votum quantum bene voluntatis perpererit, libenter cum consensum atque consensum, incrementum tribuimus, quam vel ipse plantaverit, vel nostro consensu ciderit, emorisse.* Similibus disjunctionibus statet tota illa collatio: & propterea Concilium 2. Arausic. can. 8. peccilliter ac seorsim, suppresso licet Cassiani nomine, damnat quos errorem, quo aliqui ad Deum accedere dicuntur per liberum arbitrium præventes Deum; alii vero, per divinam misericordiam a Deo præventi, idem præstare dicuntur. Quod Concilium ait exicindi universalis illo oraculo: *Nemo enim potest credere ad nos, nisi Pater meus traxerit eum.* Et effato Apostolico omnes neque comprehendente: *Nemo, plane nemo, ut Concilium expendit, non aliqui dumtaxat, potest dicere Dominum JESUM nisi in Spiritu sancto.* Quare cum Cassianus alicubi tantum memorat præventionem Dei per voluntatem creatam cujus motum præstoletur; alibi autem ac nominatim collat. 3. non semel, memorat tantum præventionem divinam, qua omnis voluntatis motus anteveritur, non est inconstantia infundulanda, ut aliqui hic quoque faciunt: sed cum specialis ejus error ferat, aliquando Deum, aliquando voluntatem ponere initium justificationis, consequenter quandoque unam præventionem, quandoque aliam pro instituto & subiecta materia proponit, ut Prosper etiam notavit lib. contra Collat. c. 38.

Cur tamen Semipelagianus accensetur.

16. Hæc licet ita se habeant, nihilominus passim Cassiani error Semipelagianismi nota fingitur, ipseque Cassianus Semipelagianus accensetur, quia qua ex parte voluntatem aliquando Deo præire statuit in salutis negotio, ea ex parte Semipelagianum fecerat est: sicut ipsi Semipelagianus, quia qua ex parte stantebat præventionem humanam auxilium Dei antecedere, Pelagius adharebant. Pelagianismi sæpe notantur, & Pelagiani dicuntur apud Augustinum, Prosperum, Fulgentium, alioque antiquos. Non laboravit tamen Cassianus aliis erroribus, qui in aliis ejusdem sæculi notati sunt: Et quamvis Divo Augustino occulte obloqueretur, ut Prosper late memorat Epistolæ ad Rustinum, tamen que supra retulimus portenta calumniarum de D. Augustino, non confixit, aut disseminavit, ut indicant illa ejusdem Prosperi lib. contra Collat. c. 2. *Ne ad observantiam scientiam doctrinam, ac exagiarie videamus, que vniuersis ignobilis, & prolixæ ingloriarum lequacitas intemperanter effundit; unius passimam definitio, quam non dubium est illis omnibus in fundamentum studio Scripturarum præstare, referemus:* Hoc est Cassiani quem rursus paulo post vocat *ciram sacerdotalis ordini, qui distansit usu, inter eos quibus cum legit, excellit: & ut videt liberat eum nota precalitatis in Augustinum; mosque toto opere recalcitantum in Cassiano errorem de divina per hominem præventionem, tacitis omnibus aliis supra memoratis, quibus gravatus ab aliquibus ac atate & regione D. Augustinum præmissimus.*

Summa erroris Semipelagianorum, & cur dicti Semipelagianus, vel Pelagii calumnias, ac Massilienses.

17. Habemus igitur quis vere fuerit error
(N) Semi-

Sempelagianorum, tum quatenus maxime parti Massiliensium communis, tum quatenus Cassiano peculiaris ac quosum Sempelagianismus dicitur. Quia enim assertores erroris propositi, non omnino adhaerebant Pelagio, sed ex parte tantum nempe negando primum iustificationis initium esse ex divina gratia, quam alioqui agnoscebant, idcirco Sempelagiani appellantur. Et aptius vocarentur reliquae Pelagianorum, quia etiam ratione interitum nomen erroris Pelagii, sed in uno duntaxat puncto, tam multis in quibus Pelagius prae-terea erraverat, rejectis, cum eo contentie-bant, ea una parte superba praedicationis (id est Pelagiana) ceteris abiectionis retenta, ut loquitur Prosper Episc. ad Demetriadem. Quia etiam in illo unico puncto, non omnino Pelagium sectabantur, sed veluti dimidia ex parte. Nam cum Pelagius, meritum condignum in natura- libus operibus respectu humanae salutis agnosceret, ipsi longe temperantius philosophati, aliquale duntaxat meritum naturale admitte- bant, quod esset salutis nostrae fundamentum, & gratiam homini conciliaret; quarevis illud, ad eam exite conferret; ut visus nomine meriti illud dignarentur. Quia tamen hic eorum er-ror, erat veluti portio plenitudinis illius er-roris a Pelagio invehitae, & illa gratia, ut cum saulilo loquar, *voluntatis animum praedentis* advocatio per humanum laborem, ser-ventur viam ad renovandum praecipuum Pelagii errorem, quo divinum gratiam per naturalia merita dari contendebat; propterea dicti sunt Pelagianorum reliquia; in quorum detractionis- ius (verba sunt Prosperi episc. ad Rufinum) *haeretic Pelagiana palpataret*. Et in Ep. ad Aug. *In istis Pelagianis praecitatis reliquiis, non volu-erem circumstantia fibram nutritam queritur*. Et lib. contra collat. cap. 11. huius erroris assertores, re-ferendo cineses Pelagiani dogmatis iam ex-tincti, deficientem sumi nidorem in redivi-vam flammam conatos accendere.

18. A plerisque vocantur Massilienses; quia revera Prosper initio Epistolae ad Augustinum, eos quorum errorem tota Epistola refert, ait in Massiliensi urbe fuisse constitutos, quos *clarus & egregius in anni certatum studio viros fuisse* testatur; nimirum ea tunc urbe e Cassiani disciplina excultissimis in re Ascetica & virtu-te Monachis instructissimis: quos inter, ipse Cassianus, velut inter ignes luna minores, *in-signis & clarus*, ut Prosper Tyro in Chronico loquitur ad Christi annum 436. splendebat; & eruditione & sanctitate. Et propterea S. Prosper episc. ad Rufinum, de hoc in Mas-siliensibus *virtutum studio, exortum periculum, & de vorum probitate discrimen, ingemiscat*; securus facile populus, quod illud tam illustrem gregis Christi portionem probrasse perspicent. Hilarius tamen initio Epistolae ad Augustinum, eadem cum Prospero ad Augustinum ventila-ta, referens ait, *Massilia, vel alibi etiam in locis in Gallia, fuisse ventilata*. Nec id Prosperum latuit, qui etiam Hilarii Arelatenis querelas, ut supra vidimus, ac etiam Genuenium du-bio non tacuit; ex quo patet locum istam Mas-siliensem, omnem illum tractum & Galliae oram pervasisse, ac Genuam etiam & Italiae fauces tentasse.

Si tamen Massiliensis lues dicenda est, quae primam in Africa videtur exorta, non modo quod rixas de *vocatione, servatione propositum*, quibus secundus S. August. librum de corrupt.

& gratia scribore adsum est, ut ejus libri in-titio, & epist. 17. docet; ac etiam Prosper initio Episc. ad Augustinum: sed etiam quod enatum est eo circa speciem vocationem quod-siduo, placitum Sempelagianum de prima gra-tia humanae invocationis subijuncta. Aperte enim S. Augustin. ante delatose a Prospero & Hilario, Gallos episc. 107. & lib. 2. con-tra duas episc. cap. 8. contrito jam Pelagio, referet subnotos; qui errorem de prima gra-tia humano labori expensa tuerentur, dimis-sis reliquis Pelagii erroribus, qui est Pelagianismus ille dilutus quem sero sapientibus Afris, Massiliensibus alicuique vicini Galli fere omnes, aliquandiu amiserunt, nec sine ob-firmatione aliqua. Ita ut quavis D. Augu-stini a Prospero & Hilario admoniti, divinis plane libris de Praedestinatione Sanctorum & dono perseverantiae (quos D. Augustini quibus- gneas voces, & Testamentum jure quisi dixe-ris) videri posset error ille plane contritus, necesse tamen postea fuerit Celestino Ro-mano Pontificem ab istislem Prospero & Hilario interpellatum, grati interrogatione, Au-gustinus superfluites in Galiam Sempelagianis professoribus, & convinentes ad eorum er-rorum, vel etiam ei stipulantes Episcopos coecere; non magno quoad hunc errorem pre-tio opera. Nam per annos insuper non paucos, in eo tractu viguit, quod Galli D. Augustini auctoritate non admodum move-ri, hac in parte, in qua ipse alius sensis se alter; ejus vero proferriorem sententiam, duram & immittem esse calumniauerunt. At Celestini auctoritatem declinare se satis exilimarent, causando libros de Praedestinatione Sanctorum & dono perseverantiae quibus Sempelagianismus convellitur, non fuisse a Celestino approbatos, sed tantum doctrinam au-gustinorum Augustini operum, quibus Pelagium cinceraverat, fuisse a Celestino commendatum. Id enim Gallos obtendisse, late refert Pro-sper in sine lib. contra Collatorem.

Extrema coram per Ecclesiam contrito quando facta, & circa quid praecipue.

19. Nec prius fumans adhuc hae Pelagii favilla, plane extincta est, quam sedes Aposto-lica transmissis ad tractus illius Episcopos ca-pitulibus, quae Arausicae in Liberiana Basilicae dedicatione publice proposita, & a Patribus congregatis firmata ac denunciata sunt, om-nem incendiis illius velut scintillam, doloso cineri tuncdum humane liberatae ac divina jus-titiae suffocantem. Et felicitate compressis anno Christi juxta novissimum Card. Baronii subdi-tionem, 520. sedente Felice IV. longe post S. Leonem Cassiani equalem, cui titulus a collectore gratis appositus, eam capitulorum Apostolicorum transmissionem ascribit. Et accessit insignis eorumdem capitulorum con-firmatio, per Bonificium II. tatis ad S. Con-cilium Galliae qua legitur Tom. 1. Concilio-rum Galliae pag. ubi 223.

Consideratione porro dignum est, in illis capitulis five canonibus, ea tantum desiniri, quae ad excludendam subjectionem divinae gra-tiae ad humanam voluntatem pervenirent; & de quibus necessitatem pro toto iustificationis progressu intransis his quae ad electionem ad-gloriam spectant, & plerisque quae in D. Au-gustini doctrina duplicuerant. Similiterque Celestinus in sine Epistolae post constitutam fidem Catholicam de veritate noxae parenta-
lis

primo directe: hoc est ostendendo quam ille gratie divina studiosus affector fuerit, priusquam ei semper detulerit. secundo indirecte, in nimirum quae Semipelagianismum sapere videntur, apte conditis, & ad Catholicum saporem, idonea expositione aptatis.

Plane Catholicam apud Valerianum gratie divinae assertionem ferunt varia loca. Sic enim loquitur homil. 3. extrema: *Servitii nostri hoc est ratio, ut beneficia Christi nostri, semper recedat; & in quo regis filius labore profectus, audiri tua libertatis optinet.* Et homil. 7. initio: *Hec ipsa que fides in nobis operatur, quantum humanis labore proficiunt, ad Dominum referenda sunt, per quem & in quo, si qua sunt vera gesta, consistunt, & in posterum quibusque profutura servantur.* Unde nemo sapiens Dei beneficia suis virtutibus estimat applicanda, ne audiat illam Apostoli sententiam dicentis: *Quid habes quod non accepisti? Aut si accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti?* Ex hoc Apostoli loco, Venantius Fortunatus expositione orat. Dom. circa tertiam petitionem, in insigni digressionem contra Semipelagianos, contendit peripicue & aperte everti eorum errorem: ita ut quisquis hoc cum Apostolo, quem *Ecclies oculum*, scilicet hominam, humiliter profatur, eo ipsi proficatur, bonum quoque voluntatem, & salutis initium a Deo esse: aequae ac prima incenso lampadis ab intrinseco este, quo ille exemplo egregie aperit a Deo proveniri hominem, imitatus Augustinum tract. 23. in Joan. Non dissimiliter ergo sentit, qui locum illum in eam rem aequae adhibuit Valerianus. Qui mox ibidem, enumeratis variis bonis operibus supernaturalibus addit: *Sed hoc omnia, una atque eadem Patris, & Patris, & Spiritus sancti in nobis virtus operatur, quo perfectiorum iustis laboribus prestat, ac bona voluntati, quacunque sunt optima, subministrat.* Alludit aperte ad illa Apostoli verba, que totius de gratia doctrine breviculum iure quis dixerit. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum deservatum est, descendens a Patre locutum.*

2. Splendissime homil. 11. prope tota. Nominatim vero in ipsa homilie fronte, verbis illis: *Omni profecto modum sacrilege superstitionis excelsi, qui in laboribus iustis, partem Deo substrat, et quo sapientia spiritum accipimus, totum hominem regit, & ad omne opus bonum, multatim mentes accendit. Omnia itaque laborum industria ad Deum referenda sunt, ne S. Spiritus dona respiciant.* Et mox prolatis aliquot Scripturæ testimoniis: *Valeat ergo quae bona nostra divinitati debemus adscribere, mala autem humanis motibus imputare: quia ut bona procurante Deo creatur; ita mala, diabolo audiente, nascuntur.* Partem laboris iusti & ad iustitiam promoventis, non esse Deo subtrahendam; accipi a Deo spiritum sapientiae ac veluti primum halitum vitae supernaturalis; accendi a Deo mentes nostras ad omne opus bonum, & quicquid huiusmodi est, Deo procurante creati, ideoque hanc omnem esse illi adscribendam; quantum absit a Semipelagianismo, quo prima radix boni operis homo statuitur, & boni procuratio eidem adscribitur!

Specialiter vero quod ait bona creati in nobis procurante Deo, mala autem nasci auctore diabolo; argumentum continet in rem quemadmodum factus non potest sibi ipsi dare primum esse, sed necessario supponit patrem: ita spiritualis factus, ille, inquam, abstractus cordis homo qui in nobis forma-

tur, quamvis ad suum augmentum & conservationem possit aliquid conferre, tamen quoad primum initium necessario aliunde prodit, hoc est a Deo, qui voluntarie generat nos verbo veritatis, ut finis initium ab ipso creaturae ejus. Hoc ipso sensu Semipelagianismum plane exsendente, locutum Valerianum, liquet ex illis aliis ejusdem homilie verbis: *Requirat unusquisque initia vite suae, & auctorem querat generis humani: quis corpus formaverit, quis membra composuerit, quis terrenam materiam in humanam ipsam fecerit cogitare. Nunc hanc cavita, Dominus, sapientia procurante, constituit? Cum ergo non sis nostrum quod finis, quomodo nostram est quod habemus? Sultitia genus est, ut cum alii delectas vite beneficium tibi adscribas ornamento virtutum. En apertissimum Semipelagianismi profligationem, eo quod dicebam argumento fibrisam, usurpant quoque a D. Aug. in Phil. 1.4. ad illud, & iustitia tua exalabunt.*

Nec dimitto indiculam vim verbi quo ut mala auctore Diabolo in nobis nasci, ita bona procurante Deo creati aiebat Valerianus. Nam sive verbum *creandi*, presse ac stricte, sive laxius usurpemus, suppetet quod huic rei referat nonnulli. Et stricte quidem acceptio quae vox *creandi* signat productionem ex nihilo; recte imputat Semipelagianismo; & quodcumque salutis initium ex natura virtutibus, ut propterea S. August. ad veritatem Catholicam ea in parte confirmandum, usurpare pallium solet verba illa Pf. *pro nihilo factus factus est*; ita luculentur in Psal. 55. itemque illud Apostoli: *Ipse factus factus, creati in Christo Ipsi, in operibus bonis, & similia quae ad hoc initium urgeb. de gen. & lib. arbit. cap. 8. Eodem sensu S. Basil. in Pf. 2. tractans illud: *Ipsi dixit, & facta sunt; mandavit, & creata sunt*, proferens varias Scripturas, in quibus creatio, quae est productio ex nihilo, spiritualem nostram productionem ex nihilo nostro initio factam signat; addit posse eum Platini verbum, quoad priorem partem de effectione naturalis accipi, qui dicentem Deo factus est mundus: Quoad posterio-rem vero partem, intelligi posse de generatione in Christo, quae est moralis creatio, exclusio in ea moralis quocumque influxu subjecti, quoad primam gratiam auxiliantem. Nec dissimiliter Anastas. Sinaita l. 7. hexamet. initio, ait in 2. capite Genesios iterari narrationem creationis rerum, quae postea superflua videntur, nisi instituta denuo esset, ad designandum secundam creationem longe sublimiorem, quae est in Christo & per Christum. Hoc denique voluisse oporteat antiquos illos Scholasticos, qui vel in 1. diff. 26. vel in 4. diff. 1. censuerunt gratiam fieri in nobis deo, si de gratia habituali sit sermo, improbabile est: Nam accidenti valde praeaturali este, producti abique subjecto, atque adeo ex nihilo physico. Et multo etiam improbabilius est agendo de gratia actuali, quae forte nulla vi potest sic elici. Scitis ergo Scholasticorum quomodo S. Thomas 2. 2. q. 110. art. 2. ad 2. peripicue expellit: Nempe gratiam sanctificantem moratiter creati; quia peccata prima radice ex mera Deo prevenientis liberalitate obtingit, quod similiter dicendum est de gratia actuali. Quae ita primus datus sensus creationis, pro emittit Dei spiritum, ac Deo procurante factae, aperte evertit Semipelagianismum.*

3. Si autem verbum *creandi* sumatur paulo latius, ita ut dicantur procurante Deo creari bona, mala autem nasci auctore Diabolo, quia bene supernaturaliter operantes, non ex san- guinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nascuntur, tanquam ex patre fecundante, & primum initium totius procreationis indente, æque confidit per ea Verba Semipelagianis. In quæ rem ju- vat afferre peregrinam doctrinam cui Guli- elmus Parisiensis I. de Sacram. Matrimonii cap. 5. inædificat anime humanæ cum Deo nup- tias, ad concipiendam & pariendam prolem bonorum operum, non absque universo appa- ratu illis nuptiis comitante, per amplexus ad nostras nuptias. Est autem ea doctrina Richardi Victorini in Plal. 28. ad illud: *Dilectus quemadmodum filius univocum*, & Bernardi lib. de inter. domo cap. 68. qui aperte ex Ri- chardo profecit. Observant hi Doctores, quamvis possimus patres esse Christi, coopera- ntes ad alienum salutem, cumque æqueant in alieno corde; tamen unumquemque no- strum in quo Christus formatur & generatur, non se habere ad Christum sic genitum ut pa- trem, sed ut matrem duntaxat, quæ ex alieno semine concipit. Propterea maledictionem fe- rili & que non parit; nec similiter dictum, maledictio qui non signat, uti non æque in potestate nostra est, proveniri sancta cogita- tio quæ veritas perijiciatur, ac est in nostra potestate, adherere veritati intellectæ & inter- ius gustatæ, Domino dante facultatem. Ea enim præventio, conferens primum salutis ini- tium, mere ex Deo est, qui proinde jure dic- tum habere rationem Patris in hæc spiritali nativitate, contra quam fertantur Semi- pelagiani, qui sibi ipsi absque gratia, nativitas in- sistunt arrogantes. Liqueo ergo quantum ab eis abfuerit Valerianus.

Inferius quoque eadem homilia 11. allegato initio Pl. 126. *Nisi Dominus adificaverit*, &c. ita infra: *Vilestis ergo, quod nec sine Domino quod bonum est edificatur, nec adificatum sine Domino poterit consistere. Edificatio dicuntur inquit domus, edificatio est vita nostra, quam oportet dicuntur ma- jestatis auxilio committi. Rogandus itaque semper est, Christus noster, ut in nobis bona natiuit, & exor- dius ut maritus custodiat, acque ita intelligentia nostra corda componat, ut omnia que bona sunt, gloria celestis potestatis assignet.* Expendo dedicationem divinæ domus, id est exordium & initium ju- stificationis, Deo tribui æque ac ejusdem jam dedicatæ custodiam. Ex eo enim quod Dei sit domum nostram internam dedicare, inferri ipsum quoque justificationis exordium a gratia esse repetendum, tradit egregie Naz. orat. 31. num. 4. & Nazianzeni auditor S. Hieronymus Jerem. 18. Itemque Joannes Episcopus Hiero- solymitanus adductus & commendatus a S. Au- gustino lib. de electis Pelagii cap. 14. ac etiam Prosper ad Gertilla Genentii dub. 8. Ad- verso insuper gratiæ divinæ præventiois auxi- lio, iisdem a Valeriano verbis expressa, quibus designantur in ecclesiastica oratione Domini- ce & post Pentecosten, quæ petitur a Deo, ut *qua sunt nutriti, ac pietatis studio, que sunt nutriti, custodiat.* Præterea obiter eodem lo- co Valerianum, non aliqua, sed plane omnia que Christiana bona sunt, cuiusmodi etiam est primum justificationis initium, assignare Deo gratiæ auctori, & monere rogandum Deum,

ut ita intelligentie nostræ corda componat, id ut apoloianus & factio profectus. Quæ omnia sunt a Pelagii reliquiis alienissima. Va- let enim ex ejusmodi dictis ea D. Augustini illatio quam conficit 1. Retract. cap. 9. ubi expendens quod dixerat lib. 3. de lib. arbit. omnia bona ex Deo esse, sic concludit: *Quia omnia bona ex Deo sunt, sequitur ut ex Deo sit & bonus ipsi libere voluntatis que virtus est, & in magnis numeratur bonis.*

4. Infra quoque Valerianus ex illis Scri- pturæ locis: *Non est qui faciat bonum, & nemo bonus nisi solus Deus*, argumentatione ei gemina quam Prosper cap. 20. contra Collat. ex iis- dem locis conficit ad profundum nostræ ex Deo salutis initium, concludit in hunc mes- dum: Ergo videtur quasi si quando boni videntur, bonitatem Dei operantur. Item addit, cum bene facimus in ordine ad salutem, Deum in nobis ut in templo habitare, & scilicet operari in nobis illud ipsum bonum, quod tametsi no- strum sit, tamen quia radicatur & partici- paret a Deo pendet, bonum Dei a Valeriano ap- pellatur: Eo ipso sentu quem egregie explicat S. Greg. lib. 33. mor. cap. 25. & 26. tractans illud: *Quis ante deum nititur, ut reddam eis; Et ho- mil. 9. in Ezech. ad illud: ingressus est in me spi- ritus, postquam locutus est mihi, & stans mihi su- per pedes meos.* Appono partem loci illustri- mi tanquam radium quo vera & catholica Valeriani hoc loco doctrina, collaturari po- test. *Scitendum est, quia mala nostra summumque nostra sunt: bona autem nostra, & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse aspirando nos prævenit ut velimus, qui adversumque subsequatur, ne manier ve- limus, sed postquam implere que volumus. Præve- nit ergo gratia, & bona voluntate subsequens: hoc quod omnipotentis Dei donum est, si natiuit non sumus. Quod hinc Paulus brevi sententia explicat dicens: Plus illis omnibus laboravi. Quia non sine vi- deretur virtuti tribuisse quod fecerat, adiunxit: Non ego autem, sed gratia Dei mecum. Quia enim caligati dono præventus est, quasi alienum se a bono suo opere agnovit, non autem ego: sed quia præve- nit gratia, liberum in eo arbitrium fecerat in bo- no, quod libero arbitrio eandem gratiam est subsiste- ns in opere, adiunxit: sed gratia Dei mecum. Ac si diceret, in bono opere laboravi, non ego, sed & ego. In hoc enim quod fido Domini dono præventus sum, non ego. In eo autem quod donum voluntate subsequens, & ego.* En S. Greg. gratiam præve- nitentem & salutis ex Deo initium, colligit & probat ex eo quod bonum opus nostrum, di- catur bonum Dei, nosque dicamur alienum bo- num operari, quo ipso modo loquitur, ut vi- ditur, Valerianus. Quæ mihi videntur ido- nea argumenta bonæ cuiusvis voluntatis æqui- an primæ, ab eo adscriptæ auxilio gratiæ, in salutis negotio.

In calce denique ejusdem homilia 11. hæc verba habet: *Qui gloriatur ergo in Domino glo- riatur: omni ergo studio agendum est, dilectissimi, ut vitam nostram Domino ita fides pura commendet, ne quod exultantia humana sui videntur aut suis labo- riis dant. Utamur necesse veritatis quod laboravi- mus propriis virtutibus fructum, sanctitatis assequipit.* Hæc plane gemina estato S. Cypriani in nullo gloriosum esse, quando nostrum nihil sit. Ex quo testimonio S. Augustinus lib. de predest. SS. c. 2. & lib. de dono persever. c. 14. fate- re se adductum ut sententiam suam priorem circa salutis initium retractare. Quomodo ergo Valerianus, eodem modo locutus, salutis initium homini arrogaret? Et vero quod ne-

gat fas esse extollentiam humanam aliquod suis laboribus vendicare, videtur innotum in errore Sempelagianorum, qui humano labori subiungebant gratiam, eamque adscribebant ei labori quo voluntas petendo, pulsando, quaerendo, Deum advocat. Ut suspicio esse possit inveniuntur hanc homiliam qua Valerianus ex infinito relict esse qui Deum gratie Authorem ab aliquo laboris sui consortio in bonis operibus excludunt, non tantum Pelagium interrogari, qui absolute gratiam inficiabatur; sed etiam, & quidem multo magis in Sempelagianos, quorum post Pelagii cineres, favillae fumabant.

6. Tandem alienissimum est a sensu & modo loquendi Sempelagianorum, quod habetur hom. 16. verbis illis: *Omnis igitur spes obtinende vitiorum, in fide & voluntate consistit. Si enim voluntas sequatur solum, nunquam desinet voluntatem. Utique fides. Sane Sempelagianii erroris flos, vel potius fax, est subsecutio & subsecutio fidei ad voluntatem bonam. At Valerianus, discrete voluntatem bonam subsecutio fidei: Ita ut etiam prima credendi voluntas, non sit ex nulla facultate voluntatis; sed divinum fidei seminum, five gratiam voluntati praevisi subsecuatur. Quae est Catholica doctrina contra Sempelagianos. Idcirco enim eos sagillans S. Petrus Chrylogus ferm. 135. post commendatam S. Laurentii in convivio conlaminam, monet Auditores ut mirantes S. Laurentii fides & patientiam, domum Dei mirentur: Dei enim donum fuisse, tantam fidem, tantum in tantis cruciabatibus, animi robur. Tandemque concludit: *Ergo Martyrium merita, vobis Dei dona laudamus; amentus, oremus, subsecrasimus voluntatem vestram. Voluntas enim sequitur, non praevincit. Sed tamen non desit charitas, si non desit voluntas. Ista enim ardus voluntas, vocatur charitas.**

CAPUT VI.

Quae prioribus locis Sempelagianianum vitium in Valeriano esse, demonstratur.

PERGO ad indirectam Valeriani expurgationem, quae in locorum superius propolitorum expositione consistit: Tractabo singulae ordine quo adducta sunt; qui idem est cum ordine ac serie homiliarum, de quarum morbositate aut ulcere suspicio fuit.

Gratie ad libertatis suppressio neutrum excludit.

Pramittendum tamen est unum, quod non ad Valerianum tantum, sed etiam ad plurimorum Patrum indemnitate observare oportet pretium est: Nempe non si aliquis Patres auxilium gratiae in opere talis auxilii indige reticent, censeri illico posse exclusum, cum saepe subintelligatur, nec semper necesse sit omnia exprimi. Id quod etiam in ipsis Scripturis servatum a Spiritu sancto, gravissimi Patres notant.

Ut S. Basilii in cap. 6. hae tractans illud: *Ecce ego mitto, & S. Ambrosii ad Lucam proteritum exortans sua verba, eorum est & mitto; & observans, Evangelistam, etiam si tacet loquentem in se Spiritum sanctum, non idcirco tamen id negasse, similiterque Christum si in opere ad salutem pertinentem, eodem modo loquatur; & de divina cooperatione ta-*

ceat, non idcirco cum diffiteri. Descripsit cum D. Ambrosii locum S. Augustinus lib. de grat. Christi c. 46. & lib. de dono peritiver. c. 19.

Sed insigniter idem tradit S. Anselmus in concor. 2. p. c. 15. his prae caetera: *Cum aliquod dicitur Scriptura facta pro gratia, non concorret omnino liberum arbitrium; neque cum loquitur pro libero arbitrio, excludit gratiam: quasi sola gratia aut liberum arbitrium ipsam, iustitiam ad salvandum hominem, &c. Ita quippe indiligentia sua dicta divina, ut hoc excepto quod dixi de infantibus, nec sola gratia, nec solum liberum arbitrium, saltem hominis operetur. Illustrat hoc nonnullis Scripturis adductis; tum profert naturalem ipsam non procreantem sine patre, nec nisi per matrem; non tamen renovet illius intellectus aut patrem aut matrem a generatione prois; haec gratia & liberum arbitrium non discordant, sed consentiunt ad iustificandum & salvandum hominem. Appositissime. Quid enim familiaris quam ut simpliciter dicamus, hic homo est filius illius matris, nec tamen hoc homo est filius illius patris? Similiter ergo, quantum voluntas nostra de Spiritu Dei concipitur, nec nisi caelesti semine fecundata, ac divina illuminationis pragnata concepta (ut S. Paulus loquitur initio secundi ad Thim.) entis ipsius partum salutis; tamen plerumque solus hic possessor voluntatis opus illud fundantis fit mentio per quod fecundata est voluntas; sine quo non plus possit concipere aut parere factum salutis, quam possit naturaliter mulier effici mater absque viri opera.*

Itaque qui voluntatis solus meminerunt, exprimitur duntaxat, quid haec causa in suo genere & ordine, ad effectum & ipsi & gratiae communem contribuat, non negato (quantum non expressio gratiae concurrit. Quod, ut dicebam, in Scripturis ipsis servatum videmus. Et longe aequilimum est eodem modo accipere similia Patrum dicta, in longioribus praefertim disputacionibus, aut cum ad populum agunt: quia illa diligenter & anxie utriusque cooperationis causae expressio, vel nauticam, & fatidum pareret, vel offensivonem ex ingenerata suspicione hominis de auditoris aut lectoris ingenio aut securitate diffidentis. Ita plane, sua quaedam de libertatis humanae viribus duriuscule in speciem dicta lib. 3. de lib. arbitrii ipse D. Augustinus 1. retractat. c. 9. ostendens tacitam tunc a se, sed non exclusam gratiam. Quam (ut vocat) regulam, Augustino allegato, commendat Faustus Rheg. lib. 1. de grat. c. 6. *Apud regeneratos, inquit, quando gratia sine labore, vel labor sine gratia, in scripturis ponitur, suppressitur, non separatur. Cuius unionem sine alio dicitur, taceat alterum non negatur, fecundum illam regulam quam Augustus Augustinus ostendit: Non omnia sua taceatur, negantur. Non me laet, Pelagianus hoc ipsum studiosius inculcasse, sic enim Critobulus partes Pelagii sustinens apud Hieronymum lib. 1. contra Pelag. fere initio, obijcienti Attico Catholico, quod gratia non meminisset, ideoque eam implicitus videretur, respondit: *Ex eo quod non negatur, dicitur existimatum fuit, neque enim quicquam non dicitur, negare arbitrari solemus.* Et apud Paulum Orosium in Apolog. pro arbitrar. libertate haec adversus ipsum Pelagium scripta habentur: *Quantillet crebro dicas de gratia Dei, non ideo negasti, quia non dixisti; sed ideo dixisse nec expectans fuit, quis non negasti: Quasi vero & sic**

fama ideo de adulterio confessa credenda sit, quia arguentibus alitis non negavit, aut testimonium falsorum testium, Dominus IESUS qui tacidi approbaverit. Haec, inquam, a Pelagianis dicta non indicio: Neque tamen idcirco velleat recte proposita, quia non omni quod haeretici proferunt, illico adverstandum est. Poterit enim quod dicitur (ut sane hic contingit) non esse factus eorum; sed ab Ecclesia & probatis Doctoribus mutuo sumptum. Itaque cum Patres hoc statuant quasi pro canone, iure ratum est habendum. Accessit quod plerumque Patres ut Sanctus Augustinus etiam notavit lib. de Praedestinat. ss. cap. 14. intenti in rem quam tractant, non sunt adeo solliciti de exprimendis ac distincte & explicitè proponendis omnibus, quam fide certum est ad aliquod intervenire, sed sicute loquentes agunt quod agunt. Atque ita statim & obiter gratia auxilia plerumque supponunt, aut attingunt potius quam tractant; quamvis non idcirco ad distanciantur, vel divinam voluntatis nostrae preventionem inficiuntur; sed quod munus nostrum est, & in potestate nostra locatur, potius urgetur.

2. Hoc quod generaliter de Patrum scribendi & loquendi modo in haec re praemisit, locum omnino habere potuit in Valeriano; ut non sit quod rigidius austeriusve cum eo agamus, si aliquando o duabus causis ad salutem nostrae negotium interventibus, alterutrum tantum meminert, non expressit altera, quam non idcirco iniciatur. Huiusmodi cautione praemissa, quae ad plerumque Patrum dicta in aliis materiis commoda aequè potest, ut ad superfluum alicuius & divinis personis, in opere universis communi (quo eam adhibet Paschal. Diacon. l. 2. de Spiritu sancto c. 4. in fine) accedamus ad expendenda sigillatim inspecta apud Valerianum loca superius proposita.

Nihil in prima homilia non fuerum & Semipelagianismo patens.

Primam homiliam ex ea causa suscebat criminato, quod ipsa prima ejus verba hausta sint a Pelagio, quem ait, *sepius eo dicendi modo esse compositum*. Non possum non suspicere tantam sagacitatem in Pelagi vestigiis subfasciendis. Nam hic est frons primae illius homiliae: *Ad illi qui sana doctrina adverstantur, justitiam culpam, & disciplinam imperium esse iudicant; ac rationabilem castigationem, superbiae assignant, cum non su imperium, nisi ubi aliquid jubetur injungitur: nec sit superbia nisi ubi negligitur disciplina*. Subjicitur quae continenter, longum discipline enunciationum. Quid hic Pelagianum fermentum suboleat? Vel quae, saltem in speciem, huius principii cum Pelagiana impietate communitas? Extat indiculus errorum Pelagi apud Augustinum haer. 88. & lib. de gestis Pelagi cap. 11. 14. & 35. Quid inter eos errores advertebat enunciationem huius discipline regularis? Nam de ea sermo est Auctori cum Monachis agenti, ut satis liquet ex inutilitate saepe conversionis, quam religionis professio denuntiat, nisi disciplina studium acceleret. An vero S. Cyprianum in initio libri de disciplina & habitu virginum, Chryostomum homilia de eruditione disciplinae, Iulianum Victorinum libro de institutione Hugenon Victorinum a cap. 10. S. Bonaventuram in speculo disciplinae propter Novitios, Laurentium Justinianum lib. de discipl. Monast. & alios qui disciplinam non secus celebrant, quam

hic Valerianus; & grave a disculis haberi iugum ejus expostulant, Pelagianae fuliginis argumtibus ac ex causa?

Quam vere autem subdatur a crimatore, Pelagianum *sepius eo dicendi modo esse compositum*, intelligit qui adverteat, ex Pelagi scriptis praeter plagulas apud Augustinum, superesse duntaxat Epistolam ad Demetriadem, male a quibusdam, jam a Bedae temporibus D. Hieronymo insertam, & ab eodem Beda lib. 1. in Cant. Juliano Celsumque Episcopo, qui cum Augustino non conflictat, attribuitur. Item commentarios breves in Paulum, Hieronymo quoque insertos, diserte autem a D. Augustino lib. de gestis Pelagi cap. 16. & lib. 3. de pecc. merit. cap. 1. & 11. Pelagio adscriptos. Ac denique symbolum secundum, quod habetur tomo 9. Hieronym. incipiente: *Credimus in Deum Patrem*, desinit autem per ea verba, *hereticam comprobavit*. Nam hanc fidei professionem S. August. l. de grat. Christi cap. 32. & 33. & lib. de peccato orig. cap. 1. & 21. a Pelagio ad Innocentium transmissam monstrat. Nupiam vero in illis lucubrationibus comparat querele illae Pelagi, de neglectata aut duricia regularis disciplinae, apud aliquos egressas & jugi impatientes. Et ut extarent alicubi ex Pelagio illae querele, parum omnino id referret, cum non quaecumque ab haereticis dicta sunt, reseranda videri debeant, nisi eadem salce omnia prope fidei dogmata recta velimus, ut Ruffinus Cardin. Diaconus Dial. contra Aepth. probe monuit.

Sed neque in secunda.

3. Homil. 2. illud notabatur, quod agens de via Christiana Valerianus dicat, accessum Christianae viae facilem se prestare volentibus, qui videbantur subolere Semipelagianam gratiae subjectionem ad voluntatis contumaciam. Sed haec est plane inanimata criminatio. Quid enim apud Patres & morum Magistros decantatus, quam volenti nihil difficile? Et si velinus divine gratiae quae prevenimur, cooperari, fore ut consensus ad virtutem, quantumcumque pruruptus & horridus, non miscet modo, sed etiam cum suavitate superetur? At hoc ut num est quod affirmat Valerianus.

Nec minus perspicue, absque nota vel erroris suspitione idem tradiderunt, ut alios nunc praeteream, Clem. Alex. 2. Strom. cap. 7. & S. August. l. 1. de l. arbit. cap. 13. & variis locis S. Chryostomum. Et Clemens quidem disputans de adoptione filiorum Dei haec verba habet: *Velle ergo omnia antecedit. Rationales enim facultates sunt ejus, quod est velle, ministrare. Velle, inquit, & poterit*. Idem quod Valerianus contumaciter verbis tradidit S. Maximi de Scopo Incarnate & qui hoc ipsum melliflume sic expressit Buecher, in Paren. ad Valer. n. 7. *Si hominis natus quidem clarus ac locuples, in locum liberum te adoptaturus accineret, tres per oppositas vias distulciteret, & per quodvis longi recessus iter velletis accurreres. Deus, ut advoctatus verumque Dominus, te in adoptionem vocat; illud, si velle, tibi blantium sibi nomen inuenerit, qui Deum nostrum, unicum suum cognoscit. Et non acceras properis? non properis vorarier? non conditorem tantum, ceteri occurreris, mors sustulit scripta? Atque ad hanc ostensionem, tu non invidis terra sustulit, nec longinquas maris incerta penetrabis. Cum volueris, haec adoptio tui, te cum est. Sed & Laurentius Novanensis homil. de penitent. idem explicite sic tradit: *Homil.**

(O) 2

voti differre, res in promptu est, vita in manu est, victoria in arbitrio est. Si voluisti, exististi; si volueris, vultus redintegrabit. Qui vult cadere, conatur ut vincatur; qui desipit, amittit salutem. Itaque perspicue fatetur cuique in manu sua, vincere peccata; que victoria inferi sanctitatem. Neque tamen quisquam idcirco notavit Laurentium, vel Semipelagianismi infimulavit; quia suppressit divinam preventionem.

Sanctus vero Augustinus, loco allegato, longam de voluntatis vi ad christifanem vivendum disputationem concludit his verbis: *Ex quo conficitur ut quisquis honeste recteque velit vivere, si id se velle pro fugacibus bonis vult, acquirit tantam rem tanta facilitate, ut nihil aliud ei quam ipsum velle se habere quod vult. Quem locum recognoscens i. retract. cap. 9. agnoscit Catholicum & usquequaque sanum esse, tametsi solus voluntatis facta in eo sit mentio, dimissa nec tamen exclusa gratia quod id loci illius non interesset, & nondum tunc exortia Pelagianis non videtur necessariam, diligentius ac sollicitius loqui. Non dissimiliter ferm. 31. ex 40. novis, hortatus ad tenendam iustitiam & libertatem a secunda morte subdit: *Quia si vultis illud non erit, quia illud unde te ab ipso morte redieris, si volueris, quia illud ex voluntate impetrat a Domino, & vult illud tanquam de fonte vivo: ad quem fontem nullus prohibetur accedere, si dignus accedit. Et mox: Sanguis Domini tui, si vis, datus & pro te; si volueris, non est datus pro te.* Rursusque paulo post: *Sanguis Christi volens est salus, volens supplicium.* Tandem in Firm. 102. ad illud, *sancti omnes loquentes tuos, multa prestant de Deo medico, & animorum sanatione, subdit: Semel te? quis est nisi sanari vultis. Sanat omnino ille quemlibet languidum, sed non sanat invitum. Quis autem te beatissimum, quem ut tanquam in manu tua vitam, sic habes in voluntate sanitatem tuam? Si vultes esse in aliquo sublimi honore in hac terra, ducuntur, praesentibus, praesentibus, si consueveris, nunquam certissimo passus quod vultis? Numquid voluntatem tuam potestas sequere? & Haec & alia huiusmodi apud Augustinum frequentia, nemo unquam infimulavit erroris, vel ulmitatis cum Semipelagianorum falsigine. S. Chrysostomus eodem fere modo loquitur homil. 5. in 1. ad Thimotheum. in ipso sine, incultans, ut boni famus & Christianas virtutes adipiscamur, fat esse ita velle, iuxta illud scilicet quod allegat, si volueritis & audiveritis me. Alibi item multus est hac in parte; sed diffusissime hom. 18. in ep. ad Rom. Paulo ante partem marianam, ubi proposita salvacione reliquarum per electionem gratias exiit (ut ait) sunt in hominis salute potiores partes, opponit sibi, cur igitur non omnes salventur, si ex gratia filius est? Respondet autem in hunc modum: *Quia voluisti. Gratia si quidem licet gratuita sit, volentes tamen tantummodo salvati: non eos qui volunt, qui continuo averterunt, qui contrahunt.* Nimirum, ut ait initio homilium 19. *petit quidem pars gratia est, non tamen totum. Longum & pulehrum in eam rem locum legere licet apud Theodorum Studiam catechei 43. sub finem.***

4. Itaque recte omnino ac Catholice dicitur, vitam salutis patere volentibus, esseque eis factilem: non enim excluditur gratia adiutorum voluntatem vegetam: sed subintelligitur eque ac in illa D. Ambrosii locutione, sub finem libri de Viduis, *usquequaque voluntas sua prosperitatis est auctor.* Ex voluntate enim sapientia nascitur. Et perspicue agit de supernaturali fa-

piencia. Itemque aequae ac in aliis illis locutionibus, *propria voluntas est unicuique causa sua salvacionis: & bona voluntas Deum ad nos deducit, & nos in Deum dirigit. Per bonam voluntatem Deum diligimus, Deum diligimus, ad Deum curramus, ad Deum pervenimus, & cum possidemus. Per te facite efficiamur.* Habentur haec omnia in Manuali quod nomine D. Augustini circumfertur cap. 23. Et plane similia habentur apud D. Bernardum lib. de interiori domo c. 8. Nec dissimiliter ac durius etiam Nazianzenus, ob additam particulam exclusivam, & tamen simili subintellectione adhibita concidendis verbis illis orationis 40. *Ita & emite, ac eam nullo percolato pretio bibite! o ingenium benignitatis celestium! o faciem contrahendam rationem! Hoc bonum sola voluntas vobis illi proponitur: cupiditatem ipsam Deus ingenitum pretio loco habet. Sicut filii. Particula exclusiva intelligenda tantum est cadere in ea quae ex parte voluntatis conferri debent.*

Eodem denique modo accipiendi sunt illa S. Iuliani in Apolog. ad Antonin. ubi recolens locum scilicet de peccatorum iustificacione & secunda nativitate iam antea adductum ab ipso, *si volueritis & audiveritis nos, ac secundam illam nativitatem cum ea quae fit adultis baptismo contraponens subdit, Apostolos docuisse presam quidem hominis nativitatem fuisse necessitatis opus, quod homine neque sciente, neque volente, peracta sit. Providit tamen Deum, ut non maneremus necessitatis & ignorantiae filii, quales ex prima nativitate eramus; sed eliceremur filii voluntatis & scientiae, percipientes remissionem peccatorum & faceret volentes renasci. Ubi certum est ita exprimi nativitatem ex liberi arbitrii delectu quo homo volens scientiae formatur, & nascitur de novo, ut tamen non excludatur divina gratia volitionem & preventionem.*

Indubieque eadem mens fuit Nysseni homil. 6. in Eccles. ad illud, *tempus parvulorum & tempus mortuorum: iuxta quem: Nobis ipsis quodammodo patres sumus, quanto per bonam vitam institutionem, liberamque arbitrium, nos ipsos formaverimus, & governerimus, & in haec caudatimus. Hoc autem significans ex te, quod Deum in nos ipsos admittimus esse filii Dei, & filii viri tuis, & filii discipuli.* Idem optime lib. de vita Moysis, exponens nativitatem ad gratiam: *Est vita humana mutacioni semper supposita. Quae oportet cum non sit aeterna & immutabilis, semper nasci. Sic autem nasci, non aliena sit appositione, nec extrinsecus ut in corporali nativitate, sed electione propria iniquisquisque nascitur. Unde fit ut nos ipsi patres filius nostri, quoscunque nos volumus electos eligentes & in marem ad sanctam civitatem ac civitatis ratione dirigentes.* Non poterat magnificentius bonae voluntatis interventum in salutis nostrae negotio proponere: meritoque possit hoc ejus dictum valebrosius videri, quam quod Valerianus dixit, *viam salutis patere volentibus.* Haec tamen Nyssenus, altissima negat preventionis gratiae operatus non est & merito. Nam ut cetera loca taceam, in orat. catech. cap. 30. diffusissime asserit gratiam preventionem. Et cum ibid. cap. 30. accurate tradat quod ex eo alibi locis allegatis prout, nempe hominem libere locis voluntatis electione gigni ex Deo & filium Altissimi officii persequam esse videtur, non negare duo illa, nativitatem secundam adhibere volentibus, & a Deo vocante & preparante esse quod voluntas velit ut obtingat. Quod

Quod attendentes nonnulli Patres adducti c. 3. n. 3. dixerunt neminem in spirituali natiuitate esse sibi patrem, sed matrem duntaxat, quia hæc æ aliena tantum anteriori operatione fecundatur.

Tertia item homilia Semipelagianismo libera.

5. In homilia tertia suspectus primus erat locus quo asserbatur depocæi a Christiano voluntarium officium. Sed perperam trepidatur timore ubi non erat timor. Vel enim suspicæta est vox voluntarii in negotio salutis, vel vox officii. Neutra vero iure infimulatur. Nam David qui voluntarie se sacrificaturus spontebat, non habetur erroris suspectus, quæque non infimulatur princeps Apostolorum, qui Christianos ad seruitutem voluntariam cohortatur. Non item S. Ambrosius qui lib. 1. de Jacob, c. 3. studium nostrum commendans, & in eo dicens esse omnia, ita ut aut culpam adiungat, aut gratiam, subdit: *Quid in nris deriuamus? Voluntarium sibi nullum legit Christus, voluntarium seruum sibi diabolus cultumatur.* Nec denique S. Paulinus cuius illa sunt in epistola 2. ad Seruum. *Quæ nobis gratia, si in alieno tantum fideles fuerimus, nisi de propria seruiamus, id est, de libero voluntatis arbitrio, ex tuo corde nostro. Et ex tuis animis nostro carnis diligentes. Deum? In quem nos affectum locasse. Propria aut dicta, voluntarie sacrificabo tibi? Hoc enim acceptum Et placitum coram Deo, ut hominum nostrum sit voluntarium.* Sane omne obsequium nostrum Deo exhibitum esse debere voluntarium, notio ipse obsequii fert, etiam si diuina preventivo imperatuali obsequium exigitur. Immo quia preventivo illa ad voluntarium obsequium sollicitas, ferte Hidor. *Deiuf. li. 4. epist. 51. tractans illud: ita qui seruicium propostum vocati sunt, aut vocationem non esse violentam Et coactam, sed voluntariam ac spontaneam; ab effectu eam consequente, siue a proposito nostro voluntario, de quo verba illa Apostoli accipit, denominans eam voluntariam.* Tantum abest ut humano consensu & obsequio negaturus esset rationem voluntarii.

6. Equè facile purgatur vox officii; quam tamen in Ecclesiasticis libris non tam usitatam, ut loquitur S. Augustinus epist. 19. & ab Æthiopicis usurpatam ad designandum naturale decus actionum intra naturam sine honestate, tamen S. Ambros. 1. Offic. c. 8. docet: *namque tantummodo Philosophorum Scholæ aptam, sed Christiano quoque sensu usurpari posse, siue officium ab efficiendo dictum velimus, quasi officium, una littera propter fermonis decorem immutata; siue ab eo quod ea agaturis nonnulli officii notatio, propositi omnibus. Utraque enim officii notatio & significatio ut probetur, monet æque quam vocem in Christianos & supernaturales actus honestos, ac in naturales cadere. Et idcirco idem S. Pater lib. 4. in Lucam, ad illa verba capitis quarti, *ueno eorum mandata est, nisi Nominis Syrus, uocem officii intrepide adhibuit agens de obsequio supernaturali. Exstantes, inquit, de uerbo nos Domini iudicatis informas. Et ad studium ueneranda diuinitatis hortatur, quod uero sonitus ostendunt, Et maculof morbo corporis absolutus, nisi qui religiofo officio, studuit sanitati: Non enim dormitauit diuina beneficia, sed obseruantijs beneficijs. Neque uero quia Cassianus & Faustus uoces voluntarii officii usurperauerunt, clamante consensum sunt tanquam reprobæ & Semipela-**

gianismo grauide. *Non enim omnia que heretici dicunt, signenta sunt uera reuocanda,* ait S. Cyrillus epist. 30. annuentebus Origene homil. 9. in Num. & Hieronymo epist. 75. & 152.

7. Calumnia quæ alteri ejusdem homilie loco immedicabatur, non minus facile dispellitur. Quod enim ait Valerianus, quando alio commendatam uirtutum meritum, curamque esse, ut nobis locum gratia faciam voluntaria seruitutis officium, non eo pertinet quo detorquebatur. Sentis enim est; quando Martyrii laurea, de qua agebat, non semper in promptu est (nec erat sane quo tempore has homilias habebat Valerianus in altissima tunc pace Ecclesiæ) tantum enim est uoluntaria seruitutis supplicium quod supplicium extrinsecus irroratum & patienter exceptum prestare possit, si inferretur: pateatque ea ratione aditus ad gratiam Dei. Quod perinde est, ac si dicatur: sitagendum esse ut per bona opera accessio fiat ad gratiam sanctificantem antea partam, iuxta illud S. Ambrosii ferm. 14. in Psalm. 118. v. 4. *Voluntarium arguam uoluntate spiritus sui gratia Christus impleuit.* Vel ut per bona opera de sancti Spiritus inspiratione concepta, contritionem, inquam, perfectam & amorem exequitum, diuinam gratiam sancti antem aduocemus, depresso peccato quo forte prius fovebat anima.

Nec non septimo.

8. Homilia 7. notabatur locus quo diuina uirtus dicitur perfectionem iustis laboribus præstare, & subministrare bonæ uoluntatis quocumque sunt optima. Quod tantum abest ut notari deberetur, ut potius admodum pie & Catholice a Valeriano dictum sit, ad humanum factum (ut fert Valerianus eo loco institutum, & proxime antecedentia docent) deprimendum, agnoscendumque Dei in nos beneficentiam, a quo est omne donum perfectum & datum optimum, iuxta Apostoli sententiam ad quam Valerianus aperte alludit. Itaque quod ait, perfectionem præstari a Deo laboribus iustis, sensus non est hominem solum inchoare, Deum uero perficere: sed sensus est, ipsam totam perfectionem & dignitatem operum iustorum, ex Deo manare: eique decus iustorum operum libere esse adscribendum. Consonanter ad S. Macerium, cuius sunt illa plane insignia homil. 26. *Oportet hominem decita opera Et consilio excolere terram cordis sui, Et elaborare: Requirit enim Deus laborem, fatigationem, ac operationem ab homine. Verum nisi superuicium apparuerint miles calescit de fiducia gratis, nisi prederit agricola labor. Ita autem est iudicium Christiani cultus, quoniam uocem qui labores sustinet, Et quantacumque iustitias pergerit, ac si nihil esset, ita se gerere: Omnia scilicet bene per nos ac iuste facta adscribentur gratia. Nec dissimilit S. Leo ferm. 2. de Epiph. cap. 3. uerbis illis: *De uoluntate nostris que Deo sunt signa promissa. Quamuis enim omnium bonorum sit ipse largitor, etiam nosse tamen fructum querit industria. Non enim derelictibus preceat regnan celorum, sed in mandatis Dei laborantibus atque uigilantibus, ut si dona illius irrita non fecerimus, per ea que deum, meremur accipere quod promissa.* Similia habet ferm. 3. de Epiph. c. 3. Quod item ait Valerianus subministrari bonæ uoluntatis quocumque sunt optima, non est trahendum ad suppeditationem auxiliorum gratia ob prauam uolitionem*

nen naturaliter bonam; quod esset aperte contra scopum Valeriani, nec humanum tumorem comprimeret, sed auget: Accipiendum itaque est de ea quam dixi, sublimitate divisione datam optimam, factam a Deo voluntati ex se gentilissimae, nec unquam ad supernaturalia assidue, nisi erigeretur & preveniretur divinitus.

Item Nona

9. Ex homilia 9. arguebatur locus quo dicitur Dominum dignum occurrere ad petitionem nostram. At hæc est admodum infamata criminatio, & quæ, æque in Esaiam, ipsum Spiritum sanctum posse cadere. Tractat enim ibi Valerianus illud Esaiæ: *Tunc invocabis, & Dominus exaudivit clamoribus, & dicit ecce assum.* In te vero inferat, ineffabile esse Dei dignationem, qui ad clamorem nostrum ac petitionem dignetur occurrere, sequæ paratum ad optulandum præstare: quod ipsum Propheta eo loco, immo per Prophetam Spiritus sanctus proficitur. Posset sane non suspensus modo, sed etiam compertus erroris eo loco laberi Valerianus, si clamorem illum ex meris naturæ virtutis conceptione diceret: aut si petitionem cui Dominus occurreret, ex naturæ nudo vigore profectam vellet, qui esset error gratiæ humanæ invocationis subijuncta in Concilio 2. Araucano confessus. Sed hujus perverfi sensus, non alia apud Valerianum indicia extant, quam apud Prophetam cuius verba adhibuit. S. Chrysostomus homil. 27. in Genes. tractans similitudinem ejusdem Prophete locum ex c. 65. *Ad hæc loquente te, dicam, ecce assum.* Hortatus enim ad imitandum divinæ gratiæ, & summan Dei in nos beneficentiam exaggerans, que non ut inter homines assidet, primum obliqua exigit, tum benedicta, tum clarior: sed prius benedictæ, & prioribus beneficiis excitet nos ad exhibenda sancti obsequia: subiungit ad consequendam sanctitatem & remissionem peccatorum, non esse plurimo tempore opus: quod latronis exemplo confirmat, qui ne hora quidem eguit ad plenam emundationem. *Tanta est Dei erga nos misericordia: Nam ubi volentis voluntatis vestra profectum firmam, & ferventis nos desiderio ad se accelerare, non retardat, neque differt, sed accelerat, sitaque solam liberalitatem exhibens. dicit: Ad hæc loquere, & dicam: Ecce assum.* Id quo late confirmat exemplum servi illius qui rogatus rationem reddere, cum non esse solvendo, supplex Dominum factus, immensus misericordiam exoravit, ac etiam supra quam petebat, obtinuit.

Similia illa apud Ambrosium in calce fermosis 47. *Multi diaboli filii sunt in hoc mundo, tentationum multa naufragia, a quibus ita liberari possunt, si clamantibus monentur sum Salustor extendere. Nos ergo clamare ad Dominum non cessamus, ut auxilium situm non negabit. Durus item lib. 3. de Virgin. *Dicitur, inquit, ubi Christum respiras, dicte etiam quemadmodum possis mereri ut ille te quærat. Excitat Spiritum sanctum dicens: Exurge Aquilo & veni Austro, aspira horum mentes, & persuade aromata mea. Descendat fructus pomiferarum futurum, & manducet fructum pomiferarum futurum. Hæc verbi animo veronatus affectus est: & in pontificis virtutis est fructus. Veni ergo, & sic man-**

duces, sive bibas, si Christum invocas, alibi dicens: Venite, manducate panes meos, & bibite vinum meum: Sive etiam dormias, passat ad iudicium. Extrema hæc verba, aperte ferunt preventionem divinam gratiam, quæ Deus necesse est cordis ostium, sollicitat & illicet ad bonum. Et tamquam in anterioribus verbis docet S. Ambrosius, peccatorem invocando, mereri ut Deus illum quærat: item excitare Spiritum sanctum. Quæ si crude acciperentur, non modo cum veritate Catholica, toties abibi per S. Ambrosium tradita non cohererent, sed neque cum extremis illis verbis quibus Deus pulsare ad iudicium cordis, hoc est prevenire hominem & iramovere ad bonum dicitur: Itaque restat ut S. Ambrosius dicatur tribuisse homini invocanti, meritum ut a Deo quærarur, & excitet Spiritum sanctum: non agendo de invocatione humanæ quæ primum gratiæ auxilium compareret, sed agendo de invocatione facta ex anterioribus gratiæ auxiliis ad promerendam ulteriorem & uberiorem. Quo ipso modo accipi longe meliora Valeriani verba que nunquam purgamus, est longe aequissimum.

Denique concitit S. Macarius cum alibi variis locis, nominatimque hom. 16. & 23. tum luculentur homil. 46. ubi loquitur etiam durissimè loquitur quam predicti omnes; quamvis multus, immo plurimus variis locis fit in asserptione gratiæ prevenientis, ut infra monstrabo. Locum adscribo, ut qui in Valeriani oculis sectuam vident, hæc primum trabem excilant ex S. Macarii oculo. *Quædamlibet si quis morbo suo seculi detinetur, licet in castro corpore profectum sit, non valens periret quæ aliquid terrenum, non tamen quæsit animus, sed distrahitur & coram quæ superoganda, medicam rogatur, missis ad eum amicis suis: eadem quoque modo anima post transgressionem maneat, in infirmitatem affectionum relicta, & languitior redita, ubi accesserit ad Dominum, & cruciabitur, auxilium ad se conpeltat & abrogata priori possunt vita, licet antiqua ægritudine decumbat, & nequa opera vitæ vere peregerit, nihilominus curare que ad vitam pertinet, seculo deprecari Dominum, & inquirere verum Medicum, & habet & potest. Et non ut quæ quædam perveria dicitur falsi, profectus mortuus est homo, ut unquam non possit primum boni pergere. Etiam infans licet nihil possit pergere, aut propriis sedibus accedere ad matrem nequa: nihilominus educitur, clamat, & plorat impudens matrem; erga quem summa assidit misericordia mater, & gaudet de infante quærente eam cum labore & clamore. Et cum non possit infans ad eam pervenire, nihilominus ad multum pueri impudens ipsa mater abit ad illum, amore pueri captus, & impelitur, circumferret, atque alimentum præbet summa cum dilectione. Hoc ipsum benignus quoque Deus facit in anima ad eum accelerat, & ejus desiderio detenta.*

Sive de languore & ægritudine animæ ex casu primi parentis; sive de ægritudine & languore ex propria anteriori culpa loquitur S. Macarius, peritiam est. Stant enim amantem in utrovis illorum statum, clamare posse, & inquirere medicum, & id negantes perverba doctrina imbutos vocat: quia scilicet agit de anima clamante & inquirente, premiffa caletis preventionis & sollicitationis, quamvis eam hic non exprimat. Adhibet porro, ut vides, illud ipsum ægi exemplum, quo postea usi sunt Semipelagianæ ad declarandum errorem, ut ex Hilarii epistola ad Augustinum dicimus. Proptereaque dixi durissimè

mediate promissa repetendus. Dixerat, stultitiam genus esse prima sua initia naturalia Deo ascribere, non item supernaturalia. Inde tacite occurrere objectioni quo proferri a superbo poterat, ex eo quod ornamenta virtutum comparetur hominis studio; subdit, se quidem negare non posse quod humanum studium conferat ad ea ornamenta comparanda; sed hoc studium non esse a nobis, sed a Deo preveniente & cooperante. *Ubi enim est gratia religionis omnium, ubi Deus est; non consequenter, sed antecedenter.* Quasi diceret: Vere quisquis es qui id tacite tractas, vigili studio aliquid fecisti, sed cujus ope? & unde illud studium? An non a Deo, ut de suo in bonum animarum studio pronunciat Apollolus, cum dicit: *An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus?* Itaque vigilantia quidem laudanda est, commendandisque conatus ad boni operis exercitium expromptus; sed nisi antecessisset divina praeventio, conatus ille ac natus voluntatis, non modo languidus plane & cassus fuisset, sed profusus nullus. Hunc ipsam sensum de hominis vigilantia ac justificatione produnt illa Augustini sermo, 15. de verb. Apol. c. 11. *Justificationem & habemus in quantum habemus, & augemus in quantum minores sumus, & perficimus, &c. Sed totum ex Deo, non tamen quasi dormientes, non quasi ut non conemur, non quasi ut non velimus. Sive voluntate tua, non eris in te iustus Dei. Voluntas quidem non est nisi tua; iustus non est nisi Dei. Esse potest iustus Dei sine voluntate tua; sed in te esse non potest, nisi per voluntatem tuam. Et mox: Sine te facit te Deus; non enim adhibuit aliquem consensum ut te faceret Deus. Quomodo consentibas, qui non eras? Qui ergo fecit te, sine te, non te iustificat sine te. Ergo fecit noscitur, iustificat volentem.* Satis de primo humilitatis motivo per Valerianum propositio.

Prima dicti illius Catholica expositio.

Addit etiam secundum jam tacitum humilitatis motivum, ad deprimentum tumorem, ex eo studii humani libera collatione, in comparationem ornamentorum animae. Nempe quod praeter divinum auxilium praeveniens atque cooperans, egemus divino auxilio subsistente, quo firmemur & muniamur in bono ex divina inspiratione concepto. *Satis tibi oscillat humanum studium, ubi non requiritur Dei auxilium. Non non dubie periculator fides, si non munitur patrocinio divinitatis. Nostri est igitur, hominem velle; Christi vero perficere. Nam ita Apollolus loquitur: Velle adhaec mihi, perficere autem bonum non invenio.* Denunciat Valerianus nos nobis non succurre, ne ad bonum quidem aspirare Deo jam conceptum: eo quod facile ob infirmitatem sumus vacillaturi, in tantis fluctibus & turbulibus, tantaque nostra imbecillitate. Itaque requirendum sit implorandum humillime esse Dei auxilium subsistentem ac munitum in tot discriminibus. Quod sane ad collendam inflationem ex bono opere, & collato libere assensu voluntatis divinitus sollicitate, est apertissimum: cum inde liqueat, nos quidem jam praeventos, tantulum quod conturbatis, eorum sensum scilicet liberum quo Deo vocanti adhaesimus; Tamen nisi Deus beneficia anteriora praeventiois & cooperationis, novo ac specialiter subsistentis gratiae & perseverantis beneficio cumulet, cas-

sum fore laborem nostrum, & minime diuturnum. In quem sensum illud Apollolus accipit: *Velle adhaec mihi, perficere autem bonum non invenio.*

3. Quo ipso modo eundem locum accipit Prosper lib. contra Collat. cap. 8. *Cum donatum; inquit, nobis fuerit humanae velle, non statim invenimus & facere, nisi quaerentibus, petentibus, atque postulantis, qui dedit desiderium, praestet effectum. Vox namque ista dicitur: Velle adhaec mihi, perficere autem bonum non invenio vocanti, sed gratia conflatu, qui conductatur qualem legi Dei locumque invenit: sicut videt aliam legem in membris suis, repugnantem legi mentis suae, & captivum se in lege peccati. Et quomodo accepti scientiam velle volendi, virtutem tamen in se non invenit, eorum que optat operandi, donec pro bona voluntate quam suscipit, moratur invenire quid faciat.* Eodem modo illum Apollolus locum accipit S. Gregor. 29. moral. cap. 25. tractans illud: *De averso utero egressa est glacies, & gela de calo qui genuit.* Offendit enim plerisque post sancta desideria turbari in executione, nec posse concepta virtutum femina in fruges operum promovere, eo quod intervenientibus tentationibus revertentur, ne de proposito bono divinitus indito extollantur, immergetur inanitas suae & egestatis: idque censet voluisse Apollolus eo quem dixi loco. *Quid aliud, inquit, quam de Deo vero utero glacies producitur, quando de interno secreto dispersio egressitur: & voluntas nostra, etiam in bonis desideris frangitur? Pridem paulo (iustitia videlicet terra) quatuor dispersio glacies promittitur, dum ait: Velle autem mihi perficere autem bonum non invenio. Qui enim velle habere se offerit, jam per insusceptionem gratiae quae in se latens femina volentis. Sed dum perficere bonum non invenit, profecto involuntate quanta illius dispensationis supernae glacies frangitur. In eundem sensum interpretatus est Apollolus S. Thomas Rom. 7. lect. 7. improbat illa ejusdem loci interpretationem quam refert: ut eam etiam minus probavit D. Augustinus 1. retract. 23.*

4. Ad eum ergo modum, locum Apollolus usurpavit Valerianum, eoque sensu cum Apollolo loquens dixit, *nostrum esse velle, Dei autem perficere.* Id est consensum quidem per nos praestari Deo vocanti (consensum enim, praeventi & divinitus adjuti, contribuius de nostro) ut tamen consensus ille sollicitanti Deo praestitus, irritus non sit, nec in auras abeat, vel etiam ante executionem concepti desiderii evanescat; necessarium insuper esse ut divina protectione, jurgique subsistentis auxilii munimine firmetur. Quod item sermo illa illa verba sub homilia finem: *habet quidem sercus gratiam laboris sui, sed Domino debet fructum operis impleri.* Itaque nulla hic in Valeriano labes est spirata, sed nitela & puritas undecunque.

Illustratio expositionis datae quoad utramque dicti partem.

Id ut distinctius appareat, quandoquidem hic est potentissimus adversari aries, quo dejecto reliqua collibus ibunt; scienda sunt duo in praesenti Valeriani sententia. Primum quod dicit *nostrum esse velle*, id est in salubri negotio hominis partes esse Deo praeventi assensum praestare: Alterum quod dicit, *Dei esse perficere*, & difficultates supervenientes esse pellere. De hoc secundo, negotium Valeriano non facillitur: Quia rata est inter omnes

partem quam in aliam flectatur, quod faceret præoperando, & ut ita dicam præagendo ac præcurando, sed voluntati gratia sua roborante, permittit delictum hujus vel oppositæ actionis; five actionis & omissionis. Ratio autem cur ipse Deus se applicet ad concurrendum nobiscum, & coëfficiendam hanc vel illam actionem, est, quia videt determinationem nostram ferre, ut hic & nunc non sit iustum in voluntate, sed exercitum alicuius actionis, itemque ut hanc speciem non alia actio exercetur, quomodocunque tandem videat id ferre determinationem nostram, quod explicare alterius est instituti. Hac ipsa ratione concursus divinum ad nostras operationes liberas subsequi ratione determinationem nostram, locum alibi expositum est, recteque tradunt Scotus lib. 2. d. 1. qu. 1. *libera Si.* & in 2. d. 37. quest. unica *lib. V. Ocham* in 1. d. 42. qu. unica *lib. F. Gregori* in 2. dist. 34. qu. 1. art. 3. ad 8. Gabr. in 2. dist. qu. 2. *lib. F. & M. Capreol* in 4. dist. 12. quest. unica ad 1. Scoti contra 2. Major in 2. dist. 37. dub. ultimo. Almain. tract. 2. moral. cap. 10. in *sum.* Ruardus artic. 7. propos. 10. *sub finem*; alique adduci cum de divino cursu, & liberatis humane consatione cum divinis decretis, & prima causa cooperatione nobiscum. Et specialiter in supernaturali cooperatione, idem non obscure colligitur, ex eo quod Deus nostrum fit adiutorem & cooperatorem proficitur. At qui adjuvatur, quatenus adjuvatur, prius factem ratione supponit se accessibile ad operandum, idemque est de eo cui Deus cooperatur, iuxta illud D. Augustini serm. 15. de verbis Apostoli. *Si non esset operator, ille non esset cooperator.* Tametsi quest. 15. in Deuteronom. rationem habens gratiæ preventientis, ait Deum operari, hominem vero cooperari.

8. Pramitto præterea, perfectionem posse duobus modis usurari. Nempe primo prout connotat anteriorem imperfectionem, qua adjectione vel appositione aliqua consumitur. Qua ratione parvulus cum crescit, adeptione novæ molis supra anteriorem dicitur perfici: & gratiæ habituales quoties novo aliquo auxilio cumulatur perfici dicitur. Hoc sensu D. Thomas 1. p. q. 4. art. 1. ad 2. ait Deum spectata vocis notione non posse dici *perfectum*. Sumitur deinde *perfectio* secundo, prout denotat nobilitatem & dignitatem rei quæ perfecta affirmatur. Quo pacto minimus gradus gratiæ dicitur esse maxime perfectionis præ bonis omnibus naturalibus. Et hoc modo Deus cui nihil accedere aut decedere potest, dicitur *perfectus*, quatenus nulla in eo præjacetur inchoatio boni, quæ superentur alterius complementa & consummanda sit. Hoc item sensu S. Iacobus dixit omne donum perfectum, desursum esse. Neque enim mens Apostoli erat, ea tantum dona coelitus dimitti, quibus nulla ulterius fieri debeat accessio: quia ratione omnis gratia quam hic adipiscimur, quando crescere licet, expandenda esset in albedonum perfectiorum, descendendum a Patre luminum. Mens ergo Apostoli erat, omne donum ordinis superioris, a Deo gratiæ Authore proficisci, in quibus donis magna omnino perfectio, id est dignitas nutritiva atque nobilitas elucet.

9. His ita premittis, peripicia secunda illa Valeriani interpretatio quam proponendam. Cum enim ait, in negotio salutis, *nostram esse velle, Dei vero persolvere*, quasi eo ordine for-

metur consensus liber ut primum nos velimus, Deus vero perfectionem apponet, Sensus esse potest: in consensu libero qui a voluntate divinitus preventa & adiuta proficiatur duo esse; nempe & quod fit consensus liber, & quod fit talis perfectionis ac dignitatis, habeatque proportionem cum gratia sanctificantis, ad quam per eum consensum fit progressio; ac etiam cum gloria quæ est meta totius supernaturalis progressus. Quod ergo ille consensus liber ponatur in reum natura, habet & a nostra voluntate divinitus preventa per gratiam excitantem, & Deo nobiscum cooperante. Prius tamen ratione est quod nos velimus agere, quam quod Deus velit coagere. Nec Deus vult ad illum actum liberum nobiscum procreandum se applicare, nisi quia divinus intellectus quæ est peripicia: videt voluntatem in his circumstantiis operandam: id est, erumpit in hanc illum certæ speciei actum, si se sola possit in eum erumpere. Hoc sensum verba illa, *nostram esse velle*. Quod tamen consensus ille nosser fit illius dignitatis ac perfectionis cuius revera est; hoc est quod fit supernaturalis, id habet a Deo gratiæ Authore, qui hunc actum principiat, cum ratione auxilii præmissis & coadjutoris, tum etiam ratione coëfficiæ & applicatiōis supernaturalis, qua divina potentia exequens, humane voluntati supra connaturalem ejus exigentiam cooperatur. Hoc exprimit verba illa: *Dei vero esse perficere*. Sicut enim determinatio ad exercitium actus liberi, tribuitur voluntati creatæ divinitus preventas, tanquam directæ & proximæ causæ talis exercitii in manu ejusdem divinitus fecundate constituti; ita supernaturaliter & perfectio ordinis superioris, ob quam iste consensus habet proportionem cum sanctitate & gloria hominis, respondet Deo ut causæ directæ ac proximæ. Non quod gradus quoque supernaturalitatis non fit conjunctum a voluntate simul & a Deo; sed quod fit spectetur ratio & causæ a qua habet quod fit supernaturalis, ea non sit alia quam Deus. Sicut intellectio supernaturalis, v. g. assensus fidei; quod fit objecti exreffio habet ab intellectu; quod fit talis expressio, habet a specie impressa determinante universalitatem & indifferentiam potentiam; quævis nutritiva tota intellectio & ab intellectu fit, & a specie impressa armante, ut Philosophus loquitur, ac determinante potentiam, ad actum talis essentie, five ad exhibitionem talis objecti.

Quare ut in pauca contraham hanc fecundam Valeriani interpretationem: *nostram esse velle*, id est, quod operatio libera exerceatur, id a nobis divinitus preventis, tanquam a causâ directâ proficitur. Quod autem ea operatio quæ ad nutum voluntatis divinitus preventæ exerceatur, habeat supernaturalem perfectionem, a Deo est, tanquam a causâ directâ.

Patres doctrinæ propolias adspirant.

10. POSSUMUS hanc doctrinam, Patrum auctoritate communitè. Luculenter enim tradit S. Macarius homil. 37. dixerit tradens a voluntate hominis esse, ut opus supernaturale exerceatur, nec Deum in eo genere quicquam operari, nisi ad voluntatis preventæ exigentiam. Locum infra dabo cap. 9. num. 3.

Audior operis imperfecti in Matth. homil. 32. expendens verba illa capite 10. *Non omnes captant verbum istud, sed qui vult dationem esse,*
hac

hæc verba habet : Quod dicit, quibus datum est, non hoc significat, quoniam quilibet datur, quilibet non datur; sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratiæ accepturimus, nihil ex nobis. *Quoniam autem voluerimus gratiæ non denegatur, in Evangelio Dominus dicit: Petite & dabitur vobis; querite & invenientis; pulsate & aperietur vobis: Omnis enim qui petit, accipit; & qui querit, invenit; & pulsanti aperietur. Debet autem voluntas precedere, & sic sequitur gratia.*

Nam nec gratia sine voluntate aliquis operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat nisi pluvia irrigetur, nec pluvia fructificat sine terra. Tradit disertè hic Auctor individuum gratiæ & voluntatis in edendo supernaturali opere societatem, quamvis necesse sit gratiam prævenientem priusquam de facto opus illud coëfficiat, antecedere, ac veluti rigare voluntatis ariditatem, ut in exemplo pluvie ac terra contingit. Itaque quod ait: *debere voluntatem precedere*, ne intra unam & alteram lineam admittatur manifesta repugnantia, ac ut ratio que fabricatur cohereat, exponendum necessario est de antecessione illa rationis, qua ostendimus voluntatem & gradum ita simul coëffere actum liberum, ut presentio facta voluntatis per gratiam prævenientem, quod ad collectionem de facto expromptam attinet, prius ratione agit voluntas libera: eo quod causa cur Deus ad illud opus cum voluntate coëfficiendum se applicet, sit determinatio voluntatis conditionaliter prævisa. Atque ita locus ille Auctoris operis imperfecti, distinctissime continet traditam Valeriani interpretationem.

Video excipi posse, opus illud mendosum esse, & factum erroribus. Verum ea exceptio, hoc loco non valet. Nam S. Bonav. lib. 2. phare. cap. 26. & S. Thom. in catena Matth. 19. verba proposita decipientes, nihil in eis corruptum aut putens suboscuerunt. Constat quidem Arrianos opus illud interpolasse, & admittit hæreses suæ fermento vitales. At res de qua agimus, nihil ad Arrianam impietatem fecit.

II. Nec desunt affinis loca ex indubitatis, & ut ita dicam, azymis Chryllosomi operibus: Nam homil. 23. in Matth. operis perfecti, investigans, eumdem mutationis manifestis respondet, ad factum penitentiaæ beta & studio voluntatis, subditque: *Non est quippe, non est aliquod omnino peccatum, quod non cedat penitentiaæ virtuti, sine gratia Dei.* *Cum ad meliorem convertemur, nobis continuo cooperatur efficiatur.* *Si enim bonus esse mularius, qui prohibet, malus omnino est.* *Immo est quidem Diabolus prohibens, sed profectio nobis poterit esse eliciente meliorem; magis autem, hoc Deum tibi in adiutorium copulante.* Perperam latina interpretatio habet Deo copulante, cum legendum sit, Deum copulante, ut Græca ferunt, & sensus exigat. *Quod si tu certe mularius, retroque recesseris quoniam hic te turbabit? Non enim necessitate ac violentia, sed cum tua te vult voluntate liberare.*

Subiicit in eam sententiam quamplurimam quibus confirmat Deum quidem non velle nos violenter adstringere; Si tamen saltem ad placendum ei ostenderit voluntatem, nulli modo nos destitutum, sed accellurum ad compugnandum, ut fert Græca vos sequere compugnandum, ut fert Græca vos sequere nobis poscentibus adiunctum cooperarium & protectorem. *Utiam inquit post multa, nos ita erga illum ferociter affectum, ut illius viscera vestra curvate flammetur. Sed tantummodo occurrentem Deus istis agris requirit, & si modicum scin-*

tilium ipse præbuerit, ingentem omnino flammam irrefloram in te eius, accendes. Et mox præcedens vanum metum trimentum Deo veluti obdrepere, negat metuentem esse in eo ad Deum accessu inurbam importunitatem. *Sicut enim respicere importum omnino nunquam est, ita etiam non quidem petere, sed non petere potius, importunum est.* *Sicut enim respicere, hoc iugiter indigentem, ita etiam eo quod a Deo præstatat auxilium. Quod si voluerimus, facile illud ad nos poterimus impetere. Et hoc profectio, dictumque ostendens Deum promptum esse semper ad largiendam largienda dicitur; sicut diluculum paratum inveniemus cum. Quotiescumque enim venire & ad illum voluerimus accedere, expeditas ad illo esse præces nostras continuo sentimus.* Videt quum perpelle Chryllosomus præcedentem illam applicationem voluntatis divinitus præventam expellat, ut Deus illi adiungatur cooperarius in pugna cum Satana, & liberi consensus formatione, quam hostis nollet intercepto fatigat.

In eundem sentim fumenda sunt illa ex homil. 15. eisdem operis: *Si modo inultum te ipse præstitit, habetis supra omnia opulentiorem tibi pacem Deum, flammamque illam, primum ipso cooperante discutietis.* Et illa ex homil. 16. *Faciem facit Deus esse virtutem cooperando nobis, nosque semper in bonis actibus assequendo. Ubi enim voluerimus exiguum quid decemtionis asserre, tollent omnia celsiter subsequenter. Propterea enim vult & te aliquid laborare, ut tua quoque passus esse victoriam. Et denique illa ex lib. 1. de computis, copis, que male aliqui habent pro immedicabiliter arguit: *Non sine Dei gratia facit unumquemque perfectum: Requirit enim ut & nos, quod in proposito nostro & virtus nostris est, explantur. Hæc quoque quidem ad unumquemque gratia Dei; sed apud nos qui digne explent ea que manulata sunt, in ipsis permant: Ab his vero qui minus digne agunt, cito discedit: At eos autem qui nec inultum facimus convertendi ad Dominum, omnino non venit. Rectus enim mentes diligit, & sine suo proposito.* Sunt sane hæc immedicabilia, si sensus sit, primum gratiæ auxilium, non venire ad hominem, nisi in operatione honesta ex natura virtutis elicita, naturali, inquam, conversione ad Deum, tanquam initio salutis ex parte suiposito, illam proleat. At hic sensus est a Chryllosomo & a veritate attendimus. Sensus igitur germanus est, gratiam compugnantiem & cooperantem, que efficit hominem perfectum, omnino non venire ad eos qui nec inultum faciunt convertendi ad Dominum. Ut enim gratia cooperans & compugnans accedat, & nobiscum elicit consensum quo dispositivo ultimo periculum, necesse est ut prius ratione faciamus conversionis initium. Idque abunde sufficit ad obstruendum os loquentium iniqua. Hæreticorum, inquam, adversus quos potissime illo loco obiter agit, Chryllosomus, & lignavorum Christianorum, qui culpam non adæpte perfectionis referant in gratiam aliquos velut alienantem, & ad eos non venientem. Hoc perperam obtendi a Chryllosomo, quod gratia compugnans & perfectiorem adimplenda coadjuvans, quantum est ex se, ad omnes veniat. Et his quidem qui ea uti assidue voluerint, præsertim semper subvertant atque constanter. Utentibus vero primum, sed mox subsistentibus, & aliorum studia sua vertentibus, ipsa quoque desinat adesse, donec ipsi denuo illius coëfficiantem exigant; enque exigentia voluntatis operabunda, advoent divinam illam gratiam ad compugnandum &*

cooperandum. Illi denique, qui inertes profus, ac otio marcescentes, primum actum liberum conversionis ad Deum elicere reuerit, prorsus se negat: eo quod divina sapientia ut tumori nostro simul & honori consuleret, ut possitissime ponderat hic ipse S. P. homil. 23. in Matth. & 6o. ad pop. in *tyro initio*, voluerit nec totum libertatis esse ne superbiemus; nec totum gratia, ut virtus effect aliqua ex parte bonum nostrum, quatenus scilicet voluntas praevientia, admittit libere & cooperat gratiam, prout actu cooperantem & coefficientem: quia voluntas prius ratione, praemis caelesti auxiliato, determinavit se ad agendum.

12. Adde postremo loco insignem S. Bernardi locum tract. de gratia & lib. arbit. *aliquantulum a principio*; ubi late confirmat velle inesse nobis ex libero arbitrio, atque adeo nostrum esse velle, quavis ut velimus bene in Christiana significatione, id non fit nostrum, sed gratia; *Velle, inquit, inest nobis ex libero arbitrio, non citam posse quod volumus. Non dico velle bonum, aut velle malum, sed tantum velle: Velle enim bonum perfectus est; velle malum, defectus: Velle vero simpliciter, ipsum est, quod vel proficit vel deficit. Porro ipsum ut esse, etiam gratia fecit: ut proficiat, facimus gratia facti; ut deficiat, ipsum se deficit. Haec liberum arbitrium, nos facti volentes, gratis benevolos: ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum velle. Declarat haec multo pluribus, & inter alia accipit in hunc finem illud Apostoli: *Velle adiuvat nihil, perficere autem bonum non invenio*, docens Apollolum agnovisse, velle quidem sibi inesse ex libero arbitrio, tamen ut illud velle, sit velle supernaturaliter bonum, id habere a gratia faciente Christiana benevolam, five benevolentem in ordine ad salutem. Agnoscit ergo Bernardus, nostrum esse velle, & quidem prius ratione, quam gratia cooperans assensum liberum nobilicem coelestat: Nam ratione scitem, prius est velle, quod nostrum est, quam bene velle, quod est a gratia, Deoque ejus auctore, supra naturam debitum operante.*

Obisigno hanc secundam Valeriani interpretationem verbis Prosperi. l. de vocat. gent. cap. 26. alias q. quibus doctrina haecenus proposita continetur & egregie illustratur. *Gratia Dei, inquit, in omnibus justificationibus principaliter praevincit, succedendo exhortationibus, movendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuedo. Sed etiam volentes homines, subjungitur et atque conjungitur, quod ad hoc praedictis est excitata praeparabit; ut deo in se cooperetur operi, & incipiat exsistere ad meritum, quod superius semine concepti ad studium; de sua habens voluntate si deficit, de gratia opitulante se proficit. Quae opitulatio per innumeratos modos, sive occultos, sive manifestos, variis adhibetur: & quod a mentis resistat, ipsorum est supplet; quod a membris suscipitur, & gratia est deo, & voluntatis hominum. Quod autem supposita excitatione hominis non libera, consensus liber gratiae illi non libere subjunctus, prius ratione fit ab homine juxta Proprium, quam a gratia, prout actu coefficiente, declarant quae subdit in calce capituli, hoc in primis agere gratiam, ut in eo quem vocat, *primam sui respiciem & secundam deorum suorum praeparat voluntatem. Nam virtus voluntatum nulla est. Annuitur, inquam, gratia praeveniens, ut**

voluntatem exhibito consensu libero ad gratiae cooperantis additionem, & dona ulteriora deducit; quod sine eo consensu, reliquos progressus in salutis negotio plane intercludatur, ac proinde ratione primus fit post gratiam praeveniens. Non dissimilia petere liceat ex Richardo Victorino lib. 3. de contempl. c. 16.

Expofitio tertia Catholica juxtaem dicti.

13. Subjicio tertiam Valeriani interpretationem Catholicam, simulque duas haecenus traditas illud ut Anselmo, seu potius Hervaeo in c. 1. ad Philipp. ad illud, *qui capis in vobis opus bonum, ipse perficit. Quem locum exponit hac ecphrasi. Deprecat Deum pro vobis, confidens hoc ipsum de bonitate ejus, quia ipse qui per praeveniens gratiam capis in vobis opus bonum, per suscipiens & cooperantem perficit illud, dans perseverantiam usque in diem Jesu Christi; id est usque ad extremum diem vitae ministerij usque, quando anima de corpore egredietur. Cooperando in nobis, Deus perficit quod operans inest, quoniam ipse ut velimus operatur incipiens, qui voluntas cooperatur perficiens. Nam ut velimus, non ut faciamus, voluntas cooperatur. His verbis, & duae jam propositae Valeriani interpretationes continentur, & tertia subindicatur. Non prima quidem traditur, cum dicitur, *Dei esse pericere quod ejus praeventione benevolimus; perficere, inquam, dando perseverantiam pericendi, utrumque.* Secunda vero, cum dicitur, *Deum cum volumus cooperari, atque adeo quia volumus, operando nobiscum in nobis actum quo summopere pericimur, quia est datum optimum & donum perfectum, superans omnia ex natura feracitate enati actus.* Tertiam eruo ex eo quod dicitur *Deus cooperans pericendi, utrumque incipit. Ubi verbum pericendi, utrumque incipit, connotatione anterioris imperfectiois, explicitae & consummatae per adjunctionem perfectiois superveniens.**

Quia ergo cooperatio divina, & nosse liber consensus supernaturalis, si comparetur cum divina praeventione, si habent ut imperfectum & perfectum; sive ut semen ac fructus, ut pulchre declarat S. Anselmus in comor. 2. p. c. 16. idcirco quatenus Deus nos invitat & excitat ad bonum; recte dicitur, opus ejus esse in nobis impericium: Hominis autem si praevient est, volendo efficere, ut Deus quod se ipso cepit operando, perficiat cooperando. Nostrum enim est velle, ac ut inmissio divinitus gratiae foveat, quo ipso Deus agnita voluntatis determinatione, adjuvante se illi, non jam excitatore, sed cooperatum, pericetique quod inspirando ceperat, & terra nostra fructum suum non dante, imperfectum manebat. Describit verbatim Hervaeus Augustinum lib. de grat. & lib. arb. cap. 17. qui proinde hae tertiam Valeriani interpretationem innidit potius quam Hervaeo. Et potest etiam fundari in illis Fulgentii verbis lib. de praed. & grat. cap. 11. quibus docet, Deum esse qui dicitur in nobis pericere, quod vocatio inchoaverat, quae ad nos pertinet conari bonum, quae & velle dicitur; ipsamque sine se non posse consistere, quod & vult ad constantem hominum pertinere.

Adita

*Adhuc quarta interpretatio Catholica dicitur
proposita.*

14. Quartam Valeriani interpretationem subnecto, conformem ei expositioni quam DD. plerique Catholici tribuunt ei loco Apostoli quo Valerianus militat, *velis adjacet mihi, perferere autem laudem non invenio.* Non pauci enim nec ignobiles, ea verba accipiunt de velitate peccatoris ex nuda natura operantis, quae illi adjacet, id est, juxta eum languida & prostrata jacer, quasi infirma, nisi gratia accedat, & voluntati efficaciam ad periculum conferat. Ajunt ergo DD. predicti, Apostolum in se transfigurale personam peccatoris gratia robore destituti, atque gementis: quod natu-raliter ad bonum suscipret, illudque inefficaciter velit sub ea ratione sub qua obijcit illi, & spiculo naturae lumini & voluntati appetenti commensum est: sed illud velle languet, & jacet, nec valeat ad bonum Christianum assurgere, nisi gratia perficiens accedat, qua indebitus vigor voluntati immutatur, sicque bonum perducatur ad effectum. Quam interpretationem Apostoli eleganter persequitur Nicl. Gorram Rom. 7. Dci ergo similiter potest, Valerianum in eo deprimere factum humanum, ac conari persuadere ut qui gloriatur in Domino glorioretur, quod quamvis ex natura virtutis habemus imperfectam aliquam & inefficacem boni volitionem, & eatenus nostrum sit velle, tamen Dei solius fit perficere, id est, efficere in nobis aliquid sicut oportet: Nam illud siquidem velle quod ex nobis habemus, plane nihil duendum est in negotio salutis, ac ne remote quidem disponit ad gratiam & justificationem. Divinum autem munus sine prima gratia existans, ac deinde cooperans, perficit quod delineatum & utenque inchoatum fuerat, per illam naturalem & languidam boni volitionem. Non quod gratia & illa volitio pertineant ad eundem ordinem: sed quod gratia habeat se ut formans rudimentum & potentialitatem illam naturalem, & eatenus dici possit perficere negotium salutis, quod imperfecta illa volitio non potuit consummare: Quo ipso sensu, gratia dicitur perficere naturam, quam solummodo ad ordinem diversum. Et S. Bernardus sermone in ramis palmarum nuper addito, cujus initium est, *Reclamator noster*, iere in fine, ait, bona naturae inchoant ex gratia creatrice; augeri vero & perfici ex gratia salvatrice.

15. Facit ad rem presentem distinctio, quam proxime laudatus Gorram 2. Cor. 1. adhibuit tractans dubium circa illa verba ejusdem capituli, *Non sumus sufficientes*, &c. Opponit enim in contrarium, Glossam Etzech. 3. quae ait initium bonae voluntatis esse ex nobis, quod Glossa dictum ita enodat: *Dixitque initium quoddam naturale, scilicet inclinatio naturalis & actualis ad bonum, & hoc est ex nobis; quoddam formale, quod est pars boni operis, & hoc est a Deo.* Hoc potius initium prae prioribus supervenit, vocat *formale*, tanquam perficiens & actuum potentiam praeioris initii, quod *naturale* idcirco appellat. Hanc opinionem distinctionem & interpretationem facile est Valeriano accommodare, dicendo, admitti ab eo volitionem naturalem ex nobis tanquam materiale boni initium, quod nullo modo ad gratiam disponat, ac ne congrue quidem eam impetret: Perfectionem tamen boni illius initii naturalis, quae sola confertur ad

salutem, non homini, sed Deo auctori gratiae assignari. Et multo sane crudius est dicere initium salutis esse ex nobis, perfectionem ex Deo, quod Glossa supra dicit, quam cum Valeriano dicere, nostrum esse velle, Dei vero perficere. Ergo quam interpretationem durioribus illis verbis danus, per est hismolioribus non negare.

Indicatur quinta ejusdem dicitur interpretatio.

16. Poterat quinta interpretatio addi quae insinuat a S. Optato lib. 2. contra Parmenianum; ubi ait, nostrum esse velle & currere, Dei autem perficere, id est imperfectio-nes tollere, & homini in plerisque semper deficienti succurrere, quia ipse solus est perfectus, nos autem omnes semper defecti sumus quantumvis bene & sancte curramus. Verba Optati infra adducam, e. 9. ex quibus bene interpretatio melius deprehendetur. Nec pauca etiam pro ea illustranda extant apud S. Hieronymum lib. 1. contra Pelag. ubi late pronuntiat, quamvis omnes velimus bonum plenum & iustum apprehendere, proprium tamen esse Christi solius, esse perfectum.

CAPUT VIII.

Valerianus modum loquendi Scripturarum emulatus, atque adeo male notatus.

1. **S**atis superque, ut existimo, depulsi sunt quae pro Semipelagianis nota Valeriano inurenda proferri vel suspiciosissimo poterant. Nunc ut nitela Valeriani magis prodatur, eo praesertim postremo loco qui maxime lubricis censetur, juvat ostendere eum ipsum loquendi modum, qui in Valeriano ostensionem eriminatorii movit, alioque plane similes, in Scripturis receptos esse, ut proinde injuria notetur erroris, ob usurpationem locutionem quam Spiritus sanctus scriptori Canonico suggestit, nisi aliunde constaret detorqueri ab eo germanum Scripturae sensum, de more Sectariorum omnium; quod in praesenti non habet locum, quandoquidem nihil Valeriano oppositum est, quod commode depulsum atque enodatum non fuerit.

2. Militat ergo in primis pro Valeriano locus Apostoli Rom. 7. quem ipsemet allegavit: *Velle adjacet mihi, perferere autem bonum non invenio.* Hujus loci variae interpretationes passim apud interpretes prolant: sed duae quae ibi D. Thomas recitat, sunt maxime accommodatae. Alteram ita Apostolus accipit, ut sensus sit, volitionem boni, sicut oportet, esse liberam homini per gratiam adjuvato, quamvis ulterior gratia exigatur ad perseverantiam a Deo expectanda, qui idcirco perficere dicitur, quod nostra electio tametsi per gratiam concepta ad consummationem non perduceret; eo quod difficultas superveniret, contrinectus, & illa desecant, fastidium quod naturaliter obrepit ex jugi consuetu & nisi contra torrentem, disturbet plerumque consilia optima, & anterior voluntatis propositum frangat.

Expresit id egregie, usurpans hunc ipsum locum Apostoli, Auctor Soliloquiorum perperam S. Augustino adscriptorum, cum hinc
(R)
revera

revera. Anselmi, faltem maxima ex parte. Ita ergo loquitur c. 4. *Domine, si vis potes me salvare, ego autem estis velle, non posse. Magna est multitudo miserationum mearum necum: Velle quippe mihi adhaec, perficere autem non invenio. Velle quod bonum est, non possum, nisi tu vis; nec quod velle, possum, nisi tua potentia me conferat: Et quod possum aliquid velle, nisi tua voluntas sit finis in celo & in terra. Et quod velle, Et possum, ignoro nisi tua sapientia me illustret. Esti etiam sciam quandoque valens, quandoque valens, imperfecta & cocca transi sapientia mea, nisi adjuvet vera sapientia tua: Et mox: Dicam, hoc faciam, illud perficam: nec hoc, nec illud faciebam Adoratur voluntas, non facultas. Altera facultas, non adoratur voluntas; quantum de meo viribus confidebam. Nunc autem confitor tibi Domine Deus meus, Pater celi & terra, quia non in fortitudine tua roborabitur vir, ut non glorietur ante te stultia praesumptio omnis carnis. Non est enim hominis velle quod possit, aut posse quod velle, sed scire quod velle & posse, sed potius ante gressus hominis diriguntur; Aliter, inquam, non a se, sed a te, dirigi se confiteantur. Hac & alio loco quibus non modo infirmitas humana ad volendum bonum per nudas naturae vires; sed etiam ad perseverandum cum gratia suppeditis, quae ad volendum sufficerent, perpicue exprimitur; alludendo ad propositum Apostoli locum, eo quem protuli sensu, intellectum.*

3. Postior vero interpretatio cum locum ita accipit, ut sensus sit, volitionem boni naturalem a nobis esse: Perfectionem autem boni, sive executionem dispositionis illius qua perduendi sumus ad salutem, iam inde a prima volitione ad supernaturale bonum quodlibet disponendo ad verticem usque gloriae adeptae, esse a Deo siquae auxilii, quibus naturam ad huiusmodi boni ordinis superioris suscollit. Quae interpretatio non caret fundamento aliquo in voce *perficiendi*, quae in Scripturis, cum agitur de negotio salutis, idem sonat quod executionem & operationem; ut notavit Adamus (vel potius ut ad Adami condiscipulum lego in praefatione ad librum Hecetii de facto Nectarii) Joannes Hecetius in c. 2. ad Philipp. ad illud: *qui operatur, bene facit, in nobis velle & perficere, Sed non de bene facit, ubi verbum quod paulo ante interpres vulgaris vertit operatur, illico vertit perficere. Ut proinde idem sit iuxta hanc interpretationem, ac si Apostolus dixisset eo loco quem verimus: Per naturam nostram & ex me habeo aliquam boni voluntatem prorsus incutem ad salutem: ut autem bonum illud, ad quod intra inferiorem ordinem concipiendum & utcumque volendum ex me feror, exequar de facto sicut ad salutem oportet, hoc non habeo nisi per gratiam.*

4. Harum loci Apostoli interpretationum, prius mihi videtur aptior, cumque S. Thomas approbavit & Catharinus aliquae recentiores; planeque videtur cum amplexu Valerianus hunc Apostoli locum usurpans. Nihilominus ad Valeriani institutum perinde est, utramvis Apostoli interpretationem amplectantur; & iuxta utramvis, Valerianus qui locutionem Apostoli usurpavit, pronuncians est ab errore immunis. Propositum erat Valeriano offendere hominem in salutis negotio debere tumorem ponere, & in Domino non in se gloriaris, ad quod utervis ille sensus, verborum Apostoli a Valeriano usurpatorum, est

accommodatissimus: Nam qui potest tumori esse reliquus locus, in tanta humanorum viridiorum, quamvis recte & ex gratia auxilio initorum, vacillatione & fragilitate? Quae item superbia materia illi suppetit, qui norit omnem fortitudinem suam esse favillam stupae, & quicquid naturalibus suis viribus potest, nullius plane esse ad salutem momenti, atque adeo quicquid est in ordine gratiae, a Deo esse. Mutantem sane per omnem modum ait Richard. Viator. lib. 3. de contemptu. cap. 23. *omnis tam ad dilectionem Dei, quam ad sui contemptum proficit, cum plane agnoscat quom per se nihil possit. Quam admiranda illius gratia, per quam ita operatur in nobis omnia opera nostra, ut sint tam sua quam nostra, dona sua & merita nostra.*

Urget insigniter hoc humilitatis incentivum S. Gregor. 22. moral. c. 10. tractans illud, *officulus sum manum meam ora meo*, quod perinde est esse ait, ac si dixisset Job: *Ego meo opera tanquam non proficere, quia Auctoris sui gratiam negare convecitur, quibus sibi tribuit quod operatur. Et idcirco praeferat tribus ciste morant quid ex se, qui ex Deo habent, & quicquid in se boni insipientia, immortalis gratiae cognoscant dominum, eique de accepto munere debitoribus sunt, qui & praeviendo deit eis bonum velle, quod noluerant, & subsequendo concessit bonum posse quod volent. Unde bene per Thomam dicitur: adoravimus oboviam in faculae sacerdotum, videntes coram suis ante thronum Domini, ut ad illum referant gloriam laudis, & qui sicut ceteri accepisse certaminis. Idem infinites inculcat S. Augustinus; nominatimque lib. de corrupt. & gratia c. 12. & in Ps. 88. sub finem. Et hoc ipsum Apostolus verbis allegatis inferere voluit, nec aliud intendit aut dixit Valerianus. Proindeque quicquid ei negotium ex hac parte facessit, videat ne eodem ariete Apostolum appetat.*

5. Geminum huic Scripturae loco obferat S. Thomas Rom. 7. lect. esse illud alium ex c. 16. Proverb. *Cor hominis disponit votum suum, sed Domini est dirigere gressus eius.* Perinde enim esse ceteris D. Thomas dicere hominem viam suam disponere; & ut paulo ante ibidem dicitur, preparare animam: ac dicere, hominis esse velle, Dei autem perficere. Si cut ergo locutio illa sapientis, *hominis est velle suam dispone, & animam suam preparare; Domini autem est gressus eius dirigere* (sive ut legit D. Augustinus secutus Graecum textum, *a Deo autem responso lingua, nempe interna, sive consensu constant & perfectus ad finem usque) casta omnino est; quippe a Spiritu sancto suggesta, abest a Semipelagiano errore quam longissime: Ita illa alia locutio; quam Valerianus usurpavit, omnino sana est & Catholica; quando quidem iudice D. Thoma, utraque sub dissimili vocum cortice, eodem sensu facta est. Abstabantur quidem Semipelagiani ea cordis dispositione, & animae preparatione homini per Salomonem concessa, indeque inferabant initium salutis, sive bonam voluntatem esse homini a seipso; perfectionem autem & consummationem negotii salutis, esse a Deo gratiae auctore, ut refert S. August. lib. 2. contra duas epist. Belg. cap. 8. Tamen si mens non laeva fuisset, facile deprehendissent hominem quidem preparare cor, non tamen sine adiutorio Dei qui tangit cor, ut D. Augustinus loco allegato recte dicitur.*

6. Quod

6. Quod Salomon eo loco tradidit, non infirmavit Jeremias c. 10. verbis illis: *Sic Domine, quia non est hominis vis ejus, nec vis illius, ut ambulet & directus profectus suos.* Quam sententiam S. Chrylóstomus, integri homilia de ea egregie dilucidit: praefatus, eam suo tempore ubique circumferri solitam in domibus, in foris, in pagis, in uribus, in terra, in mari, in insulis, & quaecumque te consulitis. Nec pauca acconitum ex fusivissimo & hore legentes, insulitit ex ea nihil in nostra potestate situm esse. Quod S. Chryl. idcirco ab eis factum refert, quod non inspecta totius capitis textura ac serie, abreptis temere paucis verbis a reliquo contextu truncatis atque avulsis, in absurdos & a Scriptoris mente alienos sensus detorquerent Prophetae sententiam: quod esse peritiosque ineptissimi & errandi originem, praemis quaeritur. Itaque non infirmari a Jeremia quod a Salomone traditum retulimus, ex eo confirmat S. Chrylóst. quod eo ipso loco Propheta ipsi homini gressus suos tribuat, & esse ejus viam quam init, agnoscit: quod non decreet illi ipsa in ejus potestate non esse.

Præterquam quod subdit illico Propheta supplices ad Deum preces, ut dignetur modum adhibere supplicio: cui locus profectio non esset, nisi cor hominis disponeret viam suam, ut Sapiens affirmabat. Sic complanata difficultate ex eo loco nata, ejusdem loci germanum sensum proferat S. Chrylóstomus his verbis: *Quod dicit, hanc sententiam habet. Non totum est in nostra potestate, sed aliquid quidem in nostra, aliud vero in Dei situm est potestate. Nam ut optinus quaque eligamus, velimus, & aere contentemus, omnemque operam exantemus, nostri estis arbitrii. Ut autem ad exitum ea perducamus, neque intercedere sinamus, ut ad finem recte saltem perveniamus, id vero celestis est gratia. Peritus enim est nosse quoniam virtutum Deus, & neque rem totam in nostra situm esse voluit potestate: ne in superbia efferverent: neque tantum sui ipse summus, ne nos inertia dedamus: sed exiguum quid laboribus nostris relinquens, majorem partem in se consistit. Et infra: Hoc igitur est quod ait Propheta, saltem exitum verum in potestate nostra situm non esse, verum ad auxilium pervenire divino: ut autem eligamus, in nobis est in arbitrio nostro situm esse. Hunc esse germanum Prophetae sensum, pluribus reliqua homilia confirmat: eam praesertim vanam exculationem precludens, quae ex eo a quibusdam duci posse videbatur, quod non sit homini vitio vertendum, si non agit: cum ejus tantum fuerit vellet & eligere. Dei autem sit ad exitum perducere. Frivola esse eam exculationem inde demonstrat S. Chrylóstomus, quod seri non possit, ut si nos voluerimus, elegerimus, ac statuerimus, Deus nos derelinquat. Si enim est qui voluit, berratur, & consiliis eis ut velint & statuant, multo magis eos qui vultu eligunt, non derelinquat. Ex his factis hincque loquetur quomodo locus Jeremiae & ad purgandum Valerianum confert, & cum proposito Sapientis loco, quem item e re praesenti esse ostendimus, non collidatur.*

7. In eundem sensum adducit ibidem S. Chrylóstomus celebrem locum ex e. 9. ad Romanos quod item abusus qui spiritus sine scripturas obtendebant, initio memoraverat. *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Revera tamen eum locum cum libertate coherere, etiam prodit, hominis esse vellet & currere, Dei vero misereri atque perficere, ista demonstrat S. Chrylóstomus post difficultatem Jeremiae locum allegatum. *Simile illud est*

aliam: Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Et quam ob causam curro, impedi, vel quomodo est causam vobis, nisi tota res in vobis sit arbitria sua? Ut nimirum deum ex & hunc curris, divinum auxilium & benevolentiam tibi concitatis, sic ut te adjuvet. Et manum porrigat, atque ad finem usque perducat. Si enim hoc sustuleris, & currere simul & velle deseris, neque manum porrigat Deus, sed & ipse abscidet. Unde autem illi constat? Ad id quod dicit Jeremias? Ecce volentibus congregare filios tuos & misisti? Ecce volentibus vestra deserta. Vides quantum illi malarum, quod potest etiam Deus abscissa? Propterea nobis quoque opus est ut velimus & curramus, quo Deum nobis etiam concitemus. Vult igitur homo & currit, auctore Apostolo, idque plane hominis est, tametsi divinitus antea tasi atque preventi? Nihilominus enim nihil liberet, neque vellet, neque curreret, & tamen negotii felicitas atque perfectio, expectanda est a Deo miserente, cuius propterea esse dicitur, perficere quod nos ex ejus inspiratione voluerimus & elegerimus. Ut ergo demonstret quod sola gratia capitaliana exprimitur, at hoc pertinere ad designandum, quam nihil sit omnino quod exhibemus ad saltem prae perfectio, ne & confirmatione caelitus adveniente, & promovente conatus nostros in irritum alioqui cessuros. Non sufficit, inquit, ad perfectiendum saltem sola voluntas humana, nec idoneus est mortalis corpus ad consequenda caelestia, & ad capiendum piummum superbia vocantibus Dei, nisi haec ipsa voluntas nostra bona, promptissime propositum, & quaecumque illa in vobis esse potest industria, divino cui praevenit auxilio. Et ideo velle convenienter dicit Apostolus, qui non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei: quammodum si dicamus de agricultore istud quod scriptum est: ego plantavi, Apollo irrigavit: sed Deus incrementum dedit. Ita neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Sicut ergo cum bonis atque uberis fructus ad perfectam maturitatem praevidit segetes, nec sine & convenienter dicit, quia fructus ipsius agricola fecit, sed a Deo futebitur praestitit: ita etiam nostra perfectio non quidem nobis cessantibus & aliis efficitur, nec tam consummatio eius, nobis, sed Deo qui est primus & praecipuus causa operis, ascribitur. Et post multa concludit: In nostro certe cursu, a nobis quidem dependens est labor, & studium atque industria adhibenda: laboris vero nostri fructus, a Deo speranda est salus. Sic expensis locus Apostoli belle consentit cum loco quem purgans in Valeriano.

8. Attezo locum ex Psalmo octogesimo, quem D. Augustinus l. 2. contra duas Epistolae cap. 7. ait geminum esse illius quem ex cap. 16. Proverb. jam protulimus: *Cor hominis deservit eam vitam, sed Domini est virtutem gressus ejus.* Nempe illum Psalms, locum: *Domini est virtutem gressus ejus.* Quae verba existimam idem significare, ac illa quae Sapientiae Proverb. 16. retulimus, & vidimus in ea recidere quae ex Apostolo primum proposita, & a Valeriano usurpata sunt: ut prout quae eadem, sunt, nisi tertio in ea erit quae sunt eadem, fatendum sit omnia illa loca eodem recidere. Eo igitur Psalms octogesimo loco, tribuitur homini, oris aperta & dilatatio, Deo autem ejus impletio. Non quod Deus ipse non aperiat os & labia cordis nostris: spernit enim dicitur Exodi 4. ut notavit S. August. qu. 9. in Exod. & Fulgent. l. de praedest. & grat. c. 11. sed quod nos ipsi divini

tus preventi, ita inchoemus texturam negotii justificationis, ut Deus gratiam pro gratia reponat, & novo gratiæ beneficio anteriorem gratiam cumulans, accedat consummatorum boni, quod nos pro fragilitate nostra, & tam multis remoriis ipsaque operis sublimitate præpediente, non adduxistimus ad perfectiorem, nisi divinitus accessisset nova gratiarum, necessarium ad implendum & perseverandum. Hoc sensu, nos sumus qui divinitus taciti & preventi, cor lubentes Deo aperimus: ipse vero per consensum a nobis libere præstitum fibiltrans, nobisque ad ipsum appropinquans, ut dicitur Jacobi 4. implet os apertum: dirigit gradus hominis qui cor suum disposuit, ac preparavit animam, perficit atque consummat, quæ tenuitas nostra recte vult, sed pericere nequivisset.

Quod est illud plenum & perfectum gratiæ donum, quod Deus dare dicitur applicato per consensum arbitrio, sicque aperto cordis sinu, ut eleganter in hunc modum tradit author Scilicet paradisi, c. 10. tom. 9. August. *Quid prodest homini, si per meditationes quæ agenda sunt, videat, nisi orationis auxilio, & Dei gratia ad ea obtineat concorsitas? Omnia (inquit) datum optimam & unam donam perfectum desiderium est defendens a Deo in hominem, sine quo nihil possunt facere, sed ipse in nobis facit opera, non tamen omnino sine nobis: cooperatur videlicet Dei finibus, sicut dicit Apostolus, vult suscipi Deus, ut eum ornent & ut ei adcedant & præstantur ad usum, aperiantur finem voluntatis nostræ, & ei consentiant. Hanc consensum exigentia a Samaritanis, quando dicebat: voca virum tuum. Volo tibi insudare gratiam liberam arbitrium.* Sicut tamen eam applicationem arbitrii tantum dispositionem subsequitur infuso gratiæ sanctificantis; ita cordis apertionem per consensum liberum, & illam nostram supernaturalem additionem ad Deum, antecessit preventionem mere gratuita, & pulsatio homini non libera: ita velle illud nostrum, quo veluti rudimento per nos posito Deus perficitur & consummatur accedit, inde ortum habet, unde perfectionem: quia nisi Deus non cogitantes, multoque minus volentes præsto fuisset velle nostrum, quod per Deum perfici possit.

9. Nec aliter accipiendus est ille alius locus apud Paulum: *accedit ad Deum, & illuminamini.* Et alius apud Jacobum: *Appropinquat Deus, & ipse appropinquabit vobis.* Appropinquare enim nobis dicitur Deus, cum præmissio hominis accessu, & dispositionibus liberis, subiungit quod sum est, & etenim hominem in tenebris illic usque versantem illuminat, hominem illuminante sibi lumen scientiæ proximo arbitrio, ut est apud S. Hieronymum in cap. 2. Ecclesiastice ad illud: *non est bonum homini, &c.* Quod aliter dicitur: Deum, quia homo vult, consummationem & perfectionem apponere & expectante Dominum ut miseretur nostri, quæ est ista locutio cap. 30. aut hominem præparatæ Domino cor suum, quod facere monemur 1. Reg. 3. vel denique hominem prævenire in maturitate & clamare ut dicitur Ps. 118. Sicut ergo has locutiones, a Spiritu sancto suggestas Canonice scriptoribus, nemo erroris notaverit, aut gratiæ divini, illam hominis accessum & liberam appropinquationem preventionem contrarias dixerit: cum certum sit preventionem divinam nisi lo-

eis non expressam, non idcirco in eis negari, sed subintelligi: ita locutio quam in Valeriano purgamus, quandoquidem illis affinis aut etiam genuina est quoad sensum, eadem benigna interpretatione donari sine incommodo potuit, vel etiam debuit, non autem in invadendum vocari.

Hæc ad gustum aliquem ex Scripturis præbendum fuisse in presentia existimo, ut constet, quam infirma sit Valeriani criminatio, quæ ex parte maxime fervet.

CAPUT IX.

Cum Valeriano, gravissimi Patres æque causa caderent.

Nulla ratione potest liquidius deprehendi quam vana fuerit Valeriani, quoad Semipelagianismum, criminatio, quam fit ostendens gravissimos Patres quorum doctrine sinceritas elegantia non fit, eodem plane modo citra querelam locutus esse, quo locutus est Valerianus eo loco, in quo maxime fit via ad impingendum ei Semipelagianismum. Nempe quo dixit, *nostrum esse velle. Dei vero perficere;* nam cetera nemo non videt, quam finit inania. Non profertur quoscumque possem Patres, sed selectos quosdam: ac ne ex his quidem omnia ad hoc institutum factientia concervabo, sed libabo duntaxat quædam singularia, & ita similia iis quæ in Valeriano culpanitur, ut non fit ovum ovo similius, aut gutta guttæ. Quanti autem, apud prudentem quemcumque Theologum in gratiæ negotio esse debeat Consensum finitum, quantum temperatæ agendum sit in his improbandis quæ usurparint circa illud, quantumvis nonnihil lubrica aut ambigua videantur, res ipsa loquitur, & docent illa S. Fulgentii lib. 1. de ver. prædest. c. 15. *Dignum est ut in singulis quibusque sustentis in quibus nobilio cuiusquam obcurtatis ambigimus, sanctorum Patrum definitivitas beneveniat, quos præconium misericordiam Dei gratiæ illustravit ut erudent, & sequens instruat spiritualiter ut docent.*

2. Primus in aciem prodeat Origenes, cuius Catholicissimam de gratiæ sententiam, cum dilectissime ex l. 7. contra Celsum pag. 414. col. 1. non fecus ac Valerianus scripsit hom. 12. in Num. ad illud, *profecti a puteo, veniunt in Mesopotamiam.* Nam præter cetera quæ in hanc sententiam luculenter disputat, ait: *A Mathanoni, venimus in Nabaiel, quod interpretatur ex Deo. Quid ex Deo? Postquam viderimus nos quæ ex nobis sunt, venimus ad hoc ut cognoscatur ea quæ ex Deo sunt. Cum enim filium nostrum & affectum obtinimus ei, tunc & ipse largitur nobis diversâ dona Spiritus sancti, de quibus dicit Apostolus, omnia autem ex Deo sunt. Filium & affectum vocat ibi Origenes liberum voluntatis assensum, ad cooperandum Deo sollicitanti nos ad bonum; ut ex proxime antecedentibus liquet. Atque ita locus iste Origenis plane recidit in locum, qui apud Valerianum vitiosus est morbosus. Idem Orig. hom. 24. in eundem librum, luculenter in eandem sententiam differit, circa illud, *bono quicunque cooperis;* & præter cetera, ait: *Vult ergo a nobis prius aliquid accipere Deus, & ita nobis aliquid ipse largiri; id dona sua & munera, mercedem, & non inmerito largiri censeat. Debet autem id quod Deus per nos præmitta postulat, esse voluntariam recere.**

recensionem cum genuit ad Deum, & conversionem ad cor, quo conversio ita per nos pramittitur ulterioribus Dei donis, ut tamen preveniamus antequam.

Multo gravior auctoritas est S. Hilarii, Latine, ut S. Hieronymus scire dicit, *Eloquentia Rhodenus*, cujus doctrina sincerissima, & undecunque erroribus libere, locuples testimonium perhibet idem Hieronymus ad Letam feribens. Hilarius igitur in *Plam.* 118. *littera*

Nos, ad illud, harriditate occupatis, &c. ita loquitur: *Ne quis ad multis dici solet, rationis autem habere auctoritatem, cum afferent proprium Dei munus esse, ut quis in Dei rebus atque operibus versatur, excusantes infidelitatem suam quod cessant erga se Dei voluntate, manent infideles: Est quidem in fide manus a Deo munus, sed incipit a nobis origo est.* Et vultus illius hoc priorum ex se latere debet, ut vultus Deus incipienti crementum dare; quia conflagrationem per se injurias nostra non obtinet; meritum tamen adificanda conflagrationis est ex initio voluntatis. Corrupte editio ab Erasmo adornata, verba illa: *incipit a nobis origo est*; exhibet hoc modo, *incipit a nobis origo est*; quod cum sermo Hilarii non coherere per se liquet, & firmatur ex illis que post ea subjunguntur, ut vultus Deus incipienti crementum dare. Et, *est ex initio voluntatis, quo aperte ferunt illam priorum verborum lectionem quam dixi.* Ut vero leguntur priora illa verba, locus Hilarii apud Valeriano commodat, ratione horum posterorum, quas ubivis leguntur eodem modo. Videtur nunc exclusionem gratuite preventionis sonare; revera tamen cum preventionem non excludunt; sed tantum aperiunt, quid homo post divinam promotionem debeat de suo ad salutem conferre, adjuvante Deo. Id quod egregie illustrant illa ejusdem Hilarii in eundem *Plalmum littera*. *He ad illud: facinus corporum in testimonium tua, cum eandem veritas difficultatem, unde hominis culpa salutem non adipsentis, si salus a Deo est: Omnem, inquit, occasionem hujus impia excusationis Propheta invenit. Primum enim cum orat, concesseris infirmitati sue egit officium; dehinc Dei numeribus humanam devotionis studia convexit.* Cum enim ait: *legem mihi statuit, Domine, etiam proceptorum tuorum, quod faciendum rationis nostrae humilitatem Dei esse ostendit.* Cum autem subjicit, *& exoptat eam semper, officium devotionis sue promittit: & in ceteris quoque utranque quodam complexu sibi invicem colligunt, cum deduci se in familia postulare, & cum ipsorum vultus.* Primum enim que a Deo sunt, cum honore prepositi, & tunc que a se, pura consensu subjicit. *Orat igitur ut Deus tribuat, Est ergo a nobis cum oramus exordium, ut munus ab eo sit.* Dehinc quia de exordio nostro munus est ejus, ex nostro rursus est ut exquiratur, & obtineatur & maneat. En exordium a nobis, ut munus & confirmatio a Deo sit. Sicut ergo S. Hilarius exordium illud nostrum agnoscens, non evertit quod immediate ante conceperat, dandas scilicet esse Deo primas in salutis negotio; ita neque quotquot similitur, aut etiam mollius loquuntur (cujusmodi revera fuit Valerianus) inculpandi sunt negatas divine preventionis, aut detenti Sempelagianismi.

Idem S. Hilari. can. 6. in Matth. ad illud: *Mali viri dicent, &c.* reprehendit vanos ostentatores operum suorum, quasi vero eorum aliquid proprium sit, quae loquuntur aut facient, & non omnia virtus Dei in vocata periculis. Et mox: *De*

nostro igitur est beata illa aeternitas promerenda profusissimamque est aliquid ex proprio, ut bonum vicimus, suamque munus vultus. Diserte, bonum velle ex nostro & proprio esse, ait, virtutum autem Dei invocant perficere omnia affirmat, que est iustissima sententia, Sempelagianismi notata in Valeriano. Quam ergo gloriam his Hilarii verbis aptabit criminatorem, eandem Valeriano accommodabimus.

3. S. Macarius Aegyptius, S. Antonii discipulus & aequalis S. Hilarii hom. 27. disertis & perspicue initium salutis Deo tribuit. Ait enim post pleraque in eam sententiam. *Ne igitur exillines te in virtute prevenisse Dominum secundum eum qui dicit, ipse est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Statim vero subit quiddam, & respondentem qua res de qua agimus luculenter exponitur. Interrogatio haec est: *Quid igitur praecipit Deo homini facere? Antea diximus, promptitudinem animi hominem habere a natura, quam quoque Deus requirit.* Praecipit igitur ut primum cogitasset, & cum cogitasset diligat, & voluntate incendant. *Et autem excusator meus, aut laborum tolerat, aut opus aliquid perficit, gratis Domini largitur volenti & credenti.* Voluntas ergo hominis est velle adjuvante a natura insitum; advenit vero voluntate, neque ipse Deus quippiam operatur, quoniam possit, propter liberam naturam arbitrii libertatem. *Perfectio igitur operis spiritus, in voluntate hominis sua est.* Et mox: *Iste alii: Quoties voluit congregare filios suos, & misit in hominem ex hoc credimus, quod ipse nos congregat, a nobis autem solum requirit voluntatem.* Qua vero voluntas erit declaratio, nisi labor spontaneus? Subdit illustratam comparationem instrumenti artis, & hominis in salutis suae negotio, quod, sicut instrumentum nisi ab artifice citatur, manet immotum; ita & anima, licet labore operans quod bonum est, Deum in ipsa clam operantem exigat. Similia ex parte habet homil. 4. post mediam. In his omnia continentur que Valeriano vitio vertebantur. Nam & laboris spontanei sive voluntarii meminit Macarius; & voluntatis que a nobis requiritur, ut Deus in nobis operetur. onenfium liberum: eo quod Deus tanta cum reverentia libertatem nostram disponat, ut quavis possit, tamen ad ejus iura retinendis, nolle nisi volenti largiri gratiam qua opus spiritus perficiatur: Nempe non primam & praeventivum, quam disertissime ante paucas lines affruerat, & explicitissime etiam agnoscit hom. 1. pag. 6. hom. 11. pag. 143. hom. 15. pag. 180. hom. 26. pag. 245. & 247. & hom. 29. pag. 388. Sed cooperantem ad excudendum consensum liberum, quem Deus nobiscum non facit nisi quia volumus. Itaque recte concludit S. Macarius, quod quavis nos quidem non preveniamus Deum in virtutis opere, perfectio tamen operis spiritus (sive quod opus spirituale, ad quod a Deo preventi & solliciti sumus, ad perfectionem suam consummante & periciente Deo peringat) in voluntate hominis sua est. A Deo namque praestatur ea operis perfectio, juxta S. Macarium, sed ad voluntatis humanae divinitus preventivae exigentiam; quoniam ad preventionem Deus non expectaverit exigentiam voluntatis. Fuit sanctus Macarius, a Magistro suo Antonio Magno, eam doctrinam haussisse. Siquidem referente sancto Athanasio c. 15. vitae n. 33. B. Antonium nostram tantummodo voluntatem, in hoc negotio expectari confirmabat.

(S)

Nihil

Nihil illis, ut putabatur, apud Valerianum fa-

labris, accomodatius proferri potest.

4. S. Optatus Milevitanus lib. 2. adversus Parmenianum, post medium: *Vos ipsi qui sancti & innocentes videtis ad hominibus vobis dicite, unde est ista sanctitas quam vobis licentia usurpatis? Quam speramus Apostolus proferri non alicui, nisi illi dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Hoc qui dixit, sapienter se ad Dei gratiam referre. Est enim Christiani hominis, quod bonum est velle, & in Deo quod bene volueris currere; sed homini non est datum perficere, ut post ipsam quae debet bono implere, velle aliquam Deo, nisi desuper succurrat, quae ipse solus est perfectus, & perfectus solus Dei Filius Christus; ceteri omnes semper sancti sumus: Quia nostrum est velle, nostrum est currere, Dei perficere. Unde B. Paulus Apostolus ait: Neque volentis, neque currentis, sed ad Dei gratiam pertinentis. Nam & a Christo salvatore nostro, perfecta sanctitas non est data, sed promissa. Quisquis se ait: Sancti eritis, quia & ego sanctus sum, qui solus est sanctus & perfectus. Non dixit sancti eritis, sed sancti eritis dixit. Unde est ergo quod vobis perfectam sanctitatem de superbia vindicatis? Frustra animeret demonstrare, quam haec consentiant cum iis, quae in Valeriano suspecta habebantur. Nec vero potest S. Optati auctoritas declinari, adducendo eius lausam. Nam S. August. lib. 1. contra Parmen. c. 7. & lib. 3. de doctr. Christ. cap. 4. & Fulgent. lib. 2. ad Monim. eum cum laude allegant, tanquam scriptorem usquequoque Catholicum.*

5. S. Cyrillus Hierosol. in calce praefationis ad Catecheses: *Autem est iterum, item vero agitur, ut dicitur perferre. Et catech. 1. cum praemisisset apparuisse mysticorum plantarum flores, ac desiderium suum subjunxisset, ut & fructus perferat (utique a Deo) subdit: Liberatio namque est Deus, & promissio ad beneficentiam; expectat tantum cupislibet propriam voluntatem: Propterea subiecit Apostolus, secundum propositum vocatis sanctis. Propositum autem ad illi proprium, essentiam tu facti. Quod expectari a Deo ait propositum nostrum, & voluntatem, illud ipsum est quod Valerianus dixit, nostrum est velle. Quod autem Cyrillus, a Dei liberalitate & beneficentia, posito assensu nostro atque proposito, perici desiderat initia nostra, & fructus ex floribus consequi, agnoscit quod Valerianus affirmavit, Dei esse perferre. Expectari porro voluntatem ait Cyrillus, non nudam aut ex se initium dantem humanae salutis, sed praeventam, & cum gratia praoperante cooperantem. Ei enim sic subsequenter divinae praeventioem, uberiora auxilia & perfectio, & omnia bona reponenda a muneratoris liberalissimo, a quo esse humanae voluntatis praeventioem, splendissime tradit idem Cyrillus catech. 16. agens de Spiritu sancto, quem Magnam Praesulem & gratiarum parochiam (appellatione illi gemina, qua apud S. Ambr. lib. 1. de Spiritu sancto, vocatur Praesul benedictionum Dei) nostris voluntatibus assillantem, & ad omnia pietatis opera praeventientem elegantissime describit.*

6. S. Basilius in cap. 6. Etsiae, ad illud: *Quem mittam, ita loquitur: Osero & exaltam disciplinam & circumspiciam prudentiam dicendi, quae verticem Proprietatem addeat. Duobus enim propositis firmatibus, unica satisfacti responsione. Quem mittam, & quis ibit? Ecce ego sum, mitte me. Non iam adiecti, & ego ibo. Siqui-*

dem susceptio istius Apostolicae legationis penes nos sita est, & a nostro penes arbitrio; confirmare autem ad perfectionem, eius est qui infusione gratiae nos corroborat Dei. Itaque scias per id quod libere & electiva erat voluntatis, respondit: Ecce ego sum, mitte me. Quod autem erat gratia, reliquit Dei munus, ut qui proprie confusus infirmitatis est, animum polliceri se iterum. Hoc quid aliud, quam quod Valerianus dixit, nostrum est velle, Da perferre?

Gregorius Nyss. Basilii magni frater, is, quem omnes Patrum patrem vocant (ait Epiphani. Diacon. in Synodo actio. 6. partit. 5.) libello de sepe Christiani, liberae voluntatis & gratiae necessarium nexum egregie tradens, non solum esse velle, Da perferre, praclare docet. Multis enim adhortans ad crescendum in sanctitate, & collaborandum spiritui gratiae adjuvanti, haec habet praeter cetera: *Corporis certe augmentum ad incrementum non in nobis ipsum est; bonique quantum natura ex hominis fontibus & in hinc flatur non nutritur, sed suo spiritus impetu est necesse: animi vero in ortho renovatione nobis & decus, quae spiritus gratiae largitur, per ejus qui acceptus est, studium, a consilio nostro pendens. Nam quanto magis labores pro pietate extenuis, tanto etiam magis animi magnitudo simul extenditur; & sempiternam vitam atque ineffabilem quae in caelis est beatitudinem, ipsam spiritus gratiae concitat: occidens, vero numerus & dignitatem gratiae fructus, non per se laboribus obtinet. Non vero ad idem progressu, operum iustitia & spiritus gratia, in qua anima concurrebant, eam beata vita certatim complent, sed a se incicem disjuncta, nullum animae emolumentum exhibent. Etenim Dei gratia in animi qui saltem fugiens non potest frequentari, ad se virtutis viis per se non sufficit ad vias foras absolutum extollendo. Nisi Dominus adificaverit domum & custodierit civitatem, in vanum laboraverunt, qui adificant eam. Hic edocemur non esse in mentem induendum, in humano studio totam sitam esse coronam; verum ad Dei voluntatem referendam solum esse inestimentum. Hic Nyssenus, non modum consentaneus Valeriano: Nam & a nobis promotis pendere agnoscit advocacionem Dei ad nos adjuvandos, & perfectionem a Deo esse, discrete statuit.*

7. S. Gregorius Nazianzenus, cujus est est in doctus Christianus auctoritas, ut multis usqueam tradidit calumniam inferre praesentem (Verba sunt D. Thomae 1. p. 6. art. 3.) & quem nominatim Semipelagianis quoad salutis initium opponit S. August. 1. de dono persever. c. 19. ita scribit, orat. 31. tractans illud Christi, *sed quibus datum est, multiplicemque hereticum assensum, verbis illis prave detortis subjacentem depellens: Appellatum quidem alios autem vel majorem vel minorem laborem, ipse quoque concedo: ceterum ad perfectionem adhibendum, spiritum sanctum minime sufficere contentio. Rationem enim esse quae eam excitat, ut natura in opus prodeat; quoniam modum flex ferri per saltus, atque ita ferrum fiat. Cum audieris quibus datum est, adde voluntatis datum est, atque ita qui animi propositio sunt: utrum cum illud audit, non est voluntas magna, utrumque, sed infirmitas Dei, idem tibi existimandum censetis. Quod saluti adaptionem ait dari a Deo voluntibus, idem est ac si diceret, nostrum est se velle, Dei autem perficere. Et tamen quae hoc non pugnet cum initio salutis, ex Deo, liquet ex illis quo statim subiungit, probans & ex Apostolo Rom. 9. errens, ipsum quoque velle nostrum ex Deo esse.*

8. S. Ambrosius cui ipi sincerae gratiae affectio

tione testimonium sepe perhibet S. August. ut epist. 107. & l. de grat. Christi c. 44. & l. de dono persev. cap. 8. & 13. & 19. & 23. accommodatissime in rem nostram loquitur serm. 10. in Psal. 118. ad v. 4. *Mysteria dicit Deus: Mirabor equis miseris fuerit, & misericordiam prestabo, cui misericordiam prestitero. Igitur non est volens, neque curans, sed miserens Dei est. Forte dicat, ergo non debemus vel velle vel curare. Atqui negantes Deus deservere censuerit. Non ergo hoc dicit, sed quod dicit consideremus. Non volens, neque curans bonis miseris perverantibus est. Non est enim in bonis miserans, sed miserans Dei est ut peccata complere que cupit. Vides ab Ambrosio velle, tribui potestati hominis, complere autem sive pericere & perseverare, adscribi Deo. Non plus, aut aliter dicit Valerianus. Eit & alius apud S. Ambrosium egrégus locus in calce epistolae, ad Iulianum, (& est epist. 93. alias lib. 1. epist. 10.) *Invenimus (inquit) per naturam que dicitur habere gratiam muneris, conformationem & perfectionem Deus dat, id est illa prestantissima & divina Trinitatis natura. & substantia. Non sumit incrementa pro augmento aut profectu rei jam condita, sed pro initio & prima productione, & in eum sensum usurpavit paulo ante illud Apostoli 1. Cor. 3. neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Huiusmodi ergo incrementa sanctorum operum fatetur S. Ambr. esse per naturam, divini habentem gratiam muneris. Ipsa enim libertas qua agere volumus, & eum sequi, est magnam plane meritis Deo confirmata, & pertum a natura: Conformationem autem & perfectionem Deus dat. Quia supra illud quod natura spontaneo ingenio operatur, ut surgant sensiva divinitus indita (ut paulo ante dixerat Ambrosius) id est supra id, quod potest de suo conferre natura, exigitur Dei gratia praeveniens, ratione cuius Deus confirmata, & perficit incrementum nostrum: nos, inquam, promovet ad fruges operum supernaturalium, quas ne inchoaremus quidem per naturam nudam. Hoc ipsum est, quod Valerianus dixit, nostrum est velle, Dei pericere. Non est ovum ovo similius.**

9. S. Chryl. hom. 1. in ep. ad Hebr. in v. 13. ita loquitur: *Oporet nos eligere primum que bona sunt, & tunc Deus que sua sunt servabit. Non autemque nostras voluntates, ne nostram ledatur arbitrium liberum. Cum autem nos elegerimus, multam tunc nobis offert auxilium. Et mox: Nostrum eligere tantum est & velle, Dei autem efficere, & ad perfectionem perducere. Idem sonant que habet hom. 17. in Joan. ubi illud, *Conversus factus est volens nos sequentes, &c.* Sic enim scribit: *Hinc admodum possumus, Deum suis in nos beneficiis nostras non praevenire voluntates, sed a nobis incipientiam esse. At cum nos prompto paratopie animo ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones. Et hom. 42. ad pop. tractans illud, *Ne des* (ita enim legit) *in commotionem patem tuam. Non dicit ne commovearis, sed ne des. Legitur in nobis est dare, non in velle altero. Nam si stare volumus stabiles & immoti, non commoveamur. Quid igitur? In Deo nihil est? Omnia quidem in Deo, sed non ita ut libere in nobis arbitrium violatur. Si igitur in heron in nobis arbitrium violatur. Deo sunt iniqui, cui non accipit? Propterea dicit, *Deo sunt iniqui, cui non accipit violatur. In nobis ne liberum in nobis arbitrium violatur. In nobis est eligere & in Deo fieri. Oporet enim nos prius eligere bona, & tunc sua tunc induci. Nostras non praevenit voluntates, ne nostram temeret libertatem. Cum vero nos elegerimus, tunc magnam nobis offert****

*substantiam. Et hinc extrahit dubium ex illis Apostoli verbis Rom. 9. non est volens, &c. que videtur falsa, si & in nobis est salus nostra. Præter primam enim illorum verborum explicationem, quod scilicet Apostolus ea verba ex persona adversarii protulerit obiciendo ac interrogando non alferendo, subdit hanc secundam: *Dixi & illud post, quod cupis est amplexus, totum esse dicit. Nostrum enim eligere & velle, Dei vero efficere & ad exitum adducere. Quoniam illius itaque plus est, totum illud esse restator, secundum humanam locutus consuetudinem. Nam & nos ita faciamus. Quare quod dico. *Domini adificat bene videmus, & dicitur totum est artificis, licet non totum ipsius sit, eorum & operatorum & Domini qui materiam suppeditavit, aliorumque videtur: Adificam quoniam plus contulit illius totum esse dicimus: ita profecto & hic. Et rursus in multitudine, ubi multi sunt, omnes esse dicimus; ubi pauci, unum. Ita & Paulus ait: Non volens, neque curans, sed miserens est Dei. Dei vero magna hic facit. Unum quidem ne extolamur. Sic curas & fecit festinus, inquit, ne tuam esse pates verum. Nisi nonne superum agnoscere faceret, omnia negit quoniam. Tamen clarum est, quod optatum esse peris, quod tu curas, quantum vises. Non hoc itaque dixit, quod in eorum curamus, sed quod in eorum curamus, si totum nostrum esse patemus, nisi Deo plus assignemus. Nec enim totum Deus suam esse voluit, ne sine causa nos coronare videretur: neque rursus nostrum, ne in arrogantiâ dilaberemur. Nam si nonne habetis partem altum, sapimus, quid si totus audiret essentis? Tandem post multa, tractans illud: *Lavanini, mundi estote, & si fuerint peccata vestra sicut purpura, sicut niveam dealbabo. Ita enim legit; subdit: Vides, quod priores nos ipsos oportet mundare, & tunc Deus emundat. Cum enim dixisset prius: *Lavanini, mundi estote, non subdidi: Ego dealbabo.*****

Locum ex hom. 32. operis imperfecti, a DD. Thoma & Bonavent. allegatum tanquam Chrysof. supra jam protuli c. 7. Est & alius paulo cherrimus locus hom. de septem Machabæis; est n. 44. tom. 1. Græcol. Ibi Deus ita loquens inducitur: *Non talis agonista ego sum, ut certaminis exitum in aliqua certamine virtutis consistam, sed ipse assiduè laborantibus, & auxilium prelo, & munus præbeo oblectis meis. Et quod est proprii arbitrii libertate suspicito de bona voluntatis affectu, ut pro legis mei & nomine meo dimicet, id in certioribus ipsis procelere, meo est auxilio. Similia alibi apud Chrysofomum non semel leguntur, que plane similia sunt illi, que in Valeriano insinulantur erroris.*

12. Verocor autem ne alicui minus providi de fecisse videar, qui ad Valerianum expurgandum, ejusque doctrinam liberam Semipelagiano prestidantem, adducam Chrysofomum, quem tetra hæc falligine oblitum, immo Callisto discipulo erroris auctorem fuisse, tentavit jam olim Thomas Bradwardinus lib. 2. de causâ Dei cap. 11. & recitatorum non nemo, ut Anianus præfat. in homil. Chryf. fol. Matth. quem refert & approbat Sixtus Senens. lib. 5. bibl. annot. 101. (quantquam apud ipsum Anianum, ego quidem nihil tæ lego, sed contrarium potius non obscure deprehendo.) Mol. 1. p. 4. 14. art. 13. d. 41. Tol. in cap. 6. Joan. annot. 20. & qui ad omnes pro Chrysofomo exculationes obfuscitât Vaisq. 1. p. d. 89. c. 4. & d. 91. c. 8. & 9.

Mirabile tamen mihi semper visum est, quod quam cultumiam Chrysofomum in ipsi (S) 2

Fela-

Pelagianum non est passus, eam a Catholicis post tot saecula sustinet; ita ut cum Pelagiani Ioca Chryostomi pro suo errore de peccato originis tam studiose colligerent, & Catholicis opponerent, ut D. Augustinus contra Julianum testatur, in hac tamen parte ita cœcuterint, ut non agnoscerint errorem, qui apud eum tam creber est, iuxta Doctores allegatos. Quid quod extant apud Chryostomum tam crebrae, tamque ingeminate ac perspicue assertiones initiū salutis plane gratuiti, ut omnem plane hujus in eo erroris vel suspitionem abstergant? Omitto homiliam de Adam & Eva, quae explicatissime continet Catholicam de gratia doctrinam, contra Pelagianos eorumque reliquias: Eam, inquam, i homiliam omitto, quia est dubia Chryostomi partus, & (saltem quoad alia ex Caesellini Epistola ad Episcopos Gallie inserta) supposititius.

Difertissime vero & conceptis verbis expreffam apud Chryostomum preventionem gratiam, legere licet in plerisque indubitatis ejus scribitis, ac nominatim hom. 13. & 22. & 23. & 28. & 33. in Genes. quibus locis prævia & nostras preces anteverentem gratiam aperte admittit: & pulchre hom. 12. in Cor. ad illud: *quid habes quod non accepisti*, & hom. 13. ac 44. & 71. in Joan. 4. de laud. Pauli, & hom. 5. in 2. ad Theffal. ac hom. 1. & 8. in ep. ad Philip. & luculenter in Pl. 145: ad illud: *Domine nōd est bonis tuis innotuisti*, & homil. 70. in Matth. ad illud: *exi cito in plateas*, ubi ad diligentiam nostram pertinere statuit, tantum quæ subsequuntur vocationem ex gratia factam & mere liberaliter collatam. Homilia quoque 24. in ep. ad Hebr. cum dixisset obligationem mandatorum pluris esse debere Christiano, quam miracula, rationem reddit, quod miracula quædam sint pura Dei munera, observatio autem mandatorum, *post Dei donum, etiam nostris sit stultis*. En post Dei donum, id est post preventionem divinam. Nam de gratia comitante, eo ipso quod comitans est, non diceretur proprie ac vere, quod post Dei donum nostris sit: illud bene agere. Egregie item hom. 28. in ep. ad Hebr. ad illud: *aspicientes in auctorem fidei*. Plane vero divinam preventionem tradit illustrissime ac explicatissime, hom. 83. in Matth. ad illud: *antequam gallus canet*.

Quare merito pro Chryostomo a calumnia hæc in parte purgandæ, certant Hieron. Constantinop. in Cent. Orient. Eccl. 13. Driedo c. 4. concord. in medio. Bellarm. lib. 6. de grat. & lib. arbit. c. 6. Font. 6. Metaph. c. 2. q. 5. sect. 10. Suar. 1. 2. de prædest. c. 8. Justin. in c. 2. ad Philip. ad illud: *Deus est qui operatur*, & alii plerique. Immo Dominicus Soto in c. 1. ad Rom. ad illud, *quæ prædestinatus est*; Chryostomi in hoc puncto criminatores, impudenter drio do autem loco notato, magne impudenter damnant. Itaque de sana hæc in parte Chryostomi doctrina, non videtur dubitandum. Ac prorsus quam explicationem adductis ex eo locis concedimus, eandem ipsi simili loco apud Valerianum, negare non eunt equum. 12. S. Hieron. Petal. Chryostomi discipulus lib. 4. epist. 171. ita scribit: *Non sciam ea que non sunt in vestra potestate, ut tu vis sapienter arbitris: sed ea quoque quorum nos sciamus domini, si non magna auxilii copia nobis a divina providentia adveat, non poterimus ad perfectum suum exitumque perducere. Adverti autem ut præsto omnino vis hominibus qui ab eis sergioratione ac protectu ullo ea que penes se*

*sunt, inferunt, nisi que eorum que ad illud impetrandum conducere videntur, præmittunt. Priora verba aperte ferunt, Dei esse perficere: posteriora autem, nostrum esse velle. At ne hæc volitio viribus natura ab eo adhiberi censetur, audi que subjicit: *Non divina providentia que non volentes excitat, & hortatur ut volens, præstelo eis qui volunt, omnique faciunt & sollicitæ agunt, omnino in ipsam præclare factorum subrebat justitiam. Et apertissime lib. 2. epist. 72. Cœquità præsentis divini auxilii facultate quisquis vult, & laborat, atque omnia movet (neque enim nulla voluntas sufficit) tum adhibet, tum fructum edit, tum salutem consequitur. Videtis præterea lib. epist. 266. & 3. epist. 271. 12. Hilarius Diaconus, si quem S. Hieronymus dialog. adversus Lucifer. orbis Deuotionem, ob inducium anabaptismum nominavit, in Commentariis in Paulum (qui perperam Ambrosio adhibetur, cum sint istius Hilarii, ut notavit vir eruditus in edit. Lovan. ad lib. 4. Divi Augustini contra duas epist. c. 4) perspicue prævit Valeriano ad illud epist. 2. *Deus est qui operatur in vobis velle & operari pro bona voluntate, sic enim habet: Apostolus Dicit bonos conatus adjuvare testatur, Omnem enim gratiam semper reportat ad Deum, ut nostrum sit velle, perficere vero Dei. Nec potest opponi schisma ut etiam hæresis hujus Hilarii. Nem quoad negotium gratiæ, & que ad Pelagianos spectant, Catholicis tenet: aliqui S. Augustinus lib. 4. contra duas epist. c. item 4. non protulit contra Pelagianos locum ex his commentariis in c. 5. ad Rom. in explicatione verborum illorum: *in quo unicus peccaverunt. Et cum alleget hos commentarios nomine S. Hilarii, non inanis inde desumptum conjecturâ, de Hilarii hujus religioſitate & revocatione ad Ecclesiam, & usquequaque veram fidem. Quod enim S. Augustinus communitate nominis deceptus, adscripserit Hieron. Pictaviensi hos commentarios, & idcirco eorum auctorem vocaverit Sanctum Hilarium, nimis pingue est, & Augustini nare ac solertia indignum, in tanto styli & scriptioſis discernim. præsertim cum S. Augustinus non ignoraret, ipsummet Commentariorum illorum auctorem in cap. 3. prioris epistolæ ad Timoth. se Damasci Pontificis, hoc est ipsius prope Augustini æqualem prode, quod belle cum Hilarii Diaconi ætate consentit, non item cum ætate Hilarii Pictaviensis.****

12. S. Hieronymus, cujus de gratia doctrinam contra Rufinum de Semipelagianismo suspexit, approbat. Gelaf. c. Sancti Romanæ, & epistola 7. que est ad Episcopos Picensi: Item qui dialog. 3. adversus Pelag. profutur, de doctrinæ Divi Augustini de gratia adharere, & viliſſimâ a D. Augustino pro Catholica doctrina contra Pelagianos profutur lib. 1. contra Jul. c. 2. & lib. 3. *sub nomine, ubi de falsis rumoribus a Pelagio iactatis adversus S. Hieronymum, quasi sit tanquam annulo involtissat: sanctus, inquam, Hieronymus ita scribit dialog. 3. contra Pelag. Hoc est, hopenium præterita denare peccata, non futuram fervore justitiam, quo labore & involvitur ac diligentiâ, & semper super omnia Dei clementia custoditur, ac nostrum sit regere, illius tribuere quod rogatur, nostram cupere, illius perficere; nostrum offerre quod possimus, illius implere quod non possimus. Rurſus infra in eodem dialogo: *Uti misericorditer & gratia est, liberum ex parte cessat arbitrium, quod in eo tantum est, ut velimus atque cupimus, & placitis irribundus ostendim. Jam in Domini potestate est, ut illud quod cupimus,**

quod

quod laboramus, ac nitimur, illius ope & auxilio implere volumus. Idem in c. 3. Ezech. ad illud, & operis mei, hec habet: Ego, inquit Propheta, speravi in meo, quia nihil diximus tibi, operi os tuum & commoda. *Operare Dominus locutus est tibi, ut tibi voluntatis in nobis sit, & perfectiorem a Domino consequamur.* Non est enim volens, neque currentis, sed miserentis Dei. Atamen & velle & currere, nostri arbitrii est. Et l. 2. in Jovin. Sicut in bonis operibus perfectior est Deus, non est enim volens, neque currentis, sed miserentis Dei; & adveniens ut peccatis vestris calcem: *fit in malis aqua peccatis, semina nostra sunt, incensura & perfectio diaboli.* Idem in epistola ad Theodosium & alios anachoretas, agens de studio evadendi & seculi tenebris per supernaturales actus, ait: *Et ante dixeram profans, & nunc per literas votum indixere non cesso, quod meus una omni ad id studium cupiditate rapitur.* Nam *voluntatem* est, ut voluntatem sequatur effectus: *Mens enim voluntatem voluntatem voluntatem est, ut quod velim, & possim.* Nempe quia exorabit mihi auxilium Dei, cujus est exercere. Quid loco Valeriani magis genuinum? Idem Epist. 8. Non est volens, neque currentis, sed Dei miserentis. Et tamen velle & nolle nostrum est: *Ipsum quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est.* Nemo unquam salutis plane gratuito adversari, cum tam constanter D. Hieronym. pro gratia pugnet adversus ejus hostes, perspicue epist. 8. *sub medium, Demetriadem doceat, quomodo accipiendi sint hec quibus dicit nostrum esse velle, Dei vero perficere: Velle, inquit, & nolle nostrum est: ipsum quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est.* Et in epist. ad Cyprianum: *Velle & currere meum est, sed ipsum meum, sine Dei semper auxilio, non erit meum: Dicit enim idem Apostolus, Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere.*

14. S. August. l. 1. retract. c. 23. & l. de praedict. SS. c. 3. utrobique, excolens locum ex ea quam junior edidit expositione, quarum propositionum epistola ad Romanos, diserte admittit, vere & Catholice dicit: *nostrum esse velle, Dei vero perficere;* quamvis corrigat quod insuper in illis propositionibus dixerat: *nostrum esse credere;* quia nondum (ut fateatur bene discussis gratie arcibus, existimabat cum eas propositiones exponeret, actum fidei non esse ex gratia; sed esse naturae factum. Ita quae absolute retractat quod in ea expositione dixerat prop. 61. *nostrum esse quod credimus; quod autem bonum operatur illius est, qui credentibus dat Spiritum sanctum.* Admittit autem tanquam Catholicum, quod ibidem addiderat: *Nostrum esse credere & velle, Dei autem dare credentibus & voluntatis facultatem bene operandi;* quia de voluntate, tamen supernaturali (qualis ea est que ad credendum intervenit) recte dicitur quod nostra fit, propter voluntatem voluntatis; ut ibidem addit: *quamvis etiam Dei fit;* ratione gratiae divinae voluntatem preparantis, & roborantis. Quatenus autem credere, subternitur voluntati nostrae, per quam inducitur; sic etiam ipsum credere, nostrum est, quia non fit nisi voluntibus nobis. Hoc sancti, & ut ait, haec regula servata, agnoscit Augustinus locis allegatis, verissime dici, nostrum esse velle, Dei vero facultatem perficendi sive operandi tribuere.

Isdem locis etiam habet valdeque commendat, quod in iisdem propositionibus in 62. dixerat: *Cum post vocacionem voluerimus, non*

fulcite voluntas nostra & curus noster, nisi & Deus vires currentibus praebet, & perducit quo vocat: de deinde subiungit: Manifestum est ergo non volentis, neque currentis, sed miserentis Dei esse, quod bene operatur. Omnis voluntatem est. At hoc idem plane est cum sententia quae apud Valerianum insinulatur erroris. Nam & voluntatem nostram agnoscit Augustinus sive velle nostrum in negotio salutis, & huic voluntati accedere insuper vult perfectionem a Deo gratiae auctore & confirmatore; quod unum dicit Valerianus. Proindeque si Valeriani criminatio subsistat, D. Augustinus, si Deo placeat, Semipelagianismi dammandus erit in eo suo iudicio, in retractationibus prodito, circa propositionem ei plane genuinam quae apud Valerianum arguitur, & confirmatur in lib. de praedict. SS. ubi maxime fervebat exagitatio Semipelagianorum, contra quos literis ille extrema D. August. aetate ex insituito scriptus est.

Ejusdem D. Augustini locus in q. 68. & 83. luculentus admodum est. Si quis, inquit, magno genitu & dolore punitus, misericordiam Dei dignus fuerit, non ipsius est, qui si reliquerat, incertus, sed miserentis Dei, qui opus praebet de longinquis subditis. Parum est enim velle, nisi Deus miseretur; sed Deus non miseretur qui ad pacem vocat, nisi voluntas processerit ad pacem. Hanc processorem voluntatis ad pacem Dei, non excludere misericordiam Dei praevententem, declarat ipse S. Augustinus l. 1. retract. cap. 26. locum propositum recognolens. Igitur cum voluntatem ad perfectam animae pacem divinitus concedendam praecedere, pacem autem illam subsequi, idem plane fit ac dicere, nostrum esse velle, Dei vero perficere, intelligit omnino S. Augustinus, velle illi nostro praere divinum donum gratuitum, idque non negari, cum dicitur a nobis sumi exordium libere volendi, aut nostrum esse velle.

Suppedit praeterea insignis locus ex D. Augustino quest. 9. in Exod. ubi tractans Iudaei ad Moysen: *Sed tuum vocat tu, & ego operans os tuum, & instruum te quo locutus eris, etiamque locum componens cum loco Psalmi 80. quo Deus hominem invitat, ut os dilatet & aperiat. Deo ipso os dilatatum impleturo, ita dicitur: Satis hic oportet, non tantum instrutionem oris, sed ipsum aliam operationem, ad Dei voluntatem & gratiam pertinere. Non enim ait: Tu operi os tuum & ego instruum te, sed utranque ipsa promissa, operum & instruum. Ait autem dicit in Psalmo: Dilata os tuum, & adimplebo illud. Ubi significat in homine voluntatem accipientem, quod Deus dicit volentis: ut ad voluntatis exordium pertinet, dilata os tuum: ad Dei autem gratiam, & adimplebo illud.* En diserte assignatum voluntati (utique antecedenter praeventae & concomitantae adjuvae) exordium consentus liberi, Deo autem adimpletionem. Quod enim ea praeventio illudque adhortum non proponatur expressit eo Psalmi loco, sicut proponitur in aliis verbis ex 4. Exodi, parum refert, quia quod subicitur, non ideo negatur. Itaque voluntas, assente per Psalmem Spiritu sancto, & interprete D. August. suppositis divinis auxiliis antecedentibus, & comitantibus ad manum positus, praebet exordium eundem liberi consentus, quo vult accipere, quod Deus donat volenti. Et consentus autem exordio posito, & factate per hominem est operatione & dilatazione oris, Deus adimplens sive perficiens non deest. Videtis in eadem sententiam, philosophantem egregie Augustinum

ferm. 7. de verb. Apost. *sub initium*, ubi ad accipiendam gratiam divinæ bonitatis, vult aperiri ab homine finum voluntatis; & hominem monet, ut Deus velit ei quod petit dare, accommodandum ipsi homini esse voluntatem ad accipiendum. Et libro contra epistolam fundamenti, cap. 1. in ipso fine: *Nosstrum fuit velle has partes expectere: Dei est voluntatis & potentius donare quod bonum est.* Hæc tam gentium sunt iis, que apud Valerianum calumnie patent, ut non videam sitne gutta guttæ similior.

15. Eucherius Lugdunensis, aut quisquis alius auctor homil. 11. de Paschate, perperam Eusebio Emiseno inscripserit, respondens percontanti cur Deus salutem hominis, eo quo pericitur modo, sanxerit exequendam, non autem jure supremi domini hominem liberando & oblitum jacentemque subvehendo ad gloriam, hæc habet præter cætera: *Iniquissimum videtur, ut qui cæcilerat voluntarius, erigeretur invitus.*

Patet quia dignitatis Modestus fluctans, infirmi sui requirit assensum? Per liberam arbitrium est excepta captivitas; per liberam rursus arbitrium erit restituta libertas. Dominus enim qui jam non regitur, etiam sollicitudinem pulsantis expulsiat. Pulsantis inquam; nam ubi labore studieris reparare quod perdidisti, nec dammum rei perditæ, nec fructum sentias restituta. Beneficium non potest cogitare, qui mensi desiderat. Periclitatur manus domini, si non inveniat suscipiens effectum. Et mox: Hæc elaborat divina providentia, ut quis confusus crimine intulit perditio, voluntas meritum conferat acquiescit, & devotio reparat, justitiam reparatorem ostendat. Utiq; dum homini pro bona sua voluntate benigne facit, persequitur & consummat quod homo adhaerens duntaxat abiecit; hinc averat, confers quod sum est. Ita enim ferunt que retulimus, suntque, fin minus verbis, at saltem sensu, eadem cum illis que apud Valerianum purgamus. Et utrorumque sensus est quem toties jam profero. Nempe hominem divinitus invitatum, præbere prius ratione assensum, pulsare, & velle: idque copulantes Deum, cooperari homini, & opus perficere ad quod voluntatem illexit: ac ne per ingruentia discrimina avertatur a relictio, providere coelestes suppetias, quibus voluntas roboratur atque fulciatur adversus hostiles impetus, & intestinum dilidium.

Ne vero quis Eucherio (si est homilia auctor) ob assensum cum Hilario Arelatensi, Semipelagianismum impingat; expendat illa ex doctr. 9. quibus brevius eandem doctrinam proponens, aithomem non fuisse compellendum, sed ducendum ad salutem: ut sua voluntate repararetur, qui sua voluntate tederat, effectus locus & virtuti & remuneratio, & idcirco hominem a Deo non abripere per violentiam, sed per benevolentiam sollicitari & erudiri in vitam: *Quia benignitas proserens etiam meritis desiderat acquiescentis, & dignitissimi Modestus studium, infirmi sui requirit assensum.* Non poterat concinnius & apertius, divinam preventionem testatam dare, fæpe Semipelagianismi tunc maxime vigentis, labæ eximere.

Alus ex Eucherio locus in hac rem explicatione dignus habetur homil. 3. ad Monachos sub finem: sic enim scribit præter cætera: *Ubi videtur Deus devotionem animi, ardentem infirmitati assensum, & quantum nos addiderimus ad studium, tantum ille apponet ad adiutorium; quantum nos appropinquamus ad diligendum, & tantum ille addet ad gloriam. Qui habet dabitur illi, & superabundabit. Et alio loco dicit: Postquam adiutorium supra potentem. Hæc eidem reprehent-*

fioni patere videri possunt, cui verba apud Valerianum suspensa. Nam Deum adjuvare potentem, & appetere adiutorium ad studium, & affectum infirmare, ubi devotionem viderit, idem sonare videtur quod illa Valeriani: *nosstrum est velle, Dei perficere.* Sensus tamen Eucherii est omnino Catholicus, & probe euhæretur cum gratuita preventionem. Nam scopus ejus est, docere, quo plus homo collaborat gratiæ Dei, eo ampliore questum facere, magisque semper ac magis ditescere: Ita tamen, ut velit initium laboris a Deo preventionem factum, qui propterea totum laboris fructum, ac questum hominis vult adscribi. Sic enim paulo ante verba proposita loquitur: *Sancius adhuc sanctificetur, quotidie addamus ad merita, nec de nobis aliquid proficiamus, quia Dei est omne quod proficimus.* Et statim post verba que antea retulimus tanquam suspensa, ita concludit, aperte eluens omnem in verbis illis suspensionem: *Gratis ergo he gratiam assensum, & proficium proficiuntis gestum; licet licet, & meritis meritis licet licet; ut quanto quis plus acquirere cepit, tanto plus constet & deleatur acquirere, ut acquisitionis licet licet acquirere nutrit appetitum. Quem ergo Catholicum sensum posteriora & anteriora Eucherii verba, intermedium illis que Valeriani loco affinia diximus, aperit ferunt, ut verba quoque Valeriani, cum nihil apud eum obstat, aptare liceat?*

16. S. Dorotheus divina gratiæ frequens asserter, cui S. Theodorus Studita, vir & sanctissimus & doctissimus, ac suo tempore fidei in Oriente columen, in Testamento nudi testimonium perhibet fœdericæ ac Catholicissimæ doctrinæ in omnibus articulis inquitur doct. 10. n. 2. *Deo illum respicit & libenter adjuvat, datque illi quietem, quæ scribitur decertat, & sibi ipsi cum facit. In quo nos ipsos fratres cogamus, compellamurque ac stabile fundamentum jactamus, utinamque tandem quod bonum est. Nam est perfecti mundum finem, perfectionem tamen ipsam velle, & quod bonum est appetere, principium, & fundamentum est nostre salutis. Simul ac enim velle capimus, capimus auxiliante Deo & populo. Non deest qui nos ad parandas virtutes adjuvet, modo ipsi doceremus. Proinde quidem ex Patribus frequenter dicere solebat: Da sanguinem & accipe partem. Hæc est, certa, contenta, quiete, & sublimi precæ datus virtutis acquire. In his verbis, sententia que in Valeriano male audiebat, multipliciter continetur. Ut enim Deus hominem respiciat, ut Dei adiutorium accedat, ut Deus quietem det, & ad perfectionem pertingere contingat; vult Dorotheus hominem fundamentum suæ salutis jacere, & velle ac appetere quod bonum est, qui voluntati spiritus non defuturum Deus, & prædito per nos sanguine, hoc est fudore & sudatu nostro, ut ipsmet interpretatur, doct.*

11. contestatur, non desore divinam gratiam ac spiritum, & subsecuturam perfectionem ad quam conitabatur. Similiterque doct. 14. *Incipit (inquit) ferri animo, & sibi consensit erga Deum. Omne illi animo proficium ac studium, & adde illi precæ datus feritæ auxilium illud ad recte agendum & cum virtute.*

Hæc si apud S. Dorotheum eadem severitate acciperentur, & sensus accipi vult apud Valerianum, & sensus esset, contacti ex mera libertatis vi restituti humanitæ virtutibus concepto; subtingi Deum copulatorem ea dispositione pelectum, adducentemque ad perfectum; male omnino S. Theodorus Studita

dita tectatum Ecclesie moriens reliquisset, nihil in S. Dorothei doctrinis contineri contra rectam & sanam fidem. Et enim error exploratus, & jam compertus S. Dorothei aeo (hoc est sub anno Christi 360.) multoque magis tempore S. Theodori Scudite (id est, anno Christi 800.) afferere gratiam divinam libi, jungi humano labori tanquam dispositioni. Ita quæ sensus Dorothei is est, quæ Valeriano similiter loquenti didimus: Nempe homini ex gratia & per gratiam divinitus præmissam operanti, ac fundamentum ulteriorum & uberiorum auxiliorum per bonum usum priorum jacenti, respondere a Deo spiritum: Et Deum accelerare consummatorem operis suppeditatione gratis largioris ac concessione perseverantia, quæ homini a Deo expectanda est ultra vocationem.

12. S. Gregorius Papa, referente S. Zacharia Romano Pontif. epistola 6. ad S. Bonifacium Moguntinum (extat Tomo 2. Decret. epist. Sum. Pontif. & inter epist. S. Bonifacii post 137.) hæc verba habet: *Bonum opus fit in voluntate, & cum Dei adiutorio erit in perfectione.* Non alium S. Gregorium, quam Romanum, allegari ibi a S. Zacharia, permississimum habeo. Neque enim Pont. Rom. scribens, alium Gregorium, sine addito aliquo discriminante adduceret. Præterquam quod fuit ille Pontifex S. Gregorio addictissimus, ejusque dialogos Græce vertit, ut refert Photius. Ubi is locus apud S. Gregorium magnam legeretur, hæsi alibi ambigens. Nam loca duo S. Gregorii quibus ea verba contineri notat Serarius in scholis ad S. Bonifacii epistolas, nihil tale revera continent. Sed postea deprehendi cum locum haberi hom. 21. in Evang. *Sub initium.* Et quamvis locus nullibi apud S. Gregorium occurreret, indubie tamen habendus esset germanus S. Gregorii, quia de fide S. Zacharia Pontificis in allegando S. Gregorii loco, dubitare non licet. Et quamvis aliquis perfidie audeat disiteri, ea verba esse S. Gregorii, sola S. Zacharia Pontificis auctoritas, ad plenum eorum indemnitate fati superque esse possit. Itaque locus allegatus, duorum sanctissimorum Pontificum auctoritate communitur. Hinc quanta tutela accedat Valeriano, qui non aliud dixit, quam hi fidei Magistri, nihil attrinet exponere. In epistola 46. Hormisda Papæ que est ad Anastasiam & Palmatiam (est 34. in Tom. 1. epist. Decretal.) in huius Pontificis epistoliarum serie, habentur verba, loco proxime citato valde affinia. Hæc nimirum: *Donna voluntatis fructum divina semper committat prosperitatis effectum.*

S. Iudephonius ferm. 1. de Assumpti. nitio: *Sit nobis bona voluntas in affectu, erit pro certo Dei adiutorium in procentu.* Quid clarius? Quid Valeriani dictio similis?

Beda in negotio gratiæ versatissimus, & D. Augustini studiosissimus, taciturnus est. ut vitium illum in Valeriani verbis que exrexitimus, sublescerit, ut potius q. 13. ex variis, que habentur tom. 6. ac proferat ex libro Sapientie. Sic enim scribit: *Deus hominem facit perfectum, & talem facit, qui possit velle bonum & non velle. Et hoc est liberum arbitrium, velle scilicet & nolle abstinere. Hoc est, velle suam hominis per naturam se dicitur in voluntate, nolumus est velle. Dei autem perficere. Nolumus scilicet per naturam: Et Apostolus: velle quidem adiutorium, sed hoc velle & hoc bonum depravata bona peccato, & quasi extinxit; non tamen omnino, quia semper remanet in eo aliquis scintilla boni. Et quando Apostolus dicit: Deus operatur velle, sic non intelligimus, quomodo primum*

ponat in eo velle, sed voluntatem, que in eo est per naturam, depravatam & quasi extinxit scilicet & rectificare faciat. Sic facinus convenit illa duo, quod Scriptura dicit: nostrum est velle; & quod Apostolus: Deus operatur velle cum libero arbitrio. Horum quidem verborum cortex: nostrum est velle, Dei autem perficere, in libro Sapientie non comparat. Itaque expressum esse a Beda sensum necesse est; fortassis loci illius ex cap. 12. quod pronunciat, Deum cum magna reverentia nos disponente. Nempe quatenus antecederet præventos, atque pulsatos cogitatione & suavitate non libera dimitteret nobis ipsi, nostrumque liberum velle, sive nostrum ad aliam elicicum consensum determinationem præstolatur, perfecturus quod illa tulenti. Porro expressit locum illustrissimum de libero arbitrio ex cap. 15. Ecclesiastici, qui liber cum sit sapientialis, interdum appellatur Sapientia. Quicquid vero fit de scriptura loco, quod Beda propositam sententiam expressum censuit, scilicet in presentia eam Beda fuisse certam, & plane Catholicam, cum etiam a spiritu sancto dictam existimari. Diserte enim quod primum dixerat haberi in Sapientia, mox subdit haberi in scriptura. Ut proinde non possit quod existimare, Sapientiam a Beda primum memoratum esse librum sapientis alicujus scriptoris, non canonici.

17. S. Damascenus orat. 9. de imag. tradens primum genus eorum, quibus potest adoratio deferri, ait eos contineri Sanctos: *Qui pro veteris conformes se reddiderunt Deo, sumis voluntate & destinato proposito pro cobalitationem & cooperantem Deum; qui & vere Dei nuncupantur, sed adoptione, non natura, &c.* Hæc primum a libertate pendet propius & voluntatis. Denique omni, quæ certa deliberatione & animi destinatione propositum bonum, Deus cooperatur in bonum. Item 1.2. sed orthodox. c. 29. *Nesse oportet electionem ascendendam in nostrum esse potestatem, sicut autem bonum in Dei cooperationem sicut cooperante iis, qui recta conscientia bonum eligunt, ascendunt præsentiam ejus.* Quem interpretes vertit, *finem bonorum, &que vertere poterat aut etiam debebat, perfectionem.* Neque enim eo Damasceno loco potest ferre esse de causa finali, ut patet. Vox autem Græca ribes quam ibi adhibet Damascenus, non causam tantum finalem, sed alia etiam multa significat; interque ea perfectionem, ut notavit qui de vocis illius polyonymia agit, Stobæus in Eclogis ethicis capite 3. *ultis;* Idcirco addens, nuptus Dorice dicit ribes; vel quod juvenentem perficiant, vel quod virum mulieri sociatum perficiant; qua ratione pronubam Junonem, perficentem etiam observat. Itaque aperte Damascenus idipsum ait quod Valerianus, nostrum esse velle & eligere, Dei perficere.

Marcus Eremita tractatu de Paradiso interrogatione ultima: *Incipit Deus in bono impetrari cognoscere, & cum cognoverit amari, ac voluntatem depravatam. Ut autem non exerceatur; libenter perjerat, aut opus aliquod perficit, gratis Dominus largitur volentis & creolenti. Quare voluntas hominis est velle auxiliium a natura insitum, qua absente ne Deus quidem quodquam operatur; tametsi facultate non careat, quod fit ab arbitrio bonum libertatem. Incipit operari perficere Dei, voluntas autem bonum.* Non est opus Marci & Valeriani verba conferre, tam genuina sunt, immo tam eadem. Tantum opponi potest, hunc quoque Marcum, admodum morbosum censeri. Hoc ego quoad aliam nunc non exco. In hoc tamen puncto plane sanus est. Nam ubi S. Mearum homil. 37. fere exscriptit, in verbis que ante

(H) 2 ante

ante postremam hanc interrogationem habentur, aperte tradidit gloriam prævenientem. *Namque, inquit, exultante præcessit Dominum in virtute, ex eius voluntate quæ dicit: ipse est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.*

18. Strabus Fuldenfis in glossa ordinaria in capite 3. Ezech. ad illud, *& operas eis meam*, describens eo loco S. Hieronymum, ita scribit: *Aperto ore Dominus cibos largitur: ut initiis voluntatis in nobis suis, & perfectionem beatitudinis a Domino consequamur. Non est enim volentis, neque currentis, sed Dei miserantis. Velle tenens & currere, nostri estis arbitrii.* Hac aperte sunt eadem cum illis que leguntur apud Valerianum: & cum Strabus ea apud Hieronymum lecta, sua fecerit, satis monstravit nullum se in eis errorem subodoratum.

Theophylactus, qui, ut liquet ex præfatione in Evangelium Matthei, & ex Comment. in caput 22. ad illud: *multi sunt vocati, catholice fidei salutis initio & gratia præveniente sentit.* Tamen in capite 9. ad Romanos ad illud: *Non est volentis, hæc verba habet: Videtur hic liberum arbitrium tollere Apostolus. At illud non agit:*

Non quemadmodum de domo scivimus: Totum est arbitrium, cum inter ipse, & cooperaturus ipsum assistentibus; attamen quis rei summatus ab illo pendet, dicitur: Totum hoc illius, nimirum fabri est, vel eum domum iste faber condidit. Non dissimili ratione, & nostra voluntate indiget Deus. Attamen quis ille consummator & perfector, dicitur, totum hoc Dei est. En Deus, iuxta Theophylactum, in negotio salutis consummator & perfector: non ascendit tamen consummator, quin interveniat nostra voluntas, qua non præsupposita, non cooperaretur nobis, neque consummaret aut perficeret salutem nostram.

Quid aliud dicit Valerianus? Recolatur locus supra num. 9. adductus ex Chrysolomi hom. 42. ad pop. ad quem Theophylactus aperte desideravit, & esse quam proposuit ejus mentem, erit extra dubium.

19. Philotheus Constantiopol. Orat. in tertiam jejuniorum Dominicam, de crucis adoratione, expendens illud Christi: *si quis vult venire, satis fult aperit divinum consilium in relinquenda homini potestate sine voluntate in negotio salutis sue, tandemque concludit: summam dignitatem ac præfessionem bonorum, que nobis Deo obaudientibus parata sunt, in causa esse, cur vi trahendi non sumus; præsertim cum ea, qua accipiuntur cum necessitate ac vi, non diu perloverent.* Tum subdit:

*Hæc de causa non cogit Christus, sed si quis vult spiritum, cum vocat, nunquam admittit. Si volueritis, inquit, & audieritis me, dicit & si volueritis, tum demum audire. Si non volueritis, neque audire poteritis: Omnes enim virtutes & vitii sanctiones in voluntate nostra sunt. Nec aliter Joannes Xiphilinus item Constantinopol. Patriarcha Orat. de eodem argumento, iisdem prope verbis locum illum Eusebii adducens ad propositum Christi consilium illustrationem: *Per Eusebium, inquit, dicit & si volueritis & audieritis me. Prius enim velle oportet ac tunc audire, ut pro nostra parte liberi simus. Ibi enim est eo quod volumus, sit ut non audiamus. Sic omnis beatitudo & pena docturque percipio, a nostra libera potestate proficiscitur.* Utque aperte promittit ex Chrysolomo, Orat. de eodem argumento.*

In horum Auctorum dictis que retuli, non modo primo loco statuitur velle liberum,

quod in Valeriano vocatur in suspitionem sed etiam quod durius est, vocatio videtur subjungi libera voluntati, quatenus auditio que vocationem affectum videtur, postposita ab illis est voluntati. Quasi volitio vocationem advocat aut impetret, ut dixit etiam S. Ambros. lib. 1. de Cain cap. 8. agens de vocatione Zachari, quem ait impetrare ut vocaretur. Quæ multo durior sunt is ex parte aliqua similibus, que tam severe accipiuntur apud Valerianum. In horum ergo auctorum locutionibus, velle quod jacitur tanquam fundamentum primum totius substructionis ulterioris, non est ita primum, quin divina motioni anteriori ex qua productum est, inasidetur; sed tantum prout expressior vel prior; aut prout sollicitat ad ulteriora opera bona, connexa cum primo, ex divina gratia mere liberaliter concessa, & nullis bonis operibus impetrata, præclicito. Eius autem ceterus prime volitioni Deus adiungit quod suum est, & perfectionem nostri illius initi, nempe gratiam cooperantem ac subtergentem, quibus nostrum illud rudimentum ex divina preventionem excitatum conservetur, & ad perfectum adducitur. Quid ni longe mollius locutum Valerianum eodem modo accipere liceat, equidem non video.

20. S. Bernardus lib. de interiori domo cap. 68. *Potentibus nostris est, divites imperatorum acquirere, & que ad salutem nostram pertinent, eligere & sequi. Divini vero munus est, ut postquam adipsos, quod sequendo cupimus consequi. Hæc cum sententia, quam apud Valerianum male audire volunt, tam genuina sunt, ut non fit faciendi contentio. Nec refert quod eodem capite Bernardus tam disterte astruat necessitatem gratia prævenientis, doceatque, nullam esse insaniam voluntariam sine Dei gratia; & esse in nobis libertatem, ut vel eligamus vel sequamur, sed admonente prius Deo, & invitante ad salutem. Nam quod D. Bernardus explicite dixit, hoc alii Patres eodem modo locuti quoad potestatem illa verba, non excluderunt, sed subintellexerunt, ut sepe ostendimus.*

Hugo Victorinus l. de spiritu & anima (ipsum enim censetur verus ejus operis parens) cap. 48. eadem verba, que nunc ex Bernardo descriptimus, adhibet; ac proinde in eandem rem urgeri potest. Ante utrumque eodem modo locutus est Rabanus lib. 4. de universo, c. 18. Omnes, ut supra etiam cap. 7. num. 5. notabam, profecerunt ex libro de Eccles. dogmat. cap. 21. cujus auctor fuit Gennadius, qui proinde aque potuisset adduci, si constaret illud caput non esse alieus Catholice scriptoris additamentum ad Gennadium, vel corrigendum (est enim de Sempelagiana fuligine fulgidus) vel expendendum. Video me a partem ridendum, si admonerem, hanc Gennadium esse illum Massiliensem, qui sub anno Christi 490. floruit, non autem illum Gennadium Scholarium, qui Constantinopoli sedit ante annos plus minus ducentos: sub anno scilicet Christi 140. & pro Ecclesie Romano ac Græcæ concordia strenue agit in Concilio Florentino. Quomodo tamen id obiter meminere supervacuum non fit, facit perita criminatio, apud quem mille anni tanquam dies

dicit unus: & idcirco Gemadum libri de Ecclesiasticis dogmatibus auctorem, vocat Gemadum Scholiarium.

Rupertus libro in Josue capite 10. tractans exploratores a Iobis: & habet: *Non ergo gratissimum uolo in negotio tantum de castribus praesentibus praesentibus, ut non eam ipsi sibi prior aditu vigilando pro facultate ingenti, laborando pro portione viri: Nam sicut minima fidei est, de divinis dubitare promissa, sic minima temeritas est praesumptio est, caelestem per miracula praesentibus operam, atque sedulo mentis conspectu. Minus numerus? quid Valeriani dicitis quae in suspitionem vocatur, alius? Neque tamen Rupertus unquam Sempipelagianismi notatus, vel utcumque insinulatus est. Immo explicatissime ac creberrime, Catholicum dogma de perpetua gratiae divinae auxiliatrix preventionione, apud eum est reperire. Locum vero in hanc rem totam ejus-Solis radiis scriptum legere est libro primo de Officiis e. 8. ubi quomodo & preventio Dei fit necessaria, & tamen nostrum fit velle, Dei perficere, egregie aperit.*

21. Laurentius Justinianus lib. de contempt. mundi c. 3. cum praesentibus nocendum esse, tantum liberum arbitrium esse nostrum proprim; cetera autem sive naturalia sive gratuita, esse Dei munera, concludit in hunc modum: *Virtutes & meritorum cumulo & liberi arbitrii assensus creatur: Dei nihilominus cooperante virtute, quae liberum arbitrium juvat.* En liberum arbitrium ejusque partem, electionem, Beatus hic Doctor, ait esse nostrum proprium: Deo autem tribuit perfectionem per cooperationem gratiam adjuvante, quod plane idem est ac si cum Valeriano dissilet, *nostrum esse velle, Dei vero perficere.* Et tamen fuisse Laurentium Justinianum in negotio gratiae utriqueque famum & Catholicum, patet ex illo ipso capite quod adductum est. Et optime etiam ex faciliulo amoris c. 8. *lib. 1. in 1. & ex lib. de discipl. & perfect. cap. 23.*

Non pigebit, tot sanctis Doctrinibus, sanctam Virginem a Deo erudiam subtexere; cum apud Deum, ut non Judaeus aut Graecus, servus aut liber, ita neque mas aut femina sit. B. Hildegardis, quam sanctus Bernardus, & multi magis Praedicator, insigne etiam Summi Pontificis, propter caelestem sapientiam, datis ad eam litteris coluerunt, respondens ad quaestiones Wiberi Monachi Gemblacensis, aperte agnoscit Dei esse perficere bona opera quae nos voluimus. Sic enim habet ad quaestiones, quid proprium, quid commune habent gratia & liberum arbitrium. *Gratia Dei & liberum arbitrium hoc commune habent, quod homo in scientia boni & mali, utrumque & bonum & malum ad operatum eligere potest: & quod per proprietatem liberi arbitrii secundum gustum & desiderium carnis quae nunquam evadit dimittente potest, eligere, hoc habito adjuvante perficit, & quod secundum voluntatem animae elegerit, hoc gratis Spiritus sancti adjuvante perficit.* En, liberum arbitrium potest eligere quae Deo adjuvante perficit; quod ipsum est a Valeriano dictum, *nostrum est velle, Dei perficere.*

Haec quae retulimus, & similia quae apud Patres occurrunt, ita omnes accipiunt ut gravissimos Patres, hoc est sorem Ecclesiasticae eruditionis, Sempipelagianismi non damnant: sed pro argumento de quo agunt, variis viis benignae exponant. V. G. ita ut voluerint nostrum esse velle, Dei vero perficere, quatenus di-

vinutus vocati aequae preventi libere assentiuntur, cum postsumus non assentiri, co quod etiam post vocationem, ut expresse dixit Chrysostomus hom. 4. de laud. Pauli, finis domini consensum nostrum: Quamvis ad perficiendum & executionem plane mandatum bonum propositum, necessaria fit gratia divinitus conferenda. Vel certe ita ut noluerint, hominem divinitus preventum praetere libere Deo consensum, & sic, ejus esse velle: Deum autem homini libere volenti cooperando perficere effectum primae vocationis. Vel praeterea, ita ut tantum concedat homini esse & ex nullius naturae viribus operanti, imperfectam boni voluntionem, quae ne remote quidem disponat ad iustitiam; & idcirco Dei fit, egestatem nostram honestando, perficere in nobis per gratiam, quod nunquam ex se praestaret natura. Qui omnes sensus, & si qui sunt alii supra tacti, examinat Patres & caeterum, quamvis semper non meminerint gratiae preventionis, eo quod non id agerent, ut de seipso dixit D. Augustinus 1. retract. cap. 9. excusans suum silentium, aut certe paritatem memorandi gratiam in Libris de libero arbitrio, quos ante exortam haeresim Pelagianam conscripserat: Non, inquam, id agunt Patres, ut ubivis omnia dicant, sed pro subiecta materia quod ad Lectorem vel Auditoris edificationem confert, hoc proponunt: Reliqua quamvis taceant, non tamen concludunt. Ad hanc normam exigenda sunt Patrum scripta, quoties Patres intentum in argumentum quod tractant, adiungunt aliquid minus explicare proponunt; quod esse illis admodum suequens, notavit S. Anselmus lib. de Sacram. altaris cap. 13. Nec potest sine gravissima in viros aequae doctissimos & sanctissimos injuria, & Ecclesiae probro, negari illis hac vive reverentia vive benignitas.

22. Quod ergo in aliis Patribus necessario facimus, quid in Valeriano aequae fiat? Non enim adversus eum militat, quod contra Casianum & Faustum esse vidimus: ut scilicet reclamavit adversus eum, Patres qui per ea tempora vivebant, erantque probe conscientis ac sensus quod dictum aliquantulum lubricum, & in bonam malamve partem flexile, fuerat prolatum. Inque idem de Valeriano, quod de tam multis aliis Patribus, similitur vel etiam durius locutus pronuntiandum est. Immo quamvis Valerianus non verberetur ite eadem navi cum tam multis aliis Patribus, aequum foret septentiam, quae in verum aequae salum sensum potest accipi, interpretari in bonum ac Catholicum sensum. Ita enim ponitur Christiana charitas, & mititas. Et ut Nazianzenus orat. 8. recte censuit: *Non facile de alio malum suspicatur, qui non facile ad malum impellitur.* Ita neque alienis dicitis, praesertim quae amofitate incurrit, subiacere fallitatem facile persuadetur, qui veritatis & sinceritatis ipse sit amans, nec minus cum aliis agere quam agi secum candido velit.

CAPUT X.

An Valerianus, Sancti titulo, quo iam olim in MM. SS. positus, exornatus.

Quod olim in sua causa Madaurensis Philosophus, hoc in Valeriani negotio, unius & alterius voculae immutatione dicere licet. *Equatione vestigiis flammam, stipula exortam, clero creptam, largo fulgere, cito incremento? Sed enim materia*

(U)

matris levi, caduco inextinguibili, nullis reliquit. Item filia illa accusatio jurgis inta, veris auda, argumentis defecta, rebus flaccens, strepitus exigens, nullis post aequorum arbitrariam sententiam reliquit calumniam permanens. Nihil a me exaggeratum, nihil oratorie aut cum veritate vel charitatis paritate dictum, intelligunt, qui criminatiois Valeriano quoad doctrinam imposita, ortum & progressionem eloqui, jus ejus & eventum, inimitatem, inquam, & infirmitatem, ex hac lubricatricula estimabunt. Nunc tractandum superest alterum criminatiois caput supra propositum, spectans ad Sancti prænomen. Quamvis poterimus hac in parte esse breviores; non modo quia criminator unicum ejus fundamentum profert, corruptam Valeriano doctrinam, quod satis hæcenus disjecimus; sed etiam quia hæc criminatiois pars, non tam ipsam impetit Valerianum, in quem tuendum & purgandum incumbimus, quam alios, qui ei titulum illum detulerunt. Severitas tamen criminatoris, ejusque in re quam accipere benigne liceat, charitatis paritatis, hoc quoque criminatiois caput, obiter & in transcursum attingere suadet.

2. Inde ergo inferit criminator, Valerianum perperam & cum fidei Catholice injuria SANCTI titulum præferre, quod Semipelagianum cum fuerit, veræ sanctitatis, que extra Catholicam fidem nulla est, expertem fuisse facturum fuit. Quod verum est de temporis hæreticis a sancto Irenæo scriptum est, lib. 4. c. 60. æque in omnes quoad pietatem & sanctimoniam intorquere licet. *Putativum est, & non veritas, omne apud eos.* Notavit quidem Origenes. homil. 7. in Ezech. nihil esse hæreticis familiarium, quam ut per ambrosii sanctitatis, simplicibus sicutum faciant, itaque Augustinus l. 2. adversus Iulian. c. 18. diaboli, & electorum ejus organorum, proprium esse confirmavit; tamen qui juxta veram definitionem datam ab Epiphano c. 36. enchiridii, *probatis & sanctimonie suavi auctoritate sunt,* & reipso eo nomine a Patribus insignuntur, nominatimque a sancto Irenæo Epistol. 9. & a sancto Cyrillio Epistol. ad Iubajamum, facile produnt, que tandem illa sanctitas, cujus larvam deformissimæ & omnibus modis fœdissimæ vitæ obtendunt. Non secus ac ille Alexandrinus simus apud Nyss. lib. ad Harmoniam de Christiana fide, obiectis nucibus posuit personam, sequæ quod erat exhibitum. Quare casus hæc dubie hæc causa Valerianus, si extra fidem Catholicam, que unica est veræ & Christiana fides, vitam & animam egit.

Qua ratione sanctus Maximus Monachus & Martyr, Epistola ad Petrum illustrem, contenti titulum Sancti, Pyrrho in hæresim prolapsi esse donegandum. *Ad ecclesia enim (quod sit) ecclesia fœditata, quæ ab Ecclesia Catholica fœditate profertur.* Et addit: *non nisi per plenum consensum & orthodoxam fidem, sanctificationem recipit, sanctumque vocaturam.* Licet hic profecto dicere, quod Federicus Imperator apud Tagemonem, in Expeditione Asiatica Legatus Imperatoris Constantinopolitani ingessit. (Domitus vester Augustus se appellat.) Mirabile est sanctitas, que sanctos viros, honestos, religiosos, benigne, utpote fideles nuncios in osculo pacis exceptos, in quorum ore non est inventum mendacium nec iniquitas, subito consuevit incarceratione, & fame ac nuditate usque ad mortem macerare. Longe faciat a nobis Deus talem factitatem.) Dicere, inquam, similitur liceat,

Valeriani Semipelagianismo supposito, apage sanctitatem fœda hæresi contaminatam, apage sanctum hæresicum.

3. Non est tamen operosum demonstrare quantopere hæc accusatio frigeat. Abique vera enim fide nullum esse sanctitatis locum, extra controversiam est, ut non fit opus in loco communem excutere, quo sanctam Ecclesiam Catholicam, unam & solam; hæreticorum autem species, improbitatis & nequitie latibula esse plenum fiat. Illud ergo demonstrandum fuerat, abuisse Valerianum a vera fide, que illi, ut evici, non nisi per calumniam, & inanem plume suspitionem abrogata est. Et ut cum parcellimo charitatis erimatore Valerianum agam liberaliter; demum sane convictionem ab eo fuisse Valerianum Semipelagianismi, ita ut labis illius indelinabiliter & inexcutabiliter compertus habeatur: Equidem quod de Fausto & Cassiano quoad gratiæ negotium supra retuli; deque sancto Cyrillio quoad hæreticorum anabaptismum; de sancto Chrysolomo quoad Desipere leves culpas; de sancto Irenæo quoad Millenarium; & deque aliis plerisque viris sanctissimis quoad alias materias fidel exhortem non faciat avertere falsâ, sed continentia & obfirmata obsequio Ecclesiam fidel magistrâ, juxta insignem Augustini doctrinam ad Vincentium Victorem, cujus multos & pingues errores retulerat l. 3. de Origine animæ c. 15. *Alis, inquit, ut te arbitris hæc opinio a fide Catholica recessisse, quævis ea fides sine adversa Catholica, siccoram Deo, cujus in multis verbis sententia fallitur, convincatur te dixisse, nisi non te tibi ipsi esse credidisti; probrum est quod dixeris posse ac studere te semper etiam propriam sententiam non tueri, si improbitatis detegatur: eo quod tibi sit cordi, proprio damnato iudicio, meliora magis, & que sint veriora sectari. Iste quippe animus etiam in aliis per ignorantiam non Catholicis, tunc est correctionis præmeditatione ne preparatione Catholicis.* Et l. de dono persev. c. 21. item Augustinus rationem reddens consilii quoad retractanda, que ad illud usque tempus scripserat, animum appulerat, sibi que inter scribendum errores aliquos excidere potuisse professus, cuiusmodi tamen erat hic ipse, in quo versamur de actu fidei & salutis initio ex nature virtutibus, quem errorem junior & rerum gratiæ rudis docuerat; *Sed interest, inquit, quantum est in quibus reus revertitur; & quam facile quisque corrigat, vel quanta pertinacia suam defendere conetur errorem.* Bonus quippe spes est homo, si cum sic proficiendum dies ultimis vitæ hujus invenerit, ut adjuvantur ei que proficiunt deservunt; & proficiendum quæ panitentia potius iudicatur. Ut hæc pro eo decore que Valeriano saluum volumus, excusationem, nemo invidiam censuræ, qui æquis æstimator esse velit humanæ ad labendum fragilitatis, divineque in nos benignitatis, cum abest obduratio animi in errore quem imprudens adieris, non etiam fieris volentique retines.

4. At rigidum contorem rursus sustulisti, qui patris charitatis, summo jure cum ea egere obfirmaverit in re de qua agimus, monitum velim, consideret diligenter, ne cum ea benignitatis paritate injuria, nec qualicumque sed irreverentiâ, & ipsi cælo infesta adjungatur. Quam in rem, recoll velim ex c. 1. quam non quis conlectus admodum versimilem esse fecerimus,

rimus, hunc esse Valerianum illum, qui ex Abate in Episcopatum promotus ad omnem fanaticismum (quod hæc homilia docent) commisit sibi populum informavit, & communitatis cum sancto Leone litteris frequenter usus, plerique Concilii Catholicis, subscripti famaque suam ad posteros in minus splendebant, & quod negari non potest aliquid oblitiscari, ac nullo faltem similis rumore alperam transiisse. Nec enim proditur, vel per conjecturam, qui ab omni retro avo locutus sit de eo verbum malum. Quin etiam sancto sine quiescisse, & tabulis Lyrensisibus ac Martyrologio Monastico stata die 24. Julii infernum tanquam celitem, his indicis astruimus, quibus, si potiora & clariora non sunt, quæ veterum pterique pacificam servant possessionem tituli ac decoris, de quo recens Valeriano his movetur. Sed quid perantiquum loque firmissimum pro Valeriano sanctitate suffragium dicitur premo? Veteres MM. SS. Codices, ex Sancti Galli aliisque Illustribus Bibliothecis depropti, Valerianum Celsulentem harum homiliarum auctorem, *Sancium* dicere indignant. An non igitur exemplo non bono, nec absque temeritatis periculo, tentatum videri potest a Valeriano criminatore, de antiqua possessione dejicere eum, cujus sanctitatem nullo firmo argumento, nulla vel probabili ratione infirmaverit, sola caligine rerum illius, quam ævum allis tam multis & famulissimis & candidissimis viris offudit, injuriæ prætextat?

§. Videt Lector, *quam nulla negotia*, ut Martini verbis utar, *veritatis calor frigidum verborum pruinas liquefaciat*: nec necessarium hoc loco esse ad illam aliam in Valerianum machine declinationem confugere, quæ videri cuiquam posset non intuta. Nempe antiquam prenomina hujus communicationem, non esse ad præsentem Ecclesiæ usum admittendam. Nunc enim non nisi plane *vindicatis*, ut cum Sancto Cypriano loquar, hoc titulo decorantur: ita ut nec illi ipsi quidem, quos Ecclesiæ celestibus honoribus cum aliqua restrictione prosequitur, *Sanciti* nominentur, sed *Beati* dumtaxat, quam diu ea restrictio non amovetur, eaque compenditione, plene ac omnimode sanctitatis eorum illustrationi procludatur.

Atjam vero olim ad usum eam appellationem impetrandi viguisse, nemo tam hospes est in Patrum libris aut in Ecclesiastica Historia ut ignoret. In ipsis enim Ecclesiæ canonicis, Christiani omnes hoc nomine condecorantur, ut ex Apostolo sepe liquet, & ex cap. 9. Actorum, ac ex illius avi Scripturis, Ignatio præfatis, qui epistol. ad Magnesianos gravissime adhortatus Christianos, ut se dignos exhibent cognomine quod acceperunt, adducit in eam rem illud illius 62. quod de Christiano populo accipit, *ecclesiarum nomine voco, quod Dominus nuncupavit eum, & est ipse populus sanctus*. Immo Philo Judæus Apostolorum æqualis, communem Sanctorum nomenclaturam Christianis omnibus aptatam eo tempore vulgo fuisse, confirmare videtur, describens Christianorum instituta ac mores sub nomine Eucharistiarum instituta vita supplet, ut Eusebius ac Hieronymus auctores, aliique permulti apud Baronium anno Christi 64. continentur: Acque Eusebii nomen, cum Sancti nomine idem esse, habetur ex ipso tempore Philone lib. quod omnis probus liber, & ex Chrysof. homil. 44. in Acta. Itaque omnes olim Christiani, sancti dicebantur; quippe instituti, professione, ac

capite Christo, sancti, & ad omnem sanctitatem aspirans obstricti, & divino obsequio ac cultui tam multis nominibus mancipati, quæ enim proprie est sanctum esse, juxta modum loquendi in Scripturis frequentissimum, advertebat Origenes homil. 11. in Levit. qui notat: *Item de rem, etiam muta animalia & vasa vitæ sancta vocata, & vestimenta sancta dicit, & loca item quæ in vestibus vel in vestibus sancta & Sacerdotium deputata.* Ex multis quædam *animantibus, primogenitas huius vel pecorum, sanctificari per legem Dominus jubetur, & dicitur, ne faciatis in eis opus ullum quia Domino sancta sunt: Super ovis vero, cum in tabernaculo testimonium, vasa ministerii dicitur, vel phylas, vel cetera huiusmodi vasa, sancta appellatur. Super vestimentis etiam, Sola Pontificis Avorum. & cetera huiusmodi vestimenta, sancta dicuntur. Hæc & alia bene multa eo loco Origenes late inferens, totidem modis Christianum posse dici Sanctum, & teneri ad sanctitatem aspirare, quod sunt genera rerum immutatarum, quibus ob specialem aliquam nexum cum divino cultu, nomen Sancti tribuitur. Ut plane videas eam longius altius reprobandum esse eam Sanctorum appellationem, omnibus olim Christianis tributam, quam unde eam duxit Pamelius ad lib. 2. Tertulliani ad Uxorem cap. 1. num. 3. qui censet, eam primum peccatum ex loco Apostoli 1. Corinth. 7. quo filii Christianorum, dicuntur Sancti. Omnes ergo Christiani Sancti autem dicitur: quamvis certum fit, non omnes tuam vitam exegisse ad solida sanctitatis amittim. Neque tamen idcirco quicquam iure contendat nunc expungendam, quod severius in ea appellatione tribuenda agatur hoc tempore.*

Quin etiam nemo sanctos Petrus criminatur, aut inducta spongia delendam contendit, delatam quandoque apud eos, hæretici aut suspecta fidei hominibus, Sancti appellationem, sive ratione muneris quod obiant, sive ob gloriam confessionis, tametsi labe subequeute veit infuscatam. Certe Divus Augustinus Hilarium Diaconum, Luciferianum, nominat *Sancium Hilarium*, quamvis non conflet resipisci, & ad Ecclesiam reverisse. Frequentissime item *Sancitatis* titulum, honoris ergo, impendit aliquis Episcopos fidei oblatæ, aut vitatæ, quando eorum causa desperata non erat. Sanctus Gregorius lib. 6. regit epist. 6. Joannem Iohannatorem quem Baron. anno 596. in peccatis suis mortuum opinatur, vocat *sanctæ memorie Joannem*. Titulus Imperatoris apud Luitprandum lib. 1. cap. 3. est, *deusveritas & cetera, dominatio sua sancta*. S. Cyrillus 1. 2. in Nestorius cap. 4. agoniscit quod Nestorius ibi addidit dixerat, *Mistos ac Perlas, Hæresis 13. Sanctos appellari, tametsi impios & idololatrias: Nihilominus enim agoniscit dici sanctos, quia sicut sagittarum Dio sacrificium, sic ille vitulus esset israelis, sive vocis, sanctum appellatur; ea ratione etiam prophetica voce, ipsi quoque sancti sunt vocati, quod dicimus vocantur sagittarum diciturque essent ab Israelitis in epistolam.* Constat etiam Alexandrum III. in rescripto ad Regem Eucharistiam hæreticum, quod refert Baron. anno Christi 1177. in inscriptione, impendisse ei titulum *Sancitissimi*, quo insigniri ab omnibus ex regionis usu solebat. In quibusdam Manuscriptis Codicibus sexti Concilii Constantinopolitani testatur Alemanni ad Photii historiam arcanam pag. 73. legi *Iustinianum de deo*, Sicut in præfatione ad Canones Trullanos dicitur,

(U) 2

dicitur, *ut deos doctus*: id quod etiam de Theodora Augusta habent PP. Sexti Conc. CP. Propudiosam tamen hujus Alecitis vitam, & Justiniani enormia probra a vera sanctitate remotiora, quam culam a terra distet, Procopius prodidit in ea historia. Item Concilium Romanum *Palmarum* dictum, Theodorico Gothorum Regi Ariano, titulum *Sacri*, (quidam Codices legunt *piissimi*) tribuisse, non adulandi studio, sed pro more honestatis eo magifico titulo ævi illius Principes. Augustus etiam Dionysius Alexandrinus apud Euseb. l. 7. histor. cap. 10. Valerianum & Gallienum, Ethnicos Imperatores Christiano nomini infensissimos, nominavit *Sacratissimos*. Apostoli haud dubie exemplo, qui hominem pessimum quod præfectura fungeretur, vulgari titulo appellavit: *Optimum*. Contra quam hæreticos jam olim facilitasse habetur ex sancto Chryloto ad illud Psalmi 13. *Non est Deus*. Sic enim scribit. *Quilibet hæreticus exuberantissimus in tempore persecutiōis, loquens cum Pontifice, nec eum vocat Pontificem, nec Archiepiscopum, nec Religiosissimum, nec Sanctum. Sed quid? Reverentia tua, sapientia tua, prudentia tua, justitia tua, & nomina illi addidit commenta, ejus negans auctoritatem*. Nimirum quia cum aliis, tum ea maxime qua nunc ad Episcoporum Episcoporum restituta est *Sanctitatis* appellatione, auctoritas Ecclesiastica Hæreticis invidi designabatur. Tandem defunctos quoque, *Sanctos* veteribus dictos, docet illud Martialis lib. 11. Epigr. 30. alias 54.

Die bene quod sancto peperit fecunda marito.
Ubi Raderus: sancti erant veteribus defuncti.

Virgilius.
Salve sancte parens, cives sacrecepti.

Et 12. Tabule. *Hos labo datos, divos habentis*.
6. Hanc igitur defensionem pro retinendo *Sacri* titulo, Valeriani nomini præfixo, ex usu antiquo qui fuit Episcopos ea appellatione cohonestandi, qui usurparet, non esset profecto quod a sponsia criminatos metueret. Nam si eriminator de presenti Ecclesie usum estimans, obduci omnes illos quos dixi

titulos in Patrum scriptis, vel Conciliorum actis contenderet, quoties non peripice vindictis hominibus tribuuntur; ne ille rideandum se ac exhibendum prædentibus propinaret, non etiam intentum atquequeretur. Atque ita non incommode aliquis tituli de quo agitur indemnitate a se prospectum arbitretur.

Non habent sane potiora pro titulis *Sacrorum & Beatorum* quibus perique non vindictas condecorarunt, nomine obtrepente, Joannes Abbas Cisterciensis, in compendio SS. sui instituti, Chrysolomus Vander Sterre in Natalibus SS. Præmonstratentium, Molanus in Indiculo SS. Belgii, & in ejus auctario Arnoldus de Raiffe, Augustinus de Witte in Genealogia Sancti Francisci, Hiacythus Coquetus libro de SS. Belgii, Ordinis Prædicatorum, Chrysolomus Henriquez in Methologio Cisterciensi.

Ego, ut præmissi, eam defensionem tanquam non necessariam dimitto; satis superque factum æquo cuius ac prudenti existimans, si nulla novandi occasione suppetente, cum non agatur de eo in tabulas Ecclesiasticas referendo, nec de ullo novo honore eidem decrendo, sed de rebus eo quo jam pridem sunt loco permittendis, qualem antiquiores voluerunt esse ac nominari, quam auctorem illum, quem nulla accusatio noxium probavit, & pro quo fiunt urgentes conjectura, quas initio dedi, frequens præsertim communicatio cum Ecclesie capite; in plerisque Conciliis catholicis subscriptio; tabularum Lyrinentium & monasterii Martyrologii suffragium; in solita in Codice vetustissimorum epigraphis, tituli nunc recens controversi possessio; cui nullus longissimi temporis præscriptionem revertitur; negotium hætenus successivè post tam multas, tam variis locis factas Valeriani editiones, præter unicum Valeriano in doctrina tam parum æquum, & charitatis in eum, adeo parcum. Quare quando per Ecclesiam, & sapientes licebit: Qui tenet teneat, possessio valet.

FINIS.

INDEX

I N D E X
RERUM ET MATERIARUM
I N
HOMILIAS SANCTI VALERIANI
ET
THEOPHILI RAYNAUDI APOLOGIAM,
Numerus significat paginam, littera columnam.

A.
Abraham filium suum offert 25. B.
Affrica videtur esse patria Mattheianum erroris. 50.
A. n. 18.
S. Ambrusii Sententia de Martyribus. 40. A. Semit in materia de gratia & libero arbitrio cum Valeriano. 70. B. n. 8. 76. B. n. 19.
Amicitiam colere quid sit? 15. B.
Amicitia & Sapientia fraudulenter agentes graviter puniuntur. 6. A.
Animalia docent nos servare ordinem disciplinae. 2. B.
Ammonium fuisse Illum, qui Valerianus notiter, criminatur Parcus clarissimus. 6. A.
S. Augustini de gratia & libero arbitrio sententia. 54. B.
Araucanum Concilium habitum Anno 529. 41. A. n. 1. damnans errorem Calliani. 49. B. n. 15.
Arbitrium liberum mollescit leviter, quae coactio gravat. 5. A. qui voluntarie servit, non est famulus Dei, sed filius. 5. A. Voluntarius famulus non ad servitium sed ad officium perhibet. 5. A. Voluntarius & coacta servitium differunt. *Ibid.* Arbitrium liberum quomodo defendat. S. Chrysolomus 61. A. & S. Bernardus. *Ibidem* B.
Avaritia multa agit, ne audiat vocem pauperum. 13. B.
14. A. Omnium malorum fons est. 27. A. *vid.* *Capitula*.
S. Augustini Sententia de Auxilio gratiae & viribus naturae. 39. A. n. 6. Constat in nostro Valeriano in eadem materia. 73. A. n. 14.

B.
Baptismus. Per Baptismum acquiritur liberatem. 5. A.
Baronii conjectura de Valeriano nostro. 36. A.
S. Basilii sentit in materia de gratia & libero arbitrio cum Valeriano nostro. 70. A. n. 6.
S. Basilii M. Nicenensis. 35. A.
Bona cadem docet in materia de gratia &c. quae Valerianus notiter. 75. A. n. 16.
S. Bernardi sententia de Auxilio gratiae & viribus naturae. 39. A. n. 6. Non est contrarius nostro Valeriano. 76. B. n. 20.
Bona temporalia, mala nostra sunt. 3. B. non sunt in manu nostra. 16. B.

C.
Carus desiderat qui vincit, facilliter vincit tormenta carnicis. 23. B.
Callianus Rom. Pontificis Auctoritas interponitur Semi-Pelagianarum erroribus. 59. B. n. 18.
Callianus ut ut cum Semi-Pelagianis confert, semper tamen magno in honore habuit est. 41. A. B. 2. 42. A. n. 7. Cur Semi-Pelagianis accusetur? 49. B. n. 16.
Celsus Episcopus in Syria fuit. 37. A.
Cella, *Conventum* vel *Castrum* urbs hodie diruta fides. S. Valeriani. 34. A. Cemelienis Episcopus post tempora S. Leonis idem fuit ac Nicenensis. 34. A.
Christus sit haereticus notiter. 7. A. Non longe a nobis qua-

rendus est. 10. B. sibi factum reputat, quid quid in pauperes erogavimus. 14. A. Christo placere qui vult, feculo prius dupliciter. 24. B.
S. Joann. Chrysolomus quid sentiat de auxilio gratiae & viribus naturae. 39. A. n. 6. Concordat i super hac materia cum Valeriano nostro. 71. A. n. 9. Illum Pelagianus pro his criminis fuit citare. 72. A.
Cadit labores aggravat. 5. A.
Castitas bona tantum foli prodest, non item aliis. 3. A. *vid.* *Fama*. Male creditur cupidis. 29. A.
Caeterorum Mundi necessarius est ad veram conversionem 25. B. Item illi, cui animus est caelestia possidere. 4. A.
Caetero vera in quo consistit. 2. B.
Caeterorum Latius castigandus. 27. A.
Circum non evitat, qui in iudicio seculari absolutus fuit. 2. A.
Civilitatis nomen imponitur disciplinae. 1. B. Impedit ab hincere ad caelum. 4. B.
Culpa corporis animae nocet. 39. A.
Capitula nimis impedit iter ad caelum. 4. B. Principium sibi vendicat inter cetera vitia. 9. A. omnia vult deest. 25. A. Illius effectus recententur. 22. B. 27. B. 28. A. 29. A. Ea sublati omnibus vitis occurrit. 27. B.
S. Cyrilli sententia de Martyribus. 40. B. n. 8.
S. Cyrilli Hierosolymitanus sentit in materia de gratia & libero arbitrio cum Valeriano nostro. 90. A. n. 5.

D.
S. Joan. Damascenus non dissentit in materia de gratia & libero arbitrio a Valeriano nostro. 75. B. n. 17.
Dilectio non patet virtutis janua. 4. A.
Dilectio nihil arduum in se respicit. 1. B. 5. A.
Dei cur imperia nostra aliquando non exaudiat. 6. A. ubi fit? 16. B. Mirabilis operatur per Sanctos. 23. A. B. Dei auxilium quam necessarium? 16. B. Eius servi sumus. 16. B. Eum vult, qui opera misericordiae exercet. 2. B.
Dilectio fuit est. 11. A.
Dilectio gradus commeneratur. 17. A. Diligere amantem minoris fructus est. 17. B. Dillectio inimicorum fructetur. 17. B. Diligite se ipsum, qui inimicum diligitis. 19. A. Quis in inimicum diligere. *Ibidem*. Inquis dilectionis gradus. *Ibid.*
Dilectio naturam vincit. 24. A.
Dilectio quid & quantum bonum sit. 1. A. B. Hanc omnium primo fecit Deus. *Ibidem*. Gaudia via medio tollit. *Ibid.* Non nunquam crudelitas vocatur. 1. B. Quis ad disciplinam hortari debemus sub lege non visentur. 2. A. Item speramus hostis est animae suae. 2. A. Perveris dura & honestis vero ducta est. 2. A. B. necessaria est vitiosis, ut pateat janua caelestis. 3. B.
Dimitte declinat ad superbiam. 25. A.
Dominici nostri qui sentit. 11. B.
S. Dorothei idem sentit in puncto gratiae & liberi arbitrii ac Valerianus. 74. B. n. 16.

X X X X E.

E.

- Ebrietas* humanum corpus gravans impedit iter ad caelum. 4. B. Principalem huius vendicat inter caetera vitia. 9. A. Carpitur. 27. A.
- Elenchus* necessitatis. 22. A.
- Elonius* omnia dicit plura servavit. 1. B.
- Error* communis & vulgus quam gratis fit. 42. B. n. 8.
- Eucherii* Lucubrations laudantur ab Hilario Arletensi. 33. Cognatus fuit S. Valeriani. 35. A.
- Eucherius* Lugdunensis concorsat cum Valeriano nostro veritas in locis. 74. A. n. 15.
- Evitare* in Domino quid fit? 15. B.

F.

- Fama*. Bonam famam negligere non debemus. 3. A.
- Favus* Rhegiiensis quantumvis Semi-Pelagianis erroribus infectus, magno tamen in pretio habitus. 41. B. n. 2. 42. A. n. 7.
- Fides*. In fide consistit spes vincendi omnes difficultates. 23. B.
- S. Fulgentii* sententia de auxilio gratiae. 60. 39. A. n. 6.

G.

- Gerardus* homines quid in S. Valeriani hominibus carperit. 49. A.
- Genoa* Urbs Semi-Pelagianorum erroribus imbuta. 50. A. n. 18.
- Gloria* in quo possimus. 10. B. 17. A. quando oportet. 16. A.
- Gregorius* Monachus Suetoniflensis creditur Auctor esse Praedicatorum. 44. B. n. 4.
- Gravitas* ad Paradysum quid facit? 25. A.
- Gravitas* volentes tamen id est. 56. A. n. 3. Illam in nobis fieri per creationem contentabant antiqui Scholastici. 52. B.
- S. Gregorius* Naz. in materia de gratia & libero arbitrio quidem sententiae est cum Valeriano nostro. 70. B. n. 7.
- S. Gregorius* Nyssen. in eadem materia tenit cum Valeriano nostro. 70. B. n. 6.
- S. Gregorius* M. hildan. 75. A. n. 16.
- Guilielmi* Parisiensis perlegans doctrinam de spiritualibus nuptiis. 53. A. n. 3.
- Gula* desideria colligit, qui Christo placere disponit. 27. A. vii. *Ebrietas*. Effectus gula recalcantur. 27. A.

H.

- Hereticus* quanam sint. 41. A. n. 1. eis non in omnibus contradicendum. 55. A. n. 1. Per umbra facienda simplicibus faciem hacten. 78. A. n. 2. irobitatis & sanctimonie simi sunt. *Ibid.*
- Herodes* gentilis electionem bonorum in bonis esse, perfectionem autem eorum a Deo esse affirmat. 38. B. n. 5.
- S. Hieronymi* cum Valeriano consensus in materia de gratia & libero arbitrio demonstratur. 72. B. n. 13.
- Hilarius* Arletensis laudet Eucherii lucubrations. 33. *Hilarius* qualis ille fuerit, qui Semi-Pelagianos ad Augustinum detulit? 43. A. n. 2. Refutatur, fuisse Hilarium Narbonensis Episcopus. 44. A. Ejus quereia adversus Augustinum. 45. B. n. 7.
- S. Hilarius* Latinus eloquens Rhodanus tenit cum Valeriano nostro. 69. A.
- S. Hildegardis* agnoscit Dei esse perficere bona opera, quae nos volucimus, sicut Valerianus nostrer. 77. A. n. 21.
- Hiltham* immaculatam exhibet, qui Domino fideliter servit. 5. B.
- Hugo* Victorinus similia docet de gratia & libero arbitrio quae Valerianus. 76. B. n. 20.
- Humilitatis* utilitas exponitur. 20. A. Humilitas sancta quantum fit. 20. B. 1. Huius effectus. 21. B. Ejus laudes. A. 27. B. humilitatis etiam arrogantiam movetur. 29. A.

I.

- Ignorantia* in rebus ad salutem non datur. 3. A.
- S. Ildobonius* conformis est Valeriano nostro in materia de gratia & libero arbitrio. 75. A. n. 16.
- Indicium* facillime quomodo consensus possit. 2. A.
- Infirmitatem* nostram ex Deo esse, non tamen sine nostra voluntate pulchre ex S. Augustino probatur. 60. A. *Infirmitas* nostrae ex Deo est. 10. B. Coniunctam habent bonitatem. 29. B.

L.

- Labor* omnia expulserat. 4. B. Est spes et timende gloriae. *Ibid.* etiam otiosus adrecre. *Ibid.* Labor nostrer requiritur ad acquirendam gratiam. 57. A. n. 5. id per totum Cap. VI. Pulchra similitudine explanat S. Epiphanius. 61. A. Egregio tenet S. Augustinus. 62. A. n. 7. S. Macarius. 58. B. Laborare novit Deus, ut nostra quoque sit victoria. 63. B.
- S. Laurentius* Iustinianus libero arbitrio & gratia tantum tribuit, quantum Valerianus nostrer. 27. A. n. 21.
- Lerinsensis* Monasterium plana magnorum monachum aliter. 35. A. n. 6.
- Lex* Christiana amara est dulcis. 18. B. Legem Christi qui implet. 19. A.
- Libertas*. Omnia homo ad libertatem vocatus. 5. A.
- Lingua* indisciplinata multum impedit viam vitae. 4. A. ejus insolentia debetur. 7. A. B. Remedia praeficiuntur. 7. B. Ejus vulnera sunt insanablia. 8. A. 40. A. sicut et frivola. A. 8. B. 23. Quam loquuntur, quive taceant. 8. B. De otiosis verbis reddenda est ratio. *Ibid.* & 9. A. Otiosum verbum quid fit? *Ibid.*
- Lugdunensis* Ecclesia, quid de auxilio gratiae & virtus naturae sentiat. 39. B. n. 6. Eiusdem Ecclesiae opinio de auctore Praedicatorum. 44. B. n. 4.
- Luxuria* impedit iter ad Caelum. 4. B.

M.

- S. Macarius* Aegyptius tenet cum Valeriano nostro in materia de gratia. 69. B. n. 3. illius egregia proposita similitudo, quomodo homo peccato mortuum bonum agere possit. 59. B.
- Machabearum* Mater laudatur. 25. A. B. eorum pugna debetur. 25. B.
- Mama* abdicere quid fit? 10. A.
- Marcus* tenentis concors est doctrinae Valeriani nostris. 75. B. n. 17.
- Marcus* ingeniosus homo. 21. B. 22. B. 24. A. 20. A. B. Sobrie postquam superavit vitium. 27. B. Martiri covona patris debetur. 24. A. Marcurium reliquiae longinquis terris requiruntur. 24. B. Eorum corpora in fumo honore habita. 24. B.
- Maffia* praeparans ortus sunt scintilla Semi-Pelagianismi. 44. A. n. 3.
- Mater* quantum vere amet filios suos? 26. A. B.
- Mauricius* Joan. dogma de auxilio gratiae & virtus naturae. 39. A. n. 6.
- Melioris* quem quae descripti differunt sanas. 6. A.
- Mendacia* jocosae laesant animam & injuria prostrantur afflicti. 9. B. Majorem quandoque excitant incendium. *Ibid.* Mendacium contra illa. 10. A.
- Mendicantes* pars est pecunias in secreto possidete. 12. B.
- Miserans* est Dei, quid fit, seu splendens interpretatio S. Joan. Chrysolomi in illa verba S. Pauli: Nus est volens, neque covens, sed miserans est Dei. 76. B. n. 7.
- Miserentia* opus est, ut nobis pateat regnum caelorum. 10. 76. Ejus gradus sunt varii. 11. B. Multiplices fructus recipit. 12. A. Non respicit personam. 12. B. sic sponzant. *Ibid.* Similia caecritia. 15. B. vii. *Fugas*.
- Melanus* Joan. primis expunxit Faustum Rhegiiensem ex Martyrologio Gallicano. 41. B. n. 2.
- Mora*. Sanctorum psychologia. 21. B.
- Musa* os aperire quid fit? 33.

N.

- Nasfragium* patitur qui ponere & mensura utitur iniqua. 29. A.
- Navigatio* amore lucris suscipiuntur. 28. B.
- Negligens* omnibus periculis subiacet. 27. A.
- Nuptiae* spirituales in quo consistant. 53. A. n. 3.

O.

- Oculus* ertere quid fit? 10. A.
- Oculus* mulis crinibus incantatur. 17. B. Quomodo virtuti quaerit? 18. A.
- S. Optatus* Milevitanus tenet in materia de gratia & libero arbitrio cum Valeriano nostro. 70. A. n. 4.
- Origenes* in materia de occurrat gratiae & voluntatis tenet cum Valeriano nostro. 60. B. n. 2.
- Operari* manum suam quid fit? 66. B. n. 4.
- Ostia* verba vid. *Lingua*.
- Ostia* non dantur praemia. 4. A.

P. Pa-

P.

Parvularum mores describuntur. 15. A.
Parvus charitatis quis fit? 33. Ejus hallucinationes in S. Valeriano. 35. B. n. 2. Eius argumenta, quibus evincere conatur S. Valerianum fuisse Semi-Pelagianum. 37. B. n. 2. &c.
Patentia quibusdam ignavia vocatur. 17. A.
 SS. *Pavre* non omnia ubiq. dicunt. 77. E. n. 21. Sanctitatis titulo gaudent, etiam pravis nominumq. dogmatibus adhaerent. 78. B. n. 3. Ad eorum definitiones in dubio confugiendum. 63. B. n. 1. Aliquorum speciosae encomia recensentur in Apologia Raynandi toto capite nono.
Pausere etiam teneatur erogare elemosynam. 14. B. Illis statim beneficendum. 7. A. 14. A. vid. *Miserordia*.
Pecunia quomodo bonum agere possit egregia similitudine declaratur ex B. Macrius. 58. B.
Pecunia quomodo committitur mortuos avaros & misericordes? 29. B. vid. *Capitula*.
Pelagius gratiam faciliorem sperare non fultulit. 51. A. n. 20. Eius scripta recensentur. 55. B. n. 2.
 Semi-*Pelagianismus* in quo consistat. 43. A. n. 2. 46. A. n. 8. Summa hujus erroris. 49. B. n. 17. Cur Maximilianus dicit? 50. A. n. 18. que falso Semi-pelagianis ascribuntur? 57. A. n. 20.
Perficere, seu *Perfectio* in quo consistat. 62. A. n. 8.
Perfidia semper claudum creditorum janam invenit. 5. B.
Pecunia laus, si frequenter iudici illustrat. 6. A.
Perseverantia donum est gratia Dei, nec viribus nostris obtineatur. 67. A. n. 6.
Philo quid de auxilio gratia sentiat. 33. B. n. 5.
Philosophus Constantinopol. in materia de gratia & libero arbitrio teneat sententiam Valeriani. 76. A. n. 19.
Pax temporalis quos non alligit, aeternum damnatur. 2. A.
Poenitentia necessaria virtutis. 3. A. vid. *Disciplina*.
 S. *Pontius* M. Cemelensis. 34. B.
Prædicatorum heresis unde & quando orta. 44. B. n. 4. non promittitur, quam promissa non servare. 6. A. Illa invito solvens nihil praestat. 6. A.
Propheta quare ad adversa Maffilenses. 45. B. n. 6.
Proxima nositer quis fit. 18. A.

Q.

Quadragesima sola contenti non sumus. 26. B. finita ea non est resuscitanda ad vitia, quae durante illa cessant.
Quis.

R.

Rabone eodem modo differit de gratia, & natura virtutis, quo Valerianus nositer. 76. B. n. 2.
Ratignum non habet, qui dicitur, necesse, & plus praesentis vix quam futuræ. 6. B.
Richardus Victorini doctrina de nuptis spiritualibus. 53. A. n. 3.
Rupere eodem modo distat de gratia &c. quo Valerianus nositer. 77. A. n. 2.

S.

Sacrificium acceptabile est, bonitati & misericordiae studio. 6. B.
Salsum sententia de Martyribus. 40. A.
Sapientia & Ananias fraudulenter agentes graviter puniuntur. 6. A.
Sancti titulum non merentur, qui Ecclesiam Catholicam sponte deserunt. 78. A. n. 2. & 3. Sancti titulo omnes omnia Christiani condecorantur. 79. A. n. 5. Etiam muta animalia & res inanimatae. *Ibid.* B. Ejanam muta animalia & de fide suspici. *Ibid.* Etiam Idololatras. *Ibid.* Desunt illi passim. 80. A. n. 5. Sancti quomodo

martyris similes. 53. A. Lorum facta in e oculos ponenda. 23. B.
Socii Joannis prepositio de auxilio gratia & virtutis naturae ab Ecclesia Lugdunensi rejicitur. 39. B. n. 6.
Soma quid de auxilio gratia sentiat? 31. B. n. 2.
Sonantia secularis magis est ad confusionem quam ad abolitionem. 2. A.
Servus utilis non est, qui feriatis dies ad hoc expectat, ut dominus ead. B.
Silencium laudatur. 17. B. vid. *Langua*.
Soliquirana Auctor faltem maxima ex parte est S. Anselmus. 66. A. n. 2.
Spei quoniam hominem Christianum decolorat? 15. B.
Strabus Fuldenis esse habet de gratia & virtutis naturae que leguntur apud Valerianum. 76. A. n. 18.
Superbi dant non solum divites, sed etiam pauperes. 21. A.
Superbia est, ubi negligitur disciplina. 1. A. Gravata hominem ad superiora tendentem. 4. B. Superbia vitium carnis. 20. B.
Susceptio non facile habetur, nisi ab eo, qui eisdem vitii reus est. 77. B. n. 22. Cavendum ne falsis de nobis suspicionibus locus dretur. 3. A.

T.

Templa Dei quomodo simus? 16. B.
Terris debet renuntiare, qui vult caelestibus mandatis satisficere. 5. A.
Tertullianus sententia de Martyribus. 40. B. n. 3.
Tolerantia quomodo cupiditas impugnet? 29. B.
Tortura truncare aut e medio avellere quid mali existit sequatur. 67. A. n. 6.
 S. *Thea* inter fiammas pulcherrime custodit. 29. A.
Theophilus nihil aliud scripti de gratia & voluntate nostra, quam Valerianus nositer. 76. A. n. 18.
Theofanus ubi reponendus? 11. A.
Tinea vermis est invidiae & avaritiae. 11. A.

V.

S. *Valerianus*. Ubi ejus fides? 34. A. Vixit sub annum Christi. 450. 34. A. Plures fuerunt Valeriani Gallorum Episcopi. 34. B. Natione Gallus fuit, *Ibid.* Eucherii cognatus fuit. 35. A. Illiusi genere ortus. 35. A. Ante Episcopatum Monachus. 45. A. P. An conjugatus fuerit. *Ibid.* Habetur pro S. Valerio Lerinensi, 35. B. a Semi-Pelagianismo immunis est. 37. & n. 1. &c. Enumeratur quorundam loca, et quibus Nicolaus Chacon probare contendit S. Valerianum fuisse Semi-Pelagianum. *Ibid.* a Semi-Pelagianismo penitus abhorruit. 51. B. n. 1. Sancti titulo jure gaudet. 77. B. per totum Cap. X.
Vale quomodo in nobis fit. 64. A. n. 22. quid significet. 65. A. n. 14. 15. & 16. ac per totum Cap. VIII.
Verba otiosa vide *Langua*.
Via angusta est ad caelum & periculosus ad infernum. 3. A. 4. B. quare haec frequentius & illa rarius curatur. 3. A. quodlibet in angustis impedit. 3. B. Via mortis quisquis fit? 4. A. Viae multae sunt, per quas veniuntur ad gloriam. 23. B.
Virtus tenet in ardua. 4. A. Non sine adjutorio Dei comparatur. 15. B. Magna in minoribus semper experimentum capit. 24. A.
Vita nostra fit in lucida, ut sit omnibus nota. 3. A.
Voluntaria. Vide *arbitrium*.
Voluntas quid possit ostenditur ex Eucherio. 65. B. n. 3. Ex S. Augustino. 56. A. n. 3. Ex S. Ambrosio *Ibid.* n. 4. Ex illis amodo SS. Patribus *Ibid.* per totum *Ibid.* Cap. VI. Ex S. Prospero. 60. B. n. 3. Velle & Nolle nostrum esse dicitur pro S. Joanne Chrysostomo. 61. A.

A. M. D. G.

XXXX

IN-

INDEX BIBLICUS
IN
HOMILIAS
SANCTI VALERIANI EPISCOPI CEMELIENSIS.

EX
VETERI TESTAMENTO.

- Cap. Veri. *Ex Libro Genesii.*
- XXII. 11. **A**braham, Abraham . . . non ex-
tendis manum super puerum . . .
Nunc cognovi, quia dicens
Deum. pag. 25
- Exodi.*
- XX. 13. Non occides, non adulterabis, non furabe-
ris, non falsum testimonium dicas. f.
17. Ne concupiscas rem proximi tui.
- Leuitici.*
- XXIV. 20. Oculum pro oculo, dentem pro dente. 2. 19
Deuteronomii.
- XXIII. 21. Cuius votum voveris Domino Deo tuo, non
tardabis reddere: quia requiret illud Do-
minus Deus, & si moratus fueris, repen-
ditur tibi in peccatum. 6
- Tabie.*
- IV. 16. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu
aliquando alteri facias. 20
- Psalteriorum.*
- II. 11. Servite Domino in timore & exultate ei
cum tremore.
11. Apprehendite disciplinam, ne quando ira-
scatur Dominus, & pereritis de via iusta. 1. 2
- XI. 3. Labia dolosa in corde & corde loquuti
sunt. 8
- XIII. 4. Disperdit Dominus labia dolosa. 8
- XIII. 1. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. 6
3. Non est qui faciat bonum, non est aliquis
ad unum. 16
- XL. 1. Beatus qui intelligit super egenum & pau-
perem: in die mala liberabit eum Do-
minus. 12. 13
- LIII. 3. Voluntarie sacrificabo tibi Domine. 5
- LX. 9. Sic psallam nomini tuo, Deus in facu-
lum faculi, ut reddam vota mea de diein
diem. 5. 7
- LXXV. 12. Voce tua & rellitit Domino Deo vestro
ecc.
- CXV. 15. Pretiosa in conspectu Domini mors San-
ctorum eius. 21
18. Vota mea Domino reddam. 19. In atris
domus Domini. 6
- CXVIII. 37. Averte oculos meos, ne videant vanita-
tem. 10
66. Bonitatem fecisti cum servo tuo Domine. 16
66. Bonus es tu, & in bonitate tua doce me
iustificaciones tuas. 18
71. Bonum quia humiliasti me, ut dicam iu-
rificaciones tuas. 19
108. Voluntaria oris mei beneplacita fac Do-
mine. 5
- CXXV. 5. Qui seminant in lacrymis, in exultatione
13. 22. 24. merent.
- CXXVI. 1. Nisi Dominus edificaverit domum, in van-
um laborant, qui edificavit eam ecc. 16
- CXXVII. 1. Ecce quam bonum & quam jucundum ha-
bitare fratres in unum. 12
- Psal. Veri.
- CXL. 3. Pone Domine custodiam ori meo, & ossi-
um circumstantiam labii mei. 4. Non
declines cor meum in verba malitie. 74
18. 25.
- Proverborum.*
- III. 11. Fili ne deficias a disciplina Domini, ne-
que fatigaris, cum ab eo corriparis. 12.
Quem enim diligit Dominus corripit. 1
28. Ne dicas amico tuo: vade & revertere:
cras dabo tibi, cum statim possis dare. 14
- X. 19. In multiloquio non desit peccatum. 7
- XV. 27. Per misericordiam & fidem purgatur
peccata. 12
34. Qui spernit disciplinam, odit animam
suum. 2
- XXVII. 21. Mors & vita in manu lingue. 8
- XIX. 5. Testis falsus non erit impunitus. 23
17. Frenatur Dominus, qui misereatur pau-
peris. 7. 13
- XXII. 28. Ne transgrediaris terminos antiquos quos
posuerunt patres tui. 28
- XXIII. 21. Vacantes postibus & dentes symbola
constanterunt. 27
- XXVIII. 22. Qui dat pauperi non indigebit: qui de-
spicit deprecantem, futuris peccari-
um. 13
- Ecclesiastici.*
- I. 2. Vanitas vanitatum. 10
- V. 3. Si quid vovisti Deo, ne morosis reddere,
6
- Sapientie.*
- I. 11. Os quod mentitur occidit animam. 9.
- Ecclesiastici.*
- XXVIII. 16. Lingua tercia multos commovet . . .
17. civitates muratas divitem destruxit ecc. 7
28. Facto ori tuo otia & feras, & verba
tuis factis fluerunt. 8
- XXIX. 15. Conclude elemosynam in corde pauperis.
21. 12.
- Isaie.*
- I. 3. Cognovit bos possessorem suum & asinus
praesepse Domini sui: Israeli autem non
cognovit me. 2
- V. 8. Vae qui conjugatis domum ad domum.
28
- LVIII. 7. Frange esurientem panem tuum . . . & car-
nem tuam ne desuperis. 8. Tunc er-
umpet quasi mane lumen tuum, & fi-
nitius tua cinis orietur, & aerebit
faciem tuam iustitia tua & gloria Do-
mini colligete te. 11. 14
- Jeremie.*
- XLVIII. 10. Malchus qui facit opus Domini frau-
dulerunt. 8
- Eschielis.*
- XVIII. 9. Hic iustus est, vita vivet. 8

EX NOVO TESTAMENTO.

- Cap. Verf.
Ex Evangelio S. Matthæi.
 V. 5. Beati qui legent, quoniam ipsi consolabuntur. 22
 7. Beati mihi misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. 11. 12. 20
 9. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. 20
 10. Beati qui perfectionem patiuntur propter iustitiam: quia ipsorum est regnum celorum. 21. 23
 17. Non veni legem solvere, sed adimplere. 18
 29. Quod si oculus tuus scandalizat, erue eum. 10. 25
 39. Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam prebe illi et alteram. 19. 25
 44. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui odierunt vos, orate pro persequentibus & calumniantibus vos. 17. 18. 19
 VI. 19. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. 11. 13
 25. Thesaurizare autem vobis thesauros in celo, ubi neque ardeat, neque tinea demolitur, & ubi fur non effodiunt. 16. 14
 VII. 1. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. 29
 13. Spatio via est, que ducit ad perditionem, & multi sunt, qui in transit per eam. 14. Quam angusta via & ardua porta est, que ducit ad vitam: & pauci sunt qui inveniunt eam? 3. 4
 16. Veniunt ad vos in vestimentis ovium, invincunt autem filii lupi rapaces. 8
 X. 41. Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum non perdet mercedem suam. 14
 XII. 56. Omne verbum effodit, quod loquuntur facient homines, reddunt rationem de eo in die iudicii. 4. 9
 XVII. 24. Tollat crucem suam & sequatur me. 23. 24
 XVII. 7. Vae homini per quem scandalum venit, 3
 XIX. 21. Vade, vende omnia que habes . . . & sequere me. 3. 10
 23. Divites difficile intrabit in regnum celorum. 4
 29. Centuplum accipiet & vitam eternam possidebit. 12. 14
 XX. 16. Multi vocati, pauci vero electi. 24
 XXII. 39. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. 78
 XXV. 23. Ecce serve bone & fidelis, qui super paucas mansi fidelis, super multas te constitutum, intra in gaudium Domini tui. 16
 34. Venite benedicti Patris mei, possidete paratam vobis regnum a constitutione mundi, 35. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare: sitiivi, & dedistis mihi bibere &c. 10. 11. 12. 13. 16. 29
 40. Quandoquid fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. 7. 14
S. Luca.
 VI. 30. Omni peccati tribus. 12
 XII. 20. Nolite, hac nocte repetent animam tuam a te, & que parati cibus erunt? 43
 33. Facite vobis fuculos, qui non veterascunt. 41
 XIV. 11. Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. 51. 27
 XVI. 25. Filii recordare, quia receperitis bona in vita sua, & Lazarus similiter mala, nunquam autem hic consolatur, tu vero cruciaris. 13
S. Joannis.
 XX. 25. Qui amat animam suam perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, se vitam eternam collicidit eam. 21. 24. 25

A. M.

- Cap. Verf.
Ex Actibus Apostolorum.
 V. 3. Anna cur tenacior Sathanas cor tuum, mentietur te Spiritui S. & frangere de pretio agræ. 4. nunc manes tibi manebat &c. 6
 VIII. 20. Pecunia tua tecum fit in perditionem. 29
 EX EPISTOLIS SANCTI PAULI.
Ad Romanos.
 VII. 18. Velle habet mihi, perficere autem bonum non invenio 16
 VIII. 8. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. 9
 9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. 16. 30
 XII. 17. Nulli malum pro malo reddentes. 18
 20. Si carieris inimicus tuus, eibus illius: si fuit, potum de illi: hoc enim facietis carbonem ignis congeres super caput ejus. 17. 19
 XIII. 3. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali: vis autem non timere peccatores? bonum fac & habebis laudem ex illa. 1. 2
 10. Dilecto proximo inclum non operatur. 18
Ex I. ad Corinthios.
 III. 16. Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? 16
 IV. 7. Quid autem habes quod non accepisti: si autem accepisti quid gloriaris, quasi non accepisti? 10. 16
 VI. 10. Neque furas, neque avari, neque ebriosi, neque malefici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. 4
 IX. 24. Sic currite ut comprehendatis. 19
 XII. 31. Abundantius autem christiana meliora. 19
Ex II. ad Corinthios.
 VI. 18. Ero vobis in patrem & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens. 5
 IX. 6. Qui parce seminat, parce & metet. 12. 13. 19
 XII. 14. Nec enim debent filii parentibus tuleri. 23
 XIII. 3. An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur? Curritus? 16
Ad Galatas.
 VI. 7. Que enim seminaverit homo, hæc & metet. 18
Ex I. ad Timotheum.
 VI. 9. Qui volunt civitates fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli . . . mergunt homines in interitum. 11. 28
 10. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, & interseverunt te doctribus multis. 27. 28. 29
Ad Hebræos.
 X. 24. Nam & iusticia compassi estis, & rapinam honestam vestrorum cum gaudio susceptis. 30
Ex Epistola S. Jacobi.
 II. 15. Si autem frater & soror nudi sint & indigent victu quotidiano, 16
 16. Dicat autem aliquis es vobis: te in pace, carissimi & fraternissimi, non detuleris autem eis, que necessaria sunt corpori, quid proficiet? 14
 IV. 6. Dens superbis eridit, humilibus autem datur gratiam. 4. 20. 27
Ex Epistola I. S. Joannis.
 III. 15. Qui odit fratrem suum, homicida est. 17. 19
Ex Apocalypsi.
 II. 10. Edo fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. 23. 25

D. G.

(V)

Corrigenda in *Homiliis S. VALERIANI & subnexa Apologia.*

Pag.	Columna.	Nota.		lege	
1.	2.	34.	credulitatis	lege	credulitatis
4.	2.	26.	credulitas	lege	credulitas
~	~	28.	infuit	lege	infuit
18.	1.	56.	creamus	lege	credamus
28.	2.	56. & 57.	imperandi	lege	imperandi
40.	1.	66.	Homil. 8.	lege	Homil. 5.
48.	1.	63. & 64.	perfiadeatur	lege	perfiadeatur
~	2.	5.	diceres	lege	diceres
~	~	39.	quod	lege	quod
54.	2.	penult.	ditic	lege	ditic
80.	1.	1.	re	lege	re

Fb 1887
2°

B

MC.

SANCTI
VALERIANI
EPISCOPI CEMELIENSIS
HOMILIÆ XX.

ITEM
DE VIRTUTIBUS ET ORDINE
DOCTRINÆ APOSTOLICÆ
EPISTOLA AD MONACHOS.

* * *
Omnia primùm, præter unicam Homiliam, post annos plus
minus mille ducentos in lucem edita

A
JACOBO SIRMONDO
Societatis Jesu Presbytero.

ACCESSIT
THEOPHILI RAYNAUDI
Ejusdem Societatis
APOLOGIA
PRO SANCTO VALERIANO
ADVERSUS
NICOLAUM CHICHON

AUGUSTÆ VINDELICORUM
Sumptibus **IGNATII ADAMI & FRANCISCI ANTONII VEITH**, Bibliopolarum.

ANNO MDCCLVIII.

